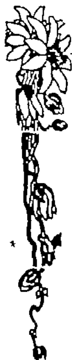
૧૯૮૨] દીવાળી [વર્ષ ૬ અંક ૧] અંક [નવેમ્બર ૧૯૨૫

શ્રી ધ્રુવનારાયણ

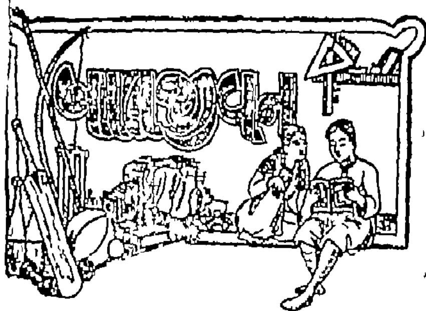
બાલજીવન કાર્યાલય, નાગરવાડા, વડોદરા અથવા મલાડ (મુંબઈ નજીક)	આ અંકના છૂટક ૧૨ આના વાર્ષિક લવાજમ રૂા ૩) હિંદ બહાર વાર્ષિક રૂ. ૪)

પ્રભુ પ્રાર્થના

નમિયે નમિયે નાથ! નેહથી નમિયે નમિયે નાથ,
ગુણગાન કરી સહુ રમિયે રમિયે ખોળે તુજને નાથ.

Joshi Art, Bombay 1

વર્ષ ૬
અંક ૧

દિવાળી અંક

નવેમ્બર. ૧૯૨૫
કારતક ૧૯૮૨

બાલ-પ્રાર્થના

નમિયે, નમિયે, નાથ ! નેહથી. નમિયે નમિયે નાથ
ગુણગાન કરી સહુ રમિયે, રમિયે ખોળે તુજને નાથ.

ઉછરીએ રમતા માતાસાથ,
ઉછરીએ રમતા પિતાસાથ
અમે તો બાળક રમતા નાથ
નેહથી નમિયે નમિયે ના।

સૂરજ તારા ચન્દ્ર ઘડયા તે,
અવનિ ને આકાશ,
કુદરતની આ કુંજ બનાવી,
ઝળકે પ્રેમ-પ્રકાશ,
ઝબુકે નિર્મળ પ્રેમ-પ્રકાશ,

"પ્રભો સહુ બાળક રમતા સાથ"-નમિયે.—૧

ખાવા ધાણી, પીવા પાણી, રહેવાને ઘરબાર,
હરવાફરવા બાગ બગીચા, દીધા તે જગ-તાર,
જીવન તે આપ્યું સઉ કિરતાર
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે—૨

ઝાડ પાન ને ફુલ ફળાદિ વાડીના કંનાર,
લીલાછમ હરિયાળા ખેતર ધાન્ય-ધને ભરનાર,
પ્રભુ ! તું લીલા સૌ કરનાર
અમે સૌ બાળક રમતા સાથ —નમિયે—૩

નાના નાના ઝરણા જગના જળ મીઠું ભરનાર,
કાંઠે બેસી પંખી આપે વાતો કૈં કરનાર,
અમે સઉ વાતો કૈં કરનાર
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે.—૪

સ્હાર ઉંધા માણે સંધ્યા, ખેલે અમની સાથ,
રાતે મીઠી નિદ્રા લેતા દુઃખડા ભુલિયે નાથ,
સ્વપ્નમા તમને સ્મરતા નાથ !
અમે સઉ બાળક રમતા સાથ —નમિયે.—૫

મેના પોપટ મોર બનાવ્યા, ગાતા તારા ગાન,
કોયલ બુલબુલ પંખીગણ સહિ, ધરતા તારૂં ધ્યાન,
ધરતા એક જ તારૂં ધ્યાન
નેહથી નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે.—૬

દેવળ મંદિરમાં ઘડીભર, જઇએ પ્રભુ તુજ ધામ,
પ્રેમભર્યા બે હાથ જોડીને કરતા રોજ પ્રણામ,
કરીશું સહુ સ્નેહથી પ્રણામ
અમે સઉ બાળક રમતાં સાથ —નમિયે.—૭

મનગમતી શાળા તે આપી, બાલમિત્ર પણ સાથ,
ગુરૂજી સારી વિદ્યા દે છે, બ્રહ્મચર્યના તાજ;
અમને એ રમવા દે છે સાથે
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે.—૮

ગાય ભેસ દુધાળા ઢોરો આપ્યા પય પાનાર,
ગોરસ પીતા ફળતુ જીવન, બળ બુદ્ધિ દાતાર,
જગતમા ઉત્તમ ગોરસ—સાર
અમે સઉ બાળક રમતા સાથ —નમિયે.—૯

સોનેથી શિખરો મઢિયાં છે, એવા પર્વતરાજ,
આકાશે પહોચી ગર્જે છે, મુકટમણિભર તાજ,
અડગ ને અચળ સિંહાસન સાજ
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે—૧૦

ખૂખૂખૂ કલરવ આ કરતી, સરિતા દોડે પાસ,
નવલ નવલ રત્નો ઝલકાતા, રમતા જળ—આવાસ
રમીશુ આપણુ સઉ એ સાથ
અમે સઉ બાળક રમતા સાથ —નમિયે.—૧૧

વિશ્વવીણાના અણુ અણુમાં પણ ! તુજ રૂપ દેખાય,
મોહન ! તારી મધુર મોરલી દિવ્ય સુરિલી વાય,
રમીશુ થનગન થનગન ત્યાય
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ —નમિયે.—૧૨

નમિયે, નમિયે, નાથ ! નેહથી, નમિયે ! નમિયે ! નાથ !
ગુણ ગાન કરી સઉ નમિયે, નમિયે ખોળે તુજને નાથ !
ઈચ્છીએ રમતા માતા ગાય
ઈચ્છીએ રમતા પિતા સાથ
આગે સઉ બાળક રમતા સાથ
નેહથી, નમિયે નમિયે નાથ.

મોહિનીચંદ્ર

નૂતન વર્ષ હો જયજયકાર

પ્રભાતમાંથી સભરસ કરા, નૂતન દિને કંઈ શબ્દ સુણાય,
શુકન કરાવે સર્વ જગતને, વર્ષ આખુ આ સુખમાં જાય.
સૌને મન આનંદ અપાર,
નૂતન વર્ષ હો જયજયકાર !

સૂર્યોદય પણ આજ અનેરા, લાગે જાણે ભાવ ભર્યો
હૈયા સૌના નિર્મળ કરતો, ઉગી સૌને હૃદય ઠર્યો.
આખા વર્ષ તણો આધાર,
નૂતન વર્ષ હો જયજયકાર !

નાનાથી માંડી સહુ આજે, વડિલોકેરા પાય પડે,
વૃદ્ધ હૃદયની આશીષ પામી, મન આનંદ હિંડોળે ચડે,
જન્મ તણો આ જીવન સાર,
નૂતન વર્ષ હો જય જયકાર !

પ્રભુતણા દ્વારે તો આજે, અન્નકૂટથી ઉભરાઇ જાય,
ઝાંઝ પખાજ મૃદંગ થકી તો, આજતણો ઉત્સવ ઉજવાય,
ફળફુલ ધરીએ અપરપાર,
નૂતન વર્ષ હો જય જયકાર

નવુ વર્ષ તે નિર્મળતા છે, નવુ વર્ષ સૌનું કલ્યાણ,
દાન પુણ્ય તે નવુ વર્ષ હા, નવુ વર્ષ જીવનની લ્હાણ
નવલ વર્ષ, એનાનો સાર,
નૂતન વર્ષ હો જયજયકાર !

રાજહંસ

સત્યવાદી સત્યકામ

દોહરા

સત્ય પાઠ સમજાવતો, કરતો હૃદય-વિકાસ,
સત્યકામનો સત્યમય, કહુ પૂર્વ ઇતિહાસ

સત્યકામ એ નામનો,
જા બા લા નો બાલ,
વિદ્યા ભણવાની થઈ
લગની ઉર તત્કાલ

આઠ વરસનો બાલુડો અનુધાયો પરદેશ,
નમી માતને નીકળ્યો બીક ન મનમા લેશ.

નદીતટે પાવન વસ્યા
પુણ્યમૂર્તિ ઋષિરાય,
શિષ્યો જેના ચરણમાં
વિદ્યા ભણવા જાય

કરી પ્રણામ ઉભો રહ્યો બાલ વિનય ગભીર,
બોલ્યા ઋષિવર પ્રેમથી વચન શાંત મતિ ધીર.

ઋષિ— ક્યાથી આવ્યો બાળ ! તુ,
શુ છે તારૂં નામ ?
પિતા કોણ ને ગોત્ર શુ ?
ક્યા છે તારૂ ઠામ ?

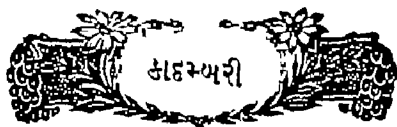
સત્યકામ—સત્યકામ જાબાલ હુ પૂર્વ દેશ મુજ ઠામ,
નથી જાણુતો તાતજી અને ગોત્રનું નામ.

વચન વિલક્ષણ સાભળી
બોલ્યા ઋષિવર એમ,
" નામ–ગોત્ર જાણ્યા વિના
વિદ્યા આપુ કેમ ?"

સત્યકામ પાછો ફર્યો આવ્યો જનની પાસ,
પાય લાગી પૂછ્યો પછી નિજ કુળનો ઇતિહાસ

શીલવતી માતા 'સતી,
જાણી સુતની આશ,
કહી બધી ઘટના પછી,
ઉર રાખી અભિલાષ.
માતા-યૌવનમા સુજને તજી ગયા પતિ પરદેશ,
નથી પુત્ર હુ જાણતી તાત નામ લવલેશ.
જાબાલાનો પુત્ર છે,
સત્યકામ તુજ નામ,
કહી દેજે ગુરૂને બધુ,
પ્રેમે કરી પ્રણામ.
ફરી આવ્યો ગુરૂવાસમા ગયો ગુરૂની પાસ,
માતા મુખથી સાંભળ્યો કહી દીધો ઇતિહાસ.
બોલ્યા ઋષિવર પ્રેમથી
ધન્ય ધન્ય તુજ માત!
ધર્મમૂર્તિ શિયળવતી
દેવી ખાસ સાક્ષાત.
સત્ય વદ્યો તુ સ્નેહથી ધરી ન મનમા બીક,
એ લક્ષણથી યોગ્ય તુ વિપ્ર ગણાયો ઠીક
વિદ્યા, વિનય, વિવેક ને
ગુણ બીજા વખણાય,
કિંતુ સત્ય એ વિપ્રનુ
લક્ષણ ખાસ ગણાય.
સુખે વસી ગુરૂ વાસમા ધરજે પ્રભુનુ ધ્યાન,
પ્રેમ કરી તુજને બધુ આપીશ વિદ્યા-દાન.
એ રીત ગુરૂ વાસમા
સત્યકામ વસી વાસ,
કરી ગયો નિજ સત્યથી
પુણ્યભર્યો ઇતિહાસ

કવિ ગોપાળલાલ શર્મા

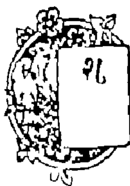

લખનાર શ્રી. રણછોડલાલ હરિવલ્લભ શાહ, બી. એ

સંસ્કૃત ભાષામાં બાણભટ્ટ નામે મહાન્ સમર્થ કવિ ને લેખક થઈ ગયા. કાલિદાસ, ભવભૂતિ વિગેરે કવિઓની જેમ બાણભટ્ટ પણ તેમના સંસ્કૃત ગ્રંથોવડે અમર થઈ ગયા છે તે ગ્રંથો પૈકી "કાદમ્બરી" અને "હર્ષ ચરિત્" સર્વોત્તમ ગ્રંથો ગણાયા છે તેમાંનો એક ગ્રંથ "કાદમ્બરી" તો જગત ભરમાં પ્રખ્યાતિ પામ્યો છે કાદમ્બરીમાં વાર્તાના કરતાં તેનાં રસીક વર્ણનો અને ભાષાની મીઠાશ અતિશય ઉત્તમ છે સંસ્કૃત ગદ્ય સાહિત્યનો "કાદમ્બરી" એ સર્વોત્કૃષ્ટ નમુનો છે અત્રે તેની ભાષા કે મધુરતાનો આપણે વિચાર કરવાનો નથી બાળકો મોટા થઈને એ અમર ગ્રંથ પોતે જ વાંચી લેશે એમ અમે ઇચ્છીશું અત્રે તો એ સુપ્રસિદ્ધ ગ્રંથની મૂળ વાર્તાને ટુંકાણમાં વાર્તારૂપે બાળકો સમક્ષ રજુ કરી છે છેક ટુંકી કરવા છતાં પણ વાર્તા બાલજીવનના કદના પ્રમાણમાં અતિશય લાંબી થઈ ગઈ છે આ કારણને લીધે વાર્તાના ભાગલા કરીને તે આ અંકથી આપવી શરૂ કરી છે આશા છે કે સુંદર ચિત્રોસહિતની આ અતિશય રસભરી વાર્તાને બાળકો ઉમંગથી વાંચશે.

—તંત્રી બાલજીવન

દ્ર નામનો એક ચક્રવર્તી રાજા હતો. તેની રાજધાનીનું નામ વિદિશા હતું આ રાજા સર્વગુણસંપન્ન અને મહા પરાક્રમી હતો. એક દિવસ રાજા સભા ભરીને બેઠો હતો, તેવાના દ્વારપાળીએ પાસે આવી જણાવ્યું, " મહારાજ ! બહાર એક ચંડાળ કન્યા એક પોપટને પાંજરામા લઇને આવી છે અને તે આપને મળવા માગે છે " રાજાએ તેને અંદર આવવા પરવાનગી આપી

થોડી વારમા જ તે ચંડાળ કન્યા સભામંડપમા દાખલ થઇ તેની આગળ એક વૃદ્ધ પુરૂષ અને પાછળ એક ચંડાળ જાતનો છોકરો હાથમા સોનાનું પાંજરૂ લઇને આવ્યો. રાજા આ ચંડાળ કન્યાનું રૂપ તથા પોપટનું તેજ જોઇ વિસ્મય પામ્યો.

ચંડાળ કન્યાએ વિનયથી રાજાને નમસ્કાર કર્યા એટલે પેલા વૃદ્ધ પુરૂષે છોકરાના હાથમાથી પોપટનું પાંજરૂ લઇને રાજાની સામે મૂકયું અને કહ્યું, " રાજાધિરાજ ! આ પોપટ સર્વ શાસ્ત્રો ભણેલો છે; સર્વ પ્રકારની કળા અને લક્ષણો તે સમજે છે આખી દુનીયાનું આ ઉત્તમ રત્ન છે એનું નામ વૈશંપાયન છે આવું પ્રાણી આપ જેવા નરેશને ત્યા જ શોભે એમ ધારી અમારા શેઠની કન્યા તેને આપની પાસે લઇ આવી છે "

. વૃદ્ધનું બોલવું પુરૂ થયું એટલે પોપટે એક પગ ઉંચો કરી શુદ્ધ શબ્દોવડે સ્પષ્ટ શ્લોક બોલવા માંડયો. રાજાને આ સાભળી આનંદ તથા આશ્ચર્ય થયું વૈશંપાયનને અંતઃપુરમા લઇ જવાનો તથા ચંડાળ કન્યાને તથા તેની સાથેના માણસોને યોગ્ય ઉતારો આપવાનો રાજાએ એક દાસીને હુકમ કર્યો. ત્યાર પછી વખત થવાથી રાજા સભામાથી ઉઠીને મહેલમા ગયો.

બપોરે જમી પરવારી રાજા પોપટ પાસે આવ્યો. દાસીઓએ ખબર આપી કે વૈશંપાયનને સ્નાન કરાવી સુંદર મેવા ખવડાવ્યા છે રાજાએ પોપટને પૂછયુ, "કેમ, તમને અમારૂ ભોજન ભાવ્યુ કે ?" ત્યારે પોપટે જવાબ આપ્યો, "હે રાજા, મે દાડમના દાણા ખાધા છે અને જાબુનો રસ ધરાઇને પીધો છે તમારી રાણીઓએ મને અમૃત જેવું ભોજન કરાવ્યુ " વૈશંપાયનના જવાબથી સતોષ પામી રાજાએ પુછયુ " તમારૂ સર્વ વૃત્તાંત અમારે સાંભળવું છે માટે તમે કોણ છો, કયાંથી આવ્યા, કેવી રીતે આવ્યા, ગયા જન્મે તમે કોણ હતા અને તમે પાજરામા કેમ પુરાયા એ સર્વ હકીકત અમને સભળાવો."

રાજાનો પ્રશ્ન સાભળી પોપટે પોતાની કથા કહેવા માંડી

પોપટની વાત

વિંધ્યાવતી નામે એક વનભૂમિ છે ત્યા અગસ્ત્ય ઋષિના આશ્રમ પાસે પમ્પા નામનુ સરોવર છે તે સરોવરની પાસે એક ઘણુ જ જૂનુ શીમળાનુ ઝાડ છે એ ઝાડ એવડુ મોટુ છે કે તેની બખોલમા હજારો પક્ષીઓ પોતાના માળા બાધીને રાત્રે આરામ કરે છે હું પણ એ જ ઝાડની બખોલમા મારા વૃદ્ધ પિતાની સાથે રહેતો હતો. મારી મા તો મારો જન્મ થતા જ મરણ પામી હતી. મારા પિતા અનેક લાડથી મને જીવના જોખમે ઉછેરી મોટો કરવા લાગ્યા.

એક દિવસ સવારના પહોરમા અમે રહેતા હતા તે તરફ શિકારીઓનુ એક મોટુ ટોળુ આવી પહોચ્યુ શિકારી લોકોની બુમોથી હુ ઘણો જ ગભરાવા લાગ્યો મારા પિતાએ પાખો પહોળી કરી મને છુપાવી દીધો. શીકારી લોકો બરાબર ઝાડની નીચે આવીને ઉભા એટલે મારા પિતા પણ ધ્રુજવા લાગ્યા તેમણે ઝાડપર ચડી અનેક પોપટના ડોકા મરડી તેમને નીચે નાખ્યા. મારા પિતાની પણ એ જ દશા થઇ મારો આવરદા લાંબો હોવાથી હુ મારા બાપની પાખોમા ભરાઇ નીચે પડયો અને જમીનપર પડેલા સુકા

પાદડાની તળે સંતાઇ ગયો શિકારીઓના ગયા પછી કેટલીક વારે બહાર આવીને જોયુ તો મને જણાયુ કે તેઓ બધા મરેલા પોપટને ઉપાડી ગયા છે હું મારા પિતાના મરણના શોકથી દિલગીર બની રડવા લાગ્યો. મારામા ચાલવાની શક્તિ ન હતી એટલે જેમ તેમ કરી હુ ત્યા પડયો રહ્યો.

એટલામા જ જાબાલિ મુનિનો પુત્ર હારીત તેના સોબતીઓ સાથે ત્યા આવી પહોચ્યો તેણે મને ઉંચકી લીધો અને સરોવર પાસે લાવી મારા મુખમા પાણીના ટીપા રેડયા હુ જરા ટટાર થયો એટલે મને લઇને તેઓ આશ્રમમા આવ્યા. આશ્રમમા જાબાલિ મુનિના દર્શન થતા જ મારા મનમાથી ભય જતો રહ્યો. હારીતે મારી સર્વ હકીકત મુનિને કહી સભળાવી એટલે મુનિ મારા તરફ જોઇ બોલ્યા, " આ તો એના પાપનુ ફળ ભોગવતો જણાય છે " ઋષિ કુમારો જાબાલિ મુનિના શબ્દોથી આશ્ચર્ય પામ્યા. તેમણે કહ્યુ, " દેવ! આ પોપટ કોણ છે ? અમને તેની હકીકત સભળાવો." મુનિએ દિવસનુ સર્વ કામકાજ પરવાર્યા પછી રાત્રે પોપટનું વૃત્તાંત સભળાવવા જણાવ્યુ

રાત્રે સઘળા શિષ્યો જાબાલિ મુનિની આસપાસ પોપટનુ વૃત્તાત સાભળવા એક ચિત્તે બેસી ગયા. મુનિએ પણ શિષ્યોની આતુરતા શાત કરવા માટે નીચે મુજબ કથા કહેવા માડી.

મુનિ પોપટનુ વૃત્તાત કહે છે

અવન્તિમા ઉજ્જયિની નામે એક નગરી છે એ નગરીમા તારાપીડ નામનો એક સમર્થ વિદ્વાન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને શુકનાસ નામે એક બ્રાહ્મણ જાતિનો પ્રધાન હતો. તારાપીડ રાજાએ શુકનાસને મિત્રસમાન ગણી રાજ્યનો સઘળો ભાર સોપ્યો હતો. શુકનાસે પણ પોતાના બુદ્ધિ બળથી રાજા તથા પ્રજા બન્ને તરફથી સતોષ મેળવ્યો હતો. સઘળી પ્રજા આ રાજાના રાજ્યમા શાતિમા રહેતી હતી. સર્વ શત્રુઓનો રાજાએ પરાજય કર્યો હતો એટલે શત્રુ તરફનો તો ભય હતો જ નહિ. રાજા ઘણો

હાથ પગ ધોઇ પવિત્ર થઇ રાજા વિલાસવતીના પ્રસુતિગૃહમાં પેઠા. ત્યા તેણે સુવાવડથી દુબળી પડી ગયેલી દેહવાળી રાણીના પાસામાં પોઢેલો એક અલૌકિક કાન્તિવાળો પુત્ર જોયો. રાજા આખોને સ્થિર કરી પુત્રના દર્શન કરવા લાગ્યો. તેની આખમા આનદના આસુ આવી ગયા આજ રાજાના ઘણા દિવસના મનોરથ પૂર્ણ થયા હતા. પ્રધાને પણ રાજકુમાર તરફ નજર કરીને કહ્યુ, "જુઓ, મહારાજ! હજુ તો રાજપુત્રના અવયવોની શોભા લેઇએ તેટલી ખીલી જણાતી નથી તો પણ તેના અગપર ચક્રવર્તીપણાની ઘણી નિશાનીઓ જણાય છે આ બાળક પોતાના તેજથી આખા ગૃહને અજવાળી નાખતો હોય એમ લાગે છે"

આવી રીતે તેઓ વાતો કરતા હતા એવામા મગલ નામનો એક સેવક ઉતાવળો ઉતાવળો ત્યા આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, "પ્રભુ કૃપાથી શુકનાસ મહારાજને ત્યા મનોરમા દેવીને એક દિવ્ય પુત્રનો જન્મ થયો છે"

મગલના આ અમૃતસમા વાક્યો સાભળી રાજા તથા પ્રધાન બન્ને હર્ષઘેલા બની ગયા. રાજાએ કહ્યુ, "દુખની પાછળ દુખ અને સુખની પાછળ સુખ આવે છે, એ લોકવાયકા આજ આપણા દાખલા ઉપરથી ખરી પડી છે" આટલુ બોલી રાજાએ શુકનાસના શરિર ઉપરનુ અગવસ્ત્ર લઇ લીધુ અને મગલને તે શિરપાવમા આપી દીધુ

ત્યાથી ઉઠીને રાજા શુકનાસની સાથે તેને ઘેર ગયો. ત્યા પણ મોટો ઉત્સવ કરવામા આવ્યો. છઠ્ઠીનુ જાગરણ સુખરૂપ પૂર્ણ થયા બાદ દસમો વાસો આવ્યો. તે દિવસે રાજાએ હજારો ગાયો અને સોના મોહોરોનુ બ્રાહ્મણોને દાન આપ્યુ રાજા તારાપીડે સ્વપ્નમા રાણીના મુખમા ચદ્ર પેસતા જોયેલો હોવાથી તેણે પુત્રનુ નામ ચદ્રાપીડ રાખ્યુ શુકનાસે પણ રાજાનો મત લઇ બ્રાહ્મણને શોભે એવુ પોતાના પુત્રનુ નામ વૈશપાયન રાખ્યુ આ બન્ને બાળકો દિવસે દિવસે મોટા થવા લાગ્યા.

[આ રસિક વાર્તાનો આગળનો ભાગ સુદર ચિત્રો સાથે આવતા અકમાં આવશે.]

હોડીનું ગીત

હાથમાં હોડીનો આકાર પાડીને અથવા હોડીના આકાર વચ્ચે ઉભા રહીને બે હાથમાં બાળકો ઝુલતા હાથે હાવ ભાવ સાથે ગાઇ શકે છે

બધા સાથે–હાંક હોડી ખલાસી, તું હાંક, મ્હારા ભાઈ !
ખલાસી–મારો હલેસાં વ્હેતી ચાલી જાય.
૧ લી હાર–જુઓની ફર ખડક પેલો દેખાય,
૨ જી હાર–જો જો અથડાશે તો ઝટ ભાગી જાય,
ખલાસી–ફેરવ સુકાન જુઓ મારગ બદલાય,
બધા–હાંક હોડી ખલાસી તું હાંક મ્હારા ભાઇ !
ખલાસી–મારો હલેસાં વ્હેતી ચાલી જાય.
૧ લી હાર–જુઓ દીવાદાંડી પેલી જણાય;
૨ જી હાર–ઝબકી જણાવે ના અહિંયા આવાસ;
ખલાસી–છોડાની સહ જુઓ વાયુ સવા વાય;
બધા–હાંક હોડી ખલાસી તું હાંક મ્હારા ભાઇ !
ખલાસી–મારો હલેસાં વ્હેતી ચાલી જાય.
૧ લી હાર–ફૂલ્યા સઢો ને હોડી ઝડપેથી જાય.
૨ જી હાર–કરે ઘુઘવાટ કેવો આ સિંધુરાય;
૧ લી હાર–મોજામાં હોડી કેવી ઝોલા ખાય,
ખલાસી–બંદર આવ્યું હવે લંગર કરાય,
બધા–ધીમે ધીમેથી કિનારે ઉતરાય.
હાંક હોડી ખલાસી તું હાંક મ્હારા ભાઇ !
ખલાસી–મારો હલેસાં વ્હેતી ચાલી જાય.

જમનાદાસ રૂપાળજી મોદી

ઇસ્લામી મુલ્કી ગીત

ડૉ. સર "ઇકબાલ"ના અસલ ઉર્દૂ ગીતનો તરજુમો

બહર

જગત ભરમા આ હિન્દ—મારો દેશ—સૌથી શ્રેષ્ટ છે;
બુલબુલ અમે એ બાગના, એ બાગ મારો હિન્દ છે ૧

પરદેશમા વસીએ ભલે, પણ વતનમાં અમ દિલ રહે,
તો જાણજો રહીએ અમે, આ દિલ અમારૂં જ્યા વસે. ૨

ગિરિવર ઉંચો, ગિરિ સકળમા, વાદળ થકી વાતો કરે,
સન્ત્રી સદાનો, રાત દિન રક્ષા અમારી એ કરે. ૩

એ હિમ કેરા અંકમા અગણિત નદી ખળખળ વહે,
ઉંબાડમા ઉદ્યાન પ્રકટી, સ્વર્ગની સ્પર્ધા કરે. ૪

અય ગંગ મૈયા! યાદ છે એ દિવસો તુજને, કહે—
જ્યારે અમારો કાફલો ઉતર્યો કિનારે તાહરે. ૫

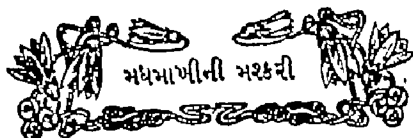
ઇસ્લામ ના કહિ શીખવે કે વેર રાખો અંતરે;
મુસ્લિમ છતાં, હિન્દી અમે, ને હિન્દ જનની વંદિયે. ૬

ગ્રીસ, રોમ, મીસર ક્યા ગયાં?—સામ્રાજ્ય મોટાએ હતા!
ને હિન્દની હસ્તિ હજી ઇતિહાસથી મટતી નથી! ૭

હસ્તિ અમારી ના મટે, કુદરતતણો શો ભેદ છે?!
દુશ્મન થઇ દુનિયા બધી, ને ઘા કર્યા શા અમ પરે! ૮

ઉભા અટુલા એકલા, જગભર ભલે હામી કરે,
પરવા નથી એ જગતની, કિરતાર સૌનો એક છે ૯

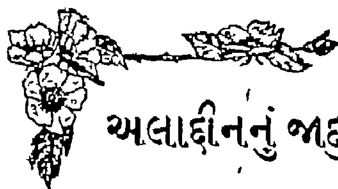
કરીમ મહંમદ માસ્તર
એમ એ એલએલ. બી.

મધમાખીઓ ભેગી મળી ગમત કરી રહી હતી એક મધમાખી એક બીજી મધમાખીઓને લડાઇ થઇ તેમણે ખીજવાઇ રમવાનો પગદડો જોરથી પેલી મધમાખીપર માર્યો. તે પણ પાકી હતી (જુઓ ઉપરના ભાગનુ ચિત્ર ૧) તેણે પેલી મધમાખીઓ સામે દાંત કચકચાવ્યા. (જુઓ ચિત્ર ૨) એક છરી લાવી તેવતી પેલો પગદડો તેણે કાપી નાખ્યો અને (જુઓ ચિત્ર ૩) પગદડાના અરધીયાની ટોપી બનાવી મઝાથી તેણે તે પોતાના માથે પહેરી લીધી ! (જુઓ ઉપરના ભાગનું ચિત્ર ૪) બિચારી મધમાખીઓ સામાની મશ્કરી કરવા જતા પોતે જ બની ગઇ

તે દહાડાથી જ મધમાખીઓમા બે તડ પડ્યા. એક વખત પેલી મશ્કરી કરનારી મધમાખીઓને ત્યા ચાહપાણી હતા. તેઓએ પેલી મધમાખીનું નાક કાપી તેને ચીડવવા તેને નોતરૂં ન દીધુ પેલી મધમાખી કાઇ ઓછી જ કાચી હતી ! ચાહની કીટલી ભરીને મેજ પર મૂકી (જુઓ નીચેના ભાગનું ચિત્ર ૧) પેલી મધમાખીઓ ઓરડામા બધાંને બોલાવવા ગઇ ત્યારે છાનામાના તેની બારીએ ચડી પેલી રીસાયલી મધમાખીના છોકરાઓએ એક પીચકારીમાં ધીમેધીમે બધી ચાહ કાલવી લીધી (જુઓ ચિત્ર ૨–નીચેનું) પેલુ વાસણ પોતાને ત્યા મૂકી આવ્યા બાદ બારીએ સંતાઈને તમાસો જોવા બે છોકરા ઉભા રહ્યા. જ્યારે પેલી મશ્કરી કરનાર મધમાખીઓ અંદર આવી અને કીટલીમા નજર કરી તો અંદર કશુંય ન મળે ! (જુઓ ચિત્ર ૩) તેમની ફજેતીનો પાર જ ન રહ્યો. મહેમાનની આગળ તેઓ મ્હોં બતાવી શક્યાં નહિ પેલા છોકરા હસતા હસતાં ઘેર જઇને પોતાના રકાબી પ્યાલામા પેલી ચાહ કાલવી લઇ તે મઝાથી પી ગયા ! (જુઓ ચિત્ર ૪).

—કુમ વાર !

અલાદ્દીનનું જાદુઇ ફાનસ

અરેબિયન નાઇટ્સનો જગપ્રસિધ્ધ અમર કીસ્સો

લખનાર ભાનુ

જૂના જમાનામા ચીન દેશમા એક ગરિબ દરજી તેની સ્ત્રી અને છોકરા સાથે રહેતો હતો. તે સવારથી સાંજ સુધી વૈતરૂ કરતો તો પણ તે તથા તેનુ કુટુંબ પેટપુર રોટલા પણ દેખતું નહી. છેવટે સખત મહેનતને પરિણામે દરજી માંદો પડી મરણ પામ્યો.

આ છોકરાનુ નામ અલાદ્દીન હતુ બાપના મરી ગયા પછી તે વધારે ને વધારે રમતીયાળ થતો ગયો. તેની મા દળણા દળીને તેનુ તથા તેના છોકરાનું પેટ ભરતી તેમને ઘણી વાર તો ઉપવાસ પણ કરવા પડતા.

એક વખત અલાદ્દીન શેરીમા રમતો હતો એવામા એક અજાણ્યા માણસે ત્યા આવી તેને પુછયું-" છોકરા, તારો બાપ દરજી હતો ને ? " અલાદ્દીને જવાબ આપ્યો, " હા ! તમે કોણ છો ? " અજાણ્યા માણસે કહ્યું, " હુ તારો કાકો થાઉ તુ તારી માને કહેજે કે કાકા આવ્યા છે, તે તને કાલે મળવા આવશે. " એમ કહી તેણે પોતાના ગજવામાથી મુઠ્ઠી ભરીને સોના મહોરો કાઢી અલાદ્દીનના હાથમા મુકી. અલાદ્દીન મહોરો મળવાથી ખુશી થતો ઘેર ગયો અને તેની માને બધી વાત કરી. અલાદ્દીનની માને આ વાત સાંભળી

પણ્રી નવાઇ લાગી. તેને ખાત્રિ હતી કે અલાદ્દીનને કાકો છે જ નહી. તેઓ બીજે દિવસે કાકાની વાટ જોતા બેઠા. એવામા જ કાકા આવ્યા. કાકાએ ઘરનાં બધાની ખબર પુછી અને જ્યારે અલાદ્દીનની માએ કરજીના મરણની વાત કહી ત્યારે તે પોકેપોક મૂકીને રોવા બેઠા. થોડી વાર પછી અલાદ્દીનની માએ અલાદ્દીનના રમતીયાળ સ્વભાવની વાત કરી. આથી કાકાએ તેને વહેપાર કરવાનુ કહ્યુ. અલાદ્દીને વહેપાર કરવા માટે પોતાની ખુશી બતાવી એટલે કાકાએ કહ્યુ, "હુ તને એક મોટી દુકાન માંડી આપીશ." બીજે દિવસે કાકાએ અલાદ્દીનને ભપકાદાર લુગડા અપાવ્યા. તેની આ ભલાઇથી અલાદ્દીનની માને પાકી ખાત્રી થઇ કે તે અલાદ્દીનનો કાકો હશે.

આ માણસ અલાદ્દીનનો ખરો કાકો હતો નહિ. તે એક દુષ્ટ ને બદમાસ જાદુગર હતો. અલાદ્દીનના ગામની નજીક એક ચમત્કારી દિવો લેવા તે આવ્યો હતો અને તે કામ અલાદ્દીનની મદદ વિના થાય તેમ નહોતુ. જેની પાસે આ દિવો હોય તે ખૂબ દોલત મેળવી શકે એમ હતુ. આ કારણથી જ તેણે અલાદ્દીન સાથે ઓળખાણ કાઢ્યુ હતુ.

એક દિવસ જાદુગર અલાદ્દીનને ગામ બહાર એક પર્વતની તળે ખીણ આગળ લઇ ગયો અને ત્યા તાપણ્રુ કરવા કહ્યુ. અલાદ્દીને આસપાસથી થોડી ઘાસ ભેગી કરી એટલે જાદુગરે તે સળગાવી અને તેમા જાદુઇ ભુકી નાખી. આ ભુકી પડવાથી પૃથ્વી કંપી, ઉઠી અને તાપણ્રાની જગ્યાએ એક કડાવાળુ ઢાકણ્રુ નીકળ્યુ. જાદુગરે કહ્યું, "આ ઢાકણ્રુ ઉઘાડ. ભોંયરામાં છેક નીચે જઇ એક તાકામા દિવો બળે છે. આ દિવો હોલવી નાખી તેમાથી તેલ ઢોળી નાખી તે અહિ લઇ આવ. પણ્ર તેમ કરતા કોઈ જગ્યાએ અટકીશ નહી." પછી તેણે પોતાની આગળીએથી કાઢીને એક વીંટી અલાદ્દીનને આપી અને કહ્યું, "આ વીંટી તને સંકટ વખતે મદદ કરશે." અલાદ્દીને જાદુગરના કહેવા પ્રમાણે કર્યું. તેણે તાકામાથી દીવો લઇ તેને ઓલવી નાખ્યો, તેલ ઢોળી દીધુ, અને બહાર આવ

વા નીકળ્યો. બહાર નીકળતા રસ્તામા પડેલા મોટા મોટા ઝવેરાતના ઢગલાઓને પત્થર સમજી રમવાને માટે તેણે ગજવામા ભરી લીધા અને ગુફાના મોઆગળ આવ્યો. અલાદ્દીનને જોઇને જાદુગરે તેની પાસેથી દિવો માગ્યો. અલાદ્દીને કહ્યુ, "મને બહાર કાઢો. બહાર નીકળીને તમને દીવો આપીશ." અલ્લાદ્દીને દીવો ન આપ્યો તેથી જાદુગર ઘણો ગુસ્સે થયો. તેણે જાદુઈ મંત્ર બોલીને મંત્રેલી ભૂકી ગુફાના બારણા ઉપર નાખી એટલે ગુફા ઉપર પેલુ પત્થરનુ ઢાંકણ સખત બેસી ગયુ અને અલાદ્દીન અંદર પુરાઇ રહ્યો! અલાદ્દીન આથી ઘણો જ ગભરાયો. તે પોતાના બચાવ માટે પરમેશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. જેવો તે બે હાથ જોડી પગે લાગવા જતો હતો તેવીજ જાદુગરે આપેલી વીંટી તેની આગળી એ હતી તે ઘસાઇ અને અંદરથી એક ભયકર રાક્ષસ બહાર આવ્યો. તે અલાદ્દીનને પગે પડી બોલ્યો, "હે નામદાર આપનો શો હુકમ છે? હુ વીટીનો ગુલામ છુ આપની સેવા બજાવવાને તૈયાર છુ." અલાદ્દીન પહેલા તો ઘણો ચમક્યો પણ પાછળથી હિંમત લાવી બોલ્યો, "મને આ ગુફાની બહાર કાઢ." તે બોલ્યો કે તરત જ રાક્ષસે ઢાકણુ ઉઘાડી નાખ્યુ અને અલાદ્દીન સહીસલામત બહાર આવ્યો. બહાર તેણે ચારે બાજુ નજર કરી પણ તેનો કાકો દેખાયો નહી. તેથી તે ઉદાસ ચહેરે ઘરતરફ વળ્યો.

ઘેર આવી અલાદ્દીને તેની માને બનેલી વિગત કહી. આખા દહાડાની મહેનતથી થાકી ગયેલો હોવાથી તે ઘસઘસાટ ઉંઘી ગયો. બીજે દિવસે ઘરમા કાઇ ખાવાનુ નહી હોવાથી અલાદ્દીનને તેની માએ પેલો દીવો વેચી આવવા કહ્યું દીવો મેલો હોવાથી અલાદ્દીનની મા તેને લુગડાથી સાફ કરવા લાગી. જેવો દીવો ઘસાયો કે તરત જ તેમાથી એક રાક્ષસ બહાર આવ્યો અને બોલ્યો, "મારા આપને શો ખપ પડયો છે? હુ આપનો હુકમ બજાવવા તૈયાર છુ. હુ ફાનસનો ગુલામ છુ"

આ ભયકર રાક્ષસને જોઇને અલાદ્દીનની માનાં તો હાંજા જ ગગડી ગયા, અને તે તમ્મર ખાઇ નીચે પડી પણ અલાદ્દીને

પહેલા રાક્ષસ જોયેલો એટલે તેણે હીમતથી તેની મા પાસેથી દીવો લઇ લીધો અને બોલ્યો, "મને ભુખ લાગી છે મારે માટે ખાવાનુ લઇ આવ." એક પળમા રાક્ષસ પકવાનથી ભરેલી ૧૦ થાળીઓ વાળો એક મોટો ટાટ લાવ્યો અને અલાદ્દીનના પગ આગળ તે મૂકી અલોપ થઇ ગયો અલાદ્દીન અને તેની માએ પેટ ભરીને ખાધુ અને તે દિવસ આનદમા કાઢ્યો. બીજે દિવસે તે એક યાહુદી વહેપારીને ત્યા એક મહોરમાં રકાબી વેચી આવ્યો. એમ દસ દિવસમા દસે રકાબી વેચી આવ્યો. અગીઆરમે દિવસે તે દસ મહોરોમા મોટો ટાટ વેચી આવ્યો. તેના પૈસા કેટલાક દિવસ ચાલ્યા અને તે ખલાસ થઇ ગયા એટલે તેણે ફરીથી પહેલાની માફક દીવાનો ઉપયોગ કર્યો. આ વખતે પણ રાક્ષસ પહેલાના જેવી જ પકવાનથી ભરેલી દસ રકાબીઓ વાળુ ટાટ લાવ્યો. ખાવા નુ થઇ રહ્યા પછી અલાદ્દીને રકાબીઓ વેચવાનુ શરૂ કર્યુ એક વખત તે વેચવા જતો હતો તેવામા તેને એક સોની મહાજને બોલાવ્યો ને કહ્યુ, "છોકરા, તુ રોજ પેલા યાહુદી વહેપારીને ત્યા કશુક વેચવા જાય છે તે તો ઘણો લુચ્ચો માણસ છે તુ મને તે વસ્તુ વેચીશ તો હુ તને પુરી કિંમત આપીશ." અલાદ્દીને તેને રકાબી બતાવી. તે તપાસતા ચાંદીની માલમ પડી તેથી જોખી જોઇ અને તેની કીંમતની તેણે તેને સાઠ રૂપા મહોરો આપી. અલાદ્દીને તેનો આભાર માન્યો અને દરેક વસ્તુ તેને ત્યા વેચવાનું વચન આપ્યું. આ પ્રમાણે અલાદ્દીન દીવાની મદદથી ગામમા સૌથી વધારે માલ દાર થઇ પડયો.

એક વખત ગામમા હડતાળ પડેલી જોઇ અલાદ્દીને એક જણને તેનુ કારણ પુછ્યુ તે માણસે કહ્યું, "રાજકુવરી આ રસ્તે થઈને આજે નહાવા જવાની છે, માટે હડતાળ પડી છે અલાદ્દીન ને આ કુવરી જોવાનુ મન થયુ, તેથી જ્યા રાજકુવરીને નહાવાનો હોજ હતો ત્યા તે છુપાઇ રહ્યો. રાજકન્યા પોતાની સાહેલીઓ સાથે જ્યારે ન્હાવાને નીસરી ત્યારે રાજકન્યાનુ પારસ્વગરનુ રૂપ જોઇ તેની સાથે પરણવાનું તેને મન થયુ, તેણે પોતાની માને બધી વાત

કરી. અલાદીનની મા આ સાભળી ઘણી દીલગીર થઇ તેણે તેને ઘણો સમજાવ્યો પણ અલાદીનને તેથી કાઇ અસર થઇ નહી. તેણે તેની માને કહ્યુ, " હુ ગુફામાથી જે રત્નો લાવ્યો છુ તે મહારાજા ને ભેટ કરી આવજે અને તેની છોકરીનુ માગુ કરજે "

અલાદીનની માએ તેના કહ્યા પ્રમાણે રત્નો રાજાને ભેટ કર્યાં અને તેની છોકરીની માગણી કરી. રાજા હીરા, માણેક, મોતી વિગેરે જવાહીર જોઇને ગાંડા ગાંડા થઇ ગયો અને તેણે અલાદીન ની માને ત્રણ મહીના પછી આવવાનું કહ્યું અલાદીનની મા ખુશ થતી ઘેર ગઇ અને અલાદીનને બધી વાત કરી અલાદીન આ સાભ-ળી ઘણો ખુશી થયો.

આ રાજાનો પ્રધાન ઘણો ખટપટીઓ હતો. તેણે રાજાને આડુ અવળુ સમજાવી તેની છોકરીનુ લગ્ન પોતાના છોકરાની સાથે નક્કી કરાવ્યું, અને લગ્નનો દિવસ પણ નક્કી કર્યો. લગ્નને આગલે દિવસે અલાદીનને આ વાતની ખબર પડી. તેથી તેણે પોતાનો દીવો ઘસ્યો. ઘસતાની વારમા રાક્ષસ આવીને ખડો થઇ ગયો. અલાદીને રાજકુવરી અને પ્રધાનના છોકરાને તેની પાસે લઇ આવવાને હુકમ કર્યો. રાક્ષસ તરત જ ઉપડયો અને જે પલગ ઉપર તે બન્ને સુતા હતા તેને અલાદીન પાસે ઉચકી લાવ્યો. અલા-

દીને વજીરના છોકરાને ઓરડીમા પુરી મુકવાનું કહ્યું પછી રાજકુવરીને તેણે કહ્યું, " તારા બાપે તને મારી સાથે પરણાવવાનું વચન આપ્યુ છે " આટલુ કહી તેને પોતાના ખડમાં પલંગપર સુવાડી વચમા નાગી તરવાર મુકી પોતે દૂર સુઇ ગયો. વ્હેલી સવારે તેમની મુળ જગ્યાએ બન્નેને પહોચતાં કર્યા સવારે રાજા તેમને મળવા ગયો ત્યારે કુવરીએ બનેલી વાત કહી. રાજા આથી ગભરાયો અને લગ્ન બંધ રાખ્યા

ત્રણ માસ પુરા થતાં અલાદ્દીનની મા રાજા પાસે જઇ રાજાને પગે પડી અને બોલી, " નેક નામદાર બાદશાહ ! આપના કહેવા મુજબ ત્રણ મહીને હુ અહી આવી છુ." રાજાએ કહ્યું "તું પહેલાં ઝવેરાતની થાળી લાવી હતી એવી ચાળીસ થાળીઓ ચાળીસ સીદીઓ પાસે ઉચકાવ અને તે દરેકને એક ગોરો ગુલામ દોરે એવી રીતે અહી લાવીને કુવરીને ભેટ આપ. ત્યારે મારી ખાત્રી થાય કે તારો છોકરો મારી છોકરીને અમન ચમનમાં રાખી શકશે." અલાદીનની માએ આ વાત તેના છોકરાને કહી. તેણે તરત જ ફાનસ ઘસી તેના ગુલામ રાક્ષસને બોલાવ્યો અને રાજાના કહ્યા પ્રમાણે કરવાનો હુકમ કર્યો. રાક્ષસે તો એક પળમા બધુ તૈયાર કર્યું અને એ મોટુ એશ્રી ગુલામોનું ભવ્ય સરઘસ રાજમહેલ તરફ ચાલ્યુ રાજમહેલમા જઇ બધી થાળીઓ રાજા આગળ મુકી અલાદ્દીનપાસે અખુટ દ્રવ્ય હોવાની ખાત્ર થયાથી રાજાએ પોતાની કુવરી અલાદીનને પરણાવી. અલાદ્દીને રાક્ષસ પાસે રાજમહેલ નજીક જ મોટો સુદર બગલો બંધાવ્યો અને તે અને રાજકુવરી આનદમાં રહેવા લાગ્યા

હવે આપણે જાદુગરનુ શુ થયુ તે જોઇએ જ્યારે અલાદીન રાજા થયાની બધી વાત તેના જાણવામા આવી ત્યારે તે, તે ગામમા આવ્યો અને બજારમાથી કેટલાક ફાનસો ખરીદી રસ્તામા,

"વેચીએ છીએ રે, વેચીએ છીએ
જુના કોડીયાં લઇને તે નવાં વેચીએ છીએ"

એમ બુમો પાડતો અલાદીનના ઘરતરફ ચાલવા લાગ્યો. રસ્તામાં બધા લોકો તેને ગાંડો ! ગાંડો ! કહી ખીજવવા લાગ્યા, કારણ કે તેમણે કોઇ પણ દિવસ જુના કોડીઆ લઇ નવા કોડીઆ આપતો વહેપારી જોયેલો જ નહોતો. સઘળાં લોકોએ જુના કોડીઆં આપી નવા ખરીદ્યા ત્યારે તે અલાદીનના ઘર પાસે આવ્યો ત્યારે અલાદીન શિકાર કરવા ગયો હતો. રાજકુવરીએ ગમ્મતખાતર પેલો જાદુઇ જુનો દીવો આપી નવો નકામો દીવો લીધો. પેલા જાદુગરે તે દીવો સાચવીને પોતાની પાસે મૂક્યો, અને રાત પડી ત્યારે તેણે તે દીવો ઘસ્યો ઘસતા જ રાક્ષસ બહાર આવીને ઉભો રહ્યો. જાદુગરે

તેને કહ્યું, " આ બાપેરો મહેલ અહીંથી ઉપાડી આફ્રિકામાં હું કહું ત્યા મૂક " રાક્ષસ તરત જ મહેલ લઇ આકાશ માર્ગે સડસડાટ કરતો ઉડયો અને પલક વારમા આફ્રિકા જઇ પહોચ્યો.

બીજે દિવસે બાદશાહ પોતાની કુવરીને મળવા જવા નીકળ્યો, ત્યારે મહેલ દીઠામા જ ન આવ્યો. આથી તેને ઘણી નવાઇ લાગી અને તેના પ્રધાનને તે વાત કરી પ્રધાનને તો અલાદીન ગમતો જ નહોતો, કારણ કે તે તેના છોકરાની જગ્યા લઇ બેઠો હતો. તેણે રાજાને કહ્યુ, " મહારાજા સાહેબ, આ મહેલ કાઇ ખરેખરો નહોતો. એ તો અલાદીને જાદુથી બાધ્યો હતો માટે તેને કેદમા પુરવો જોઇએ. " રાજાએ તે વાત કબુલ કરી અને અલાદીનને કેદમાં પુર વાનો તેના નોકરોને હુકમ કર્યો. અલાદીનને કેદ કરવામાં આવ્યો પણ થોડા જ વખતમા તેને છુટો કર્યો અને તે ચાળીસ દિવસમા રાજકુવરીસહિત મહેલ પાછો ન લાવે તો તેનો શિરચ્છેદ કરવો એવો હુકમ કર્યો.

એક વખત અલાદીન મહેલની શોધમા ફરતો હતો, તેવામાં તે લપસી પડયો, અને લપસી પડવાથી તેના હાથે પહેરેલી જાદુગર-વાળી વીટી ઘસાઇ ઘસાતા જ તેમાથી ગુફાવાળો રાક્ષસ બહાર નીકળ્યો. અલાદીને તેને કહ્યુ, " પેલો મહેલ જ્યા હોય ત્યાથી અહીં લઇ આવ. " રાક્ષસે કહ્યુ, " તે મહેલ લાવવા જેટલુ બળ મારામા નથી. દિવાનો ગુલામ તે કામ કરી શકે " અલાદીને ત્યાર પછી તેને જ્યા મહેલ હોય ત્યા લઇ જવા કહ્યું રાક્ષસ તરત જ તેને જ્યા મહેલ હતો ત્યા આફ્રિકામા લઇ ગયો. અલાદીન મહેલમા ગયો અને રાજ-કુવરીને મળ્યો. રાજકુવરી પણ તેના પતિને જોઇ ઘણી રાજી થઇ, અને બનેલી બીના કહી. વળી તેણે એમ પણ કહ્યુ કે જાદુગર દિવો પોતાના જામામા છાતી પાસે રાખે છે અલાદીને તેને એક જાતની ઝેરી ભૂકી આપી અને કહ્યુ, " આ ભૂકી જાદુગર ખાવા બેસે

ત્યારે દારૂમા નાખી તેને આપજે " રાજકુવરીએ તેમ કર્યું અને ઝેર પેટમા જવાથી રાક્ષસ ત્યા જ બેભાન થઇ ઢળી પડયો,અને મરણ પામ્યો.

અલાદ્દીને પછી તેના ખીસ્સામાથી દીવો કાઢી લીધો અને તે ઘસી રાક્ષસને બોલાવી તે દીવાના રાક્ષસને મહેલ હતો ત્યા લઇ જવા હુકમ કર્યો. રાક્ષસ ઉડયો અને એક પળમાં તેની મૂળ જગ્યાએ મહેલને મૂકી દીધો. રાજાને જ્યારે મહેલ આવ્યાની ખબર પડી ત્યારે તે ઘણા આનદથી તેની પુત્રીને મળ્યો.

અલાદ્દીને દીવાની બધી વાત રાજાને કહી અને દીવો કેવી રીતે ગયો તે પણ કહ્યુ.

થોડા વર્ષમા રાજા મરણ પામ્યો અને અલાદ્દીન આખા રાજ્યનો રાજા થયો. તે પછી અલાદીન અને રાજકુવરીએ લાબા વખત સુધી સુખથી રાજ્ય કર્યું

અલાદીનનુ જાદુઈ ફાનસ

તે ઘણા આનંદથી તેની પુત્રીને મળ્યો.

'જુઓ પાન ૩૫'

મોતીની માળા

સ્વામી વિવેકાનંદનાં વચનામૃતો

રે હિંદ! પરદેશી પ્રજાઓનો તિરસ્કાર, તેમનું અનુકરણ કરવાની નીચ વૃત્તિ, પારકા ઉપર આધાર રાખવાની પામરતા, તારૂં દાસત્વ, તારી નિર્બળતા, અંદર અંદરનો દ્વેષ, મિથ્યા અભિમાન, અને કુપતા—આવીઆવી સામગ્રીને સાથે લઈને શું તું સંસ્કૃતિના ઉંચામાં ઉંચા શિખરપર જવાની ઉમેદ રાખે છે? આવા પ્રકારની જ તૈયારી કરીને શું તું બળવાન બનવાની અભિલાષા રાખે છે? જે સ્વાતંત્ર્ય માત્ર શૂરવીર અને નિડર પ્રજાઓ જ ભોગવી શકે તે તું શું તારી શરમભરેલી ભીરૂતા વડે મેળવવાની આશા રાખે છે? ઓ હિંદુસ્તાન! સીતા, સાવિત્રી અને દમયંતી એ તારી સ્ત્રી જાતિનો આદર્શ છે એ તું ભુલતો નહિ, અત્યંજ અજ્ઞાનીઓ, કંગાલ લોકો, ભૂખીઓ, મોચીઓ, ચામડીઆઓ, અને ભંગીઆઓ પણ તારા લોહીના સગાઓ છે, તારા ભાઈઓ છે, તે તું ભુલતો નહિ. હે હિંદવાસી! હિંદુસ્તાનના વીર પુત્ર! તું બહાદુર થા, હિંમતવાન થા. તું હિંદુ છે, તે માટે મગરૂર થા અને મગરૂરીથી જગતને જાહેર કર કે, "હું હિંદુ છું, હિંદુસ્તાનમાં જન્મ્યો છું અને દરેક હિંદવાસી મારો ભાઈ છે" તું કહેજે કે, "અજ્ઞાન, અભણ અને કંગાલ હિંદી, હિંદનો બ્રાહ્મણ અને ભંગીઓ, એ સર્વ મારા ભાઈઓ છે"

—સ્વામિ વિવેકાનંદ ગ્રંથ ૨ માંથી

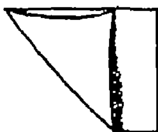
કાગળની પેટી બનાવવાનો કીમીયો

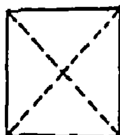
લખનાર ભાનુ

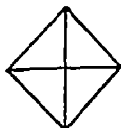
કાગળના ટુકડામાંથી પેટી બનાવવાની રીત તમે જાણો છો ? પહેલો એક કાગળનો કકડો લો અને તેને એક ખુણામાંથી વાળીને ખુણાના બે ભાગ કરો અને તે જ બાજુનો સામેનો છેડો જે બાજુ ખુણો વાળ્યો હોય તે તરફ લાવો. (આકૃતિ ૧)

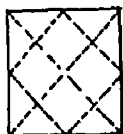
આ પ્રમાણે વાળતાં જે જગ્યા બાકી રહે તે કાપી નાખો. હવે એક ચોરસ બનશે. આ ચોરસ સામસામેના ખુણામાંથી પસાર થાય એવી બે લીટીઓ દોરો. આ લીટીઓ વચ્ચોવચ એક બીજાને કાપશે. (આકૃતિ ૨) જ્યાં લીટીઓ એક બીજાને કાપે છે ત્યાં દરેક બાજુનો ખુણો લાવો એટલે તે જગ્યાએ ચારે ખુણા ભેગા થશે. જ્યાંથી કાગળ વાંકો વળે તે જગ્યાએ જોરથી ભાર દેવો એટલે ત્યાં ગડી પડી જશે. (આકૃતિ ૩) પછી તેને ઉકેલી નાખવો અને જ્યાં ગડી પડી હોય ત્યાં લીટીઓ દોરવી. (આકૃતિ ૪) આ લીટીઓના પહેલી દોરેલી લીટીઓ બબ્બે ભાગ કરશે. જ્યાં બે ભાગ પડે તેની સામેનો ખુણો વાળીને તે જગ્યા પર લાવો (આકૃતિ ૫) અને જ્યાં કાગળ વાંક આવે તે જગ્યાએ ભાર દઇ ગડી વાળી દો. આ પ્રમાણે ચારે બાજુ કરવું અને જ્યાં ગડીઓ પડે ત્યાં લીટીઓ દોરો એટલે આકૃતિ ૬માં બતાવ્યા પ્રમાણે તમારા કાગળ ઉપર ચોગઠો પડશે. હવે જરા અક્કલ વાપરવાની છે. આકૃતિ ૭ માં બતાવ્યા પ્રમાણે જે જે જગ્યા પર જાડી લીટીઓ હોય તે તે લીટી કાતરથી કાપી નાખો. હવે ડાબી બાજુના નીચેના ખુણા આગળથી આકૃતિ ૮માં બતાવ્યા પ્રમાણે ગડી વાળો અને તેની સામેની જમણી બાજુની ઉપરના ખુણામાં જે કાપો પાડેલો છે તેમાં ભેરવો. હવે વચ્ચોવચ નાના સરખા ચાર ચોરસનું પેટીનું તળીઉં થશે, અને બાકી રહેલી જે જે ગડીઓ હોય તે બધી વાળી દો. તેમ કરતાં આકૃતિ ૯માં બતાવ્યા પ્રમાણે અને બાકી બે બાજુઓ રહી તે વાળતાં ચાર ચોરસ દેખાઈ જાય છે, એટલે કે ત્યાં બેવડો કાગળ આવે છે. આ ચાર ચોરસ પર ગુંદર લગાડો અને તેના ઉપર જે પડ આવે તેની સાથે ચોંટાડી દો એટલે પેટી તૈયાર થઇ જશે.

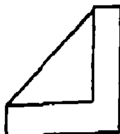
કાગળની પેટી બનાવવાનો કીમીઓ.

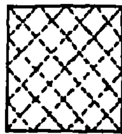

આ.૧લી

આ.૨જી

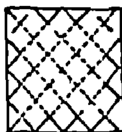

આ.૩જી

આ.૪થી

આ.૫મી

આ.૬ઠ્ઠી

આ.૭મી

આ.૮મી

આ.૯મી

આ.૧૦મી

ચાર જાતના રાજાઓ

૧

મનુષ્યના રાજા મહારાજ શિવાજી

૨

વનનો રાજા - સીંહ

૩

પંખીઓનો રાજા - ગરૂડ

૪

પત્તાનો રાજા - બાદશાહ

ચાર જાતના ઘોડા

૧

જનાવર ની જાતનો ઘોડો

૨

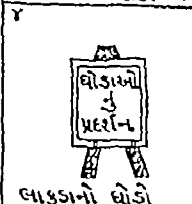
પીસ્તોલનો ઘોડો

૩

લાકડાનો રમવાનો ઘોડો

૪

લાકડાનો ઘોડો

સાલ મુબારક

પુષ્પિતાગ્રા

નવલ યુગલ આ મરાલકેરૂં,
રસ સરમાં સરી આજ આવનારૂં,
પરિમલ પમરે પરાગ અંગે,
પ્રતિપદ હર્ષ ભરે તરે ઉમંગે

સરલ, સુભગ, સ્વસ્થ, સૌમ્ય જેમ,
યુગલ મરાલતણું તરે છ તેમ;
ઋતુ ત્રય યુગલો સુખે તરાવો,
પ્રતિપદ હો પ્રતિદિન હર્ષ લ્હાવો

વિઠ્ઠલરાય પ આવસત્થી

અહમદશાહની અક્કલ

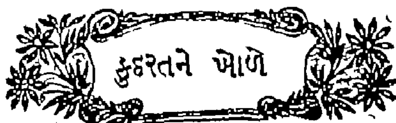
અક્કલવાન અહમદે રૂ ૧૦૦૦૦) અત્તરવાળા અનવરખાનને ત્યાં થાપણ તરીકે મુક્યા, અને તે હજ કરવા ગયો. હજ કરીને પાછા આવ્યા પછી તેણે પોતાની થાપણ અત્તરવાળા પાસેથી પાછી મેળવવા માગણી કરી. અત્તરવાળે કહ્યું, તું જુઠું બોલીને શું પડે છે? તેં મને રૂપીઆ આપ્યા છે જ ક્યારે? અહમદે અત્તરવાળાનો હાથ પકડી ગજબ કરવા માંડી, એટલે રસ્તે જતા આવતા લોકો ભેગા થઈ ગયા, ને કહેવા લાગ્યા, કે અત્તરવાળે કોઈ દિવસ બેઈમાનદારી કરી નથી. તેથી તું તેની સાથે લડીશ અગર ફરિયાદ જઈશ, તો ઉલટી તને સજા થશે.

બહુ લોકોના મતથી અત્તરવાળો લાચાર બની ગયો. તથાપિ તેણે બાદશાહ સલામતની રૂબરૂમાં બનેલી સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી. બાદશાહે વિચાર કરીને કહ્યું, કે જા, તું અત્તરવાળાની દુકાન નજીક લાગટ ત્રણ દિવસ સુધી બેસજે પણ તેની સાથે કંઈ બોલતો ના. ચોથે દિવસે હું એ રસ્તે થઈને નીકળીશ, અને તને હું પહેલી સલામ કરીશ. પણ તારે મારી સાથે આડી તેડી વાત ન કરવી. મારા ગયા પછી તારે અનવરખાન પાસે રૂપીઆ માગવા. જો તે રૂપીઆ ન આપે, ને કંઈ કહે, તો તેની મને ખબર કરજે.

બાદશાહના હુકમમુજબ અહમદ અત્તરવાળાની દુકાન નજીક ત્રણ દિવસ બેઠો. બાદશાહની સવારી મોટા ઠાઠથી તે રસ્તે થઈને નીકળી. અક્કલવાન નજરે પડતાં જ બાદશાહે પોતાનો ઘોડો ઉભો રાખ્યો, અને અહમદને સલામ કરી, એટલે અહમદે સામી સલામ કરી. તે વખતે બાદશાહ બોલ્યા, કે અરે ભાઈ! તું મારી પાસે કોઈ વખત આવતો નથી, અને તારી હકીકત કહેતો નથી એ શું? અક્કલવાને બાદશાહની ખેરિયત ચહાઈ, પણ બીજું કંઈ કહ્યું નહિ.

પોતાની દુકાન ઉપરથી અત્તરવાળો આ બધું જોતો અને સાંભળતો હતો તેથી તેના મનમાં ભય પેસી ગયો. તેને લાગ્યું, કે અહમદમીયાં બાદશાહ સાથે સારો સંબંધ ધરાવે છે. બાદશાહની સવારી ચાલી ગયા પછી તેણે અહમદને કહ્યું, મને રૂપીઆની વાત યાદ આવતી નથી, માટે જ્યારે તું રૂપીઆ ગયો, ત્યારે હું કઈ જગાએ હતો, અને કયાં માણસો મારી પાસે હતાં વગેરે સર્વ હકીકત મને કહી સંભળાવ. અક્કલવાને સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી, એટલે અત્તરવાળો બોલ્યો, કે તારી વાત સાચી છે હવે મને રૂપીઆની વાત સાંભરી આવી. એમ કહી તેણે રૂપીઆ હાજર કરી આપ્યા, ને તેની માફી માગી.

રા. બા. કાવાવાળાકૃત "ટચુકી સો વાતો" ભાગ ૪થો.

લખનાર રમણલાલ નાનાભાઈ શાહ

[સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૪ થી મુંબાઈ શહેર અને તેની આજુબાજુની જગ્યાઓનાં વર્ણનોને લગતી શરૂ કરેલી લેખમાળા પૈકીનો આ લેખ છે માથેરાન સુધીની મુસાફરીને લગતા લેખો અગાઉ આવી ગયા છે આ અંકમા ત્યાંથી લોનાવલાના કુમારા સુધીના પ્રવાસનુ વર્ણન છે]

માથેરાનથી આપણે નેરળ તરફ પાછા ફરી લોનાવલા બાજુ જતી ગાડીમા હવે બેસીએ છીએ. ત્યાથી કુદરતદેવીનું અપાર સૌંદર્ય શરૂ થાય છે કરુણાસાગર પ્રભુની અપાર લીલાનુ આપણને ભાન થાય છે દુર દુર દેખાતા ઘાટના ડુંગરા નજીક ને નજીક આવી લાગે છે અને જરાક આગળ જતા તો આપણે ડુંગરાની છેક અડોઅડ આવી લાગીએ છીએ. ગાડી ધમધમ ધમધમ કરતી, કુદતી ને નાચતી, સીસકારા કરતી ને ધુમાડાના ગોટેગોટા ઓકતી, પહાડોની કિનારીએ આગળ ને આગળ ધસે છે રસ્તો વારવાર વાંક લેતો જણાય છે, એટલે કે સર્પાકાર છે પાછળના ડબ્બામા આપણે બેઠા હોઈએ ત્યારે ગાડી પાટાપર જ્યારે વાક (Curve) લે ત્યારે આખી ગાડી પુર બહારમાં ચાલતી જોવાની ખુબ મઝા પડે છે એક બાજુએ ગગનમા ગાજતાં, વાદળાંથી વાતો કરતા, ભૂખરા રંગના, લીલીછમ વનસ્પતિથી મઢેલા, પહાડો ને ડુંગરાઓ, ને બીજી બાજુએ નાખી નજર ન પહોંચે એવી અતિશય ઉંડી લાંબી ને લાબી ખીણો, ને તેની તળેટીએ વસેલા બચુકલા ગામડાઓ, એ તમામ જોઈને આપણે હાલ કુદરત માતાની મીઠી ગોદમા મોજ કરીએ છીએ એમ લાગે છે.

અદ્ભુત બાંધકામ

નેરળથી ભીમપુરી ચોડનુ એક સ્ટેશન છોડીને આગળ ગયા કે કરજત સ્ટેશન આવે છે અહીથી ખાપોલી બાજુ જવાને ગાડી બદલાય છે પણ આપણે તો લોનાવલા બાજુ જવનુ છે એટલે ગાડીમાજ બેસી રહીશુ આ સ્ટેશન બોર ઘાટની તળેટીમા આવેલુ છે સહ્યાદ્રિના આ પ્રચડ ડુગરાઓની અદર થઇને કોકણના નીચાણના પ્રદેશ ને દક્ષિણના ઉંચાણના સપાટ પ્રદેશ સાથે રેલ્વેમાર્ગે જોડવાનુ કામ પ્રથમ ઇ સ. ૧૮૫૨ની સાલમા હાથમા લેવામા આવ્યુ જેમ્સ બર્કલી નામના એક બહુ કુશળ ને વિદ્વાન ગોરા સાહેબે આ રસ્તાના નક્ષા વિગેરે તૈયાર કરી આગગાડીના રસ્તાની યોજના તૈયાર કરી.

ઇ સ ૧૮૫૫ની સાલમા ઘાટના આ વિશાળ ડુગરાના પેટામાથી રેલ્વે લાઇન તૈયાર કરવાની શરૂઆત થઇ અને ઈ સ. ૧૮૬૩ની સાલમા તે તૈયાર થઇ તથા પ્રજા માટે ખુલ્લી મૂકવામા આવી. ઘાટના ડુગરાના પેટામા અને તેની કોરે કોરે થઇને તૈયાર કરેલી આ રેલ્વે લાઇન ૧૬ માઇલ જેટલી લાબી છે તેને એકદરે નાના મોટા ૨૬ બુગદા અને ૮ નાના બુગદા છે, અને તે ઉપરાત નાના મોટા પૂલ તો જુદા. ચઢાણ કરજત સ્ટેશનથી સમુદ્રની સપાટીથી આશરે ૧૮૬ ફીટથી શરૂ થાય છે અને ઠેઠ ૨૦૨૭ ફીટ જેટલે ઉંચે બોરઘાટ સુધી ચઢે છે; એટલે કે ૧૮૪૧ ફીટ જેટલા ઉંચાણપર ગાડી ચડે છે ભયકર જણાતા અધારા ઘોર બુગદામા થઇને તે પસાર થાય છે, અને એક બાજુ નાખી નજર ન પહોચે એવા ઉંચા ને ઉચા ડુગરા ને બીજી બાજુ જોતા તમ્મર આવે એવી અતિશય ભયાનક ઉંડી ખીણની કાગરીએથી કાપી કાઢેલા રસ્તાપર તે ઢમતી રમતી, નાચતી કુદતી ને ધમાકાના ગોટેગોટા કાઢતી સડસડાટ કરતી ચાલી જાય છે

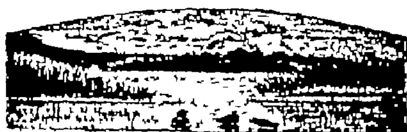
કરજત સ્ટેશન આગળ મુબઇથી આવેલુ એન્જીન બદલાય છે અને ઘાટના ચઢાણ માટે ખાસ તૈયાર કરેલા જબ્બરજસ્ત એન્જીન

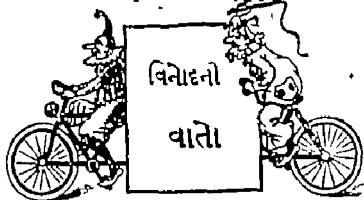
તેને જોડાય છે. ખરી ગમ્મત તો એ છે કે એક એન્જીન આગળ ને એક એન્જીન પાછળ, એમ બે એન્જીનો આગગાડીને જોડાય છે ત્યારે અંધારા ઘોર બુગદામા ગાડી પેસે છે ત્યારે એ બન્ને એન્જીનોનો ઘોંઘાટ ને ધુમાડો ખુબ વધી જાય છે અને આપણે અકળાઇ જઇએ છીએ. પણ ૨-૫ મીનીટમા વળી પાછા ખુલ્લામા આપણે આવીએ છીએ અને કુદરતના રમ્ય દ્રશ્યો જોવામા એવા તલ્લીન બની જઇએ છીએ કે બુગદાનો ઘોંઘાટ વીસરી જઇએ છીએ.

ઉપર મુજબ જે ટનલોમા થઇનેગાડી પસાર થાય છે તે ૨૬ ટનલોની કુલ લંબાઇ ૭૭૦૫ ફીટ છે આ રસ્તો તૈયાર કરવાનો ખર્ચ માઇલે ૬૩૦,૦૦૦ રૂપિયા જેટલો આવ્યો હતો. આ રસ્તા પાછળ આશરે ૯ કરોડ ૫૦ લાખ રૂપિયા જેટલો કુલ ખર્ચ થયો છે

આમ કરજતથી આગળ આ બુગદાઓ પસાર કરી આપણે ભોર ઘાટના સ્ટેશને આવી પહોચીએ છીએ. તેને રીવર્સીંગ સ્ટેશન કહે છે, કારણ અહીંથી આગગાડીની ગતિ બદલાય છે અને તે ઉંચે ચડવાને બદલે નીચે ઉતરે છે ભોર ઘાટ આગળથી રસ્તો પણ બદલાય છે અને આપણે જે દિશામા અત્યાર સુધી જતા હોઇએ છીએ તેથી અવળી જ દિશામા જઇએ છીએ. એટલે કે તમે મુંબ ઇથી પાછળના ડબ્બામા બેઠા હશો તો ભોર ઘાટથી ગાડી આગળ ચાલશે ત્યારે તમારો ડબ્બો આગળ થઇ જશે અને આગળવાળાનો પાછળ થઇ જશે.

લોનાવાલા, કારલા, ભાજા, લોહગઢ, વિસાપુર, વિગેરેની મુસાફરીના વર્ણનો હવે પછી આવશે.

દર્દી —ડાક્ટર સાહેબ, મારા મનમાં હું થયું છે તે જરા મહેરબાની કરી જુઓ. મને વિચિત્ર અવાજ સંભળાય છે

કાનેરાના ડાક્ટર —સંભળાય છે ને? પણ ! મન સાંભળવા માટે નહિ તો હું આવ્યા માટે છે !

× × × ×

શિક્ષક —ઑક્સિજન વાયુ સિવાય માણસ જીવી શકતો નથી. આ વાયુની શોધ ૧૮મી સદીમાં એક વિદ્વાને કરી.

એક ગભરાટ વિદ્યાર્થી —સાહેબ, આ શોધ થઈ તે પહેલાં માણસો કેવી રીતે જીવતા હતાં ?

× + + ×

એક વિદ્યાર્થી પોતાના મિત્રને કહે કે "હું નાનુભાઈ ડાક્ટરને બીલકુલ નાપસંદ કરૂં છું"

"કેમ ભાઈ ?"

"અરે હું શું કહું દોસ્ત, નિશાળની રજામાંથી આઠેક દિવસ છૂટવા માટે મેં ખાસ આમલી, દહીં વિગેરે ખટાશ ખાઈ ખાંસી અને તાવની શરૂઆત કરી. નાનુભાઈ ડાક્ટરે દવા આપી બે જ દિવસમાં તાવ અને ખાંસીને અટકાવી દીધી ! હવે મારે એને કહેવું શું ?"

× × × ×

એક દિવસ ભૂલકણા શેઠની છત્રી ગુમાઈ તેણે લાંબી વખતને અંતે વિચાર કર્યો કે જરૂર છત્રી નાકરને ત્યાં ભૂલી આવ્યો છું તરત જ તેણે નોકર સાથે ચીઠ્ઠી પ્રમાણે મતલબની ચીઠ્ઠી રવાના કરી

" મને લાગે છે હું તમારે ત્યાં છત્રી ભૂલી આવ્યો છું તે લાવનાર માણસ સાથે મોકલી આપવા મહેરબાની કરશો

લિ. તમારો જ
ભાઈકલદાસ શેઠ

તા. ક. —છત્રી મોકલશો નહિ મળી છે !

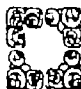
× × × ×

પ્રવાસી —બાપા, સામે ઊભા છે તે ખૂબસૂરત છોકરો છે !

છોકરો —અરે ! તે છોકરો નથી તે તો મારા બાપા છે.

ડૉ. પાઠક

મોર

આવ રૂપાળા મોર મારે ઘેર
આવ રૂપાળા મોર.
પાણીડાં પાઉં ને ચણ નખાવું
ચોકમાં ચારે કોર,
મારે ઘેર આવ રૂપાળા મોર.
—આવ૦

તારા પીંછામાં હીરલા ઝબકે
શોભતા સુંદર રંગ,
નાચ કળા કરી નાચ ઉમંગે.
હું પણ નાચું સંગ.
મારે ઘેર આવ રૂપાળા મોર
—આવ૦

ટેહુક ટેહુક કરતી તારી
ઢેલડી સાથે લાવ,
ફેર કુદરડી ફરતા તારા
ગીત મને સંભળાવ,
મારે ઘેર આવ રૂપાળા મોર.
— આવ૦

જો પેલી વાદળી જાય ગરજતી
એને તું અહિં બોલાવ,
બોલ હું બોલાવું સાથ ઉંચેથી
આવ 'મેઆવ' 'મેઆવ',
મારે ઘેર આવ રૂપાળા મોર.
—આવ૦

ત્રિભોવન મોરીસ ઠર વ્યાસ

— ખરી વાત સાથીઆ —

રાગ અમે ધુરંધર માળીએ એલટ્ટ

ચાલો આપણુ રમીયે ભાઈ, નિશાળે રજા પડી,
કાલે આવે દીવાળી બાઇ,
ખરી વાત સાથીઆ.

એ તો હમને આવે નવું વર્ષ, રૂપાળુ, મનોહરૂં,
એને માટે શુંયે માળ,
ખરી વાત સાથીઆ

" તમે કામ કર્યું શું આ વર્ષ ' માતા એમ પૂછશે,
સાચે સાચ કહેજે ભાઇ,
ખરી વાત સાથીઆ

'તમે શું કરશો નવે વર્ષ ?', માતા એમ પૂછશે,
તમે કહેજો 'માતા જેવી આજ્ઞા'
ખરી વાત સાથીઆ

સદા સત્ય જ બોલવું ભાઇ, મોટેરાને માનવા,
એમા સહુ વિદ્યા સમાઇ
ખરી વાત સાથીઆ

ધીંગામસ્તી ન કરવી ભાઇ, હળીમળી ચાલવું,
રમવી રમતો નિર્દોષ,
ખરી વાત સાથીઆ

હવે ચાલોને રમીયે ભાઇ, મજા ખરી માણીયે,
પછી ધરીયે પ્રભુનુ ધ્યાન,
ખરી વાત સાથીઆ

રમણલાલ પી. મોની

આપણો સમાજ

Society friendship and love,
Divinely bestowed upon man,
O! had I the wings of a dove,
How soon would I taste you again!

ભરદરિયે સડસડાટ ચાલતા વહાણના તોફાનમાં સપડાવાથી કડકડાટ કરતા કડકા થઈ ગયા ને અંદરના મુસાફરો તેના અગાધ જળમાં ડુબી મુવાં. અંદરથી માત્ર એક આદમી મોજાના જોરથી ખેંચાતો ખેંચાતો એક અજાણ્યા વેરાન બીયાબાન ટાપુ પર જઈ ચડ્યો. એ ટાપુ પર પીવાને મીઠું પાણી હતું અને ખાવાને ફળ ફુલ હતાં. પણ મોટી આફત એ હતી કે ત્યાં કોઈ પણ આદમીની વસતિ ન હતી. એ જગ્યા એવી વેરાન હતી કે કદી કોઈ વહાણ તે બાજુએ આવતું જતું ન હોતું આથી તે અભાગી મુસાફરને એ વેરાન ટાપુ પર જીંદગી વીતાડવી પડી. તેને ત્યાં બધું સુખ હતું એ ટાપુનો તે શહેનશાહ હતો એમ કહીએ તો પણ ચાલે. પરંતુ તેથી શું ! જળ વગર માછલું જીવે કે ! તેને દુધમાં નાખીએ તો પણ પાણી વગર તો તેના પ્રાણ ચાલ્યા જ જવાના. એ જ મુજબ સારસ પક્ષીની નર માદાની જોડલીમાંથી કોઈ ઘાતકી પારધી એકને મારી નાખે તો પછી બીજું કદી જીવશે કે ! તેને મીઠા મેવા ખવરાવો, અને જોઈએ તો સોનાને પીંજરે પુરાવો. તેને એ બધું શા ખપનું ! એ જ મુજબ એ કમનસીબ આદમીને બધું સુખ હતું પણ તેને માણસ વગર કેમ ગમે ! આ ભારે આફતથી કંટાળી તે કમનસીબ આદમી કકળાટ કરે છે કે, " નાત જાત, દોસ્ત બીરાદરો, અને સ્નેહ, એ તો માણસ જાત પર

ઇશ્વરની અનુપમ બક્ષિસ છે ! ભલા ભગવાન ! જો મને કબુતરીની પાંખો હોત,—આહ !—તો હું અહીંથી ક્યાંયે ઊડીને તે બધાની વચ્ચે જઇને પડત !"

માણસને માણસ વગર ઘડી પણ નથી ચાલતું તે આ પરથી સમજાશે. આપણાં ધર્મશાસ્ત્ર પણ પોકાર કરીને કહે છે કે ॐ सहनाववतु । सहनौभुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।" એટલે કે અમે બધા સાથે અમારું રક્ષણ કરીએ, સાથે સુખ દુઃખ ભોગવીએ અને સાથે જ પરાક્રમો ખેડીએ. આમ અરસ પરસના સહકારપર દુનિયા નભે છે

પ્રાચીન આર્યોનું ઉત્તર ધ્રુવમાંથી પ્રયાણ

પ્રાચીન કાળમાં ૩૦૦૦ થી ૪૦૦૦ વર્ષની પણ અગાઉ, ઉત્તર ધ્રુવમાં વસનારા આર્યોનાં ટોળાં ત્યાંથી નીસરી રહેવા લાયક જમીનની શોધ કરવાને નીકળી પડ્યાં. તેમાંથી કેટલીક જાતો એશિયામાં ને કેટલીક યૂરોપમાં ગઇ. અત્યારે યુધરેખામાં ગણાવાનો કીર્તિ રાખનાર ને હિંદીઓને ધીક્કારનાર ક્રમ અકડ યૂરોપીયનો પણ આર્યો જ છે તેમની નસોમાં જે આર્યોનું લોહી ભારતનાં સંતાનોની નસોમાં વહે છે તે જ આર્યોનું લોહી વહે છે તેઓ ઠંડા મુલકમાં જઇને વસ્યા ને ઉજળા થયા. આપણે ગરમ મુલકમાં વસ્યા અને કાળા થયા.

પંજાબ નજીકના હિંદના પ્રવેશદ્વાર ખઇબર ઘાટને માર્ગે આર્યોનાં ટોળાં પહેલાં ઉત્તર હિંદમાં આવીને વસ્યાં. ત્યાંના જુના રહેવાસીને મારી મારીને તેમણે ભગાડી મૂક્યા. ને બિચારા દુર દુર દક્ષિણમાં નાઠા. જે ન નાસી શક્યા તે જઇને ડુંગરામાં ભરાયા. ડુંગરાની અંદર જે અનાર્ય જાતો વસી તે જ આજના ભીલ,ખાસુદા, કાળી પરજ ડુબળા, કાકરી ને બીજી જંગલી કોમના લોકો તેઓ આર્ય ન હોતા માટે અનાર્ય કહેવાયા. આર્યો અહીં આવીને પ્રથમ પંજાબમાં વસ્યા અને ત્યાંથી સિંધ બાજુ થઇ જળ માર્ગે કચ્છ ને કાઠીયાવાડ થઇ ગુજરાત બાજુ આવ્યા. બીજી બાજુથી રજપુતાના ને માળવા બાજુ થઇને તેઓ બંગાળા ને નીચે દક્ષિણમાં પણ ફેલાયા. છેક દક્ષિણમાં તેઓ બરાબર સત્તા જમાવી ન શક્યા.

આર્યો હિંદમાં ઠરીઠામ થયા પછી તેમનામાંના જુદાજુદા માણસોએ જુદા જુદા કામ ધંધા કરવા માંડ્યા. એ ધંધાને અંગે તેમના જુદી જુદી જાતો બંધાઇ ભગવાન કૃષ્ણે ગીતાજીમાં કહ્યું છે કે "चातुर्वर्ण्यंमयासृष्टंगुणकर्म विभागशः ॥"

ચાર વર્ણોની રચના

એટલે કે ગુણ અને કર્મના વિભાગ અનુસાર મે ચાર વર્ણો રચ્યા. એ ચાર વર્ણો તે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શુદ્ર. વખત જતાં એ મુખ્ય ચાર વર્ણની અનેક પેટા જાતિઓ થઇ અને ૧૮ વર્ણ બની ગઇ એ ૧૮ વર્ણની

વળી પાછી પુષ્કળ શાખાઓ થઇ અને એ શાખાઓના અનેક ફાંટા પડી ગયા. આજે હિંદમાં અનેક પેટા જાતો—સેંકડોની સંખ્યામાં—પડી ગઇ છે. ધર્મના પણ અનેક ફાંટા પડી ગયા છે અને એકમાંથી અનેક ફણગા ફુટી સેંકડો પંથ નીકળ્યા છે. આમ આપણી આર્ય જાતિની અનેક શાખાઓ પડી જવાથી મોટામાં મોટું નુકશાન એ થયું છે કે આપણી રાષ્ટ્રીયતાની ભાવના સંકુચિત થતી ગઇ છે.

આપણા ગુજરાતી સમાજની હાલ આપણે વાત કરીશું. અસલના આપણા વડવાઓએ જે કાયદા કાનુનો આપણે માટે રચ્યા હતા તે ઉત્તમ પ્રકારના હતા એમાં તો શક નથી. પણ ક્રમે કરીને દેશની સ્થિતિમાં જે ભારે ફેરફારો થયા છે તે જોતાં આપણા રીત રિવાજોમાં જેવો જોઇએ તેવો સુધારો થઇ શક્યો નથી. આનું એક કારણ એ છે કે આપણે 'જુનું એટલું સોનું' એવો ખોટો ખ્યાલ મગજમાં રાખીને બેઠા છીએ.

જે માર્ગે થઇને આર્યો હિન્દમાં આવ્યા એ જ માર્ગે થઇને બીજા અનેક પરદેશી અને પરધર્મીઓએ હિંદપર ચઢાઇઓ કરી. કાળ બદલાયો, અને આપણી રહેણી કરણીમાં અનેક ફેરફ પડી ગયા. એમ છતાં આપણા જુના વિચારોમાં જોઇએ તેટલો ફેરફાર કે સુધારો થઇ ન શક્યો. એનું પરિણામ એ આવ્યું કે હાલ આપણો સમાજ ભારે દુર્દશા ભોગવી રહ્યો છે. આપણા સમાજના ખરાબ રૂઢીઓ અને રિવાજો એટલા બધા છે કે તે ગણાવ્યે પાર આવે નથી. તેમાંના થોડાકનો આપણે અહીં વિચાર કરીશું.

બાળ લગ્નનો દુષ્ટ રિવાજ

સૌથી ખરાબ ને અગત્યની પાયમાલી કરનારો રિવાજ તે બાળલગ્ન છે. હિંદુસ્તાનમાં બાળલગ્નને લીધે જેટલી ખરાબી થાય છે તેટલી ખરાબી બીજા કશા રિવાજથી થતી નથી. આપણા ગુજરાતી સમાજમાં નાગર, અને બીજી કેટલીક કોમો બાદ કરીએ તો બાકીની ઘણીક કોમોમાં નાની ઉમ્મરે છોકરાઓને નાનપણમાં પરણાવી દેવામાં આવે છે. ઢીંગલા ઢીંગલી જેવા નાના નાના કુમળાં છોકરાના જ્યાં લગ્ન થાય ત્યાં અરસ પરસ વરકન્યાની પસંદગીની તો આશા જ શાની રખાય? બાળલગ્નથી નાની વયમાં જ એ વરકન્યાને સંતાન થાય છે તે તદ્દન નબળાં અને રોગીષ્ટ હોય છે. પરિણામે દેશની પ્રજા જે નિરોગી ને બળવાન હોવી જોઇએ તે નાલાયક, રોગિષ્ટ અને કુમળી બનતી જાય છે. વળી બાળલગ્નથી એક બીજું ખરાબ પરિણામ એ આવે છે કે પરણનાર છોકરો શરમને લીધે અથવા આર્થિક સાધનોના અભાવે પોતાનો અભ્યાસ પુરો કરી શક્તો નથી. પરિણામે નિરાશા ને અરિભાષરૂપી કાંટો તેના સંસારને ઝેર બનાવી દે છે. હિંદમાં ઉંચી કોમોમાં એક વાર છોકરી વિધવા થયા પછી ફરીથી પરણી શક્તી નથી. નાની ઉમરમાં છોકરીનાં લગ્ન થયા બાદ જો છોકરી વિધવા.

બાળ તો ત્રીસી ઉપરની ? થાય છે બ્રીટીશ હિંદમાં તો નહિ પણ વડોદરા રાજ્યે બાળલગ્નના અટકાવ માટે કાયદો પાડેલો છે પણ એ તો ચોકખો નાટક છે ! એનાથી બાળલગ્નપર જોઈએ એટલો અંકુશ નથી રહી શક્યો એ કાયદા કરવાથી તે માબાપોની આંખ ઉઘડે ? ઘણી વાર તો રાજ્યના અમલદારો પોતે પણ એવાં બાળલગ્નના વરઘોડામાં ભાગ લે છે !

કન્યાવિક્રયની ક્રૂરતા

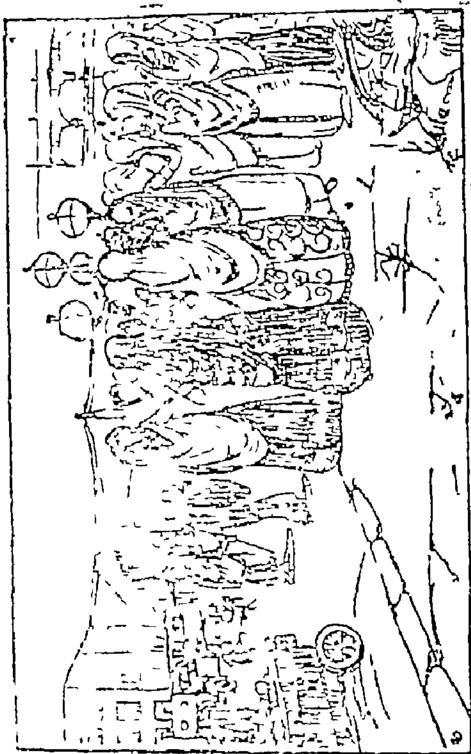
બાળલગ્ન જેવો જ ખરાબ રિવાજ કન્યા વિક્રયનો છે એક છોકરી કદી સાસરે ન ગઈ હોય અને છેક નાની વયમાં વિધવા થઈ હોય તો પણ તે કદી ફરીથી નથી પરણી શકતી પરન્તુ એક ખખડી ડોસો બે, ત્રણ, ચાર કે તેથી વધુ વખત પરણીને રંડાયો હોય છતાં પણ ઘરડે ઘડપણ નાની છોકરી સાથે લગ્ન કરી તેનો ભવ બાળી શકે છે ! કન્યાનાં માબાપને જરૂરના પ્રમાણમાં રકમ આપી એવા બુઢ્ઢા વાંદરાઓ ગમે તેટલી વખત પરણી શકે છે ! આ ક્રૂર ઘાતકી રિવાજને કન્યા વિક્રય કહે છે !

હિંદુ સમાજમાં સ્ત્રીની કિંમત !

આવી રીતે બાળલગ્ન ને કન્યા વિક્રય જેવા ક્રૂર રિવાજ જે સમાજમાં હોય ત્યાં સ્ત્રીઓની કિંમત કેટલી હોય તે સમજી શકાય એવી વાત છે ઘણા સુધરેલા વિચારનાઓના મનમાં પણ સ્ત્રીઓ પ્રત્યે માન ને આદરભાવ બહુ જ ઓછા પ્રમાણમાં હોય છે છોકરી અવતરે ત્યારથી જ ઉછેર કરતાં તેનો દરજ્જો ઉતરતો ગણાય છે. છોકરીના છેક સુધી પુરુષ કરતાં સ્ત્રીનો દરજ્જો ઉતરતો ગણાયો છે આને માટે ઘણું લખી શકાય એમ છે, પણ અહીં જગાની તંગીને લીધે તે આપણે મુલતવી રાખીશું આપણા સમાજમાં સ્ત્રી પ્રત્યે આપણું વર્તન કેવું છે તેની સાબીતી જોવી હોય તો કોઈ આગગાડીના સ્ટેશન ઉપર નજર કરજો. બગલમાં એક રડતા છોકરાને રાખી, માથે મોટી ટ્રંક કે જબરા વજનનું પોટકું ઉપાડી બીજા હાથવતી કદાચ એકાદ બાળકને દોરતી દોરતી નબળી બિચારી સ્ત્રી ચાલતી હશે. ત્યારે તેમના પતિદેવ મોઢામાંથી બીડીનો ધુમાડો કાઢતા હાથમાંની લાકડી કે છત્રી હલાવતા નવાબશાહી વીરજીના માફક આગળ કે પાછળ ચાલતા હશે ! સ્ત્રી એ પગના ખાસડા બરાબર છે એવી પાપી માન્યતા આવા માણસોના મગજમાં ભરી હોય છે

આમ આપણા સમાજમાં સ્ત્રીઓનો દરજ્જો ઉતરતો હોવાનું ભયંકર પરિણામ એ આવ્યું છે કે આપણે તેમની જરૂરીયાતો તરફ તો બેદરકાર બન્યા જ છીએ, પણ તેમની કેળવણી તરફ પણ આપણે મીંડું વાળી દીધું છે તેઓ અજ્ઞાનને લીધે અનેક પ્રકારના વહેમમાં જ ગળાબૂડ્યાં રહે છે ત્યાં

હિંદુ સમાજમાં નારીની કિંમત !

સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન ત્યાં તેમનાં બાળકોના શુભ સંસ્કારની આશા જ શી રાખવી ! પરિણામે બાળકો નાનપણમાં તેમની માતાઓ પાસેથી કાંઈ જ શિક્ષણ મેળવી શકતાં નથી.

રડવા કુટવાનો નિર્લજ્જ રિવાજ

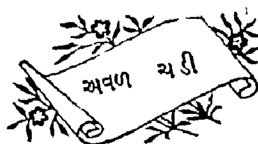
આપણા બૈરાંઓ રૂઢીના ગુલામ બન્યાં છે રડવા કુટવાના રિવાજ વિષે ઘણું લખી શકાય એમ છે કોઈ મરી જાય ત્યારે બૈરાં નિર્લજ્જ બની શેરી કે મહોલ્લાને મોખરે બેસી મળી ધડાધડ તોપો છુટે તેમ છાતીપર કુટાકુટ કરી મુકી બેશરમ રીતે હાયવોય કરી છાજીયાં લે છે એ દેખાવ જોઈ આપણને શરમના માર્યા ભોંયમાં સમાવાનું મન થઈ જાય છે આ રડવા કુટવાના રિવાજને લીધે તેમની છાતીપર સખત ધક્કા પડે છે નબળા પેટની સ્ત્રીઓને તે ઇન્ફલુ-એન્ઝા અથવા બીજા છાતીના રોગ ઘણીક વાર થઈ આવે છે.

આમ આપણા સમાજના અનેક દુષ્ટ રિવાજોની ગણત્રિ કરતાં પાર આવે એમ નથી. બીજા કેટલાક રિવાજો વિષે આપણે હવે પછી વિચાર કરીશુ અને તે રિવાજોને નાબુદ કરવાને માટે આપણે શુ કરવુ જોઈએ તેનો પણ વિચાર કરીશુ

ચંપો

ચંપો તો કળી કળી આવે જો,
વચ્ચે તો ભમર છડી આવે જો.
ભાઈ તો નાનકડીનો ભોળો જો,
ભાભી તો ફુલ ચુંટી લાવે જો.
તે ફુલ માળીડાને આપ્યા જો,
માળીડા તો જથ્થા ગુંથી લાવે જો,
એ જથ્થા કચી વહુને શોભે જો
એ જથ્થા દુર્ગી વહુને શોભે જો;
દુર્ગી વહુ તો લાલ ને ગુલાલ જો
મોટાભાઈ તો વાટી વાડી જુએ જો,
ચંપો તો કળી કળી આવે જો,
વચ્ચે તો ભમર છડી આવે જો.

સંપાદક—શ્રી. રસીલા દેસાઈ

લખનાર —શ્રી હરિલાલ પ્રભુલાલ છાયા, બી એ એલએલ બી.

એક બ્રાહ્મણની સ્ત્રી બહુ જ અકોણી હતી. તેને જે કોઇ ક
કહે તેથી ઉલટુ જ તે કરતી હતી. એવી સ્ત્રી ધણીના હાથમા શાન્
હોય ? બિચારો બ્રાહ્મણ તેનાથી હાથ જેવડી જીભ કાઢી ગયો હતો
ગામમા સૌ તેને અવળચંડી કહેતા.

એક દહાડો પોતાના મિત્રઆગળ બ્રાહ્મણ રોદણા રડત
હતો, " શુ વાત કરૂ ભાઇ, મારી બાઇડી મને જરાય ગાંઠત
નથી ! હુ કહુ વડ તો એ કહેશે થડ ! હુ કહુ કે આજે બહા
જવુ નથી તો એ ધરાર બ્હાર ગયા વિના રહેવાની નહિ. કો
વેળા કારણપ્રસંગ જલદી રાંધવાનુ કહીએ તો ભૂખ્યુ જવુ પડે એવ
શાક નાખુ મોડા પડીએ ત્યારે પુરી બદબખ્તી ! પાણી માગીએ તે
તરસ્યા મરીએ ! અપચાને લીધે ખાવાની ના પાડીએ તો મ્હોંમ
વેલણ નાખી પરાણે ઠૂસ ઠોસે ! મારે જે કરવુ હોય તેનાથી ઉલ
કહુ તો કામ થાય છે પણ કમભાગ્યે સવળુ બોલાઇ જાય તો બો
મળે છે ! ઘરમા કમ જાણે પોતે જ ધણી રણી હોય અને હુ કર
લેખામા જ ન હોઉ એમ વર્તે છે હુ તો હવે કાયર થઇ ગયો છુ
શુ કરવુ તેની કશી સમજ પડતી નથી ! "

મિત્રે કહ્યુ, " એમ પોચો શુ થાય છે ? જરા આંખ દેખ
તો ને એટલે ઠેકાણે આવી જશે. "

" ઠીક છે ' કહીને બ્રાહ્મણ ઘેર આવ્યો તો બાઇ સાહે
જમી રહીને વાસણ માજતા હતા પતિદેવને દુરથી જોતા જ ઉ
ઉપર તરાપ મારતી વેળા બિલાડીનુ મ્હો થઇ જાય તેવુ મુખાર
થઇ ગયુ. પણ તેની પરવા ન કરતા બ્રાહ્મણ હિમ્મત ધરીને પા

બંધ કર્યો. વાણીઆ. ઠાઠ્ઠીમાના દીકરા અને પાછા અગમ બુદ્ધિના, એટલે જે કામ કરે તે વિચારીને કરે તેથી અડવાને તેઓએ બહુ માર્યો નહીં.

એક વાણીઆએ અડવાને કહ્યુ " આવુ તમારે રોજ હોજો; આવુ તમારે રોજ હોજો " એમ કહેતો કહેતો જા -

અડવો ત્યાથી વાણીઆની શીખામણુ માની આગળ ચાલ્યો. ગામ બધુ વટાવીને તે ગામબહાર નીકળ્યો. ત્યા ઢેડવાડો આવ્યો. ઢેડવાડામા આગ લાગી હતી ઘરો અને છાપરા ભડભડ બળી રહ્યા હતા. ત્યા આપણો અડવો, " આવુ તમારે રોજ હોજો, આવું તમારે રોજ હોજો, " એમ મ્હોએ બોલતો બોલતો આવી પહોચ્યો.

ઢેડાઓ એક તો આગને લીધે ગુસ્સે થઇ રહ્યા હતા તેમા વળી અડવાએ આવીને બળવામા ઘી હોમ્યુ અડવાનું કહેવું સાભળીને બેચાર ઢેડાઓ દોડ્યા ને તે અડવાને બિચારાને બહુ મારવા લાગ્યા. પણ એક ઢેડાને દયા આવવાથી તેને છોડાવ્યો. અડવાએ એકદમ ત્યાથી કપટાબધ ચાલવા માડ્યું, પણ એક ઢેડાએ તેને ઉભો રાખીને કહ્યુ "એઇ મૂરખા ! જો કોઇ ઠેકાણે અહીની માફક બળતુ હોય ને આગ લાગી હોય તો તેને બુઝાવી નાખવી ! ત્યા જઇને અમે તેમ બોલવુ નહી સમજ્યો ? ચાલ જા હવે. "

અડવો ત્યાથી આગળ ચાલ્યો. બે ત્રણ ગાઉ ચાલ્યો હશે એટલે અડવાના સસરાનુ ગામ આવ્યુ ગામમા પેસતા જ કુભાર વાડો આવ્યો. અડવો આખો દિવસ ચાલી ચાલીને, ને માર ખાઇ ખાઇને ખુબ થાકી ગયો હતો એટલે તે એક કુભારના ઓટલા ઉપર બેઠો. ઘોડીવાર થાક ખાધા પછી જેવો તે ત્યાથી ઉઠવા જાય છે, ત્યા તો તેણે ભગવાન સૂર્યનારાયણને પશ્ચિમ દિશામા આથમી જતા જેયા.

અડવાની ફોઇએ તેને સૂરજ આથમે ત્યા જ વાસો રહેવાનુ કહેલુ હોવાથી, તે જ ગામમા અડવાનુ સાસરૂ હોવા છતા ફોઇના ફરમાનનું ઉલ્લઘન કરી તેનાથી સાસરે કેમ જવાય ? તેથી તેણે કુભારના ઓટલા ઉપર રાતવાસો રહેવાનો પાકો ઠરાવ કર્યો.

કુભારે તેને કાઇક ટાઢુ ટોઢુ ખાવાનુ આપ્યુ, અને એક માટીના કોરા ઘડામા પાણી લાવી આપ્યુ

રાત પડી એટલે કુભારે ઘર બહારના ઓટલા ઉપર અડવાને સુવા માટે પથારી કરી આપી આખા દિવસનો અડવો થાકી ગયેલો હોવાથી પથારીમા પડતાની સાથે જ ઘસઘસાટ ઉઘી ગયો

પણ અડવો આખી રાત ઉઘ્યા જ કરે એવો નહોતો તો! બરાબર મધરાતે અડવો જાગ્યો. પથારીમા બેઠો થયો એટલે તેને એમ લાગ્યુ કે કોઇ જગ્યાએ ધુમાડો નીકળે છે તે એકદમ ઓટલા પરથી નીચે ઉતરી તપાસ કરવા લાગ્યો, તો તેને જણાયુ કે કુભારના ઘરના વાડામાથી ધુમાડો નીકળે છે કુભારના ઘરની દિવાલની બાજુએથી અડવો એકદમ વાડામા ગયો ત્યા કાચા વાસણો પડી તેને પકવવા માટે કુભારે વાડામા બે નેભા સીંચી અંદર ઘાસ તથા બીજુ કચરૂ નાખી સળગાવેલ હતા. તે નેભા અડવાની નજરે પડ્યા અને તેનાથી ધુમાડો નીકળતો પણ તેણે જોયો!

અડવાને ડેડાએ કહ્યુ હતુ કે "બળતું હોય તે હોલવવુ" તે એકદમ યાદ આવી ગયુ! પણ હવે એ બળતુ હોલવવુ કેવી રીતે તેના વિચારમા અડવો ગુથાયો. પણ અડવો એમ હિંમત હારી જાય તેવો નહોતો! નેભાની પાસે જ બેચાર લાંબા લાકડા પડેલા હતા તેમાથી એક અડવાએ હાથમા પકડયો, અને નેભામા મારવા મડયો. એક કલાકના તો નેભામા પકવવા સીંચેલા કુભારના બધા વાસણોનો અડવાએ ભાગીને ભૂકો કરી નાખ્યો અને તે સાથે જે કચરો નેભામા બળતો હતો તે પણ બુઝાઇ ગયો.

કોઇ લશ્કરના સેનાપતિએ એકાદ મહાન કિલ્લો ઘણી મહેનતે જીત્યો હોય તેની માફક અડવો મલકાતો પાછો પોતાની પથારીમા જઇને સુઇ ગયો અને નિરાતે ઉઘી ગયો.

સવાર થયુ એટલે કુભાર ઉઠયો અને વાડામા ગયો તો તેની પહેલી નજર વાસણના નેભા ઉપર પડી વાસણનો ભૂકો થઇ ગયેલો જોઇને કુભાર તો બિચારો રડવા જેવો થઇ ગયો, કારણ

કે એ વાસણુ ઘડતાં એને બહુ મહેનત પડી હતી અને તે સાથે એ વાસણના એને ઘણા પૈસા ઉપજવાના હતા.

કુભારે બીજા બે ચાર કુભારોને આગળને બારણે બોલાવ્યા અને તેમને વાસણની દશા બતાવી.

કુભારો પણ વિચારમા પડી ગયા અને કોઇ કઇ, તો કોઇ કઇ, એમ પોતાના વિચારો જણાવવા લાગ્યા. અડવાએ આ પરાક્રમ કર્યું છે એવો તો કોઇને વહેમ સરખો પણ આવ્યો નહી.

કુભારો એમ વિચારમા હતા એટલામાં આપણા અડવા ભાઇ જાગ્યા. કુભારોને એકઠાં થયેલા જોઇને અડવો બોલ્યો: "કેમ રે! દેવાળીઆના દીકરાઓ! તમે કેમ અહીં એકઠા થયા છો? તમે કેવા મૂરખા છો? આખી રાત ઉંઘ્યા જ કીધુ! એ તો સારૂં થયુ કે રાતે હું જાગ્યો, નહી તો બધુ બળીને 'ભસમ' ની થઇ જાત!"

કુભારોને નવાઇ લાગી કે વળી ક્યાં આગ લાગી હતી? તે જાણવા માટે એકે પૂછ્યું, "ક્યાં આગ લાગી હતી? અને તે કોણે બુઝાવી?"

અડવો ઓટલા ઉપરથી નીચે ઉતરી બોલ્યો. "અરે એ તો આ બંદાનું કામ! એ કામ બધાથી ન બને. એ તો હાથીનો ભાર તે હાથી જ ઉપાડે! તમે બધા રાતના સુઇ ગયા ને આ ઘરના વાડામા આગ લાગી. હું એકદમ ત્યાં દોડી ગયો અને એક સાગટો લઇને મચ્યોને તે એક સપાટામા બધા વાસણનો ભૂકો કરી આગને એક ચપટી વગાડે એટલામા બુઝાવી નાખી!"

હવે જ કુભારોને ખબર પડી કે વાસણનો ભૂકો કરનાર બીજુ કોઇજ નહીં પણ આપણા આ રતન (!) મહેમાન જ છે કુભારોએ અડવાને ઓટલા ઉપરથી ખેચી પાડયો અને ખુબ મેથીપાક જમાડયો.

છેવટે જ્યારે અડવાએ કહ્યું કે, " હું તો તમારા ગામના વીરચંદ વાળીઆનો જમાઈ થાઉં છું, " ત્યારે જ કુંભારેએ તેને છોડ્યો.

અડવો ત્યાંથી હાતપુપાળી કર્યા વગર જ સસરાને ત્યાં ગયો. ત્યાં જઈને તેણે કેવી કેવી અક્કલ દોડાવી તે બાળકોને ઉપયોગી ન હોવાથી આપણે અડવાની વાતને અહીં જ પૂરી કરીશું.

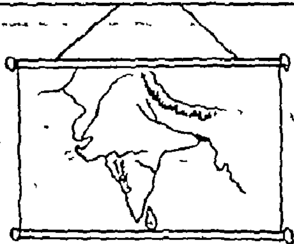
પુત્ર જન્મ

આજ ઉગ્યાં અરૂણાં અજવાળાં રે:
 મારે આનંદે હૈયા ઉછાળા ! ૧
પુષ્પ ખીલ્યાં ઉદ્યાને સહવારમાં રે:
 આજ કુલક ખીલ્યુ એ સંસારમાં! ૨
એક આભને આરે બાળભાનુડા રે:
 બીજે પારણીયે શોભે બાળ કાનુડા! ૩
હતાં ઉભાં આશાતણે આંગણે રે:
 આજ ઉભાં તેને જ ઓવારણે! ૪
' પુત્ર એટલે છે પ્રગતિ ' દષ્ટ શ્રુતિ રે:
 આજ તેની જ થાતી અનુભૂતિ! ૫
શોભે એથી સંસાર સોહામણો રે·
 પામો પ્રભુના એ પુત્ર ઉપામણો! ૬

જનાર્દન પ્રભાસ્કર

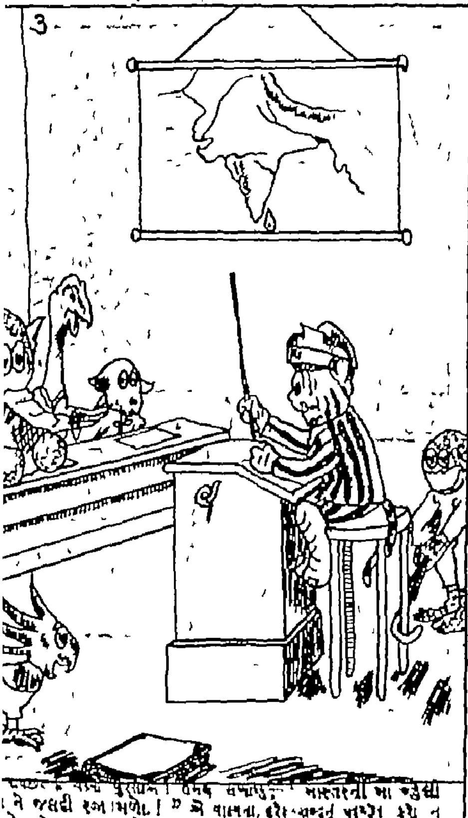
નંડલી માસ્તર

3

નકલી માસ્તર

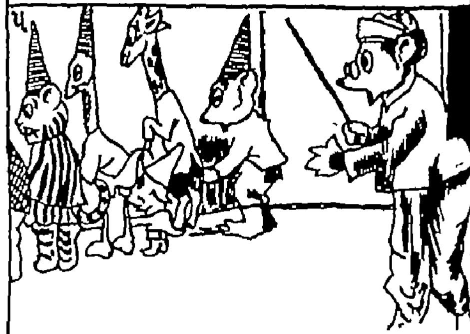
ને જલદી રજા મળે !

નકલી માસ્તર

૪

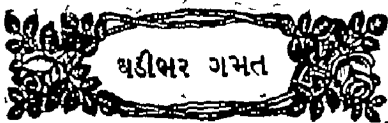
૪

[illegible]

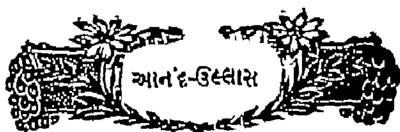
૫

—[illegible]

લખનાર-પરેશ દેસાઈ શંકરલાલ

તેણે મને તેની ૩૬ આપી.
બાવાને ૨૨એ કહ્યું કે oneમાં જાવ
મણીલાલની વહુએ કહ્યું કે ૬ળી પઠાવા ચાલો
મને કોળાના Bઆ બહુ ભાવે છે
૬મનલાલે કહ્યું કે ઓઢવાનો ૪સો લાવો.
તમે ૧લા જશો નહિ.
તમે મને તે ૩૬ના બોલે ૩ રૂપીઆ આપો.
તેઓ ૧૨ ગયાં છે
તેણે ઘોડાને આBook મારી.
તેના તેણે બાone રૂપીઆ આપ્યા.
તમે તમારી બૈરીને ૧૨ઘ૬ સાડી ના પહેરાવો.
નહિ તો oneડી જશે.
હું આવતી કાલે oton જવાનો છું
તે ઠાકોરપુર ક્યારે જશે ?
ongસીના તહેવાર ક્યારે આવે છે ?
આજે ૧૨ઞશ થઈ નથી.
આજે તો શામ ૬મી છે.
મે વાર્તા ૬પાવી છે.
અષાઢી ૧આ૧૦૪ ને દિવસે ૨જા પડે છે.
૧૦એશની ૧૨રી વડોદરામાં ચડે છે
હવે ૬૭one '૧લા જેવુ ઘેરેઘેર વપરાતુ નથી
આ આone મહીનો ચાલે છે
તે ડોસાની ખ૨૦૦માં લોહી ધીમે ધીમે વહે છે
આખરે ૧૨ઓટે તેની લાંત બંસુરી.

લખનાર શ્રી. જ્યોત્સ્ના શુક્લ

રોહિણી અને મધુમતિ બે સરખી વયની છોકરીઓ છે. બંન્નેને બને છે પણ ખરૂં. રોહિણીનો અવાજ તીણો છે અને મધમાખીની પેઠે ગણગણ ગણ કર્યા જ કરે છે એટલે અમે એને મધમાખી કહીએ છીએ.

ઉમ્મરે ન્હાની હોવા છતાં બેઉ સખીઓ બહુ ઉદ્યમી, ચપળ અને ડાહી છે. પીમળાં કપડાં, ઓળેલા વાળ, અંબોડાપર પોતાને હાથે બનાવીને ખોસેલાં ગજરા ને આનંદી, હસતાં મ્હોં જોઇને અમે પણ બાળક થઇને એમની સાથે રમવા લાગીએ છીએ.

મ્હોટાંઓ જે જે કંઇ કરે તે ધ્યાન દઇને જોવાની, તેની બરાબર નકલ કરવાની, અને નવું નવું શીખવાની એમને બહુ હોંશ છે

તોફાની પણ તેવાં જ. આમળાના ઝાડ પર ચઢીને આમળાં પાડવાં હોય તો આ બે જણને કહેવું. કહો દોરી સાથે પથ્થરવાળી કનકી જતી હોય તો ખરે જઇને પકડવામાં એમનો નંબર પહેલો. બારણું બંધ કરીને કોઇ માણસ ઘરમાં ભરાઇ બેઠું હોય ને બારણું ઠમઠમાવી નાખવાં હોય તો આ બે સખીઓને એ કામ સોંપવું.

કોઇ કોઇ ખરાબ ટેવ પણ એમનામાં ખરી. બપોરની રજાના વખતે નિશાળ પાસેના એકાદ ઝાડ પર ચઢીને ડાળી પર બેઠા બેઠા ન્હાયે રમતી છોકરીઓને મઝાથી જોયાં કરવી, ને વર્ગ ચાલતો હોય ત્યારે પાણી પીવા જવું અથવા ગરબા ગવાતા હોય ત્યારે રમવા માંડવું એવી એવી બીજી બાળકોની જેવી કેટલી ટેવો એમનામાં પણ છે, પણ બુદ્ધિ સારી અને શીખવાની ખંત વધારે એટલે તોફાન પણ કરે ને ભણે પણ ખરાં. મઝા ને આનંદ ખુબ કરે એટલું ખરૂં

આપણા તહેવારોમાં એ બેઉ ખુબ મ્હાલે ને ખુબ રસ લે. હોળી, [illegible], બળેવ, જન્માષ્ટમી, નવરાત ને પૂનેમ, દીવાળી ને એવા એવા મ્હોટા તહેવારોએ તો એમના આનંદ ને ઉલ્લાસ ઉછળી ઉછળીને બહાર પડે. એ આનંદમાં એટલી મસ્તી તોફાન ભર્યાં હોય કે મોટી વયનાં માણસોને પણ એમની સાથે તોફાન કરવાનું મન થઇ જાય.

નવરાં બેસવું તો એમને ગમે જ નહીં. કંઈ ને કંઈ કરતાં જ હોય. સવારમાં જોઈએ તો બારણું વાળી ઝૂડી ને સાથીઆ પૂરતાં હોય. સાંજે જોઈએ તો ફુલ લાવવામાં કે ગજરા કરવામાં ગુંથાયાં હોય. જ્યારે જોઈએ ત્યારે કંઈ મીઠું મીઠું ગાતાં જ હોય!

જાણે હસતું પંખી! એક દીવાળી વખતે તો એમણે ખુબ મઝા કરેલી. ધનતેરસનો દહાડો. હશે રાતના એક વાગ્યા હતા. એ વખતે રસ્તાની બરાબર વચમાં ચારપાંચ છોકરીઓ ને બે ચાર છોકરાનું ટોળું કોઈ ભારે કામમાં ગુંથાયું હોય એમ બેઠું. કોઈક વાર હસવાનો ને ધીમીધીમી વાતોનો ગણગણાટ કાને પડતો. કોઈક વાર એકાદ જણ ઊઠીને ક્યાંક જતું ને દોડતું દોડતું પાછું આવતું. મ્હેં પૂછ્યું "શું કરો છો!" મધુમતિએ નીચું જોઈ ખડ ખડ ખડ હસવા માંડ્યું રોહિણીએ કહ્યું "અમે ધનતેરસ કરીએ છીએ." એ ધનતેરસ તે શું હશે એ જાણવાનું મને મન થયું ને રસુજથી મ્હેં જોવા માંડ્યું થોડી વાર પછી એકાએક લાલલીલી દીવાસળીઓ સળગી. એકદમ બધાં સાથે હસી પડ્યાં ને દોડીને આઘાં જઈ ઊભાં રહ્યાં. ને પછી ત્યાં તો—

ઓ હો હો હો!
સૂ ઉ ઉ કરતી, સરરર થતી,
કોઠી છૂટી ફુલ પાડતી
ને ત્યાં તો ઓ!
'ધડાક ધમ 'ના થયા ભડાકા,
બાંધ્યા જેવા ફૂટ્યા ફટાકા!

એ બધું શું થઈ ગયું! તોફાન જ તો! ધનતેરસનો તહેવાર ઉજવ્યો! વચ્ચો વચ એક ન્હાનો સરખો સાથીઓ પૂર્યો હતો. તેના પર એક કોઠી મૂકી હતી. કોઠીની આસપાસ ચાર જમૈયાના ફટાકા મુક્યા હતા ને દરેક મોટા ફટાકાની આસપાસ પાંચ પાંચ ન્હાના ફટાકા ગોઠવ્યા હતા. આટલું ઓછું હોય તેમ બેપાસ બે જુદી જુદી જાતના ડબા મુકીને તેમાં થોડા થોડા ન્હાના ફટાકા હતા. પછી લાલ લીલી દીવાસળીથી આ બધું સામટું સળગાવીને બાળકો આઘાં ખસી ગયાં ને બધાની રમુજ વચ્ચે આ પચરંગી દારૂખાનાએ જુદા જુદા અવાજ ને તરેહવાર દેખાવ કરીને ખુબ આનંદ આપ્યો.

બીજે દિવસે સવારમા ઉઠ્યાં ત્યારે મહોલ્લાનાં બધાં ઘરોનાં બારણાં આગળ સુંદર સાથીઆઓ પુરેલા હતા ને તેમાં રોહિણી ને મધુમતિના ન્હાનકડા હાથોએ લખ્યું હતું, "આનંદ કરો."

બાલુડાં

એ તો આંગણુંના રોપ,
એ છે આશાની જ્યોત,
એ તો જીંદગીના ઓપ—
કાલાં પ્યારાં બાલુડાં બચુડાં બચ્ચાં—૧

એ તો દેવોના ધન,
એની માતાનાં મન,
છે એ દેશનાં રતન.—
પ્યારા ભુલકાં અનેરાં ગુલાબી બચ્ચાં—૨

વિશ્વ વાટિકા સંસાર,
માંહી રોપ નર નાર,
છે યુવા—નો મધુમાસ—
ખીલ્યા બાલ લાલ, રાખ્યાં પેહુડાં બચ્ચાં—૩

એવા દેવોનાં દાન—
જે છે સ્વર્ગના સમાન—
ઝીલે પૂજ્યા ભગવાન
દિલ-ભાગે વધાવો દેવોના સંતાન.
પ્યારા ભુલકા અનેરા ગુલાબી બચ્ચાં—૪

—પરાગ

ટાઢું ટબકીયું

લખનાર —શ્રી. નાગરદાસ ઇ પટેલ

'અરે ભગવાન ! આ રાંડ્યા ટાઢા ટબકીયાએ તો મને ફાંફર, ફાંફર કરી મૂકી ! હું વાઘથી નથી બ્હીતી, સિંહથી નથી બ્હીતી, હાથીએ નથી બ્હીતી, પણ આ ટાઢા ટબકીયાથી તો એટલી બ્હીઉં છું કે ન પૂછો વાત !' એક ઘરડી ડોશી પોતાના ઝુંપડામાં બેઠી બેઠી આમ બબડતી હતી.

આષાઢ મહિનાના દિવસ હતા ને અચાનક માવઠું પડ્યું હતું. ભાંગી તૂટી ઝુંપડીમાં ઘરડી ડોશીથી ટાઢ ને વરસાદ બેનો ત્રાસ વેઠાતો ન હતો.

ગામને છેડે ઝુંપડું હતું ને એક વાઘ એક બાજુ બાકોરામાંથી અંદર જોઇ રહ્યો હતો. લાગ મળતાં તો તે ડોસીને ખાઇ જાત, પણ ડોસીની વાત સાંભળી તેને નવાઇ લાગી કે આ ડોશીએ મોટું ટબકીયું ક્યાંથી આણ્યું ! ડોસી નથી બ્હીતી મ્હારાથી કે સિંહથી અને એનાથી બ્હીએ છે માટે એ તો મારાથીએ મોટું હશે ! નાસ રે ! મ્હારા બાપ ! નહિ તો ખાધાસ્વો ને !

દુમ દબાવીને વાઘ તો જાય નાઠો. નાસતો નાસતો જ ગલમાં ગયો.

સામેથી ચુપચાપ કોઇક એક ખુણામાંથી આવ્યું ને કુદકો મારીને વાઘના કાન પકડ્યા ને ફલાંગ મારીને તેની પીઠે બેઠું ! પાછળથી બે ડફણાં માર્યાં. કમા કુંભારનો લાલિયો નાસી ગયો હતો. જ્યારે જાય ત્યારે જ ગધ્ધામાંથી જડે એટલે કમો લાલીયાને શોધવા ખુણામાં સંતાયો હતો. નસીબ જોગે વાઘ જ એ રસ્તે આવ્યો એટલે તેને લાલીયો સમજી કમાભાઇ તો ઝટ લઇને કાન ઝાલી તેની પીઠપર ચઢી બેઠા હતા.

થોડીવારે વાદળાં વેરાયાં ને ચંદ્રમા પ્રકાશ્યો. અજવાળામાં કમાભાઇએ પોતાની ભૂલ જોઇ લાલીયાને બદલે પોતે તો ખારસા વાઘ પર બેઠા હતા ! હવે ક્યાં જાય ! પાંદડાની પેઠે તે તો ધ્રુજવા લાગ્યો.

વાઘની બીકનો પણ શુમાર નહતો. ટાઢું ટબકિયું તેની પાછળ પડીને પીઠ પર ચઢી બેઠું હતું ! દુમ દબાવીને તે તો નાઠો જ જાય ! આગળ પાછળ જુએ તો બાપના સોગન !

જતાં જતાં એક ઊંચો વડ આવ્યો. તેની વડવાઇ ઝાલીને કુંભાર ઉંચે ચઢી ગયો ને વાઘ પણ દોડી ગયો ! બેઉ સમજ્યા કે બલામાંથી છૂટ્યા !

આગળ જાતાં વાઘને વાઘણ મળી. વાઘણ પૂછે ' કેમ દોડો છો ! '

વાઘે બધી વાત કરી. વાઘણ કહે, 'એવું એ ટાઢું ટબૂકીયું તે કેવું છે? બતાવો તો ખરા. હું યે જોઈ આવું !'

હા ના કરતાં વાઘે દૂરથી વડનું ઝાડ બતાવ્યું. વાઘણે નીચે જઈને રાડ પાડી. રાડ પણ કેવી! સાંભળીને કોઈ પણ થર થર ધ્રૂજે! કુંભારભાઈનાં હાંજાં જ ગગડી ગયાં. તે તો લથડ્યા ને હાથ છૂટતાં તે વડની ડાળીઓમાંથી સરરરર દઈને પડ્યા.

પડ્યા પડ્યા પણ વાઘણની પીઠ પર! કુંભારભાઈનાં હાડકાંની કચુંબર થઈ ને વાઘણની કેડ ભાંગી. કડકતી વીજળીની પેઠે ટાઢું ટબૂકીયું પોતાના પર પડ્યું સમજીને વાઘણ જાય દોડી! રસ્તામાં વાઘ મળ્યો. તે પૂછે 'ટાઢું ટબૂકીયું કેવું છે?'

વાઘણ કહે 'બાપરે બાપ! એ તે ટાઢું ટબૂકીયું કે કેડ ભાંગણું! મારી તો કેડ ભાંગી નાખી! એ તો કેડ ભાંગણું છે કેડભાંગણું!'

બેઉમાં થઈ તકરાર. એક કહે 'ટાઢું ટબૂકીયું' ને એક કહે 'કેડ-ભાંગણું!' એની વાતચીત સાંભળીને એક વાંદરા ભાઈ વચ્ચે પડ્યા. તે કહે 'ઊભાં રહો. હું જોઈ આવું ને કહું કે એ કોણ છે,–ટાઢું ટબૂકીયું કે કેડભાંગણું!'

ઊંચો વડ જોઈને વાંદરાભાઈ કૂદતા કૂદતા ત્યાં ગયા ને ડાળે ડાળ ને પાને પાન ફેંદી વળ્યા. કુંભારભાઈ તો ખસતા ખસતા વડની બખોલમાં ભરાઈ બેઠા હતા. વાંદરાભાઈ કુદીકૂદીને થાક્યા. તે વડની ડાળે પૂંછડું લટકાવીને બેઠા. ધીરે રહીને કુંભારે પૂંછડું પકડીને ખૂબ ખેંચ્યું. પછી જોઈ લો વાંદરાભાઈની ગમ્મત!

એ તો બિચારો જીવ લઈને નાઠો. જઈને વાઘ ને વાઘણને કહે. 'ના રે ભાઈ! એ તો ટાઢું ટબૂકીયું યે નથી ને કેડ ભાંગણું પણ નથી. એ તો છે પૂંછડાં તોડ!'

હવે આનો નિકાલ કોણ લાવે? એક કહે ટાઢું ટબૂકિયું, ત્યારે બીજું કહે કેડ ભાંગણું ને ત્રીજું કહે પૂંછડાં તોડ!

એવામાં આવ્યા શિયાળભાઈ ડાહ્યા થઈને તે કહે. 'અરે ભલા માણસો! નકામા શું લમણાંઝીક કરો છો? એ તમારું ટાઢું ટબૂકીયું, કેડ ભાંગણું ને પૂંછડાંતોડ સૌ એકનું એક જ છે. મને તે વડ પરથી જતાં જતાં મને કહેતું ગયું છે કે ભલે મુએ મ્હારા રસ્તામાં તમે સૌ રખે આવતા!'

શિયાળભાઈએ રસ્તો સાફ કર્યો એટલે કુંભાર ખોડંગતો ખોડંગતો ગામ તરફ ચાલ્યો.

આને જ મળતી ભરેલી "આગગાડી બીજી વાતોમાં" માંથી

નિર્દોષ બાળકને

લેખક
માધવરાય
ભાસ્કરરાવ
કર્ણિક

વસંત

રે બાળુડા મધુર સ્મિત શું કરે છે આનંદથી જગતમાં તું જ વિશ્વ
નિર્દોષ નયન કરી વાળી શું ઉચ્ચારે, સુખિયા દુઃખદ અંતર બાળ કારે

ભિન્ન નહિ સ્વપરનો નવ ભેદ માર્ગ, જાણે ન જે જનનથી જીવન સુધા;
મિથ્યા પ્રમિત મૃગ જેમ ભમ્યા ભમારે, સુખિતણા દુઃખદ અંતર બાળ કારે

સમજ નહિ વિનય શું ? વળી દ્વેષ કેવો ? માતાનાંથી મિઠ્ઠી સોડ મધુર મેવો,
સંતાપ આ જગતનો નવ લેશ તારે, સુખિ તણા દુઃખદ અંતર બાળ કારે

આલેખતા ધ્વનિ મધુર તારી બાપુ 'હારે સમર્થ' કવિ હું શું યથાર્થ આપું ?
પ્રિય ભાવ જે મધુર વાણીવિષે ભરે છે, તે સાંભળી હૃદય 'કર્ણિક'નું ઠરે છે

સુદામામિત્ર પ્રેસ-વડોદરા

દીપાવલી

દીપાવલી

દિવાશાળી આવી દિવાળી રૂપાળી,
બધાં પર્વથી શ્રેષ્ઠ દીઠી દિવાળી,
દીઠો ઓર આનંદ દીપાવલીનો,
તહેવાર એ રામનો કાળજુનો. ૧

સીતાને છોડાવી રઘુવીર આવ્યા,
સતિને મહાકષ્ટમાંથી મૂકાવ્યાં,
મહા દુષ્ટ રાવણતણો અંત લાવી,
પ્રજાને મહા ત્રાસમાંથી મૂકાવી. ૨

લઇ સંગ સીતા વળ્યા ચૌ વર્ષે,
રહી ગાજી આખી અયોધ્યા સહર્ષે,
બધાં હર્ષથી ઉજવે દિન એવો,
મહા મોજથી ખાય મિષ્ટાન્ન મેવો. ૩

ભડાકા તડાકા કરે સૌ અવાજો,
હજારો શિશુઓ મરે પોષ ઝાઝો;
હજારો વિધિ એમ આનંદ માણે,
રૂડાં રામ સીતા પધાર્યાં તે ટાણે. ૪

રચાવી સહુ બારણે દીપમાળા,
બળે દીવડા તેજવાળા રૂપાળા,
દિવાળી પડ્યું નામ દીપાવલીનું,
રૂડા રામના રાજ્યની યાદગીનું ૫

પશુ સૌ સુખી એ દિવાળી પ્રસંગે,
દિવાળી કરી વસ્તિએ રામ સંગે,
મળ્યા રામનાં રાજ્ય બોલી દિવાળી,
અમોને પ્રભુ આપ એવી દિવાળી. ૬

દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોશી

ફુલવાડી

ઈશ્વર સ્તુતિ

વિશ્વ તણા આધાર, વંદિયે વિશ્વ તણા આધાર (૨) .ટેક.
જડ ચેતનને તે જ બનાવ્યા સરવે સરજનહાર વંદિયે૦
કીડી કુંજરને તણુ કણને પ્રેમે પોષણહાર વંદિયે૦
રાય રંકને એક ગણીને પ્રભુજી પાલનહાર વંદિયે૦
સત્ય ધરમથી વિચરનારનો તુ છે તારણહાર વંદિયે૦
વંદન કરીએ ચરણકમલને મંગલ મંગલકાર વંદિયે૦

કમળાકાન્ત મેઠીયાવાળા

બાળકોને નવા વર્ષની શુભેચ્છા

(આપણા સુરેખા સૂરમાં)

સુંદર, કોમળ, મુખ દિસે તમ બાલુડાં !
એ દરશનથી સઘળાં દુઃખ ભૂલાય જો,
લાલાશે શી ગાલપરે વિલસી રહે,
ન્હાના હૈયો પણ અમ ઉલ્લાસ જો—સુંદર.
જગના પાપી રૂઆવો નીરખી તમે,
નજર અમારી ત્યા તમ શાન્તિ-ધામ જો,
કરુણામય ઈશ્વર કે તમને મોકલ્યા
જન-દુઃખ હળવા કરવા જગમોઝાર જો—સુંદર.
હસતા વ્હાલા હરદમ પૂર ઉલ્લાસથી,
રડતા એ સુંદર લાગો કંઇ વાર જો,
મધુરી આખે ભાવો દિવ્ય રમી રહે,
વ્હાલુડાં ! શો લાવ્યા પ્રભુ-પેગામ જો !—સુંદર.
રહો નિરોગી વ્હાલાં ! નવલા વર્ષમાં,
માતપિતાને હૃદય ભરી આનંદ જો,
ચેતનભર ! ભાવિ આશા ! ગૂજરાતની,
તમ ચરણે - ઘર બનતા નંદન વન જો—સુંદર

ભિક્ષુ

બાલ-કુસુમોને નવા વર્ષની આશિષ

ગઝલ

અમારા દેશને બગિચે, મધુરાં બાલફુલ ખીલે !
સુવાસિત સૌ જગત કરતા, પ્રભુતા પ્રેમથી ઝીલે !
હસાવી માતને હસતા, ખીલાવી તાતને ખીલે !
પડે કે આખરે ત્યા તો, ઝુએ મા સામુ મુખ વીલે !
ભણીને બ્રહ્મચારીઓ, થશે મજબુત શુ દિલે !
ગજવશે એ દિગંતોને, સ્વદેશી ભાવના ઝીલે !
કલા કારીગરી ઉદ્યમ, ખીલાવી દેશમાં ખીલે !
નકર નવ નોકરી લેશે, સદા નિજ બાહુ બળ ઝીલે !
અને સદ્‌ગુણ સુવાસે એ, જગતમા નામના કરશે !
ઉજાળી મુખ માતાનાં, ફરજમાં બેશ નવ કરશે !
અહો ! એ બાલ-જીવન હો ! નવા વર્ષે બહુ બળિયુ !
મણિમય ભાવિ મહાપુરૂષો ! કૃપા બાલો વિષે ભાળુ !

—પાદરાકર

જીવનનો ઉદ્દેશ

સોરઠા

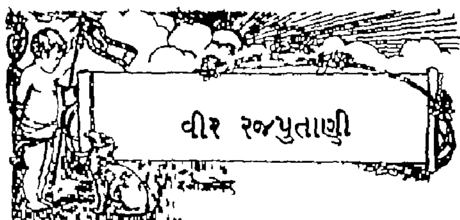
જીવનનો ઉદ્દેશ હો પરહિતની સાધના,
ફળ ઇચ્છા નહિ લેશ કર્મતણી આરાધના,
વિશુદ્ધ પ્રેમ હમેશ મોટું ધન જીવનતણું,
નિસ્પૃહતા પરમેશ સુખ નિર્ભ્રાન્તિ શાન્તિનું
નહિ સ્વાર્થ લવલેશ સ્વદેશ સેવે બાળકો.
દૂર દેશથી દ્વેષ કાળ થશે સૌ કલેશનો.

ડૉ. મોહનલાલ જગન્નાથ પાઠક

બાળક

પ્યારાં બાળક ! હૃદય શુદ્ધ, મન શાંત તમારાં,
તમે જ જનની-જનક વશ નયનન ઉજિયાળાં;
તમે જ સહુ સુખ-સાજ-રાજ, ગુણ-ગૌરવ ધન છો,
અવનિતલના પ્રકટ પરમ પ્રિય રમ્ય રતન છો;
તમમાં જાગૃત જ્યોતિ છે, તમે સ્વદેશ અભિમાન છો;
ભારતીય હિતને કાજ, તમે જ સહુ સામાન છો.

કાનજી મોતીભાઇ દેસાઇ

વીર રજપુતાણી

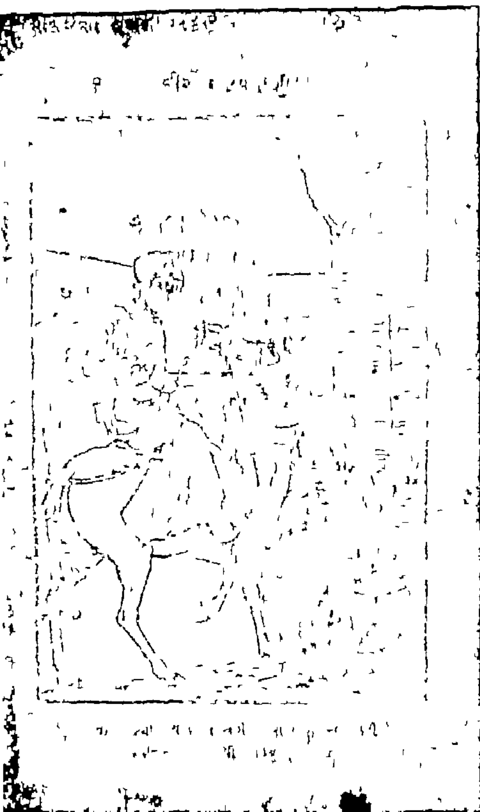
લખનાર રા. બ. હરગોવિંદદાસ દ્વા. કાંટાવાળા

એક શૂરો યોદ્ધો શત્રુ સામે જવા સારૂ ઘોડે બેસી તૈયાર થયો. પોતાની સ્ત્રીને તેણે કહ્યું, જાઉં છું, સાચવજો. સ્ત્રી બોલી, સુખેથી જાઓ ને ફતેહ કરી પાછા આવો. તે થોડેક જઈને પાછો આવ્યો, ને કહેવા લાગ્યો, જો જો હો, આબરૂને ધક્કો ન પહોંચે. સ્ત્રી બોલી, આબરૂનું રક્ષણ કરનાર શ્રી રામચંદ્રજી છે રજપૂતાણી આબરૂ કદી લુંટાવા ન દે. તે કેટલેક જઈને વળી પાછો ફર્યો, ને બોલ્યો, મને તમારે માટે ચિંતા બહુ રહે છે કદી શત્રુ આવીને જુલમ કરે તો ! જરા થોભો, કહી સ્ત્રી ઘરમાં જઈ કટાર લઈ આવી ને બોલી, તમને જેનો ભય છે, તે સાથે જ રાખો. એમ કહી તેણે પોતાનું ડોકું કાપી નાખ્યું ! લોહીથી નીગળતું ડોકું ગળે બાંધીને તે યોધ્ધે ઘોડો દોડાવી મૂક્યો. *

---

* આ વાર્તા તથા પાન ૮૯-૯૦ ઉપરની વાર્તાઓ "રમુજી સો વાતો" માંથી કર્તાની પરવાનગીથી લીધી છે. તે ચોપડીના કુલ પાંચ ભાગો સચિત્ર બહાર પડેલા છે તેમાંના બીજા ભાગમાંની આ વાતો છે.

સુચના.—દરેક બાળકે જવાબ લખતાં પહેલાં મથાળે પોતાનું પુરૂં નામ, ઠેકાણું, અભ્યાસ અને ઉમર લખવાં. ઇનામ મોકલતી વખતે આ બાબતમાં આ નંબરથી જ ઇનામ આપ્યું છે તે જરૂર લખવું.

માત્ર ગ્રાહકોને માટે જ ખાસ ઇનામી હરિફાઇ

"બાળજીવન"નો આ દીવાળી અંક તમારા મિત્રો અને સંબંધીઓને બતાવો. તેમને ગ્રાહક બનવાને લલચાવો. તેમને "બાળજીવન" કેટલું ઉપયોગી છે તે સમજાવો. તમારી આ મહેનતના બદલામાં નીચેના લખ્યા મુજબની ભેટો મળશે.

(અ) ૧ ગ્રાહક કરી મોકલનારને—અમારી વાર્તાઓ, ભાગ ૨ જો (કિંમત બાર આના) ભેટ.

(બ) ૨ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂા. ૧—૦—૦ રોકડો ઇનામ.

(ક) ૩ ગ્રાહકથી ૧૦ ગ્રાહક સુધી કરી મોકલનારને દરેક ગ્રાહકદીઠ આઠ આના નવ રોકડ ઇનામ.

ઇનામની બેવડી યોજના

પણ આ તો ગ્રાહક મેળવી આપનારને લાભ મળે. તેમાં નવા ગ્રાહક થનારને શું? તેની પણ અમે યોજના કરી છે. આવી રીતે અમારા ગ્રાહકની મારફત નવા થનારા ગ્રાહકને દરેકને "જ્ઞાન ઉધારા ભાગ ૧" વગર મફત અમારે ખર્ચે મોકલીશું.

આમ અમારા જૂના ને નવા બન્ને પ્રકારના ગ્રાહકોને લાભ મળશે.

શરતો

(અ) તા. ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૨૫ ની સવારની ટપાલમાં અમને જેમની રકમ મળશે તેમને જ આ લાભ આપવામાં આવશે. તે પછી કોઇપણ સંજોગોમાં અમારી જવાબદારી રહેશે નહિ.

(બ) આ લવાજમ વી. પી. મોકલવામાં આવશે નહિ. જેટલા નવા ગ્રાહકો અમારા જૂના ગ્રાહક મેળવી શકે તેમનું લવાજમ વસુલ કરી તેમાંથી ઉપર જણાવ્યા મુજબ ઇનામની રકમ બાદ કરી બાકીની રકમ ઘરેઘરના સરનામે મ. ઓ. થી અથવા રજીસ્ટર્ડ પત્રથી મોકલી આપવી. ૧ ગ્રાહક કરી મોકલનારે પોતાનું નામ ઠામ પણ લખવું એટલે તેમને "અમારી વાર્તાઓ" ભાગ ૨ મોકલીશું.

(ક) લવાજમની રકમ અમને મળી ગયા પછી અમે નવા ગ્રાહકોને તરત જ અંક તથા "જ્ઞાન ઉધારા ભાગ ૧" રવાના કરીશું.

(ડ) આવી રીતે જે ગ્રાહકો ઇનામમાળામાં લાભ લે તેમણે પોતાનો ગ્રાહક નંબર જરૂર લખવો જ જોઇએ.

(ઇ) આ હરિફાઇ ગ્રાહકોને માટે જ હોવાથી ઉમરનો બાધ નથી.

(ફ) કોઇપણ સંજોગોમાં ઇનામમાળાના વ્યવસ્થાપકનો નિર્ણય છેવટનો સમજવો.

પત્રવ્યવહાર નીચેને જ સરનામે કરવો.

બાળજીવન કાર્યાલય,

બાબાજીપુરા—[illegible]

ઇનામ માળા

વ્યવસ્થાપક—રણછોડજી હરિલાલ શાહ. બી એ.

બાલજીવન કાર્યાલય, બાજવાડા, માળીફળ, વડોદરા

ઑગસ્ટ (૧૯૨૫) માસનું પરિણામ—આ હરિફાઈમાં લગભગ ૧૫૦ બાળકોએ ભાગ લીધો છે જવાબના સરખાપણાને લીધે આ અંકમાં ફક્ત મુખ્ય ઇનામ જીતનારનાં નામ આપવામાં આવ્યાં છે

(૧) ભાનુમતી મકુભાઈ (૮) ભાયેરો (૧) તરુલીક હીરાલાલ શાહ (૧૨) મુંબઈ આ બન્ને બ્હેનોને દરેકને રૂા ૧-૦-૦ નું ઇનામ અમારા તરફથી મોકલીશું બાકીના નામો હવે પછી આપવામાં આવશે

જવાબ—(૧) સીંહ, ઘોડો, કુતરો, વાંદરો, બળદ, શિયાળ, હાથી, ઉંટ, રીંછ, વાઘ. (૨) મગર, કીડી, અજગર દેડકાં, ને ગુલાબ

સપ્ટેમ્બર (૧૯૨૫) માસનું પરિણામ—આ હરિફાઈમાં લગભગ ૧૦૦ બાળકોએ ભાગ લીધો છે મુખ્ય ઇનામ નીચે મુજબ—

(૨) ગીરધરલાલ માધવજી (૧૪) અમરેલી એમને રૂ ૨-૦-૦ નું ઇનામ અમારા તરફથી મોકલીશું બીજા નામો હવે પછી આપવામાં આવશે.

નવી યોજના.—બાળકોને ઇનામમાં કેટલીક વાર એકનાં એક પુસ્તકો મળતાં હોવાથી તેમને કંટાળો આવે એ બનવાજોગ છે આ કંટાળો દૂર કરવા માટે હવેથી નાના ઇનામો માટે બનતાં ત્યાં કોરા કે આંકેલા કાગળની નોટબુકો ઇનામમાં આપવાનો વહિવટ રાખવામાં આવશે આશા છે કે બાળકો વધારે ઉત્સાહથી ઇનામમાળામાં ભાગ લેશે

નવા સવાલો—(૧) "એક દિવસ એક બળદ વહેતા પાણીની નદીમાં પડીને સામે પાર જતો હતો અરધી નદી ઓળંગતાંમાં તે બળવા લાગ્યો" એ શું?

(૨) "વિ અ ક ન ક મ ર સુ ન ક ચ ળ પ ર શ પો" આમાંથી પાંચ જાણીતા શબ્દોના નામો શોધી કાઢો.

(૩) સફેદ અને કાળા એ બન્ને રંગવાળું એક પક્ષિનું જોડું છે જોડું એકઠું રહેતું નથી પણ બન્નેને જુદાં જુદાં રાખવામાં આવ્યાં છે. તેઓ આજસુધી જીવે છે જ્યાં પણ તેઓ માળામાંથી બહાર નીકળતાં નથી. એ જોડું દરેક માણસની પાસે છે તો એ શું?

(૪) આ અંકમાં સાથમાં સારું ચિત્ર કયું? કવિતા કઈ? વાર્તા કઈ? લેખ કયો?

ઇનામ:—પહેલું ઇનામ રૂ ૩-૦-૦, બીજું રૂ ૨-૦-૦ ત્રણથી છનાં ૦-૮-૦ ૭ થી ૧૪ ૦-૪-૦ ૫ થી ૩૦, ૦-૨-૦ એ પ્રમાણે ઉપરના સવાલો માટે ઇનામો રાખવામાં આવ્યા છે

સુચના.—દરેક બાબતે જવાબ લખવા પડેલા સવાલો પોતાનું પુરૂં નામ, ઠેકાણું અભ્યાસ અને ઉમર લખવા ઇનામ મળવાથી વખતે કયા અંકમાં આ નંબરથી છ ઇનામ આપ્યું છે તે જરૂર લખવું

માત્ર ગ્રાહકોને માટે જ ખાસ ઇનામી હરિફાઇ

"બાળજીવન"નો આ દીવાળી અંક તમારા મિત્રો અને સગાંવહાલાંઓને બતાવો. તેમને ગ્રાહક બનવાને લલચાવો. તેમને "બાળજીવન" કેટલું ઉપયોગી છે તે સમજાવો. તમારી આ મહેનતના બદલામાં નીચેના ઇનામો નીચેની શરતોએ મળશે.

(અ) ૧ ગ્રાહક કરી મોકલનારને—અમારી વાર્તાઓ, ભાગ ૨ જો (કિંમત આઠ આના) ભેટ

(બ) ૨ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂા. ૧-૦-૦ રોકડા ઇનામ

(ક) ૩ ગ્રાહકથી ૧૦ ગ્રાહક સુધી કરી મોકલનારને દરેક ગ્રાહકદીઠ આના નવ રોકડા ઇનામ

ઇનામની બેવડી યોજના

પણ આ તો ગ્રાહક મેળવી આપનારને લાભ મળે તેમાં નવા ગ્રાહક થનારને શું ? તેની પણ અમે યોજના કરી છે આવી રીતે અમારા ગ્રાહકની મારફત નવા થનારા ગ્રાહકને દરેકને જ્ઞાન દીપકના ભાગ ૧ લાનું પુસ્તક અમારે ખર્ચે મોકલીશું.

આમ અમારા જૂના ને નવા બન્ને પ્રકારના ગ્રાહકોને લાભ મળશે

શરતો

(અ) તા ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૨૫ ની સવારની ટપાલમાં અમને જેમની રકમ મળશે તેમને જ આ લાભ આપવામાં આવશે તે પછી કોઇપણ સંજોગોમાં અમારી જવાબદારી રહેશે નહિ

(બ) આ સંબંધમાં વી. પી મોકલવામાં આવશે નહિ જેટલા નવા ગ્રાહકો અમારા જૂના ગ્રાહક મેળવી શકે તેમનું લવાજમ વસુલ કરી તેમાંથી ઉપર જણાવ્યા મુજબ ઇનામની રકમ બાદ કરી બાકીની રકમ વડોદરાના શીરનામે મ. ઑ. થી અથવા રજીસ્ટર્ડ કવરથી મોકલી આપવી. ૧ ગ્રાહક કરી મોકલનારે પોતાનું નામ ઠામ પણ લખવું એટલે તેમને "અમારી વાર્તાઓ" ભાગ ૨ મોકલીશું

(ક) લવાજમની રકમ અમને મળી ગયા પછી અમે નવા ગ્રાહકોને વાર્ષિક અંકો તથા "જ્ઞાન દીપક ભાગ ૧" મોકલીશું

(ડ) આવી રીતે જે ગ્રાહકો ઇનામમાળામાં ભાગ લે તેમણે પોતાનો ગ્રાહક નંબર જરૂર લખવો જ જોઇએ

(ઇ) આ હરિફાઇ ગ્રાહકોને માટે જ હોવાથી બીજાનો ભાગ નથી

(ફ) કોઇપણ સંજોગોમાં ઇનામમાળાના વ્યવસ્થાપકનો ચુકાદો છેવટનો સમજવો

પત્રવ્યવહાર નીચેને જ શીરનામે કરવો.

બાળજીવન કાર્યાલય,
બાજવાડા-પોળીયુ-વડોદરા

સાહિત્ય સત્કાર

મુંબાઇનો વ્યાપારી ભોમિયો—લેખક અને પ્રકાશક, મુગટ નાથજી ભંડારી, ૮૫-૮૯, ભુલેશ્વર, મુંબાઇ

૪૫૪ પાનાનાં આકર્ષક ને મજબુત પાકી બાંધણીના આ ઉપયોગી પુસ્તકમાં મુંબાઇ શહેરના જુદી જુદી ચીજોને લગતા વહેપારની માહિતી એકંદરે ૯૩ મથાળાંમાં ઉત્તમ રીતે આપેલી છે. મુંબાઇ શહેરમાં કોઇપણ જાતનો વહેપાર ખેડવા ધારનાર વહેપારીને આ પુસ્તક વગર ચાલી ન જ શકે તેવું તે ઉપયોગી છે. ગુજરાતી ભાષામાં વહેપારીઓને ઉપયોગી " Reference Book " નથી તેની ગરજ આ પુસ્તક સારી શકે છે. નાનામાં નાની અને સોંઘામાં સોંઘી વસ્તુથી માંડીને મોંઘામાં મોંઘી અને મોટામાં મોટી તમામ જાતની વસ્તુઓની આયાત નિકાસ અને પેદાશ વિગેરેની હકીકત આ ઉપયોગી પુસ્તકમાંથી મળી શકે છે. તેની કીંમત રૂ ૩-૮-૦ છે.

વીરની વાતો.—લેખક અને પ્રકાશક ત્રંબકલાલ પોપટલાલ ભટ્ટ, મોટી પોળ, વડોદરા. ક્રાઉન ૧૬ પેજી કદનાં લગભગ ૩૦૦ પાનાંના પાકી બાંધણીના આ ઐતિહાસિક વાર્તાઓના પુસ્તકની કીંમત રૂ ૨-૮-૦ છે. તેમાં એકંદરે દશ ઐતિહાસિક વાર્તાઓ છે જે વીર, કરૂણા અને શૃંગારરસથી ભરેલી છે. ગુજરાત હિંદનું નંદનવન ગણાય છે તેમ સૌરાષ્ટ્ર વીરોની ભૂમિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું છે. શ્રી. ભટ્ટજીએ ઝમકદાર વીરરસભરી વાણીમાં વાર્તાઓ લખી છે. અમે તે જાતના વાંચનના શોખીનનું ધ્યાન તે તરફ આકર્ષ્યા વગર રહેતા નથી. કેટલીક વાર્તાઓ આ અગાઉ બીજા સ્થળે પ્રગટ થઇ ગયેલી છે, જેવી કે—પ્રતિજ્ઞા પાલન, સૌન્દર્ય સમાધિ, વગેરે છતાં આ લેખકની કલમને સચોટ અસર કરે તેવી વાર્તાઓ ફરીથી વાંચવાનું મન થાય છે. પુસ્તકમાં પુરૂષોત્તમ, રાવળ, તથા મંદિર જેવા સિધ્ધ ચિત્રકારોનાં કુલ ૧૦ ચિત્રો આપ્યાં છે જેમાં બે ત્રિરંગી પધ્ધતિનાં છે. આટલાં બધાં ચિત્રો સાથેની વાર્તાની ચોપડી આપણી ભાષામાં થોડી જ બહાર પડે છે.

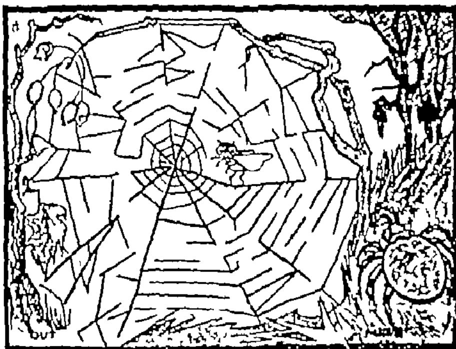
ચાંદની—મનોરંજક વાર્તા માસિક—વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૪-૦-૦ તંત્રી નાગરદાસ ઇ. પટેલ, વ્યવસ્થાપક, વર્ધમાન અને સન્સ, પાયધુની મુંબાઇ વર્ષે ૧૨૦૦ પાનાં જેટલું વાંચન તથા લગભગ ૩૦૦ પાનાંનું ભેટનું પુસ્તક મળી આશરે ૧૫૦૦ પાનાંનું વાંચન આપવા ધાર્યું છે. આ અંક જોતાં તેમાંની વાર્તાઓ વિગેરે બધી જાતની જણાય છે. હિંદુ મુસ્લીમ કે પારસી કોઇ પણ વર્ગના ગુજરાતી વાંચનારને તે જોતાં જ ગમી જાય તેવું છે. અમે તેને ફતેહ ને દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છીએ છીએ.

પોમવત્સ—લેખક નર્મદાશંકર બાલાશંકર પંડ્યા. પ્રસ્થ સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદની વિવિધ ગ્રંથમાળાના અંક ૧૭૭–૧૭૮–૧૭૯ તરીકે આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવેલું છે. એક અમેરીકન વત્સાનીએ અમેરીકામાં પોતાનું કામ વગરનું નામ ધારણ કરી પોમવત્સને હલકી સ્થિતિમાંથી આપુર બહાર પાડેલા એક ગ્રંથનું ભારી ફેરફાર સાથે આ આપેલ છે. ચોપડીનું નામ વાંચતાં વિષય બહુ ગંભીર અને સાધારણ માણસને વાંચતાં સમજ ન પડે તેમ જણાય છે પણ ખરી રીતે તેમ નથી. સાધારણ માણસો પણ આ પુસ્તક વાંચી તેમાંથી ઘણો લાભ ઉઠાવી શકે એમ છે. ૩૫૮ પાનાના સુંદર મજબૂત બાંધણીના આ ગ્રંથની કીંમત માત્ર રૂ. ૧ા છે જે આ સંસ્થાના ધોરણને સંપૂર્ણ રીતે અનુસરતી છે.

રમૂજ ને રંજન જન્માષ્ટમીનો ખાસ અંક—અમદાવાદથી પ્રગટ થતા રમૂજ ને રંજન નામના અઠવાડીક પત્રનો આ ખાસ અંક સાહિત્ય, કલા અને સૌંદર્ય એ ત્રણે બાબતમાં તેના બીજા અઠવાડીક મિત્રોના અંકોથી ઘણે દરજ્જે ચઢીઆતો છે. હાસ્ય વિનોદને વરેલ બીજા અઠવાડીકોમાં જે અશ્લીલ અને કમકમાટભરી મજાક ફેલાવનારી વાતો તથા ચિત્રો આવે છે તેવું આ અઠવાડીકમાં બીલકુલ નથી. એટલું જ નહી પણ સાહિત્યની દ્રષ્ટિએ જોતાં પણ આ અંકમાં બહુ ઉત્તમ પ્રકારની વાનીઓ પીરસવામાં આવેલી છે. તેની છુટક કીંમત રૂ. ૧–૪–૦ છે.

ચિતોડનો સૂર્યાવતાર—બાલક વીર બાદલ—રજપુતાનાના ઇતિહાસમાં અને તેથી ૧૨ બાર વર્ષની ઉંમરે તો કરશે અને ખમશે એક વેળા શૌર્ય અને ઉદારતાના મહાસાગર ઉછળી રહ્યા હતા. આર્યાવર્તનું ખરૂં ગૌરવ તેની સુશીલ સુંદરીઓ તથા વીર રજપુતોમાં જ સમાયું છે. બાર વર્ષના એક બાલક વીરનાં આ પરાક્રમો વાંચતાં ૮૦૦ વર્ષોપરનો ભારતવર્ષનો સાચો ભૂતકાળ આપણી નજરસમક્ષ ખડો થાય છે. નાના બાળકોથી માંડીને તે વૃદ્ધ ઉંમર સુધીના સૌ કોઈને આ નાનકડી ઉપયોગી ચોપડી વાંચવાને ભલામણ કરી શકાય. તેના લેખક લાલ પરમાનંદ વર્મા, એમ. એ. બાલસખા, કાઠીઆવાડ, એમને લખનારી આ ચોપડી ચાર આનાની કીંમતે મળી શકે છે.

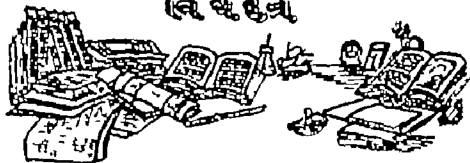
ઘડીભર ગમ્મત

કરોળીયાની કરામત

ઉપરના ચિત્રમાં તમે જોઇ શકશો કે
એક માખી કરોળીયાના જાળામાં
સપડાઇ ગઇ છે...કેમ ? જણાય છે ને ?

કરોળીયાભાઈ બ્હાર ઉભા ઉભા મ્હોં મટમટાવી રહ્યા છે હમણાં જ તેઓ સાહેબ માખીનો મુરબ્બો કરી જવાના ! માખી ક્યે રસ્તે થઇને બહાર જશે ? તમને તે રસ્તો શોધી આપતા આવડે છે ? આાં ઓળંગીને ન જવાય એ સરત યાદ રાખજો. ....

છઠ્ઠું વર્ષ—બાલજીવનનું પાંચમું વર્ષ ગયા અંકસાથે પુરૂં થયું ને ચાલુ અંક સાથે તેનું છઠ્ઠું વર્ષ શરૂ થાય છે. છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં "બાલજીવને" બાલસાહિત્યમાં કેવી ને કેટલી પ્રગતિ કરી છે તેનું અત્રે પિષ્ટપેષણ કરવાની જરૂર નથી. માત્ર એટલું જ જણાવવું બસ થશે કે દયાળુ પ્રભુની કૃપાથી અને ગુજરાતી પ્રજાની મહેરબાનીથી તે અત્યારે તેના બીજા મિત્રોની હરોળમાં ઉભું રહી શક્યું છે. સસ્તામાં સસ્તા લવાજમમાં વધારેમાં વધારે બાલોપયોગી સાહિત્ય ને ચિત્રો આપવાં એ અમારો મૂળ ઉદ્દેશ હજુ પણ કાયમ જ છે, એમ આ અંક જોતાં કોઇ પણ સ્પષ્ટ કહી શકશે. એકલો વાચનવિભાગ વધારવાને બદલે ગયા વર્ષમાં બાલજીવને વાચનને વધુ સુઘડ આકર્ષક ને રસભર્યા સ્વરૂપમાં રજુ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. ચાલુ વર્ષે પણ ચિત્રો તથા વાચનવિભાગમાં વિશેષ પ્રગતિ કરી શકશું એમ આશા છે.

વાચકોને વિનંતિ—પણ એ બધાનો આધાર અમારા વાચક મિત્રો ઉપર છે. ગયે વર્ષે બાલજીવને કશો જ નફો નથી કર્યો પરંતુ તે સાથે તેણે કંઇ ખોટ પણ ખાસ નથી કરી એ અમારે જણાવવું જોઇએ. એક વાર 'બાલજીવન' પગભર થઇ જાય તો પછી તે વિશેષ પ્રગતિ કરવાને તૈયાર જ છે. અત્યારે વેપાર ધંધો મંદ છે, અને દુષ્કાળ વિગેરેની આફતો ઉત્તર ગુજરાત તથા કાઠીયાવાડ અને કચ્છપર ઝઝુમી રહી છે એ વાત ખરી છે પણ આપણને ખાવાને અનાજ વગર ક્યાં ચાલે છે ! 'બાલજીવન' એ મોજશોખની ચીજ (luxury) નથી પણ બાળકો માટેની જરૂરીયાતની (necessity) ચીજ છે. અનાજ તેમના તનની ખીલવણી કરે છે તો 'બાલજીવન' બહુ જ નજીવા દામે તેમના મનની ખીલવણી કરવા કેટલું બધું કરે છે ! દારૂખાનામાં, રમકડાંઓમાં, વિલાયતી કપડામાં ને બીજી ગણી ગણી ચીજોમાં આપણાં બાળકો માટે આપણે પૈસા ખર્ચતા નથી ? તો પછી મહિને માત્ર ચાર આના—વાર્ષિક માત્ર ત્રણ રૂપીઆ—એ શું ગરિબમાં ગરિબ ગુજરાતીને પણ ભારે પડે એમ છે ? આટલી જ

વિગત અમારા વાચકો તેમના ઓળખીતાઓને સમજાવે અને વધારે નહિ તો માત્ર એક એક નવીન ગ્રાહક અમને મેળવી આપે તો પણ અમે કેટલું બધું પોપણ મેળવી શકીએ !

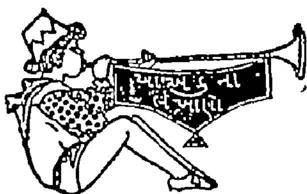
"બાલજીવન" ની આ વિનતિનો વાચકો સ્વીકાર કરશે !

આ અંક—બાલજીવનના અનેક શુભેચ્છકો ને મિત્રોની ઉમંગી મદદનું જ પરિણામ આજનો અંક છે માત્ર રૂ ૩) ના લવાજમમાં આવો ૧૦૦ પાનાનો અંક આપવો એ અમારી શક્તિ ઉપરાંતની વાત છે, પણ અમારા અનેક સ્નેહીઓની ઉમંગી મદદને પરિણામે અમે તે કામ કરી શક્યા છીએ. તેમની સંખ્યા એટલી મોટી છે કે અત્રે તેમના બધાના નામ આપવાં ન પરવડે. છતાં શ્રી. રતિપતિરામ પંડ્યા, બી. એ., મેસર્સ જુમતરામની કં, (જેમની કૃપાથી અમે પુંઠા પરનું ત્રિરંગી ચિત્ર આપી શક્યા છીએ), રા બ. દરઓવિંદદાસ દા. હાટાવાળા, જેમણે પોતાની સચિત્ર વાતો અમને પ્રગટ કરવા પરવાનગી આપી છે), વિગેરેનાં નામ તો સાભાર યાદ કર્યાં વગર કેમ જ રહી શકીએ !

જે અનેક લેખક મિત્રોએ અમને આ વખતે લેખો મોકલી આપ્યા છે તેમનો આભાર માનીએ છીએ. કમનસીબે જગ્યાની તંગીને લીધે અમારી સખત નામરજી છતાં કેટલાક લેખ આ અંકમાં દાખલ થઇ નથી શક્યા. તે માટે અમે બ્હેનો સૌ. લલિતા દેસાઇ, તારાકુંવરી પીર્ઝાં, તથા બીજા ભાઇઓની નમ્રતાપૂર્વક ક્ષમા યાચીએ છીએ.

બાલજીવનના તમામ વાચકોને નવું વર્ષ સુખી નિવડો એ જ પ્રાર્થના !

ચિત્રોની ઓળખાણ—ચાલુ અંકના પુંઠાપર તપસ્વી બાલ કુમાર ધ્રુવ તથા વિષ્ણુભગવાનનું રંગીન ચિત્ર આપેલું છે ધ્રુવકુમારનું ચરિત્ર બાલજીવનના વર્ષ ૧ ના અંક ૧ માં આવી ગયું છે મુખપૃષ્ટ પર 'નમિયે નમિયે નાથ' એ ત્રિરંગી ચિત્ર આપેલું છે પાન ૭૭ ઉપર ભગવાન બુદ્ધની તપશ્ચર્યાનું રંગીન ચિત્ર આપેલું છે અનેક પ્રકારની લાલચો અને માયાઓ 'માર' બુદ્ધ ભગવાન સમક્ષ રજુ કરે છે તેમને બ્હીવરાવે છે, ભડકાવે છે, ગભરાવે છે, ને લાલચો દેખાડે છે પણ ભગવાન બુદ્ધ કશાથી પણ ડગતા નથી. છેવટે ભગવાન બુદ્ધની જીત થાય છે ને તેમને મોક્ષની ચાવી પ્રાપ્ત થાય છે સદર ચિત્ર અજન્ટાનાં ગુફામંદિરોમાં આશરે ૨૦૦૦ વર્ષપર ચીતરેલા રંગીન ભવ્ય ચિત્રની નકલ છે અજન્ટાવિષે વિશેષ હકીકત હવે પછી આપવાના છે. બાકીનાં ચિત્રો સાથે તેને લગતાં લખાણો છે.

ત્રિરંગી ચિત્રો: ધ્રુવ અને વિષ્ણુ ભગવાન (પૂંઠા ઉપર); નમિયે નમિયે નાથ ! (મુખપૃષ્ઠ) બુદ્ધનું તપ (પાન ૭૭) દીપાવલી (પાન ૮૨)

દ્વિરંગી ચિત્રો: વીર રજપુતાણી (૮૭); ચાંદ ઉગ્યો પણ ચાંદ મીયાં ન આવ્યા (પાન ૮૮);

બીજા મુખ્ય ચિત્રો. પોપટના પૂર્વ જન્મની કથા (૧૧); વિલાસવતીનો સંતાપ (૧૨); તારાપીઠની પ્રશ્નાવલી (૧૫); વિલાસવતી અને તેનું બાલક (૧૬); મધમાખીની ગમ્મતનાં ૮ ચિત્રો (૨૩); હે નામદાર ! સેવકને શી આજ્ઞા છે ? (૨૪); પરીમુક્ત શાહજાદી બદરૂલબદલ (૨૯); અલાદીન માટે રાક્ષસે ભવ્ય રાજ મહેલ બંધાવી આપ્યો (૩૦); તે ઘણા આનંદથી તેની પુત્રીને મળ્યો (૩૧) કાગળની પેટી બનાવવાનો કીમીયો–૧૦ ચિત્રો–(૩૯); ચાર જાતના રાજાઓ ને ચાર જાતના ઘોડાઓ–આઠ ચિત્રો–(૪૦); અહમદશાહની અક્કલ (૪૩); ભોરઘારના કુંજરા (૪૪); કન્યાવિક્રય (૫૩), ઢીંગલા ઢીંગલીનાં લગ્ન (૫૪); હિંદુ સમાજમાં વૈરીની કિંમત (૫૭); ભર રસ્તામાં બેગીઓ દાઝ્યાં લે છે (૫૮); હાથીભાઈની ચાલાકી ને કુતરાની ફજેતી (૬૯) કુકકુરજી માસ્તરના નિશાળીઆઓના ચિત્રો (૭૦–૭૧–૭૨); રાડું ટબુકીયું – ૨ ચિત્રો– (૭૮); બાળકને (૮૧).

કવિતા

બાલ પ્રાર્થના (૧); નુતન વર્ષ હો જયજયકાર ! (૪); સત્યવાદી સત્યકામ (૫); દોરીનું ગીત (૨૦); દરિયામાં મુસાફરી ગીત (૨૧);

સાલ મુબારક (૪૧); મોર (૪૯); ખરી વાત સાથીઓ (૫૦); ચંપો (૫૯); પુત્ર જન્મ (૬૮); બાલુડાં (૭૬); બાળકને (૮૧); દીપાવલી (૮૩); ફુલવાડી (૮૪–૮૫).

સાહિત્ય

કાદમ્બરી (૭) મોતીની માળા (૩૭) સાહિત્ય સત્કાર (૯૩)

વાર્તા

અલાદીનનું જાદુઈ ફાનસ (૨૫); મહમદશાહની ન્યાયબુદ્ધિ (૪૨); અવળમતી (૬૦); આનંદ ઉલ્લાસ (૭૪); ટાઢુ ટબુકીયું (૭૯); વીર રજપૂતાણી (૮૬); ચાંદ ઉગ્યો પણ ચાંદનીયા ન આવ્યા (૮૯); બાટ બાટ બાદુડી (૯૦)

હાસ્ય વિનોદ–રમત ગમત

મધમાખીની મશ્કરી (૨૨); કાગળની પેટી બનાવવાનો કીમીયો (૩૮); વિનોદની વાતો (૪૮), આંકડાની અક્કલ (૬૩); ઘડીભર ગમ્મત ! (૭૩); ઇનામ માળા (૬૧); કરોળીયાની કરામત (૯૫)

પ્રવાસ

કુદરતને ખોળે—નેરળ જંકશનથી બોરઘાટના પ્રવાસની વાત, (૪૫)

સમાજ

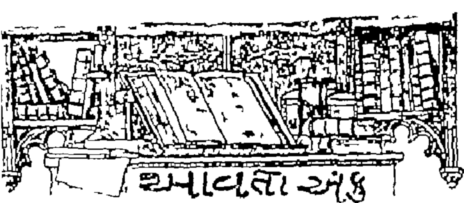
આપણો સમાજ—અનેક ખરાબ રિવાજોનું અવલોકન (૫૧)

પ્રકીર્ણ

નિવેદન (૯૬)

આ અંકના લેખકો

મોહિનીચંદ્ર, રાજહંસ, કવિ પોપટલાલ શર્મા, રણછોડજી હ. શાહ, બી. એ., જગજીવનદાસ દયાળજી મોદી, કરીમ મહમદ માસ્તર, એમ. એ. એલએલ. બી., ભાનુ, વિઠ્ઠલરાય પ. આવસત્થી, ર. બ. હ. દિ. કંટાવાલા, રમણલાલ નાનાભાઈ શાહ, ડૉ. પાઠક, ત્રિભુવન ગૌરીશંકર વ્યાસ, રમણલાલ પી. સોની, સૌ. સરલા દેસાઇ, હરિલાલ પ્ર. ભણ, બી. એ., એલએલ. બી., અંબાલાલ સવરામભાઇ દેસાઇ, જનાર્દન પ્રભાસ્કર, પટેલ વેરીભાઈ શંકરલાલ, જ્યોત્સ્ના શુક્લ, પરાગ, નાગરદાસ ઇ. પટેલ, દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોશી, કસનજી મણીભાઈ દેસાઈ, વિચિત્ર, કમળાકાન્ત જોડીયાવાળા, પારાકર, અને કુમતર !

બાલજીવનનો દીવાળી અંક તે નવેમ્બર ૧૯૨૫નો અંક છે તેનો આવતો અંક ડીસેમ્બર ૧૯૨૫નો અંક ત્વરિત ડીસેમ્બરમાં બહાર પડશે.

તેમાં આવનારા લેખોમાંના કેટલાક નીચે મુજબ

બાળકની જન્મ ગાંઠ—(સચિત્ર) શ્રી આત્મસત્થીનું એક સરેલું સરળ ને ભાવવાહી કાવ્ય.

ચોરો—નાનાં મોટાં સૌ કોઈ સમજી શકે એવું ભાઈ ગજ્જાલાલ શાહનું એક વાતચીત.

કોણ?—પ્રશ્ન પ્રશ્નોત્તરી- સચિત્ર—લખનાર શ્રી વજેચંદ સ. શાહ.

આદર્શ વિદ્યાર્થી—બાળક માત્રને મોઢે કરવા લાયક કવિતા (લખનાર શ્રી દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોશી.)

ગાડી મહેલ કે મુસાફરખાનું?—શ્રી. કરીમ મ. માસ્તર, એમ. એ. એલએલ. બી. એ બાળકો માટે તૈયાર કરેલી એક નાનકડી બોધક વાર્તા.

આંકડાઓની અજાયબી—ભાઈ મગનદાસના આ લેખમાં આંકડાઓના અવનવા ચમત્કાર તમે જોઈ શકશો.

ઘુમ્યાઓની સોબત—અને બકબકની બહાદુરી—નાનાં બાળકો માટે રંગીન શાહીમાં છપેલાં ચિત્રો સાથેની વાતો

દિવ્ય કમળ—સુંદર ચિત્રોસહિતની એક રસભરી વાર્તા

કાદમ્બરી—આ અમ્મી અધુરી રહેલી વાર્તાનો આગળનો અતિ રસીક ભાગ સુંદર ચિત્રો સાથે.

નિરોગી બનવાનો કીમીયો સૌ. લલિતા દેશાઇ આ ઉપયોગી લેખમાં રજુ કરે છે

લોનાવલા—મહારાષ્ટ્રના એ રમ્ય પ્રદેશનું પ્રવાસ વર્ણન.

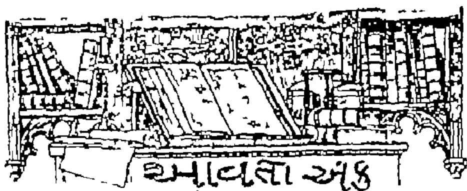
નખ કરડવાની બુરી ટેવ સંબંધી ગંભીર ચેતવણી શ્રી. કે. દો. જ્જલા આ ઉપયોગી લેખમાં આપે છે

એ ઉપરાંત બીજા સુંદર ચિત્રો, લેખો વિગેરે આવશે.

આ માસિક શા. માણેકલાલ અંબારામ ડૉક્ટરે રાવપુરા, વડોદરામાં, શ્રી સયાજીવિજય છાપખાનામાં છાપ્યું; અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહે, બાલજીવન કાર્યાલય, બાબાજીપુરા, પોળીકુવ, વડોદરામાંથી પ્રસિદ્ધ કર્યું, તા. ૧૫-૧૦-૧૯૨૫.

કારતક ૧૯૮૧] દાવા વર્ષ ૫ અંક ૧ [અંક [નવેમ્બર ૧૯૨૪

બાલજીવન કાર્યાલય, કાંદેવાડી, ખેતવાડી, મુંબઈ નં. ૨
છૂટક આ અંકના આના ૨, વાર્ષિક લવાજમ, રૂ. ૨ પરદેશ માટે રૂ. ૪ (ટપાલ સાથે)

બાલજીવનનો દીવાળી અંક તે નવેમ્બર ૧૯૨૫નો અંક છે. તેનો આવતો અંક ડીસેમ્બર ૧૯૨૫ના અંક તરીકે ડીસેમ્બરમાં બહાર પડશે.

તેમાં આવનારા લેખોમાંના કેટલાક નીચે મુજબ.

બાળકની જન્મ ગાંઠ—(સચિત્ર) શ્રી. આત્મતીર્થનું એક સહેલું સરળ ને ભાવવાહી કાવ્ય.

થોડા—નાનાં મોટાં સૌ છોકરાં સમજી શકે એવું ભાઈ મંજુલાલ શાહનું એક બાલગીત.

કોણ?—સરળ પ્રશ્નોત્તરી-સચિત્ર—લખનાર શ્રી. વજેચંદ સ. શાહ.

આદર્શ વિદ્યાર્થી—બાળક માત્રને મ્હોંએ કરવા લાયક કવિતા (લખનાર શ્રી દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોષી.)

શાહી મહેલ કે મુસાફરખાનું?—શ્રી. કરીમ મ. માસ્તર, એમ. એ. એલએલ. બી. એ બાળકો માટે તૈયાર કરેલી એક નાનકડી બોધક વાર્તા.

આંકડાઓની અજાયબી—ભાઈ મગનદાસના આ લેખમાં આંકડાઓના અવનવા ચમત્કાર તમે જોઈ શકશો.

લુચ્ચાઓની સોબત—અને બબ્બકુની બહાદુરી—નાનાં બાળકો માટે રંગીન શાહીમાં છપાયેલાં ચિત્રો સાથેની વાતો

દિવ્ય કમળ—સુંદર ચિત્રોસહિતની એક રસભરી વાર્તા.

હાદમઅલી—આ અધુરી રહેલી વાર્તાનો આગળનો અંતિમ ભાગ સુંદર ચિત્રો સાથે

નિરોગી બનવાના કીમીયા સૌ. લલિતા દેસાઈ આ ઉપયોગી લેખમાં રજુ કરે છે

લોનાવલા—મહારાષ્ટ્રના એ રમ્ય પ્રદેશનું પ્રવાસ વર્ણન.

નખ કરડવાની બુરી ટેવ સંબંધી ગંભીર ચેતવણી શ્રી ર. દે. ઝાલા આ ઉપયોગી લેખમાં આપે છે

એ ઉપરાંત બીજા સુંદર ચિત્રો, લેખો વિગેરે આવશે.

આ માસિક શા. માણેકલાલ અંબારામ ઠક્કરે રાવપુરા, વડોદરામાં, શ્રી સયાજીવિજય છાપખાનામાં છાપ્યું; અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહે, બાલજીવન કાર્યાલય, બાલાશ્રમ, પીઠીપુર, વડોદરામાંથી પ્રસિદ્ધ કર્યું, તા ૧૫-૧૦-૧૯૨૫.

બાલજીવન કાર્યાલય. ઠાકોરદ્વાર, ગાયવાડી, મુંબઈ નં. ૨
છુટક નકલ ૧ આનો, વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૩, પરદેશ માટે રૂ. ૪/૮

બાલજીવન

મુરલીધર ભગવાન શ્રી બાલકૃષ્ણ

वसुदेवसुतं देव कंस चाणुर मर्दनम् ।
देवकी परमानन्द कृष्णं वंदे जगद्गुरुम् ॥

Lakshmi Art, Bombay, 8

વર્ષ ૫ અંક ૧] કારતક-૧૯૮૧ [નવેમ્બર ૧૯૨૪

શું કરશું ?

માતા—કાલ સવારે વ્હેલાં ઉઠી, કહો વ્હાલાં ! શું કરશું ?
બાળકો—અરે ભૂલકણી માડી મ્હારી ! ફટાફટ દોડીશું !
માતા—ફટાફટ આજે પે દોડ્યા—અધિક કહો શું કરશું ?
બાળકો—દાતણ પાણી કરીને માતા ! ઉગતો સૂરજ જોશું !
માતા—ઉગતો સૂરજ રોજ જુઓ છો, કહો બીજું શું કરશું ?
બાળકો—હાં ! હાં ! માતા 'સબરસ' લઈશું, કહો બીજું શું કરશું ?
માતા—વ્હાલા મ્હારા ! 'સબરસ' લઈને 'સબરસ' જેવાં થાજો !
સુન્દર મીઠું હસી હસીને સપી જપી રહેજો !
બાળકો—માતા ! પણ જો 'મેના' વ્હેલી સવારમાં નહિ જાગે
કયાંથી ગાશે ગીત મધુરાં ? સવાર કેવું લાગે ?
માતા—ગીત તમે ગાજો બાલુડાં ! સૌએ આપણ ગાશું;
બાળકો—વગાડજો સીતાર તમે ને ખૂબ મઝા ખેલીશું
હા મા ! ખૂબ મઝા ખેલીશું.

—જ્યોત્સ્ના શુક્લ

આજે દીવાળી

મા ! મા ! આનંદ આપણે ઘેર કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! આનંદ પાડોશી ઘેર કે કારણ આજે દીવાળી.
મા ! મા ! શકુનનું સબરસ લઉં કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! શકુનનું સબરસ લઉં કે કારણ આજે દીવાળી.
મા ! મા ! તોરણીયા ફૂલ મંગાવ કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! આંગણીઆં એથી ઉજાળ કે કારણ આજે દીવાળી.
મા ! મા ! ભણવાની નહિ પંચાત કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! રમવાની એક જ વાત કે કારણ આજે દીવાળી.
મા ! મા ! વાતી ન ગુસ્સે તું કાંઈ કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! દસનને મીઠું મીઠું આપ કે કારણ આજે દીવાળી.
મા ! મા ! ખાઉં ન ખાખરા ને ગોળ કે કારણ આજે દીવાળી,
મા ! મા ! પુરણપોળી ઘીમાં ઝબોળ કે કારણ આજે દીવાળી.

મા ! મા ! દીવો ને દીવેટ આપ,
કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! મેરૈયું દે તું અમાપ,
કે કારણ આજે દીવાળી.

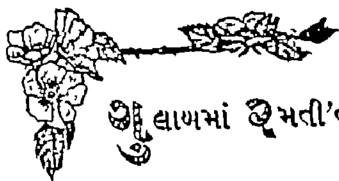
મા ! મા ! કેવી મારે લહેર,
બસ લહેર કે કારણ આજે દીવાળી;
મા ! મા ! આનંદ ઘેર ઘેર ઘેર,
કે કારણ આજે દીવાળી.

જયવિજય

બાલ મહિમા

મુજ આંગણું લિંપ્યું કુંકુમે, શુભ સાથિયા પૂર્યા;
ને ફુલડાં વેર્યાં;
ઉંચાં અબીલ-ગુલાલની, ગૂંથી રૂડી રંગોળ;
આસન સજ્યાં અણમોલ,
આવો પનોતે પાવલે પુરપુરના ઓ લોક!
નિજ ચન્દનીભર ચોક!
યદિ! ચન્દ્રિનાં અમીવર્ષણે, કુમુદિની ખીલે;
સ્નેહે સુધા ઝીલે;
ત્યમ પી પ્રભુની પ્રેરણા, વમ લીલડાં બોલો;
રસબોલ કંઇ બોલો;
આવો, સ્વજન! આવો, ઘડીક પ્રશ્નોત્તરી કરીએ,
આ વિરલ ચોઘડીએ;
દિસે દિવસ રળિયામણો કયમ સૃષ્ટિમાં સ્હેજે?'
" તરણીતણા તેજે; "
"સોહાય શાથી શ્યામ રજની, ઘોર ભર અન્ધાર?"
"મધુ ચન્દ્રને ચમકાર;"
"વિધવિધ તરુવર, કુંજ, હરિયાળી દિસે શાને?"
"ફળ, મંજરી, પાને;"
"વિહાર ઉપવન વાટિકાના, શા વડે સુરસાળ?"
"મંજુલ ફુલને ફાલ;"
"સૂની સૂની વનરાજીનો, શાથી ફીટે સૂનકાર?"
"કોકીલને ટહુકાર,"
"સૂનાં સરોવર જળભર્યાં; કમળો છતાં કેવાં?"
"કલહંસ વણ એવાં;"
"મુજ આંગણું લિંપ્યું કુંકુમે, કિન્તુ કલા ઝાંખી!"
"પ્રકટી ન દીપ જ્યોતિ!"
"કયમ દોહ્યલા મનુ દેહમાં, સૂનો વહે સંસાર?"
"વણ કન્યકા-કુમાર,"
પ્રશાન્તસોહન બાલકો! ઓ દંપતિનાં દેવ!
તમ ચાહું પૂજન-સેવ.

કેશવ હ શેઠ

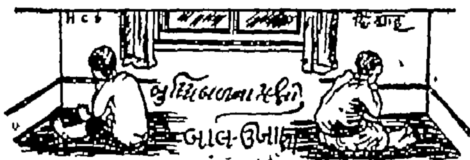

ગુલાબમાં રમતી'તી

ચટું ચટુ ગુલાબનું ફુલ,
ગુલાબમાં રમતી'તી.
મારા વીરા આવે આવ્યા,
ગુલાબમાં રમતી'તી,
તે જોડ જોડ વ્હેલો લાવ્યા,
ગુલાબમાં રમતી'તી.
એ વ્હેલડીએ ના બેસું,
ગુલાબમાં રમતી'તી,
અમે સદાય અહીંઆ રે'શું,
ગુલાબમા રમતી'તી.
મારાં ભાભી આવે આવ્યાં,
ગુલાબમાં રમતી'તી;
તે જોડ જોડ ઘોડલી લાવ્યા, ગુલાબમાં રમતી'તી.
એ ઘોડલીએ ના બેસું, ગુલાબમાં રમતી'તી;
અમે સદાય અહીંઆ રે'શું, ગુલાબમાં રમતી'તી.
મારાં બેન આવે આવ્યાં, ગુલાબમા રમતી'તી;
તે જોડ જોડ રથડા લાવ્યાં, ગુલાબમાં રમતી'તી.
એ રથડામાં ના બેસુ, ગુલાબમાં રમતી'તી,
અમે સદાય અહીંઆ રે'શું, ગુલાબમાં રમતી'તી
મારા માતા આવે આવ્યાં, ગુલાબમાં રમતી'તી;
તે જોડ જોડ માફા લાવ્યાં, ગુલાબમાં રમતી'તી;
એ માફલીઆમાં બેસુ, ગુલાબમાં રમતી'તી
હવે પરીઅર અહીં ના રે'શું, ગુલાબમાં રમતી'તી
ચટુ ચટુ ગુલાબનું ફુલ, ગુલાબમા રમતી'તી.

સંપાદક—સૌ. સરલા દેસાઇ

(૧) સુકાય નહિ તાપે જો ધરો,
છાયામાં કરમાયે ખરો;
પવન અડે પળમાંહી મરે,
કહો કયથી એ શું ઠરે ?

(૨) એવી ચીજ બતાવો એક,
નહિ મોટી નહિ નાજુક છેક,
કિમતી પત્થર શિરપર ધરે,
આંગળી જેના પેટમાં રહે

(૩) પેટ મહી પાણી ભરી, શીરપર રાખી આગ;
પછી વગાડી વાંસળી, નીકળ્યો કાળો નાગ.

(૪) જન્મ થતાં જન્મે છે એહ,
મરણ થાય તો મરતી તેહ,
સૌની પાછળ પાછળ જાય,
અલોપ અજવાળામાં થાય.

(૫) ત્રણ અક્ષરથી તે બની, વસ્તુ રંગે શ્યામ,
જ્યાં જ્યાં જ્યોતિ ઝળહળે, ત્યાં ત્યાં તેનું ધામ;
પહેલા ત્રીજાથી બને, શબ્દ સર્વને ખાય,
પહેલો ને બીજો મળે, સૌ મનમાં હરખાય,
બીજા ને ત્રીજા થકી, ઉપજે વસ્તુ એહ,
જીવ જંતુ જીવે નહિ, તે વિણ નવ સંદેહ.

"કમલા કાન્ત."

આ પાંચ ઉખાણાંના જવાબ ખોળી કાઢો ને વધારે હકીકત માટે ઇનામમાળા જુઓ.

[ગઝલ]

પ્રભુ ! છો પ્રાણથી પ્યારા,
તમોને હું ગણું મારા
જીવન અર્પી દઉં ચરણે,
રહો ના કોઇ દી' ન્યારા ૧

તમો છો વિશ્વના પાલક,
દયાના દાન હું માગું
રહો મનમાં સદા માળ,
કદી ના આપને ત્યાગું ૨

જીવાડો છો, રમાડો છો,
જગતના બાગમાં પ્યારા !
ગણી કુસુમ સમો મુજને,
ધરો છો પ્રેમની ધારા. ૩

ખીલેલા પુષ્પની અંદર
સુવાસોને ભરી સુંદર,
દયો છો શીત પુલકોનાં,
જગવો છો તમે શ્રીધર ! ૪

કલા તારી અજબ મીઠી,
ભરી છે પુષ્પની કળીએ,
ભમરતા પ્રેમથી સૌ રત,
પ્રભુ ! રસ ચાખવા મળીએ ૫

જગતના બાગની શોભા,
પ્રભુજી ! આપની લીલા.
ગમે છે સાથમાં રમવું,
નિહાળી આપની લીલા ૬

ચડ્યો જે રંગ આ પુષ્પે
પ્રભુ ! તુજ પ્રેમનો પ્યારો,
કુરંગે રંગવા એને,
નથી આશય હવે મારો. ૭

જગતના બાગના માળી !
રૂડી તારી છબી ભાળી.
કળી રંગાઈ જે રંગે,
હવે કરવી નથી કાળી ૮

પોપટલાલ શર્મા

નવા વર્ષની પ્રાર્થના

—※—

રાખવો શુભ
મ્હને સુખમાં,
રાખવો શુભ
મ્હને પ્રશાન્તિ.
રાખવો શુભ
મ્હને મહેરથી,
રાખવો શુભ
મ્હને જગદીશ

રાખવો શુભ મ્હને વિનાયક,
સુરેન્દ્ર દો મુજ કલ્પદાયક,
રાખવો શુભ હરિ સદા મ્હને,
જ્યોતિ ઝગો જગદીશ જીવને.

ચંદ્રકાન્ત મગનલાલ મિસ્ત્રી

મહારાષ્ટ્રના મહાવીર પુણ્યશ્લોક શિવાજી મહારાજ

Art Bombay, 8

મહારાષ્ટ્રનો મેધિરો મહાવીર શિવાજી,
વિરલ વિક્રમી, સમર અખાડે મીર શિવાજી;
દિલડાનો દરિયાવ, હિન્દનુ હીર શિવાજી,
મહારાષ્ટ્રનો મેધિરો મહાવીર શિવાજી. ૧

ધર્મ સનાતનનો શિરતાજ શિવાજી,
ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ મહારાજ શિવાજી,
સાચવ્યા સ્વમાન સાથ સ્વરાજ્ય શિવાજી,
મહારાષ્ટ્રનો મેધિરો મહાવીર શિવાજી ૨

અડગ ટેકીલો બંકો એ બહાદૂર શિવાજી,
પ્રૌઢ પરાક્રમથી મહીમણ્ડલ મશહૂર શિવાજી,
સ્વદેશ પ્રેમે ઉર ભરપૂર શિવાજી,
મહારાષ્ટ્રનો મેધિરો મહાવીર શિવાજી. ૩

ધન્ય ધર્મ ધુરંધર નેક શિવાજી,
વધ તુજ અમ એક શિવાજી,
ગાજીએ ગર્વે તવ જશલેખ શિવાજી,
મહારાષ્ટ્રનો મેધિરો મહાવીર શિવાજી ૪

ચંદ્રકાન્ત મૂળજી ઓઝા

લાલમીઆં લાલચમાં લપટાણા !

[લેખક—રા. બ. હરગોવિંદદાસ દ્વા. કાંટાવાળા]

ચેરલાદના એક નાગરને રેવન્યુ કારકુનની જગા મળી. તેમને કોઇ વખતસરી કારકુન ને કોઇ સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટર પણ કહેતા. તેમને તાલુકા કચે-રીમાંથી લાલમીઆં નામનો નવોસવો પટાવાળો મળ્યો હતો. રેવન્યુ કારકુન તરીકે તેમને તપાસ માટે ગામે ગામ ફરવું પડતું. એકવાર તેમણે પોતાના વિભાગના એક ગામે જઇ ચોરામાં મુકામ કર્યો, અને મીઆંને કહ્યું, કે હું પટેલને ઘેર જઇ રોટી ખાઇ આવું. મીઆંએ પૂછ્યું કેમ સાહેબ, આજે કંઇ પકાવવું નથી ? સાહેબ બોલ્યા, આજે તો ચોથ હોવાથી મારે ઉપવાસ કરવાનો છે. લાલમીઆંએ કહ્યું કે ત્યારે હું પણ ઉપવાસ કરીશ. તે સમજ્યો કે મુસલમાનોને જેમ રોજો કર્યા પછી સાંજે સારૂં સારૂં ખાવાનું મળે છે, તેમ ઉપવાસ કરવાથી મને પણ મળશે.

રાતના બાર વાગ્યા પછી ચંદ્ર ઉગ્યો એટલે તેનાં દર્શન કરીને સાહેબ જમવા બેઠા. મીઆંએ પણ ચાંદ નિહાળ્યો હોવાથી તેનાં દર્શન કર્યાં જમવામાં લાડુ મળવાથી તે ખુશી ખુશી થઇ ગયો.

થોડા દિવસ પછી અગીઆરસ આવી. કારકુને મીઆંને કહ્યું, જા હું પટેલને ત્યાં રોટી ખાઇ આવું, કેમકે આજે મારે એકાદશી હોવાથી ઉપ-વાસ કરવાનો છે. મીઆં બોલી ઉઠ્યો સાબ, તબ મેં ભી એકાદશી કરંગા. મીઆં ભાઇએ હાથ ખેંચ્યો, પણ સાંજ પડી નવ વાગી ગયા. ચંદ્ર ઉગ્યો નહિ ને રસોઇનું કંઇ કામ દેખાયું ન મળે તેને લાગ્યું કે ચાંદ ઉગશે ત્યારે જમવાનું મળશે. તે બિચારો ઉજાગરો વેઠીને આકાશ તરફ નજર કર્યાં કરે પરંતુ તો પાછલી રાત થઇ ત્યાં સુધી ઉગ્યો નહિ. તેનો સાહેબ ખાટલામાં ઘસઘસાટ ઉંઘ્યા કરતો હતો, અને રસોઇનું તો નામ કે નિશાન પણ ન મળે. મીઆંભાઇ પણ તારાને ગણતા ગણતા સુઇ ગયા.

ઉપવાસ રહેલો હોવાથી બીજે દહાડે સવારમાં જલદી પારણું કરવા સારૂ કારકુને ખીચડી ઓરી. મીઆંભાઇ ખીચડી ખાઇને તોબા તોબા કરવા લાગ્યા. એ પછી પંદરે દિવસે બીજી અગીઆરસ આવી કારકુન સમજ્યો કે મીઆં પણ ઉપવાસ કરશે. દશ વાગી ગયા પણ ચૂલો સળગ્યો ન જોયો, ત્યારે મીઆંએ કારકુનને પૂછ્યું, કેમ સાહેબ આજે રસોઇ કર-વાની નથી ? સાહેબ કહે ના, આજે મારે બીજાઇનો ઉપવાસ છે, અને તું પણ ગઇ એકાદશીની પેઠે ભૂખ્યો રહેવાનો હોઇશ. મીઆં બોલ્યો, તબ તો મેં પટેલ કે ઘર રોટી ખાનેકો જાતા હું. કારકુન કહે, એમ કેમ ? મીઆંએ ગાલ ચડાવીને કહ્યું, ખુદાને ચાંદ તો અચ્છી બનાઇ સબબ રોજા રખ કે બાદ કછું ખાનેકો મીલે, પણ બ્રાહ્મણો તો કોઇ વખતાનને બનાઇ હોગી, કહો કે સારા દિવસ ઔર રાત ભી ઉપવાસ કરે ઔર દુસરે દિન ફક્ત ખીચડીકા ભોજન મીલે ! સાલી ખીચડી ભી મનમાનતી ઢીલી દસ. સાથ ન મીલે લસનકી ચટની કે પ્યાજકા સાલના (શાક) મેં તો દો નિવાલે ભરકે કસમ ખુદાકી, મેં તો કભી એકાદશી નહિ કરંગા ! મીઆંભાઇની વાત સાંભળીને કારકુન તથા ચોરામાં બેઠેલા બીજા લોક હસી પડ્યા. પટેલ મીઆં ભૂખ્યાને ત્યાં ૨ રોટલા ને દાળ આપી આવ્યા.

એ પાઠ ભૂલીશ નહિ

લખનાર—શ્રી. મૂળજીભાઈ શિવાભાઈ પટેલ, એમ. એસ. સી. ન્યુયોર્ક

મ્હારા મ્હોટા ભાઈએ મ્હારે માટે એક વાર્તાઓની ચોપડી મોકલી હતી, તે વાંચવામાં મ્હને ખુબ જ આનંદ પડતો. એક દિવસ સ્હવારે હું તેમની કેટલીક વાતો વાંચતી હતી એટલામા મ્હારી બાએ મ્હને કહ્યુ, "બેટા સુમતિ, જો ભાઈ હવે ઉઠયો છે હું આ ત્હારા કબજાને બખીઆ મારી રહુ ત્યાં સુધી ભાઈને ન રમાડે ? ચાલ, હમણાં ત્હારી ચોપડી ઠેકાણે મૂકીને ભાઈને બહાર રમવા તેડી જા."

હુ ચોપડીમાંથી ઉંચુ જોઈને બોલી "હા બા જરૂર—આ એક મીનીટમા—આ ચાલી," પણ પાછી વાંચવા મંડી ગઈ, અને બાએ બોલાવી હતી ને કામ સોંપ્યું હતુ તે વદન વિસરી જ ગઈ.

ફરીથી મ્હારી બાએ ધીમેથી અને શાન્તિથી કહ્યુ, "સુમતિ, કેટલી વાર ! જોને ભાઈ ક્યારનો પારણામાથી બહાર આવવા કરે છે ચાલ જલદી કર." પણ આ વખતે તો ચોપડીમાથી મ્હે ઉંચુ પણ ન જોયુ અને બોલી, "આ પાનું પુરૂ કરૂ એટલી વાર બા. આ ચાલી" પાનુ પુરૂ થયુ પણ મ્હેં તો આગળ વાંચવાનુ ચાલુ જ રાખ્યુ. છેવટે મ્હારી બા જરા કટાળીને બોલી, અને જરા ઠપકો દીધો ત્યારે જ મ્હે ચોપડી બાજુએ મૂકી અને બડબડતી ફુંકફુંકતી નટુના પારણા તરફ ગઇ "નટુડા, તુ તો મ્હને કાળ જેવો લાગે છે જરાક પણ જંપીને બેસવા દેવાની વેળા આવવા દેતો નથી કોણ જાણે ક્યાંથી દુ ખ દેવા અવ્યો !" એમ કહી મ્હે ત્હેને આચકો મારી પારણા બહાર કઢયો. પણ મ્હારા આચકાથી તે ખુબ બીન્યો અને રડવા લાગ્યો અને કેટલીએ વારે છાનો રહ્યો.

પણ આજ મ્હારા નટુને હુ ખુબ જ આનન્દપુર્વક રમાડતી "મ્હારા ભાઈ, તુ તો ઘણો જ ડાહ્યો. તુ તો મ્હને ઘણો જ વ્હાલો

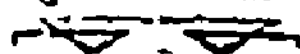
લાગે છે. ત્હારી સાથે રમવામાં મ્હને ખુબ જ મઝા પડે છે. તું આટલો બધો હસે છે કેમ? ત્હારૂં હસમુખુ મોઢું જોઇને આખા ફળીઆના લોક કહે છે કે તુ તો કોઇક મહાન પુરૂષ થઇશ. તુ જો ન હોત તો હું કોની સાથે રમત? ત્હારા વગર હું શું કરતી" વિગેરે વિગેરે બોલીને તેની સાથે ઘણી જ વખત ગેલ કરતી

* * * *

જમ્યા પછી તરત જ હું ચોપડી લઇને મેડીએ ચઢી ગઇ મ્હારી બાએ કેટલીક વારે મને 'સુમતિ! સુમતિ! સુમતિ!" એમ ત્રણ વખત બોલાવી, પણ મ્હેં કાંઇ જ ઉત્તર ન આપ્યો. છેવટે "સુમતિ, તું ઉપર છે?" એમ તે જરા મ્હોટેથી બોલી પણ હું કાંઇ જ ન બોલી પછી અગાશી ઘરના બારણાની બાળી જરા ખુબ અવાજથી વસાવી સાભળી, એટલે મ્હેં બારી તરફ થઇ જોયુ તો મ્હાર કાકાનાં રમણ શાન્તિને ઉતાવળે જતાં જોયાં. હું દાદરા આગળ ગઇ ને મ્હારી બાને પૂછયુ "આ રમણ–શાન્તિ કેમ આવ્યા હતા?" તે બોલી, એ ત્હને સરકસ જોવા બોલાવવા આવ્યાં હતાં. તુ રોજ સરકસ જોવા મ્હને કહ્યા કરે છે, એટલે મ્હે ત્હેમને તે જ્યારે જાય ત્યારે ત્હને બોલાવીને જાય એમ કહેલુ, એટલે તે બોલાવવા આવ્યાં હતાં મ્હે ત્હને ત્રણ ચાર વખત બોલાવી પણ તુ કાંઇ બોલી નહિ એટલે મ્હે ત્હેમને એકલા જવા કહ્યુ" મ્હે કહ્યુ "પણ મ્હને શી ખબર કે રમણ શાન્તિ આવ્યાં છે? જો મ્હને તેમ કહ્યુ હોત તો આવ્યા વગર ન જ રહેત."

"પણ ત્હારે, હું ત્હને જ્યારે બોલાવુ ત્યારે ગમે તેવુ કામ પડતુ મૂકીને પણ આવવુ જોઇએ, એ વાત શીખવી જોઇએ. તુ રમણ–શાન્તિ સાથે સરકસ જોવા ન જઇ શકી તેથી મ્હને પણ લાગી આવે છે, કારણ આ ખેલ છેલ્લો જ છે પણ આથી ત્હને હવે જ્યારે બોલાવવામાં આવે ત્યારે આવવું જોઇએ એ બરોબર યાદ રહેશે?"

આ એક જાતની શિક્ષા જ હતી, જો કે ત્હેમાં વાક મ્હારો પોતાનો જ હતો પણ મ્હને તેથી ઘણી જ શીખામણ મળી. ત્યાર પછી મ્હારા કોઇપણ કામથી મ્હારી બાને મ્હે કંટાળો આપ્યો હોય એમ મ્હને સાંભરતુ નથી. એ પાઠ કદી જ ભૂલીશ નહિ.

અણુથવારાના અણુતાપ !!!

લખનાર—મી. હરિલાલ પ્ર. છાયા, બી. એ એલએલ. બી

આપણામાં જતા આવતાં સગા વ્હાલાં કે ઓળખાણ પિછાન વાળાં સાથે ઘણી વાર ચીજ વસ્તુ કે કાગળ પત્રો મોકલવામા આવે છે પણ એમ કરવામા કેટલી સલામતી છે એ કોઇએ વિચારી જોયું છે ?

આપણા મનને એમ કે ફલાણા ગૃહસ્થ અહીંથી અમદાવાદ જાય છે તે તેમની સગાથે ત્યાં આપણા ટીકણા સગાને આ પૂંછડી વસ્તુ કે કાગળ મોકલીએ તો ટપાલ ખર્ચ કે પારસલ ખર્ચનો બચાવ થાય અલબત્ત માણસ માણસનુ કામ કરે એ વખાણવા જોગ છે, તથા આમ સથવારે મોકલાયેલી ચીજો હમેશાં સલામત અને વખતસર પહોંચી જતી હોય તો પૈસા જરૂર બચે છે, પણ શું થવું જોઇએ અને ખરેખર શુ થાય છે એમાં હાથી ઘોડા જેટલો તફાવત છે

કાગળ પત્ર કે નાના સુના ડાબલા લઇ જવા એ કંઈ મોટી વાત નથી, પરતુ ઘણીવાર સ્વાર્થનાં ચશ્મા ચઢાવેલા મોકલનાર શખ્સને લઇ જનારની અગવડનો થોડો ખ્યાલ રહે છે "ભલા અમારી એક પોટકી લેતા જશો ?" હા પાડીએ તો કદાચ બ ગાળી ૨૦ શેર જેટલા વજનનો ગાંસડો આવી પડે છે! આપણે ખચૈં હજેજ કરવુ કે લઇ જવાની ના પાડી, વચન ભ ગ કરીને ગૃહસ્થને નારાજ કરવા?

મનુષ્ય સ્વભાવ મળતો આવતો નથી એક જ ઘરના દરેક જણના સ્વભાવમાં કાંઇ ને કાંઇ ફરક હોય છે જ; તો પછી એક કુટુંબના કે એક શેરીના, કે એક ગામના, કે જુદાં જુદા ગામોના લોકોના સ્વભાવ શી રીતે સરખા હોય ? તમારી સાથે મોકલાયલી ચીજ સલામત પહોંચાડી દેવાની તમને ખિવટ હોય તેથી કરીને બીજા બધા એવી જ કાળજી રાખતા હશે એમ સમજવુ નહિ ખાતરી માટે વાંચો આપણા 'ભાઇઓનાં પરાક્રમો

(૧) મારા ઓળખીતા એક ગૃહસ્થ કામ પ્રસગે રાજકોટ ગયા હતા વળતે રોજ પરોઢીએ પહેલી ટ્રેનમાં તેઓ પાછા ફરવાના છે એવી ખબર મારા એક સગાને મોડી મોડી પડતાં તેણે મને આપવાનો પત્ર તેની પથારીમાં સુતા હતા ત્યાં મોકલી આપ્યો, ગૃહસ્થ

ચઢેલા હોવાથી ઉઠ્યા નહિ અને "સવારે લઇ લેશું." એમ ધારીને પત્ર ઓશીકાં તળે સેરવી દીધો. સવારે ચાલવાની દોડધામમાં પત્ર ત્યાંજ રહયો રહ્યો. અહીં આવીને મને ગૃહસ્થે કહ્યુ કે તમારા નામનો એક કાગળ રાજકોટમાં ફલાણા ફલાણાએ મને આપ્યો હતો પણ ત્યાંજ રહી ગયો છે!

(૨) એક સદ્‌ગૃહસ્થને એવી ટેવ છે કે તેઓ તેમની સાથે મોકલાવેલા પત્રો સહાયથી ઉખેળીને વાંચી લે છે ખાવાની વસ્તુના ડાબલા હોય તો તેમાંથી થોડો નાસ્તો કરી લે છે; અને ચીજ વસ્તુની પોટલી હોય તો તેમાંથી પોતાને કામ લાગે એવું કાઢી પણ લે છે! આમ છતાં બાકી રહેલુ સલામત પહોંચાડવાની ખાત્રિ નહિ!

(૩) બીજા એક સદ્‌ગૃહસ્થ એવા ઉસ્તાદ છે કે જેટલાં સપેતરા આવે તેટલા તે વખતે રાખી લે, અને પછી જવાનો વખત થાય ત્યારે પોતે છટાછાટ ચાલ્યા જાય ઘરનાં માણસો પોટલાં જેનાં તેને પાછાં મોકલી આપે કે "આપ તો આ અહીં આં જ ભુલી ગયા છે!"

(૪) એક ગૃહસ્થ વૈશાખ માસમાં મુંબઇથી અમદાવાદ જવા નીકળ્યા. ગ્રાન્ટરોડ સ્ટેશન પર એક ઓળખીતાએ પોતાના મિત્રને અમદાવાદ પહોંચાડવાનો પત્ર તેમને આપ્યો ગૃહસ્થે એ પત્ર હેન્ડબેગમાં સાચવીને રાખ્યો. હવે એવુ બન્યુ કે પેલા લહેરી લાલા, એક દોસ્તના આગ્રહથી, સુરત ઉતરી પડયા. ત્યાંથી જવા વળી વડોદરે રોકાયા. અમદાવાદ પહોંચતા સુધીમા તો પેલો પત્ર તદ્દન ભુલાઇ ગયો. છ મહિના બાદ હેન્ડબેગમાંથી પત્ર નીકળ્યો. તે સરનામાવાળા મિત્રને પહોંચાડયો તેમાંથી ઠાકુરના કંઠીઆની રેલવે રીસીટ નીકળી! પેલા ઓળખીતાએ ધારેલુ કે "ચાલોને સવારમાં રીસીટ પહોંચી જશે ને ખાસ્સા ટપાલના બે પૈસા બચ્યા?" (એ વખતે કવર બે પૈસામાં જતુ હતું) 'આંખે ડુચા ને દરવાજા ખુલ્લા' તે આનું નામ

(૫) એક વેપારી ગુજરાત મેલમાં અમદાવાદથી મુંબઇ જતો હતો. તેની સાથે એક સગાએ રૂા ૩૦૦)ની નોટો મુંબઇના એક આડતીઆને ભરવા સારૂ મોકલી. મનીઓર્ડરમા રૂપીઆ ૩)નો ખર્ચ થાત અથવા ટપાલમાં વીમો ઉતરાવીને મોકલવાથી દશ બાર આનામાં પતી જાત; પણ સઘળુ ખર્ચ બચાવવા જતાં શું થયુ? સુરત સ્ટેશને પેલો વેપારી જરા પાણી પીવા ઉતર્યો કે ખીસ્સાકાતરુ ગઠીઆએ બાંધેલુ નોટોનુ બંડલ ગેબ! કહો હવે નોટો લઇ જનારે તથા મોકલનારે એકબીજા સામે શા ઇલાજ લેવા?!

(૬) એક ગૃહસ્થે પોતાનું સોનાનું હંટીંગ વૉચ-ઢાંકણાંવાળું ખીસા ઘડીઆળ-મુંબઈ જતા મિત્ર સાથે ત્યાંની કોઈ સારી પેઢીમાં સાફ કરાવવા મોકલ્યું બે મહિના પછી મિત્ર પાછો ફર્યો અને ઘડીઆળ તથા રૂા ૧૫) નું બિલ ગૃહસ્થના હાથમાં મેલ્યા. કાને ધરી જોતાં ઘડીઆળની ચાલ બરાબર હતી; પણ જેવું ઢાંકણું ઉઘાડ્યું કે ટેન્શો !–કાચ કાંટાનો ચુરદો થઈ ગયો હતો ! આ જોઈને પેલો મિત્ર પણ ઠપાઈ ગયો, તેણે પેલાં બિલ માટે અને ગૃહસ્થે ઘડીઆળ ફરીથી દુરસ્ત કરાવવાના ખર્ચ માટે શું કહ્યું ? !

(૭) કાઠીઆવાડના એક ગૃહસ્થ કલકત્તામાં ધંધો કરતા હતા. એક બીજા કાઠીઆવાડી ગૃહસ્થ ત્યાંથી દેશમાં આવતા હતા તેની સાથે તેઓએ પોતાનો એક ટ્રંક મોકલ્યો, તેમાં લગભગ રૂપીઆ પાંચેક હજારનો માલ હતો ટ્રેનમાં ગીરદી ખુબ હોવાથી એ ટ્રંક બોટે ચડી ગયો ! ટ્રંક મોકલનાર તથા સાથે લઈ જનાર ઉદાર ગૃહસ્થની કેવી ગંભીર દશા ? ! ધર્મ કરતાં ધાડ થઈ !!

(૮) મારા એક ઓળખીતા ગૃહસ્થ ગ્રાન્ટરોડ પર રહેતા હતા. તેમના એક મિત્રે આવતા જતા શખ્સ સાથે નડીઆદથી એક પત્ર મોકલ્યો, તેમાં છાપાની એક કાપલી હતી. એ કાપલી જાહેરખબર છપાવનારી એક પેઢીની હતી તે બીડી મોકલવાથી "બાચો કેમોસ્ટ્રી એટલે શું ?" એ નામનું ચોપાનીઉં પેઢી તરફથી મફત મળતું હતું નડીઆદી મિત્રે પત્રમાં લખ્યું હતું કે "*** તમો ભાઈ શ્રી જાતે તસ્દી લઈ ગીરગામમાં આવેલી એ પેઢીને કુપન બતાવી ચોપાનીઉં મફત મેળવીને કોઈ જોડે અહીં મોકલી આપશો તો ઉપકાર થશે !!!" ટપાલમાં પરબારૂં કુપન મોકલવાનો ખર્ચ તે વખત માત્ર અર્ધા આનાનો થતો હતો, પણ એટલો બચાવ કરવાથી શું થયું ? નડીઆદથી આવનારા ગૃહસ્થ કોટમાં ફ્રીઅર રોડ પર રહેતા હતા તેમને લોકલ ટ્રેનમાં ટીકીટ ખર્ચીને ચર્ચગેટથી ગ્રાંટરોડ આવવું પડયું, મારા મિત્ર વિચારમા પડ્યા કે ગ્રાન્ટરોડથી ગીરગામ સુધી હું ચાલતો જઉં કે જતાં આવતાં ટ્રામના બે આના ખરચું ?! કોઈએ સલાહ આપી કે તમેજ આ કુપન આઠના બે પૈસા ખરચીને ટપાલમાં ગીરગામ મોકલી દો, અને ચોપાનીઉં તમારા દોસ્તને પરબારૂં મોકલી આપવા પેઢીને લખી જણાવો !

બસ, બહુ થયું ! બાળકો, આ બધા ટાઢા પહોરના તડાકા સમજશો નહિ ખરેખર બનેલા આ દાખલા છે આવા અનુભવો ઘણાને થાય છે, અને હજી નહિ થાય તેની કાંઈ ખાતરી નથી,

લખનાર:—અમ્બેલાલ સવચંદભાઈ-દેસાઈ.

આ સ્વદેશ ભક્ત અને મહાન સન્યાસીનો જન્મ કલકત્તામાં કાયસ્થ જ્ઞાતિમા દત્ત નામના કુટુંબમાં તા. ૧૨ મી જાન્યુઆરી સને ૧૮૬૪ ને દિવસે થયો હતો એમનુ પ્રથમ નામ વીરેશ્વર પાડવામા આવ્યું હતુ અને જ્યારે એમને નિશાળે મૂકયા ત્યારે એ નામ ફેરવીને નરેન્દ્ર નામ રાખવામાં આવ્યું સંન્યાસી થયા પછી તેઓ સ્વામી વિવેકાનંદના નામથી જ આખી દુનીયામાં પ્રસિદ્ધ થયા હતા એમના પિતાનું નામ વિશ્વનાથ અને માતાનું નામ ભુવનેશ્વરી હતુ

બાલ્યાવસ્થામા પણ સ્વામીજીની સ્મરણશક્તિ એટલી બધી તીવ્ર હતી કે છ વર્ષની ઉમ્મરે તો અમરકોશના કેટલાક સંસ્કૃત શ્લોકો તેમણે મ્હોડે કર્યા હતા સ્વામીજીને ભણાવવાનું કામ એમની માતા જ કરતાં સાત વર્ષની ઉમ્મરે તેમને નિશાળે મૂકવામા આવ્યા હતા

ન્હાનપણમાં જ તેમનામાં સન્યાસી બની જગતની સેવા કરવાના ચિહ્ન સ્પષ્ટપણે જણાતાં કોઇ નવો વિદ્યાર્થી નિશાળમાં આવે તો તેને તે પૂછતા કે, "તારા વંશમા કોઇ સન્યાસી થયું છે ?" જો તે હા કહે તો તે તેને બહુ વ્હાલો લાગતો વળી સર્વ વિદ્યાર્થીઓના તે હાથ જોતા અને પોતાનો હાથ જોઇને તે કહેતા કે "હુ તો સન્યાસી બનીશ."

સ્પર્ધ પહેરવામાં તેમને ટાપટીપ બીલકુલ ગમતી નહી,

સ્વામી વિવેકાનંદ (મનમસ્ત દશામાં)

ભારતના મહાન ઉદ્ધારક

સ્વામી વિવેકાનંદ (અને તેમનો મુદ્રાલેખ)

રમકડાં ટાંગવામા આવતાં હતાં તેનાથી આ કસરતનો ઉદ્દેશ સારી રીતે પાર પડતો પણ જુનુ એટલુ ખરાબ સમજી હમણા આપણા લોકોએ એ રિવાજ કાઢી નાખ્યો છે

બાળક બે મહિનાનુ થાય એટલે રોજ સૂર્યોદય થવાના વખતે તેને નીચેની કસરત કરાવવી બાળકના બન્ને પગ બે હાથમાં પકડી તેનુ ઊંધું નીચે રાખી તેને ટટાર અને સીધુ પકડી રાખવુ. તેના હાથ તેના કાંડા નીચે રાખી તેના પગ પાછળ વાંકા વાળી બાળકનુ શરીર મનુષ્યના જેવુ થોડુ મોડું વાળવું. (જુઓ ચિત્ર પહેલું)

બાળક પાંચ મહિનાનુ થયા પછી તેના હાથમા લાકડી (હીંચી દોરવાની) પકડવા આપવી અને બાળકનુ શરીર અધર રહે એવી રીતે તેને આપણે ઉંચકવુ (જુઓ ચિત્ર બીજુ અને ત્રીજુ)

એવી રીતે બાળકને પોતાના શરીરનો ભાર તોળવાની ટેવ પડશે. તેવી જ રીતે બાળકના પગ મજબૂત પકડી તેનું શરીર અધર રાખતાં અને લાબુ કરવા શીખવવુ (જુઓ ચિત્ર ચોથું)

ઉપર જણાવેલી કસરતની રીતો છોકરા અને છોકરી બન્ને માટે છે એવી રીતે બાળકોને કસરત કરાવવાથી એવુ માલમ પડ્યુ છે કે, એ કસરતથી બાળકોના હાથપગ મજબૂત બનીને તે છઠે મહિને ચાલતાં શીખ્યા છે તેની છાતી ૧૮ તસુ હતી તે ૨૧ તસુ થઇ છે, અને વજન એક શેર વધ્યુ છે

એવી રીતે છેક નાનપણથી બાળકોને ધીમે ધીમે કસરતની ટેવ પાડવાથી તેની પાચનક્રિયા સારી થાય છે, અને હાથ પગ દોરડી ને પેટ મોટુ ઓરડી એવાં શરીરનાં જે બાળકો આપણે અહીં દેખાય છે, તેવાં ન દેખાતાં તેના સર્વે અવયવો સરખા, સરાઉ અને સુદ્દઢ દેખાય છે

અમેરિકાનુ ઉદાહરણ લઇને જર્મનીએ પણ છેક નાનાં બાળકોને કસરત કરાવવાની પદ્ધતિ અમલમા મૂકી, અને તેનાથી તે દેશનાં બાળકોનાં આરોગ્ય, બળ, ચપળતા, અને ઉદ્યોગ વધ્યા છે એમ જર્મનીના વૈદો કહે છે

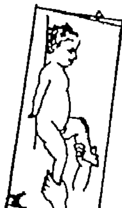
નાના છોકરાની કસરતો

(૧)

૧

કાચબો અને ગરૂડ

કાચબો અને ભારૂંડ

હતુ સરોવર એક, છેક જંગલની માંહિ,
તેમાં જળચર જીવ, વસીને આનંદ પામે,
રહે કાચબો ત્યાંય, જળમાં વિહાર કરતો,
ઉંચો નીચો જાય, સદા પાણીમાં સરતો
૧ (ચિત્ર ૧ લુ)

કદી નીસરી બ્હાર, કુદરતની શોભા જોતો,
ઝાડપાન ને ફૂલ, જંગલના પશુ પંખીઓ,
જળમાં પાછો જાય, પણ સંતોષ ન થાયે,
સૃષ્ટિનુ સૌ રૂપ, કેમ હાવે નિરખાયે ૨

પાંખો મારે હોત, સહુ પંખીની પેઠે,
જરૂર ઉચે જાત, વિયતની ઉડત વાટે,
ઉંચી ગતિને માટ, માટ કંઇ મહેનત મારે.
ઠગબાજી કું કાંઈ, કરી અજમાવુ ભારે ૩

મનમાં કરી વિચાર, બ્હાર તે જલદી જાતો,
બોલ્યો, 'પક્ષી ભાઇ, સુણો સૌ મારી વાતો,
પૃથ્વી રત્નની ખાણ, ગણાયે વેદ વારાથી,
જોઈ મે સાક્ષાત, ફરૂં છું બાલપણાંથી. ૪

સોનુ રૂપુ સર્વ ધાતુઓ અમુલખ ઝાઝી,
હીરા મોતી સાર, ઝવેરની જુદી જાતી,
નથી કશુ અજાણ, ધરાવુ શક્તિ સારી,
પથ્થર જેવી પીઠ જુઓ આ કેવી મારી ! ૫

ગતિ કરૂં છું છેક, ભૂમિના ઉંડાં પડમાં,
દેખાડુ સૌ રિધ, તમોને એક જ પળમાં,

માત્ર કરો મુજ કામ, શરત છે મારી સારી,
ઉડવુ છે આકાશ, આશ છે મારી એવી
૬ (ચિત્ર ૨ જું)
જે બેસાડી પાંખ, મને આકાશ બતાવે,
તે જ રતનની ખાણ, મુજ સાથે જોવા આવે,"
સુણીને આ વાત, ગરૂડે માથે લીધુ,
ઠીક મળે છે લાગ, કામ સ્હેલુ ને સીધુ ૭
પહોળી કરીને પાંખ, કાચબો ઉપર લીધો,
ફડફડ ઉડી જાય, ગગનમાં સીધે સીધો,
ગામ નદી ને ઝાડ, પ્હાડ ને સાગર સર્વે,
થયો કાચબો ખુશ, જોઇને મોટા ગર્વે
૮ (ચિત્ર ૩ જું)
'પક્ષીનો આ રાજ, તેહ ઉપર મુજ સ્વારી,
એનો હું શિરતાજ, આજ મે કીધી ભારી !"
ગરૂડ આવ્યો હેઠ, ઠેઠ પૃથ્વી પર ઉભો,
લઇને ચાંચે ચડપ કાચબો નીચે મૂકયો ૯
ગરૂડ બોલ્યો, "ભાઈ, હવે આવ્યો તુજ વારો,
બતાવ રત્નની ખાણ, વચન પાળે તે શાણો;"
હાંજા ગગડી જાય, કાચબાભાઈ તણાં તો,
ધ્રુજવા લાગી કાય, ગરૂડની જોઇ આંખો. ૧૦
પાણીનુ જે જીવ, જમીનને કયાંથી કાપે?
કેમ રતનની ખાણ, કાચબો ખોળી કાઢે?
જાણી ખોટી પોલ, ગરૂડ તો ખીજે બળતો,
મરડી નાખી ડોક, કાચબાભાઇ તણી તો
૧૧ (ચિત્ર ૪ થુ)
(સાર) ગજા વગરની વાત, ન કરવી ખોટી કાંઇ,
ગજું કરી જો હોય, પાળવુ વચનેથી ભાઇ,
ખોટુ આપી વેણ, બીજાને ઠગવા જાયે,
હોયે આવી હાણ, જાનનુ જોખમ થાયે. ૧૨

શાર્લમનની ચાલુકાઇ

[લખનાર–રમણલાલ નાનાલાલ શાહ]

યૂરોપ ખંડમાં ફ્રાન્સ નામનો એક દેશ છે તે દેશમાં બહુ જૂના જમાનામાં એક મહાન્ સમર્થ રાજા થઇ ગયો તેનુ નામ શાર્લમન હતુ આપણા દેશમાં જેમ રાજા રામ, ભગવાન કૃષ્ણ, અશોક, પ્રતાપ, શિવાજી વિગેરેનાં નામો ઇતિહાસમા યાવચ્ચંદ્ર દિવાકરો મશહુર રહેશે તેમ યૂરોપમાં તે રાજાનુ નામ મશહુર રહેવાનુ

ફ્રાન્સમાં પહેલા ગૉલ લોકો રહેતા હતા. તેમને હરાવી જર્મનીમાંથી ફ્રેન્ક જાતિના લોકોએ ફ્રાન્સનો કબજો લીધો તે પરથી તે દેશનુ નામ ફ્રાન્સ પડયું આ જાતિમાં શાર્લમન નામનો રાજા થયો. તમને તે રાજાના વિવેકની એક વાત કહુ છુ.

આ રાજા એવો તો ભારે લડવઇયો હતો કે નજીકના સ્પેન દેશ પર ભોગવટો કરનાર મૂર (મુસલમાન) લોકોને તેણે ફ્રાન્સમાં ન આવવા દીધા રોમ પણ આ મહાન્ રાજાના જ કબજામાં હતું તેનો દરબાર એ વિક્રમ રાજાના દરબાર જેવો હતો દેશ દેશના વિદ્વાનો ત્યા એકઠા થતા અને ધર્મચર્ચા કરતા શાર્લમન રાજાએ ખ્રીસ્તી ધર્મની બહુ ભારે રક્ષા કરી હતી. શાર્લમન રાજા એવો બળીઓ હતો કે તે યુધ્ધ જતો ત્યારે એક હાથમા નાગી તરવાર અને એક હાથમાં બળની મશાલ બાલીને એકસો શુરવીર સરદારો તેની તહેનાતમાં તેના રક્ષણકાજે રહેતા હતા

એક વખત શાર્લમેન રાજા જંગલમાં શિકાર કરવા ગયો હતો. છેટે જતાં વરસાદ ને વાવાઝોડાના ભારે તોફાનને લઈને તે જંગલમાં પોતાના સાથીઓથી વિખુટો પડીને રસ્તો ભુલી આમતેમ અથડાવા લાગ્યો. રાત પડવા આવી હતી અને અઘોર જંગલમાં હાડકાં વીંધી નાખે એવી કારમી ઠંડીમાં પોતાની શી દશા થશે એ વિચારે રાજા મુંઝાતો હતો ત્યાં અચાનક માથે કોલસાના ટોપલાવાળા એક ગામડીઆને શાર્લમને જોયો. શાર્લમનને બિચારો ગામડીઓ તો ક્યાંથી જ ઓળખે ? પણ ગરિબ લોકો કુળા કાળજાના અને દયાળુ હોય છે શાર્લમનને તે આવકાર દઇ પોતાને ઘેર તેડી ગયો. (જુઓ આ સાથેનુ ચિત્ર). ત્યા તેણે શાર્લમનની બની શકતી રીતે સારી મ્હેમાનગીરી કરી રાજા બહુ ખુશ થયો. તે ત્યાં જ રાતવાસો રહ્યો બીજે દિવસે સવારે તે પોતાને માર્ગે લાગ્યો. જતાં જતાં તેણે પેલા ગામડીઆને પેસા આપવા માંડ્યા પણ તે ભલા ને સ્વમાની માણસે કાંઇ પણ લેવાની ના પાડી. રાજાએ કહ્યુ કે હું દરબારમા ઉંચા હોદ્દા પર છુ તુ ત્યાં જરૂર આવજે

બીજે દિવસે કોલસા વેચવા તે ગરિબ ગામડીઓ જ્યારે રાજધાનીના શહેર (પારિસ)માં ગયો ત્યારે તે દરબારમાં ગયો. (જુઓ આ સાથેનુ ચિત્ર) તપાસ કરતાં શાર્લમનને ગામડીઆના આવ્યાની ખબર મળી અને તેને અંદર બોલાવ્યો. હવે જ તે ભલા ભોળા ગામડીઆએ જાણ્યું કે પોતાને ત્યાંનો રાજવંશી મ્હેમાન તો ખુદ શાર્લમન જાતે જ હતો. શાર્લમનને તેને પોતાના સરદારોની સાથે બેસાડ્યો અને તેને એક મોટા સરદારની પદવી આપી પુષ્કળ ધન આપ્યુ આમ તે ભલા ગામડીઆનું ભાગ્ય શાર્લમને ફેરવી નાખ્યુ

શાર્લમન અને ખેડુતની મુલાકાત

અલી બાબાની બીબીની અજાયબીની સીમાજ ન રહી ।

અલીબાબા– ચાલીસ ચોર

લખનારા–
શ્રી. નાગરદાસ ઇ. પટેલ

ઇરાનના એક શહેરમાં અલીબાબા અને કાસિમ નામના બે ભાઇઓ રહેતા હતા. કાસીમ ધીરધાર તાલેવાન થયો હતો અને અલીબાબા ગરિબાઇમાં સબડતો હતો. લાકડાં કાપી તે પોતાનું પેટીયું કુટી કાઢતો હતો

એક વખત તે જંગલમાં લાકડાં કાપતો હતો તેવામાં દૂરથી ઘોડેસ્વારો આવતા તેને જણાયા અલીબાબાએ ઝાડે ચઢીને જોયું અને તેમને ચોર જાણીને બીકનો માર્યો ઝાડ તે પર છુપાઇ રહ્યો.

એક પછી એક ચાલીસ જણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. તેમની પાસે લૂટેલો પુષ્કળ માલ અને પૈસા હતા તેમના સરદારે પાસેના ટેકરા આગળ આવી કહ્યું–'ખુલ જા સમસમ,' અને અલીબાબાની અજાયબી વચ્ચે એક જાદુઇ બારણું ઉઘડ્યું અને સઉ અંદર જઇ માલ અને પૈસા મૂકી આવ્યા. બહાર આવ્યા પછી સરદારે કહ્યું 'બંધ હો જા સમસમ,' અને બારણું બંધ થઇ ગયું.

ચોરો ચાલ્યા ગયા અને અલીબાબા નીચે ઉતર્યો કુદ્દુ હૃદયથી તે બોલ્યો 'ખુલ જા સમસમ!' અને ગુફાનું બારણું ઉઘડ્યું. તેમાં દાખલ થઇ તેણે પોતાનાથી લેવાય એટલી સોના મહોરો ઉઠાવી અને પોતાના ગધેડાં ઉપર કોથળીઓ લાદી ઉપર લાકડાં ભર્યાં અને રાત પડતાં ઘેર ગયો.

તેની વહુ મોડું થવા માટે ઠપકો આપતી હતી પણ અલીબાબાએ તેને ચુપ કરી અને બધી વાત સમજાવી. મહોરો જોઇ તે

આન(થી અ-ધા શ ગ જેવી ૧ઈ અપ પૈસા દાટવા માટે અલીબાબાએ ખારો એ ચે અને તે ાા સી કામોમને ત્યાંથી મ્હોરો લેખવા ત્રાજવાં લઈ આવી કાસિમ ાા સ્ત્રીએ ત્રાજવા નીચે મીણ ચોટાડ્યું હતુ તેમાં એક ટોર ઓની રહી હતી તે ઉપરથી જ્યારે ત્રાજવાં અલીબાબા ાા વ[illegible] છા આપી ગઈ ત્યારે કાસીમની સ્ત્રીના જાણવામાં આવ્યુ કે અલીબાબા પાસે ખૂબ પૈસા થયા છે! અલીબાબાએ પોતાના પૈસા જોખીને દાટી દીધા

કાસિમ અલીબાબા પાસે આવ્યો અને તેને પૈસાની ખાણ બતાવવાનુ કહેવા લાગ્યો ભોળા અલીબાબાએ તરત જ બધી વાત કહી. કાસિમ બધેડાં લઈ જંગલમાં ગયો અને 'ખુલ જા સમસમ' કહીને ગુફા ઉઘાડી તેણે મ્હોરોની ખૂબ કોથળીઓ એકઠી કરીને દરવાજા આગળ આણી પણ પૈસાના હર્ષમાં તે ગાંડો થયો અને બારણું ઉઘાડવાની વખતે 'સમસમ' શબ્દ ભૂલી ગયો. તેથી બારણુ ઉઘડ્યુ જ નહિ. થોડા વખતમાં ચોરો આવી લાગ્યા અને તેમણે કાસિમને ત્યાં જોઈને મારી નાખ્યો.

ચોરોએ કાસીમને મારી નાખ્યો.

કાસિમ આવ્યો નહિ એટલે તેની સ્ત્રીએ બીજે દહાડે અલીબા.બાને તપાસ કરવા કહ્યું; અલીબાબાએ આવીને તપાસ કરી તો કાસીમને મરી ગયેલો જોયો. તેનુ મડદુ તે લઈ આવ્યો અને કાસિમની સ્ત્રીને હકીકત સમજાવી. તેની મોરજીઆના નામની દાસી ઘણી ચતુર હતી તેના ઉપર બધા કામનો બોજો નાખ્યો.

કાસીમ માંદો છે એવી અફવા તેણે ફેલાવી. બે એક વખત દવા લઈ આવી અને મોટી ધામ ધુમ મચાવી. પછી તેના

મરી જવાની કાસીમની સ્ત્રીએ પોક મુકી બાબા મુસ્તફા નામના મોચીને

• કાસીમની સ્ત્રીએ પોક મુકી

આંખોએ પાટા બાંધી દાસી કાસીમના ઘરમાં લઇ આવી અને કાસીમનુ મુડદુ સીવડાવી લીધુ પછી તેની દફન ક્રિયા ક્રિયા કરી દીધી

ચાળીસ દહાડા પછી કાસીમની સ્ત્રીએ અલીબાબા સાથે *નીવરવટુ કર્યું. મુસલમાનોમા એમ કરવામાં હરકત હોતી નથી

કાસીમનુ મુડદુ ગયુ તેની તરત જ ચોરોને ખબર પડી અને તેમણે તે માટે તપાસ કરવાનુ ઠરાવ્યું, એક જણે તપાસ કરવા માંડી.

એક ઠગ એક સવારે અલીબાબાવાળા શહેરમા આવ્યો અને બાબા મુસ્તફાની તેને ભેટ થઇ ગઇ. વાતવાતમાં તેણે જોઇતી વાત કઢાવી અને બાબા મુસ્તફાને પૈસા આપીને પેલુ ઘર બતાવવા આગ્રહ કર્યો. ચોરે તેની આંખે પાટા બાંધ્યા અને બાબા મુસ્તફા ગણી ગણીને ડગલાં ભરીને ચોરને અલીબાબાના ઘર આગળ લઇ આવ્યો ચોરે અલીબાબાના ઘર ઉપર ચાકથી × આવી નિશાની કરી. તરત જ તે પોતાના સરદારને મળ્યો અને બીજે દિવસે અલીબાબાને ઘેર ધરોડો લઇ જવાનુ ઠરાવ્યુ

મોરજીનાના બહાર ગઇ હતી તે આવી ત્યારે તેણે બારણાં ઉપર ચાકની નીશાની જોઇ તે ચતુર સ્ત્રી એવી નિશાની નજીકના પાચ દસ મકાન ઉપર કરી આવી પેલો ચોર પોતાના સરદાર તથા ટોળાને લઇ આવ્યો, પણ ઘણી જગ્યાએ નિશાની જોઇ

---

* નીવરવટુ=નીવર (વરના નાના ભાઇ) સાથે નાતરુ (પુન લગ્ન) કરવુ ૮.

તેઓ પાછા ગયા તેઓનો હાવરો ભરાયો અને પેલા નિષ્ફળ નીવડેલા ચોરને તેમણે ડોકું કાપી નાંખવાની સજા ફરમાવી. એક જણે પેલા ચોરનું ડોકું કાપી નાખ્યું આ કામ પછી બીજા એક જણે તે કામ કરવાનું માથે લીધું, તેણે પણ મહેનત કરી પણ ચતુર મોરજીયાનાની યુક્તિએ તેને પણ હરાવ્યો. સરદારે અને ચોરોએ તેને પણ મોતની સજા કરી.

પછી તો સરદારે જ કામ માથે લીધું, અને કાંઇપણ નિશાની કરવાને બદલે ઘરની બાંધણી વિગેરે બરાબર ધ્યાનમાં રાખ્યું પછી તેણે તેલના વેપારીનો વેશ ધારણ કર્યો અને ઓગણીસ ગપેડા મગાવી તેની બે બાજુ કુપ્પામાં એકેક ચોરને બેસાડયો. એક કુપ્પામાં તેલ ભર્યું અને સાંજને વખતે અલીબાબાને ત્યાં આવ્યો અને રાત રહેવા દેવાને વિનતી કરી. અલીબાબાએ તેને ગપેડાં મૂકવા પોતાનો વાડો વાપરવા આપ્યો અને તેની જમવાની સોઇ કરી, તેને પોતાના મકાનમાં સુઇ જવાની ગોઠવણ પણ કરી દીધી.

એવામા દિવો હોલવાઇ ગયો તેમ જ તેલ પણ ખુટી પડયું; એટલે કાસીમના દીકરા અબદલ્લાએ મોરજીયાનાને કહ્યુ કે, 'જાને' વાડામાં આટલાં બધા કુપ્પા પડયાં છે તેમાથી લઇ આવ.' મોરજીયાના ગઇ અને કુપ્પા આગળ ઉભી રહી એટલે અંદરના ચોરે પૂછયુ 'કેટલી વાર' ? ચતુર મોરજીયાના બધું સમજી ગઇ એટલે ધીરેથી બોલી 'થોડીક જ વાર છે' પછી તે તેલના કુપ્પા આગળ આવી અને તેલ લીધું ઘરમાં જઇ મોટું વાસણ લાવી બધારે તેલ લઇ જઇ ખુબ કકડાવ્યુ અને દરેક કુપ્પામાં થોડું થોડુ રેડી આવી. આથી પેલા ચોર દાઝીને મરી ગયા.

મોરજીયાના દીવો બંધ કરી એક બાજુ સંતાઇ રહી. થોડીવારમાં પેલો સરદાર ઉઠયો અને પોતાના માણસોને બોલાવવા લાગ્યો પણ તે ઉઠયા નહિ એટલે પાસે જઇને બોલ્યો, 'અલ્યા ઉંઘો છો કે શુ ?' પણ કોણ જવાબ આપે ? તે બધાને મરી ગયલા જોઇ તે પણ રાતોરાત નાસી ગયો.

અલીબાબાને બધી વાતની બીજે દહાડે ખબર પડી; એટલે તેણે પોતાનો તથા પોતાના કુટુંબનો જીવ બચાવવા માટે મોરજીયા

નાનો ઘણો જ આભાર માન્યો. પેલાં મડદાંઓ એક મોટો ખાડો ખોદી અંદર દાટી દીધાં

ચોરોના સરદારને હવે એકલા ગમે એમ ન હતુ કોઈપણ ઉપાયે તેણે અલીબાબાને મારી નાખવાનું નક્કી કર્યું હતુ એટલે તેણે કાસિમના દીકરા અબદલ્લા સાથે નવા લેબાસમાં દોસ્તી કરી ખ્વાજાહસનના નામથી તેણે ઉમરાવ જેવા ઠાઠમાઠથી રહેવા માંડ્યુ હતુ તથા ધંધો કરવા માંડ્યો હતો અબદલ્લાને તેણે પોતાના વૈભવથી આંજી નાખ્યો. એક દહાડો તેને જમાડ્યો અને ધીરે ધીરે તેણે અલીબાબાના ઘરમા આવવા જવાનુ કર્યું. એક વખત અલીબાબાએ તેને નોતરૂ દીધુ પણ તેણે કહ્યું કે હુ મીઠું ખાતો નથી એટલે મને મીઠાવાળી ચીજો નહિ. ખપે અલીબાબાએ તે કબુલ કર્યું અને જે ચીજમાં મીઠુ ન આવે એવી ચીજો તૈયાર કરાવી ખ્વાજાહસનને તેણે જમવા બોલાવ્યો

બધા જમી રહ્યા બાદ મોરજીયાનાને નાચ કરવા બોલાવી મોરજીયાના નૃત્યકળામા કુશળ હતી. નાચનો ધીરે ધીરે રંગ જામ્યો એટલે એણે ખજરનો નાચ શરૂ કર્યો સૌ તેના એ નાચ ઉપર આફરીન થઈ ગયા ધીરે ધીરે તેણે એવો તો રગ જમાવ્યો કે સૌ તેમાં ભાન ભૂલ્યા. પાછીવારે તે એકદમ કુદી અને ખ્વાજા હસનની છાતીમાં ખજર ખોસી દીધુ અલીબાબા વિગેરે તની આ વર્તણુકથી નવાઇ પામ્યા પણ તરત જ તેણે ખુલાસો કર્યો કે આ ખ્વાજા હસન નહિ પણ પેલો ચોરોનો સરદાર જ છે. અલીબાબાએ આખરે એને ઓળખ્યો અને તેના તથા તેની ટોળીના નાશ માટે મોરજીઆનાનો અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકાર માન્યો.

થોડા જ વખતમા ઘણી જ ધામધુમથી અલીબાબાએ અબદલ્લાની સાથે મોરજીયાનાનાં લગ્ન કરી આપ્યાં અને એને કરેલા ઉપકારનો પોતાનાથી જે થોડો ઘણો બની શકે તેટલો બદલો એ રીતે વાળી આપ્યો.

મોરજીઆના જેવી દાસી પણ પોતાની અક્કલ હુશીઆરી તથા ચપળતાથી સ્વાતંત્ર્ય મેળવી શકી અને પોતાના શેઠનો જાન બચાવી શકી.

———

બળદ અને ગધેડો

[લખનાર—મી. વલ્લભદાસ લાલજી ડારીયા]

એક ગામમાં એક ખેડુત રહેતો હતો. તે ખેડુત પાસે સારી જેવી ખેતી તથા પશુ વિગેરેની સારી સંપતિ હતી. આ ખેડુત પાસે પશુમાં એક બળદ અને એક ગધેડો હતો.

હવે આ ખેડુત ખાતર કે માટી લઇ જવા લાવવામાં ગધેડાનો ઉપયોગ કરતો, તથા ખેતીમાં બળદને કામ કરાવતો ખાતર કે માટી લાવવાનું કામકાજ બહુ જ થોડું તથા મોસમમાં (જેઠ માસમાં) જ હોવાથી ગધેડાભાઇને આખું ચોમાસું લીલું હરીઆળું ઘાસ ચરવા મળતું હતું અને કામકાજનો બોજ બહુ ઓછો રહેતો હોવાથી ભાઇ સાહેબ "સાંઢ"ના જેવા માતેલા થયા હતા.

પણ બિચારા બળદને બારે માસ કાંઇને કાંઇ કામ કરવું પડતું હોવાથી અને ધણી નાખે તેટલું જ ખાવાનું મળતું હોવાથી બીચારો ગધેડાભાઇને મોજ મારતા જોઇ પુષ્કળ નિશાસા નાખતો અને પોતાના કમભાગ્યને દોષ દેતો હતો.

આ બન્ને પશુઓને સાથે એક જ પડશાળમાં બાંધવામાં આવતાં હતા. બળદ રોજ નીસાસા મૂકતો હોવાથી એક દિવસ ગધેડાને દયા આવી અને બળદને કહ્યું કે ભાઇ તું આટલા બધા નીસાસા શું કામ મૂકે છે? બળદે ગધેડાને પોતાના દુઃખની વાત કરી અને ગધેડાને આટલો બધો દુઃખી જોઇ મનમાં તેની અરેરાઇ આવી ગધેડાએ બળદનું દુઃખ જોઇ તેને એક યુક્તિ બતાવી કે જ્યારે તેનો ધણી તેને જ્યારે કામ પર લઇ જવા માટે લેવા આવે ત્યારે માંદા પડવાનો ડોળ કરવો અને ધણીને ખાત્રી થાય કે બળદ બીમાર છે ત્યા સુધી ડોળ પુરેપુરો ચાલુ રાખવો એવી શીખામણ આપી બળદે ગધેડાનું કહેવું માન્યું અને માંદા થવાનો ડોળ કર્યો ખેડુતને લાગ્યું કે બળદ માંદો પડ્યો છે, તેથી તે દિવસે તેને કામ પર ન લઇ ગયો. ખેડુતના જવા પછી બળદભાઇ તો સાજા તાજા થઇ ખાવા લાગ્યા.

નૂતન વર્ષાભિનંદન

(૧)

(ગઝલ)

નવું આ વર્ષનું વ્હાણું, નવો આજે ઉગ્યો ભાનુ;
કરો બસ સ્નેહનું લ્હાણું, મુબારક સાલ હો તમને! ૧

અહા! નભ તેજથી છાયું, વહે આજે નવો વાયુ
સમર્પી પૂર્ણ દીવોયુ, મુબારક સાલ હો તમને! ૨

નવીન આ વિક્રમે વર્ષે, વિહરજો સુખ ને હર્ષે;
વિલસજો પૂર્ણ ઉત્કર્ષે, મુબારક સાલ હો તમને! ૩

તમારી ઓલખાણામાં, અમારી ઉન્નતિ વ્હાલા!
જીવન મ્હાલો રસાળાં એ, 'જનાર્દન' પ્રાર્થતો તમને! ૪

—જનાર્દન પ્રભાસ્કર

(૨)

(વસંતતિલકા)

તારો પ્રભુ સકલ સંકટથી અમોને,
રાખો પ્રભુ અનૃતથી અળગા અમોને;
જ્યોતિ પ્રભુ નવલ ચેતનની જગાવો,
રસ્તો પ્રભુ જીવનમાં અમને બતાવો

વલ્લભદાસ લક્ષ્મીચંદ શાહ

છૂંદરાની અક્કલ!

(સવૈયા)

એક હતું મરઘીનું બચ્ચું,
તે મનમાં કરતું વિચાર,
આકાશે ઉડતાં સૌ પક્ષી,
હું ઉડી શકતું ન લગાર.
શોધી મનમાં બંદરભાઈની,
સલાહ તે લેવાને જાય;
વાંદરજી કહે તને ઉડાડું,
નહિં તો મારું નાક કપાય.
કહે કાચબો 'જાવા દોને,
આ શી કરવી માથાકુટ'
'ઉડાવું નહિ તો મૂછ કપાવું,
ખોટ કાચબા સમજાકુટ.'
બંદરજી એમ કરી ગુબારો
એક લઈ ઝટપટ આવ્યા,
બાંધી દોરીએ કેડ ઉપર ને,
મનમાં આશા મલકાયા.

દીવાળીના દિવસ હતા ને મરઘાભાઈ મનમા મલકાય,
આકાશે જઈ મોજ કરીશું ભલે કાચબો દિલ બળી જાય;
ફુરૂ ફુરૂ કરીને બંદરભાઈએ દીવાસળી સળગાવી જ્યાંય,
ગુબારાને ચાંપી કે ત્યાં દારૂ સળગ્યો ભડકે ત્યાંય
છરૂર છુરૂરરરરરરર કરતો ગુબારો આકાશે જાય,
મરઘાભાઈને મજા પડી પણ જીવ પડીકે તો બંધાય.
અરે બાપરે! મજા મારતાં મુવા પડવા લાગ્યુ ચે ફરી,
મજા વિનાની વાત કરે તે ગોથા ખાતુ જાય મરી

નાગરદાસ ઈ. પરેખ

—o—

બાદી મોર્જીયાનાના નવાઈ જેવા નાચ

બાલ જીવન

બળદ અને ગધેડો

બળદ અને ગધેડાની વાતચીત

પ પટેલ

બીજે દિવસે પણ બળદભાઈને પોસ મજનું મન થયું અને આગલા દિવસ જેનેજ ખેડુત આવતા ખેલ કર્યો ખેડુત આજ પણ બળદને માંદો ધારી આશ્ચર્ય થયો, પણ બળદભાઈએ તો ખુબ પોલ મારવા માંડી અને પેર રહેવા લાગ્યા આથી ખેડુત એકદમ કંટાળ્યો કે બળદ હમેશ ને હમેશ માંદો રહે છે, માટે ચાલ વેચી નાખું એમ વિચાર કરી ખેડુતે આ બળદ કસાઇને ત્યાં વેચી નાંખ્યો હવે બળદભાઈ મીત્યા કે આપણું આવી ગુસ્સું પણ શું કરે કસાઇને ત્યાં ભાઇની પધરામણી થઈ; અને વારો આવતાં બળદભાઇ કસાઇની કાળ્મી કટારના ભોગ થયા અને તેમના ગળા-પરથી છુરી ફરી ગઈ હાય ! બિચારે અધેડાની શીખામણ માની તો કસાઈની કટારના ભોગ થવુ પડયું માટે ભાઇઓ ! ચેતજો. સુખનો સંગ ન કર્તાં, અને તેમની શીખામણનો ઉપયોગ કરી બળદ જેવી હાલતમાં પહોંચવા જેવી સ્થિતિ ઉભી ન કરતા

સુંદર સૃષ્ટિ

આ સુંદર સૃષ્ટિમાં પ્રાણી, મનુષ્ય, વૃક્ષ વિશાળ,
તે સુંદર સઘળાથી શોભે બહુ નાનકડાં બાળ !
કીધાં છે કેરૂણાળુ પ્રભુએ ઘણાં વન ને ઘાટ,
શોભે સુંદર મુલેમળ જાગે ને રઢીયાળી વાટ'—૧

તારા ચન્દ્ર સુરજ સહુ શોભે સુંદર આકાશે,
નભ ભુરૂં દેખતા ઉરમાં હર્ષ નહિ માશે.
ઉંચા એ આ કોટ સમા છે પ્હાડ બહુ સારા,
ખળ ખળ ખળ વ્હેતી નદીઓ ને આ ખેતર ક્યારા.—૨
તે પર દર વર્ષે પ્રભુજી બહુ જળ સ્નેહે રેડે,
ખેડુત તે પહેલા સઘળાં નિજ ખેતરડાં ખેડે.
ખેતર એ,તર થાય પછી બહુ અન્ન થકી જગમાં,
અન્ન જ એ બહુ જોર ભરે તમ દેહતણી રગમાં —૩

એ થકી સર્વ જૂઓ જીવ જતુ અને મનુજો જીવતા,
ખેતરમાંથી થતા જ કપાસતણા કપડાં શીવતા.
એ પ્રભુના સ્વનાર પ્રભો ! સ્મરીએ પ્રીતથી તમને,
દો 'કવિંદ' સદા સદ્બુદ્ધિ નમો જરી અમને.—૪

માધવસુત આ. કવિંદ

[લખનાર-રમણલાલ હરિલાલ શાહ, બી. એ.]

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન જરાસંધથી ડરી જઈને દ્વારકામાં જઈ રહ્યા એ વાત આપણે વાંચી ગયા છીએ. દ્વારકામાં ગયા પછી તેમણે ભીષ્મક રાજાની સ્વરૂપવાન કુંવરી રૂકિમણી સાથે લગ્ન કર્યું. રૂકિમણીનો વિવાહ પ્રથમ શિશુપાળ સાથે કરવામાં આવ્યો હતો પણ તે તેમને પસંદ ન હતું; તેથી તેમણે શ્રી કૃષ્ણને પ્રાર્થનાનો સંદેશો મોકલ્યો અને શ્રી કૃષ્ણે રૂકિમણીનું હરણ કર્યું. રૂકિમણી લક્ષ્મીનો અવતાર હતાં તેથી ભગવાનને મળ્યાં. આ રૂકિમણીના પુત્રનું નામ પ્રદ્યુમ્ન હતું. પ્રદ્યુમ્ન સાક્ષાત્ કામદેવનો અવતાર હતા અને તેથી તેઓ કોઈપણ પ્રકારે તેમના પિતા શ્રી કૃષ્ણથી ઉતરે તેવા ન હતા. કામદેવના શત્રુ, શંબરાસુર નામના રાક્ષસે પ્રદ્યુમ્નને જન્મ્યાને પુરા દસ દિવસ પણ થયા ન હતા તેવામાં બીલાડાના સ્વરૂપે તેમને ઉપાડી જઈ સમુદ્રમાં નાખી દીધા. સમુદ્રમાં એક મોટો માછલો પ્રદ્યુમ્નને ગળી ગયો. એક માછીએ પોતાની જાળમાં બીજા માછલાં સાથે આ માછલાને પકડ્યો. આ માછલાનું મોટું સ્વરૂપ જોઈ તેણે શંબરાસુરને તે ભેટ તરીકે મોકલાવ્યું. શંબરાસુરે તે માછલાને રસોડામાં મોકલ્યું. ત્યાં તેને ચીરતાં અંદરથી એક કાન્તિવાન બાળક નીકળ્યો.

હવે શંબરાસુરને ત્યાં માયાવતી કરીને એક દાસી રસોઈનું કામ કરતી હતી. માયાવતી કામદેવની સ્ત્રી રતીનો અવતાર હતી. કામદેવ જ્યારે મહાદેવના ત્રીજા નેત્રના અગ્નિથી બળી ગયા ત્યારે ફરીથી તેમને મળવાની આશાએ પોતાનું સ્વરૂપ છુપાવી આ શંબરા

શ્રીમતી એની બીસાન્ટ

પરાક્રમી મછુમ

માયાવતીનો બાલ પ્રદ્યુમ્નપર પ્રેમ

પરાક્રમી પ્રદ્યુમ્ન

માયાવતી–પ્રદ્યુમ્ન–બેઉનો ખુલાસો

પ્રતાપી પ્રદ્યુમ્ન ને શમ્બરાસુરનું યુદ્ધ

પરાક્રમી પ્રદ્યુમ્ન

દ્વારિકામાં પ્રદ્યુમ્ન અને માયાવતી

પુત્રને ત્યાં રહેવા લાગી. નારદજીએ તેને આ માછલીના પેટ-માંથી નીકળેલો બાળકનું ઓળખાણ આપતાં જણાવ્યું કે આ જ તારો પતિ કામદેવ છે અને તે શ્રી કૃષ્ણને ઘેર તેમના પુત્ર પ્રદ્યુમ્નરૂપે જન્મ્યો છે તું એ બાળકની બરાબર સંભાળ રાખજે. મોટો થશે ત્યારે તે શંબરાસુરને મારી તારી સાથે લગ્ન કરી પાછો તને લઈ દ્વારકામાં જશે. આ પ્રમાણે નારદજીના વચ-નથી માયાવતીએ બાળકને અનેક પ્રકારના લાડથી ઉછેર્યો. દ્વાર-કામાં તો વાચામાંથી પુત્ર ગુમ થયો તેથી હાહાકાર થઈ રહ્યો પણ કોઈને કશું માલુમ પડ્યું નહિ

આ બાજુ પ્રદ્યુમ્ન જુવાન વયમાં આવ્યો ત્યારે માયાવતી તેના તરફ લાજથી જોવા લાગી. પ્રદ્યુમ્ને પોતાને ઉછેરનાર સ્ત્રીનું આવું વર્તન જોઈ આશ્ચર્ય થવાથી તેનું કારણ પુછ્યું. માયાવતીએ નારદજીની કહેલી સઘળી હકીકત તેમને કહી સમજાવી અને મહામાયા વિદ્યાનો અભ્યાસ કરાવ્યો તથા શંબરાસુરને મારી દ્વારકાં જવાનું જણાવ્યું

ત્યાર પછી પ્રદ્યુમ્ને શંબરાસુરની પાસે આવી તેને ગાળો દઈ તકરાર ઉભી કરી. શંબરાસુરે પ્રદ્યુમ્નની સાથે ભયંકર યુદ્ધ મચાવ્યું. પ્રદ્યુમ્ને શંબરાસુરનાં દરેકે દરેક હથીઆરો ભાંગી નાખ્યાં; તેની માયાનો નાશ કર્યો અને તેનું ડોકું કાપી નાખ્યું. દેવતા-ઓએ આ વખતે આકાશમાંથી પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી. ત્યાર બાદ માયાવતી પ્રદ્યુમ્નને આકાશ માર્ગેથી દ્વારકામાં તેડી ગઈ

જ્યારે પ્રદ્યુમ્ને સ્ત્રીની સાથે દ્વારકામાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે બધાને એમ જ લાગ્યું કે શ્રી કૃષ્ણ જ બહારથી આવે છે. પ્રદ્યુમ્નનું સ્વરૂપ આબેહુબ શ્રી કૃષ્ણને મળતું આવતું હતું તેથી સઘળી સ્ત્રીઓએ તેમને શ્રી કૃષ્ણ જાણી તેમની લાજ કાઢી. જ્યારે પ્રદ્યુમ્ન છેક પાસે આવ્યા ત્યારે રૂક્મિણીને તેમની કાન્તિ જોઈ તેમના પર બહુ જ વ્હાલ આવ્યું તેમણે સઘળાંને જણાવ્યું કે મારા સુવાવડના ઘરમાંથી ચોરાઈ ગયેલો પુત્ર જો જીવતો હોત તો આના જ જેવડો હોત. કોણ જાણે શાથી મને એ મારા પુત્રના જેવો જ વ્હાલો લાગે છે! ધન્ય છે એનાં માતપિતાને! એટલામાં શ્રી કૃષ્ણ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને સઘળું જાણવા છતાં પણ બધાંની સાથે આશ્ચર્ય પામ્યા એટલામાં જ નારદજીએ આવી સઘળો ભેદ સંભળાવ્યો અને સર્વ સ્ત્રીઓએ પ્રદ્યુમ્નનો સત્કાર કર્યો.

ખોવાઈ ગયેલા પ્રદ્યુમ્નને પાછા આવેલા જોઈ દ્વારકાના લોકો તો હર્ષઘેલા બની ગયા. ઘેર ઘેર તોરણો બંધાયાં અને સઘળે આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો.

*　　*　　*　　*

પ્રદ્યુમ્નનો મામો એટલે રૂક્મિણીનો ભાઈ રૂક્મિ નામે હતો તેણે શ્રી કૃષ્ણ રૂક્મિણીનું હરણ કરી ગયા તે માટે તેમની સાથે વેર બાંધ્યું હતું. જ્યારે તેની દીકરી રૂક્માવતીનો સ્વયંવર કરવામાં આવ્યો ત્યારે પરાક્રમી પ્રદ્યુમ્ન તેને સ્વયંવરમાંથી ઉપાડી લાવી પરણ્યા હતા. રૂક્મિએ આ લગ્ન કબુલ રાખી પાછલું વેર કાઢી નાખ્યું અને પોતાની બેન રૂક્મિણીને સારૂ લગાડ્યું

પ્રદ્યુમ્નને અનિરૂદ્ધ નામે પરાક્રમી પુત્ર થયો. તેણે બાણાસુરની દીકરી ઉષાસાથે લગ્ન કર્યું હતું એ વાત અગાઉ આપણે 'બાલજીવન'માં વાંચી ગયા છીએ

ઘણા સમય પછી પાંડવોએ રાજસૂય યજ્ઞ કર્યો અને શ્રી કૃષ્ણ પ્રદ્યુમ્નને દ્વારકાના રક્ષણનું કામ સોંપી ત્યાં ગયા હતા, તેવામાં શાલ્વ નામે બળવાન રાજા દ્વારકા પર ચઢી આવ્યો તેની સાથે પ્રદ્યુમ્ને સત્તાવીસ દિવસ સુધી બહાદુરીથી યુદ્ધ કર્યું અને દ્વારકાનો બચાવ કર્યો. આખરે શ્રી કૃષ્ણે આવી તેને માર્યો. પ્રદ્યુમ્ને આ સિવાય બીજાં ઘણાં પરાક્રમો કર્યા હતા.

ખોળી આવ !

દરેક લીટીમાં એકેક ફૂલ છે

(૧) બાળાની સેવાથી સરસ ફરજ નવું નવું શીખવાની છે.
(૨) નંદુભાઈ પોતાના ગમીન પારણામાં સુતા હતા
(૩) એવું તે કેવું આપ્યું કે દાદ મહી એ ભરાઈ રહે !
(૪) ને ગાંડા જેવો થઈ ગયો અને નાચ ગમ કરવા લાગ્યો.
(૫) કારીગરોએ કમર કમીન કામ ઝટ પુરૂ કર્યું
(૬) કોઈએ જરાકે રીસાવું જોઈએ નહિ.
(૭) મંજુના દેશ જમ કમળનું તો જીવ લઈ ગયા.
(૮) અમેની વાડીમાં સીતા ફળના ઝા રોપતી હતી.
(૯) મોહનને રોષ ચડવાથી માસ્તરને બે ચાર લાપટ મારી
(૧૦) રવિ આશ્રમમાં રામદાસ સંત રાજાને લઈને આવ્યા

શાન્તિલાલ છોટાલાલ શાહ

(જવાબ મોકલી શકો ને વધારે વીગત માટે ઇનામ માળા જુઓ.)

[યોજનાર—ભાઈ પુરુષોત્તમદાસ હરિદાસ પટેલ, ઉ. ૧૪]

જંગલમાં એક શિકારી પોતાનું તીર કામઠું લઈ હરણની પાછળ પડ્યો. ગભરાયેલું બાપડું હરણ જીવ બચાવવાને માટે મોટી મોટી છલંગો ભરતું ત્યાંથી દોડ્યું અને શિકારી તેની પાછળ પડ્યો. શિકારીને મન રમત હતી અને હરણને પોતાનો જીવ બચાવવાનો હતો એટલે તે સપાટાબંધ પણે છેટે નીકળી ગયું. કમ નસીબે રસ્તો સપાટ હતો એટલે આગળ દોડવાથી કંઈ વળે તેમ નહોતું. હરણે આજુબાજુ નજર કરી તો નજીકમાં જમીન પર લીલી દ્રાક્ષના પુષ્કળ વેલા ઉગ્યા હતા. તેની અંદર આસ્તે રહીને તે એવી રીતે લપાઈ ગયું કે શિકારી તેને જોઈ ન શક્યો. શિકારી ત્યાં થોડીક વાર થાક ખાવા ઉભો. એટલામાં તે હરણને અવળી બુદ્ધિ સૂઝી. જે લીલાં પાંદડાંવડે તે ઢંકાયેલો હતો તે પાંદડાં તેણે એક પછી એક ખાવા માંડ્યાં. પરિણામ એ આવ્યું કે પાંદડાં ઓછાં થઈ જવાથી હરણ શિકારીની નજરે પડ્યું અને તેને તરત જ ધનુષ પર બાણ ચડાવી વીંધી નાખ્યું. લોભ કરી જેઓ ન કરવાનું કામ કરે તેઓ એ હરણની જેમ નાશ પામે.

ક્રોધજીત કાશીરાજ

[લખનાર ને ચિત્રકાર—શ્રી. જયમોહન ર. મીસ્ત્રી]

કાશીપુરમાં કાશીરાજ નામે પૂર્વે કેટલાક વખત ઉપર એક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેણે ક્રોધને એવો તો કાબુમાં રાખ્યો હતો કે તે કદી થવા પામે જ નહિ. તે રાજા કોઈને અપશબ્દ કે અપમાન કરી ક્રોધ કરતો નહિ, અને દરેક સંકટ ધીરજથી સહન કરતો. તેને ક્રોધ કરવા જેવા ઘણાએ પ્રસંગો આવી જતા હતા, પણ તે ધૈર્ય અને શાંતિથી ક્રોધનો વિજય કરતો. તેના આવા ગુણોનાં કીર્તિગાન દેવલોકમાં પણ થવા લાગ્યાં.

એક વાર ઇંદ્રરાજાની સભામાં નારદે આવીને તે રાજાના સારી રીતે કીર્તિગાન કર્યાં આથી ઇંદ્ર તથા દેવસભા સર્વ ચકિત થઈ ગયા. ત્યારપછી ઇંદ્રે પણ તેની પરીક્ષા કરવાનો નિશ્ચય કર્યો અને પોતે એક સન્યાસીનું રૂપ ધારણ કર્યું તેનું મ્હોં બીહામણા જેવું અને આખું શરીર લોહીવાળું એવું દુર્ગંધ મારતું હતું, કે કોઈ પ્રાણી પણ તેની પાસે ઉભું રહી શકે નહિ. પછી

નારદ સ્ત્રીને ઝાંખી રહી પડી (જુઓ પાન ૫૫)

ઇંદ્ર હાથમાં દંડ અને કમંડળ લઈ ધીરે ધીરે 'ભિક્ષાં દેહી' કરતા

રાજાના દરબારમાં આવ્યા. રાજાએ આવા સંન્યાસીને જોઈ જરા પણ સંકોચ પામ્યા વગર પ્રેમપૂર્વક તેમનો સત્કાર કર્યો; અને ભોજન માટે પ્રાર્થના કરી.

સન્યાસી ગુસ્સાથી બોલ્યા, 'અલ્યા હાંડીઆ ! જો ત્હારો વિચાર ભોજન કરાવવાનો હોય તો હું કહું તે તૈયાર કરાવ.' આ સાંભળી રાજાએ આજ્ઞા શીર ચઢાવી, ત્યારે સન્યાસીએ કહ્યુ, ત્હારો આ એકનો એક કુંવર છે તેના મસ્તકનું માંસ રંધાવી મ્હારે માટે ભોજન તૈયાર કરાવજે આટલું કહી સન્યાસી નદી ઉપર સ્નાન કરવાને ગયા

થોડો વખત થયો અને પ્રધાને આવીને રાજાને કહ્યું, હે મ્હારાજ ! આપે જે સન્યાસી ઉપર આટલો બધો ઉપકાર કર્યો છે, તેના બદલામાં તેણે આપના ઉપર અપકાર કર્યો છે આપણી અશ્વશાળાને આગ લગાડી અને ઘોડા તથા સરદારોને પણ પોતાના કુટુંબો સાથે બાળી નાખ્યા છે પ્રધાન આ પ્રમાણે વાત કરતો હતો એવામાં એક દાસી આવીને ધ્રુજતા ધ્રુજતાં કહેવા લાગી, હે મહારાજ ! આપણી રાજકુમારીને એક સન્યાસી રણવાસમાંથી રડતી કકળતી હરણ કરી ગયો છે. અને જેઓ તેમને અટકાવવા ગયા હતા, તેઓને કડવડે એવા તો માર્યા છે, કે તેઓ હજુ પણ ઉઠી શક્યા નથી. આટલું કહીને દાસી રડી પડી. (જુઓ પાન ૫૪ માંનું ચિત્ર) અશ્વશાળાનો નાશ, કુંવરીનું હરણ અને દાસ દાસીઓનો નાશ, પુત્રનું મરણ, આવા બનાવથી કોઈ પણ મનુષ્યને ક્રોધ છુટ્યા વગર રહે નહિ, પણ આથી કાશીરાજનું મન જરા પણ મ્લાન થયું નહિં. એટલામાં સન્યાસી, હરિ, હરિ, કરતા ભોજનશાળામાં દાખલ થયા. આથી મંત્રી તથા સેવકોએ ધાર્યું કે રાજા ક્રોધથી સન્યાસીનો હમણાં જ શિરચ્છેદ કરશે. પણ તેના મ્હોંપર તો જરાપણ ફેરફાર થયો ન હતો સન્યાસીને આવતો જોઈ રાજા તેની સામે ગયો અને પગ પકડી ભોંય પડ્યો ને બોલ્યો, હે મહારાજ ! ક્ષમા કરજો, આ દાસથી કાંઈપણ અપરાધ થયો હોય તો ! રાજાનું આવું સૌજન્યપણું જોઈને ઇંદ્રરાજા ચકિત થયા અને પ્રેમ પૂર્વક ભેટી તેને કહ્યું, 'હે રાજા ! તને ધન્ય છે ! તે જ ખરેખરો ક્રોધ જીત્યો છે ' આટલું કહી ઇંદ્રે પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું.

સીન્ડેલા

(લખનારા-બ્હેન વીરબાળા ગોવિંદભાઈ દેસાઈ. ઉ વ ૧૧)

એક છોકરી હતી. તેનું નામ સીન્ડ્રેલા હતું. તેની મા મરી ગઈ હતી. તેને તેનાથી બે મોટી બ્હેનો હતી તેની સાવકી મા એને બહુ દુઃખ દેતી હતી બે બેનો ફરતી રખડતા અને ઘરનું

ઘરમાં બેઠી બેઠી રડતી હતી.

બધું કામકાજ સીન્ડ્રેલાને કરવું પડતું. એક દિવસ તે ગામના રાજાને ત્યાં મોટી મીજલસ હતી તેમાં તેની બે બેનો ગઈ પણ તેને ન લઈ ગઈ. તેથી તે ઘરમાં બેઠી બેઠી રડતી હતી. એટલામાં ત્યા એક ઘરડી ડોસી આવી. તે ડોસી ન હતી પણ એક કમાળુ પરી હતી. તેની પાસે એક જાદુઇ લાકડી હતી.

તેણે પુછ્યુ કે તું કેમ રડે છે ? ત્યારે સીન્ડ્રેલાએ પોતાની બધી વાત કહી. તેથી ડોસીને દયા આવી. તેણે તેની પાસે છ ઉંદર, ચકરીઆં, તથા એક કોળુ મંગાવ્યું. પછી તે પર લાકડી ફેરવી કે તરતજ તેની ગાડી, ઘોડા તથા ગાડીવાન થઇ ગયાં ! અને સીન્ડ્રેલાને તેમાં બેસાડી ડોસીએ મીજલસમાં મોકલી તે ડોસીએ તેને કહ્યું કે "જો તું બાર વાગ્યામાં પાછી નહિ આવે તો આ બધું જતું રહેશે." રાજાના કુંવરે ત્રણે દિવસ સીન્ડ્રેલાની સાથેજ નાચ કર્યો. ત્રીજે દીવસે તેને મોડુ થઇ ગયું અને બાર વાગી ગયા તેથી તે ઉતાવળી ઉતાવળી ઘેર જતી રહી. જલદી ચાલતાં ચાલતાં તેના પગની એક મોજડી પડી ગઇ તે રત્નજડિત હતી. તે મોજડી રાજકુંવરને જડી તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે આ મોજડી જેના પગે આવે તેને જ મારે પરણવું. તે આખા ગામમાં ફર્યો પણ કોઇના પગે મોજડી આવી નહિ. છેવટે તે સીન્ડ્રેલાને ઘેર આવ્યો તેની માએ પેલી બે બ્હેનોને બોલાવી. પણ રાજકુંવરની સાથે એક ઘરડો માણસ હતો તે બોલ્યો, ઘરમા જેટલાં માણસ હોય તે બધાના પગે મોજડી પહેરાવવાની છે તેની મા બોલી, બીજી છોકરી તો ગંદી અને ગાંડી છે ત્યારે એમણે કહ્યું કે અમે તેવી હોય પણ અમને બતાવો સીન્ડ્રેલા આવી. તેના પગે મોજડી આવી અને તેના ઘરમાંથી બીજી મોજડી કાઢી તે પણ પગે પહેરી લીધી. રાજકુંવર તેને પરણ્યો, અને સુખી થયો સીન્ડ્રેલાની બે સગી બેનો હોવા છતાં તેઓએ સાવકી માના પક્ષમાં રહીને તેને બહુ હેરાન કરી હતી, પણ સીન્ડ્રેલા તે સઘળું ઇશ્વર ઉપર ભરોસો રાખી ગુપ્ત રીતે સહન કરતી હતી; ત્યારે તેનો બદલો પ્રભુએ તેને ઘણો સરસ આપ્યો અને તે સુખી થઇ.

સાર —કોઇની અદેખાઇ કરવી નહિ કોઇનું બુરૂં ઇચ્છતાં પરમાત્મા આપણું જ બુરૂં કરે છે

સાસુના સંતાપ

[ચોપાઈ]

સુખે ન સાસુ સુવા દીએ, વહુને ત્રાસ ઘણેરો દીયે
મરઘો બોલે પાછલી રાત, જગાડતી તે વહુને ખાસ
(જુઓ ચિત્ર ૧)

દળવા કે છડવાનુ દીયે, સાસુ સુખમાં નિદ્રા લીયે;
સુતાં સુતાં રાખે ધ્યાન, વહુથી ના ભૂલાયે ભાન.
કામ કામનાં લેખાં લીયે, એવુ થાતાં ઉપાડી લીયે.
ત્રણ વહુઓ પણ સાસુ એક, નચાવે ત્રણને રાખી ટેક
વહુઓ સઘળી કરે વિચાર, કુકડો આ તો દિસે કાળ.
બોલે કે ઝટ સાસુ ઉઠે, કામ કરાવે નહિ તો કુટે;
જો મારીએ એનો કાળ, તો છુટકો થાયે તતકાળ.
સાસુજી શે ઉઠાડશે, ને શી રીતે કારજ સોંપશે!
એમ વિચારી હવાડામાંય, મારી કુકડો નાંખ્યો ત્યાંય
(જુઓ ચિત્ર ૨)

બીજે દિવસે પાછલી રાત, ત્રીજે પહોરે કરવા વાત,
સાસુજી ઉઠાડી કહે, ઉઠો નહિ ત્યાંહે પડી રહે.
(જુઓ ચિત્ર ૩)

કરો કામ રાખીને સાન, નહિ તો સીધું લાવીશ ભાન,
ત્રીજે અથવા બીજે પહોર, રોજ ઉઠાડે નહિ અઠોર.
ત્રાસીને સાસુ ત્રાસથી, વહુ સઘળી બોલી બાપડી,
અરે! કુકડો સારો હતો, તે પાછલે પહોરે બોલતો,
માર્યો તેને આણી આંક, કામ કરવુ પડતું જ અથાક.
અવસર ગયા પછી આવ્યુ જ્ઞાન, રાંડ્યા પછીનુ ડહાપણ માન,
સુવા પછી કાકા! ખીચડી, અક્કલ ના પહેલા સાંપડી!

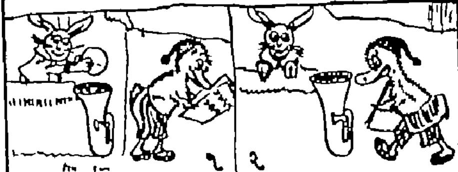
નાગરદાસ ઇ. પટેલ

સાસુ-વહુના
સંવાદ
૧

૨

3

બહુબહુના બહાદુરી — પરાક્રમ પહેલું

પરાક્રમ બીજું

બબૂકબકની બબૂહાદુરી

(લખનાર—શ્રી છુમંતર)

મારૂ નામ બબ્બક અને મારી ઉમ્મર માસ ૧૧ દિવસ ૭, કલાક ૮, મીનીટ નવ અને સેકંડ દસ; તમો એમ ન સમજશો કે એક તમારા માણસોમાં જ પરાક્રમો કર્તા હશો! મારી બહાદુરીની વાત તમારે સાંભળવી છે? આવાં કેટલાંક પરાક્રમો હું તમને કહી બતાવીશ. વાંચો ત્યારે

પરાક્રમ પહેલું ·

મને ગાવાનો ભારી શોખ, ને બજાવવાનો તેથી પણ ભારી શોખ. એક દિવસ હું મારી ગાયનની ચોપડી લઈને સારીગમ પધનીસા કરતો હતો, મારૂ વગાડવાનું વાજુ મારી પાછળ પડ્યું હતું. હવે અમારૂ પાડોશી એક સસલુ છે, તે કમબખત બહુ જ તોફાની છે તેણે મારી મશ્કરી કરવા પેલા વાજામાં છાનામાના એક સુકુ સક્કરજન નાખ્યુ (જુઓ ચિત્ર પહેલું). હું વાજાની પાસે આવ્યો અને સસલુ હતુ એટલે એણે કંઈક ચાલાકી કરી હશે એમ સમજી ગયો. (જુઓ ચિત્ર ૨જુ). મે અંદર નજર કરી તો પેલુ સક્કરજન મેં જોયુ. (જુઓ ચિત્ર ૩ જુ) સસલુ આમ આખો દિવસ તોફાન કરે તે કંઈ મને પરવડે નહિ, મારો મીજાજ ગયો.

રહે વાજુ મોંમાં પકડ્યુ. પછી અંદરથી એવી જોરથી ફુંક મારી કે ફુંકના અવાજે અંદરથી સક્કરજન ધડીંબ લઈને ઉછળ્યું અને પાછળ સસલુ ખડ ખડ હસતું હતુ તેના મોં પર

ધડાક લઇને વાગ્યું ! સસલાના ત્રણ દાંત પડી ગયા અને નસકોરી ફુટી ગઇ (જુઓ ચિત્ર ચોથું). ફરીથી સસલુ તોફાન કરવાનુ ભુલી ગયુ. એ તો લાભ લેવા જઇએ તો ગામ વચ્ચે રહીએ ! કેમ બોલ્યા નહિ ! હવે મારી બહાદુરીની બીજી કથા કહુ ? વાંચો ત્યારે,

પરાક્રમ બીજું

મને ફરવાનો ભારી શોખ. સાંજ પડે એટલે ફક્કડ ફક્કડ કપડાં પહેરી લપકો મારવાનો મને બહુ ગમે. એક દિવસ સાંજરે એવી રીતે લપકો મારી મારી છત્રી લઇ હું ફરવા નીકળી પડયો. (જુઓ ચિત્ર ૫ મું). ફરવાની મને એરેબરી ધુન લાગેલી એટલે રાત પડવા આવી અને હું ગામ બહાર નીકળી પડયો તેનું પણ મને ભાન રહ્યું નહિ. એમ નાના બચ્ચાએ રાત પડે લાંબે ફરવા ન જવુ જોઇએ. હું હવે ગભરાયો અંધારામાં પુરૂ મેં દુરથી પગલાંનો અવાજ સાંભળ્યો અને પાછુ વળીને જોયુ તો મ્હારા તો રામ જ રમી ગયા ! (જુઓ ચિત્ર ૬) આમને શીમાડે રહેતા શીયાળ મામા મારી પુઠે લાગ્યા હતા હવે તો ડર મરી જવાનો વખત આવ્યો હતો મે આમતેમ નજર કરી

નજીકમાં એક જ ગી સુકુ મહુડાના ઝાડનુ એક પોલુ થડ જણાયું. એ થડમાં એક મોટી બખોલ હતી. મનમાં કંઇક વિચાર કરી આપણે તો ભરા પેઠા તે બખોલમાં. પાછળથી શીયાળ મામા પણ નજીકમાં જ આવતા દેખાયા. (જુઓ ચિત્ર ૭) રાત પડી ગઇ હતી એટલે જ્યાં શીયાળ નજીક આવ્યું કે ધરરર લઇને જોર કરી મેં છત્રી ઉઘાડી અને બખોલને ઢાંકી. (જુઓ ચિત્ર ૮). રાતનો વખત કાળો ઝળો આકાર અને જોરથી થયેલો અવાજ એ જોઇને મામા તો ડબકી જ ગયા અને બાળજનો શીકાર કરવાની વાત બાજુ પર રાખી ભુતની બીકના માર્યા ત્યાંથી પલાયન કરી ગયા ! છે બુદ્ધિ કોઇના બાપની ? એ તો ભાઇ, હિંમતે મરદા તો મદદે ખુદા. હજુ નવા પરાક્રમ તમારે સાંભળવા છે ? તો આવતો અંક વાંચજો.

ખરો ન્યાય

[રતનલાલ-શ. બાળક.]

ગામથી પણે દૂર જંગલમાં બે માણસો બેઠા હતા. મુસાફરીએ નીકળ્યા હોવાથી તેમની પાસે ખાવાનું ભાતું હતું. પહેલા માણસપાસે પાંચ લાડુ હતા ને બીજા માણસ પાસે ત્રણ હતા. તેઓ ખાવાની તૈયારી કરતાં હતાં ત્યાં ત્રીજો એક માણસ ત્યાં આવ્યો. તેને જોતાં તે ગૃહસ્થ જણાતો હતો. પાસે ખાવાનું ન હોવાથી ને ઘુણ કાઢીને ભૂખ લાગવાથી તે ખોરાકની શોધમાં જ હતો. આવા ખાનદાન માણસને જોઇ પેલા બે માણસોએ તેને પણ સરખે

ભાગે પડતું વહેંચાય તે ખાવા કહ્યું. તેને તો જોઈતું જ હતું. કંઈ પણ આનાકાની સિવાય તે તરત બેસી ગયો ને બધા લાડુના ત્રણ સરખા ભાગ કરી પચ લા- જમ્યો. ખાના પંદર કોઈના ગ પડે તે- લીધા. તેના સાત કે જુઠો. !'

ઈરાદાથી પેલા ગૃહસ્થે ગજવામાંથી આઠ ?

બે મુસાફરોના હાથમાં મૂકવા માંડ્યા. તેઓની ઘણી આનાકાની છતાં પણ તેમને તે રૂપીઆ સ્વીકારવા પડ્યા પેલો અકસ્ય ગયા પછી એ રૂપીઆના ભાગ પાડવા માટે બને જણા લડવા લાગ્યા. જેની પાસે પાંચ લાડુ હતા તે કહે 'હું પાંચ રૂપીઆ લઉં ને તને ત્રણ જ આપું.' બીજો કહે 'એમ ન થાય ખાવાની વસ્તુ અણાય નહિ, માટે આપેલા રૂપીઆનો અધો ભાગ ચાર રૂપીઆ મને આપ ને ચાર તું રહેવા દે.'

બનેમાંથી એક પણ નમતું આપે તેમ ન હતો. તેથી એક જણ બોલ્યો, 'ચાલો આપણે ન્યાયાધિશ પાસે જઇએ ને તે જે ન્યાય કરે તે આપણે કબુલ છે' બીજાએ કહ્યું 'આપણે પણ તે કબુલ છે.'

આથી બંને જણા ન્યાયાધિશ પાસે ગયા ને પાંચ લાડુ વાળો બોલ્યો, 'સાહેબ મારી પાસે પાંચ ને આ બીજા પાસે ત્રણ મળી કુલ આઠ લાડુ અમારી પાસે હતા. અમે ખાવા બેસતા હતા ત્યાં ત્રીજો માણસ આવ્યો; તેને પણ અમે ખાવા નોતર્યો. તેણે આવી આઠે લાડુના સરખા ત્રણ ભાગ કર્યા ને પછી અમે ખાધું જતાં જતાં તેણે અમને આઠ રૂપીઆ આપ્યા. મારી પાસે પાંચ લાડુ હતા, માટે હું પાંચ લઇ આ બીજા માણસને ત્રણ રૂપીઆ આપું છું, પણ તે તો અધો ભાગ એટલે ચાર રૂપીઆ માગે છે. માટે આપ હવે અમારો ખરો ન્યાય કરો. તમારો ન્યાય અમારે બંનેને કબુલ છે.'

ન્યાયાધિશે પેલા બીજા માણસને પૂછ્યું, 'અલ્યા ભાઇ! બાનુ રૂપીઆ શું ખોટા હતા? તારા ભાગ પ્રમાણે તને ઠીક છે બુદ્ધિ, છે. છતાં જો તું મારું કહેવું કબુલ કરે, તો હું હજુ નવા રૂપીઆનો બરોબર ભાગ પાડી આપું.'

માણસ—'આપ જે કરો તે મારે કબુલ છે.'

'ભજી ન્યાયાધિશે સાત રૂપીઆ પેલા પાંચ લાડુવાળાને જ રૂપીઓ બીજા માણસને આપ્યો.

રૂપે

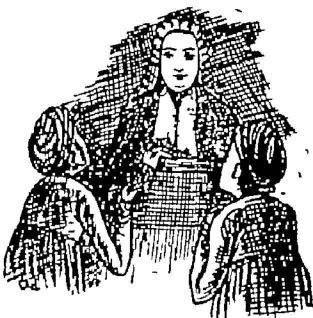
આ જોઇ બીજો માણસ આશ્ચર્ય પામ્યો ને બોલ્યો, ' સાહેબ ! આ તે કઇ ખરો ન્યાય કહેવાય ? આ તો હડહડતો અન્યાય જ થયો. આના કરતાં તો અમે જે ભાગ પાડ્યા હતા, તેમાં કઇંક વધારે ન્યાયવૃત્તિ સમાએલી હતી '

ન્યાયાધિશે ધીમે રહીને કહ્યું, ' ભાઇ ! લે હું તને બરાબર સમજાવું. સાંભળ ! તારી પાસે ત્રણ લાડુ હતા. તે દરેકના ત્રણ સરખા ભાગ કરીએ, તો કેટલા થાય ?'

બીજો માણસ કહે, ' નવ '

ન્યાયાધિશે પૂછ્યું, ' વારૂ ! કુલ આઠ લાડુના કેટલા ભાગ થાય ? '

પેલાએ ઉત્તરમા જણાવ્યું, 'ચોવીસ.' ન્યાયાધિશ–'એટલે દરેકને આ રીતે જોતાં આઠ આઠ ભાગ મળે છે તેમાં તારા લાડુના નવ ભાગ થયા. તેમાં આઠ તો તે તારા માટે વાપર્યા અથવા ખાધા. બાકી એક ભાગ રહ્યો તે પેલા ગ્રહસ્થે ખાધો ને તે બદલ તેણે તને એક રૂપીઓ આપ્યો છે એમ ધ્યાનમાં લે. પેલા પાંચ લાડુવાળાના પંદર ભાગ પડે તેમાંથી તેણે આઠ ખાઈ સાત પેલા ગ્રહસ્થને આપ્યા. તેના સાત રૂપીઆ તેને મળ્યા હવે કહે મારો ન્યાય. સાચો કે જુઠો. ?'

બીજો માણસ–'સાચો ! સાહેબ ! તમારો ન્યાય જ સાચો. મને ખરી રીતે ચાર તો નહિ જ પણ ત્રણ રૂપીઆ પણ ન મળવા જોઇએ. એક જ રૂપીઆ ઉપર મારો હક્ક ચાલી શકે. મેં તમારા ન્યાય પ્રમાણે વર્તવા કહ્યું હતું તે વચનાનુસાર આ, ખરા ન્યાય પ્રમાણે મેળવેલો એક રૂપીઓ લઇ હું ખુશી થાઉં છું. આ રીતે બંનેના ભાગ વહેંચાયા પછી બંને ખુશી થઇ ઘેર ગયા.

ચાંદનીમાં સ્નાન

(શેરનો સુનો કયારે આવશે રે. એ રાગના ઢાળમાં)

કમળ શી ચાંદની રાજતી રે,
    રૂપેથી ભરિયું તળાવ રે મીઠી બ્હેની !
    આવો, આજે સઉ નાહિયે રે. ૧
પીળો શો ચાંદલો ચોકમાં રે,
    વરસે અમીના વરસાદ રે મીઠી બ્હેની !
    હાસો, આજે સઉ નાહિયે રે ૨
શોભે શો આભનો પાટલો રે,
    તારાના વેર્યાં ત્યાં ફુલ રે વ્હાલી બ્હેની !
    દીઠાં, આજે સઉ નાહિયે રે. ૩
ચાંદા મળકી ધીરે ઉતરે રે,
    નીચે આવે ન્હાવા કાજ રે, મીઠી બ્હેની !
    દોરો, આજે સઉ નાહિયે રે. ૪

"પ્રિયકિશોરચન્દ્ર"

પરાક્રમી પ્રહ્લાદ

(એક અંકી સંપૂર્ણ)

લેખક:-
માધવરાવ ભાસ્કરરાવ કર્ણિક

મહારાણી:—બેટા! આ વિષની પ્યાલી તૈયાર છે, પણ તને આપતાં મારું હૃદય ભેદાય છે. તારી આવી ભયાનક હઠથી મારું હૃદય આકુળવ્યાકુળ થાય છે

પ્રહ્લાદ:—માતાજી! તેમાં શોક શા માટે કરો છો? પ્રભુ જેનો રક્ષણહાર છે તે જ મનુષ્ય જગતમાં કિસ્મતદાર છે અને તે જ પુરૂષને નિર્ભય બધો સંસાર છે આ ઝેર હું મારા હાથથી જ પી જાઉં છું અને લોકોને બતાવું છું કે, વિષ પાનથી મનુષ્યો સ્વર્ગે જાય છે, ઝેર પીવાથી પ્રભુભક્તની દેહ વજ્ર જેવી અમર થાય છે.

(પ્રહ્લાદ ઝેર પી જાય છે)

મહારાણી—(તેનો હાથ પકડી રડતાં રડતાં) બેટા પ્રહ્લાદ પ્રહ્લાદ! શું કરે છે!

પ્રહ્લાદ—ધૈર્ય રાખો, માતાજી! પ્રહ્લાદ ધર્મને અનુસરે છે (બાકીનું ઝેર પી જાય છે.)

પ્રહ્લાદ—(ઝેર પીધા પછી)

જનમનરંજન, જગદુ:ખભંજન, અમરનિરંજન, સ્વામી રામ.
ભવભયહારક, જગજનતારક, અધમોદ્ધારક, સ્વામી રામ.

બહુ સુખકારી, સહુ દુ:ખહારી, વિશ્વવિહારી સ્વામી રામ,
હિત અભિલાષી, પ્રિય તુજ પ્યાસી, સ્વર્ગનિવાસી સ્વામી રામ,

(આ સાંભળી હિરણ્યાકશ્યપ ક્રોધપૂર્વક આવે છે)

હિરણ્યાકશ્યપ.—(અતિ ક્રોધથી) ઓ દુષ્ટ ! દુરાત્મા પ્રહ્લાદ ! ક્યાં છે તારો રામ ? મુંઢ બાળક ! શા માટે આવા મિથ્યા બકવાથી તારૂં જીવન બગાડે છે ? બોલ, શું આ જળ, સ્થળ, મહેલ, મહાલય, સર્વત્ર તારો રામ છે ?

પ્રહ્લાદ.—આ વિશ્વ તેનું ધામ છે,-સઘળે જ તેનો મુકામ છે

હિર.—(પાસેનો સ્થંભ બતાવી) શું આ સ્થંભમાં પણ તારો રામ છે ?

પ્રહ્લાદ.—હા, ત્યાંએ તેનું ધામ છે.

હિર.—(જોરથી તેને લાત મારતાં,) બતાવ; ક્યાં છે તારો રામ ?

(સ્થંભ ફાટતાં નૃસિંહાવતાર થાય છે પ્રહ્લાદ તેમને નમે છે. હિરણ્યાકશ્યપ ન્હાસે છે ભગવાન તેમની પાછળ પડી, ઉંમરામાં તેને પકડી છાતી ચીરી મારી નાંખે છે, અને પોતે અંતર્ધ્યાન થાય છે)

પ્રહ્લાદ.—(પિતાના શબ તરફ આંગળી બતાવી)
" ભક્તિ પ્રભુની જે કરે, તેને સદા રક્ષે હરિ,
એ વાત નિજ કાયા હણી, તાતે જુઓ સાબીત કરી. "

સર્વ.—જ્યારે અધર્મે ધર્મની પડતી જગતમાં થાય છે,
રાક્ષસતણી સંસારપર સત્તા બધે પથરાય છે;
કારાગૃહે કેદી બની કે' સત્ય વીર પૂરાય છે,
ત્યારેજ ' કલ્કિ ' દેવનો અવતાર જગમાં થાય છે *

સમાપ્ત

* આ નાટક ભાગવા નાટકોની માફક ભિન્નભિન્ને ભજવતી વખત આ પાત્રને લીધે વખત નહિ તો પ્રહ્લાદની માતા મહારાણીને કહાપે પ્રહ્લાદના ભય રક્ષક એવા પુરુષપાત્ર મૂકાવી કાન બતાવી દેવું

[વ્યવસ્થાપક—નાગરદાસ ઇ૦ પટેલ]

નવા સવાલો

(૧) ચાલુ અંકના પાન ૭ ઉપર જે ભાષકઉખાણા આપેલા છે, તે તમામ ૫ ઉખાણાના ખરા જવાબો લખી મોકલો.

(૨) ચાલુ અંકના પાન ૫૨ ની નીચે " ખોળી ખોળીને ખાવ " એ નામનાં જે વાક્યો આપેલાં છે, તે વાક્યોમાં છુપાયેલાં ૧૦ ફૂલોનાં ખરાં નામો લખી મોકલો.

(૩) ચાલુ અંકના પાન ૭૬ ઉપર બ્હેન ઉર્મિબાળા ચીમનલાલ ઠાકરની લખેલી વાર્તાના સવાલનો સંતોષકારક ખરો જવાબ લખી મોકલો.

(૪) ચાલુ અંકના પાન ૭૬ ઉપર છપેલી બ્હેન વીરબાળા ગોવિંદભાઇ દેસાઇની સીન્ડ્રેલાની વાર્તાના આપેલા સીન્ડ્રેલાના ચિત્ર ઉપરથી તેવડું જ મોટું નવું ચિત્ર સીસાપેનથી ચીતરી તેને શાહીથી ' લાઇન ' મારી તેમાં તમને સારા લાગે એવા રંગો પૂરો. ચિત્ર ' ટ્રેસ ' પાડીને ચીતરશો તેની દરકાર નથી.

ઇનામો. પહેલું ઇનામ—રૂ૦ ૩)નું, બીજું ઇનામ રૂ૦ ૨)નું, ત્રીજું, ચોથું, ને પાંચમું દરેક ઇનામ રૂ૦ એકનું, અને બીજાં ઇનામો ૧૦૧ દરેક ચાર આનાથી બે આના સુધીનાં.

નિયમો.—ઇનામમાળાના નિયમો માટે આ અંકની છેવટનું નિયમોવાળું પાનું જુઓ. ખાસ ધ્યાન એ રાખજો કે, અંક મળ્યા પછી માત્ર ૨૦ દિવસમાં સવાલના જવાબો નીચેના શીરનામે મોકલી આપવા.

નાગરદાસ ઇ૦ પટેલ,
કૃષ્ણ કુટીર, કિસન રસ્તો, મલાડ, બી૦ બી૦ સી૦ આઇ૦

મોદકની મોજ!

[લખનાર—શ્રી મોતી પોપટલાલ મજીઠીઆ]

શ્રી ગોળ મટોળ દેવ (લાડવા)ના પૂજારી એક લાડુ ભટજી એક જજમાનને ત્યાં જમવા ગયા હતા. હમેશના રિવાજ મુજબ લાડુ ભટજી ધીમે ધીમે શ્લોક બોલતા ગયા અને એકેકુ લાડવાનું બટકું ગળામાં ઉતારતા ગયા.

મનમોદક 'મોદક'
મિત્ર મળ્યો.
જપ જાપ ફળ્યો,
તન તાપ ટળ્યો.
નર ગોળમટોળ,
કદી ન પળ્યો.
ધિક ધિક ખરે,
અવતાર બળ્યો. ૧.

વળી બોલો ગોળમટોળ દેવકી જે. (દાળનો સબડકો).

નર દેહ મળ્યા, બહુ મેળવ્યું પણ મોદકનું નહિ નક્કી કર્યું,
જજમાન મળે કદી નાહી મળે, પછી મોદકવીણ થવી શી વલે. ૨.

માટે બોલો ઉમાઉવાદણ દેવકી જે (શાક જાતજાત.)

નહિ લાજ મુકી પતરાળીતણી, મન મોદકમોદક મંત્ર ભણ્યો.
કટકો બટકો ચટકો લહીને, ઝડપો ખુબ માલ રહી રહીને. ૩.

વળી એક લાભની વાત,—બોલો મગજમોદક દેવકી જે
(ચટણીનું ચાટણું.)

જયમ મોદક ખો વધુ જમશું, ત્યમ શામનું નામ વધુ સ્મરશું.
જજમાનનું પૂન્ય વધુ વધશે, બસ ટાઢક ટાઢક થાઇ જશે. ૪.

ઓલો દાદકકારક દેવકી જે (મેંકાઈ પેતરવેલીયુ).
માટે ઘી, ગોળ, ઘઉં

ત્રણ મણાની ગોળી શેળી ઘોળી સારી રીતે જમજો,
સવા શેરની ઝોળી (પેટ) મોદક માટે અટ મોટી કરજો;
રમત શ્લોકની રમવી પુરણ પતરાળી પુરી જમવી.

જમણવાર છે, જમણધાક નથી. ઓલો ચિંતા ચુરક દેવકી જે
(સાઈંતું બીજુ).

જજમાન—ગોર મહારાજ ! જમતાં પ્રભુને તો વીસરી જ જવાના કે !

ગોર.—એમ તે હોય કે !.મિષ્ટાન્નમાં તો એમના નામ ખાસ સમાય છે સાંભળો.

રામનામ લાડવા, ગોપાળ નામ ઘી, કૃષ્ણ નામ ખાંડ ખીર, ઘોળી ઘોળી પી. (ખરેખર દેવોના નામ ઘોળી પી જવાય છે) આવી રીતે ટોલ ટપ્પા કરતાં લાડુ ભટજીએ ખાસી રીતે ત્રણ ચાર કલાક ડાબવા હશે અને તેટલામાં પચીસ ત્રીસ, લાડવા સહજ ઉઠાવે એમાં કાંઇ નવાઈ કહેવાય નહિ. પછી જજમાન આગ્રહ કરવા લાગ્યા ત્યારે ગોર મહારાજ બોલ્યા કે લાવો ત્યારે કારણ કે કહ્યુ છે કે.—

જજમાનતણું અપમાન કરે દ્વિજ નિશ્ચય પાપની પોઠ ભરે
કહી દેહ દુઃખી કરવો પડતો, કરવો, નહિ મોદક એ નડતો.

(જજમાનનો મોદક નડે નહિ માટે દેહની દરકાર જ ન રાખવી)

લાડુ ભટજીએ તો પછી આગ્રહથી પણ બીજા પાંચ દસ પંદર લાડવા ચટ કર્યો હશે. પછી વિચાર વાતનો થયો હશે પણ જજમાન કાચા નહોતા. તેમને તો વધુ પૂન્ય લેવુ હતુ તેથી હવે વાત શરત ઉપર આવી અને જજમાન કહેવા લાગ્યા કે મહારાજ ! જો હવે અકેકો લાડવો ખાઓ તો લાડવા દીઠ પાવલી પાવલી આપુ.

પુણી પાવલી આવત દૂર થયા, મન મોદક મિત્ર નજીક રહ્યા
જજમાનનું માન ધરી ભટજી, દસ પાંચ બીજા કરતા ચટજી.

પાવલી પાવલીની શરતે ભાત ખાવાનું મોકુફ રાખી તેની જગ્યાએ ભટજીએ વળી બીજાં દસ પાંચ લાડુ (કદાચ દસ ને પાંચ પંદર કહો તો પણ હરકત નથી) અલાસ કર્યા. છેવટે જ્યારે ભટજી ખુબ થાક્યા, (પીતાંબર તો પહેલેથી જ ઢીલું હતું એટલે હવે તે વધુ ઉપાય બાકી ન હતો) ત્યારે જજમાને ૧૨ લાડવા દીઠ પાંચ રૂપીઆ આપવાનું કહ્યું એટલે ભટજીના તો સોગ મળ્યા. એક મોદક ખાતા પાંચ બોળ મઢેળ દક્ષણા મળે કે જેનાથી આવા મોદકો કદાચ બીજા ભવમાં જજમાન કહેનાર, ના મળે તો પણ નીપજાવી શકાય, તેવો લાવ કેમ ચુકાય ! એવો વિચાર કરીને ભટજી બોલ્યા કે:—

મુખવાસની કાશ વરજી દઇશું, જજમાનની વાણી ધરી લઇશું.
નહિ મોદકની કરી ના કહીશું કદી ના કરી, એ જઇ કયાં રહીશું !

હે જજમાનજી ! તમને તે મોદકની ના કહેવાય ? ભલે અમે મુખવાસ ખાઇએ છીએ તે નહિ ખાઇએ અને તેને બદલે લાડવાથી પેટનો ખાડો ભરી દઇશુ જેથી અમારે પણ બે દિવસ વધુ ચાલે. તમને ના કહીએ તો તો પછી અમને રહેવા માર્ગ જ નહિ મળે.

છેવટે ભટજી થાક્યા, ખાધેલું પાછુ આવવા માંડયુ પેટ ફુલીને લાડુ લાડુ થવા લાગ્યુ અને ગાગર જેવડુ થઇ ગયું. ભટજીથી ઉઠી પણ શકાયું નહિ. ભટજીને ખાટલામા ઘાલીને ઘેર લઇ જવા લાગ્યા. રસ્તામાં એક વૈદ મળ્યો. તેણે લાડુ ભટને પુછયું કે તમને શું થયું છે ? લાડુ ભટ બોલ્યા કે જજમાનના ઉપકાર માટે સહન કરવો પડતો એ મોદકોનો રોગ છે, ના એ રોગ નથી પણ એક જાતનો ભોગ છે. જુઓ હવે કેટલાક દિવસ ખાધા વગર તપશ્ચર્યા કરશુ તે વગર ભોગે ભોગ ફળશે કે નહિ ! વૈદને દયા આવવાથી પોતે પોતાની પાસેથી ભટજીને આરામ થાય તેવું વ્યાધીવિનાશક ચૂર્ણ આપવા માંડયું ત્યારે ભટજી બોલ્યા કે એ તમારા ચુરણ જેટલી જગ્યા હોત તો મારા જજમાનનું માન ન રાખત ! લાડુ પણ મગાવ અને વાડીના બીજા પણ મગાવત ! વૈદ બોલ્યો કે

દવા મળે સહુ રોગની, પણ આ તો છે ભોગ;
મોદકીઓ મટશે નહિ, દેશે નિશ્ચ સોગ.

તર્કશક્તિની ખીલવટ

[લખનારા—બ્હેન ઈન્દુબાળા શ્રીમનલાલ ટેક્ટર]

એક રાજા હતો. તેને એક છોકરો હતો. તે હમેશા ભાવથી પરમેશ્વરની સેવા કરતો. જોકે તે રાજકુંવર હતો, તેમ છતાં પણ તે હરરોજ વહેલો ઉઠી સ્નાન વિગેરે કરીને બાગમાંથી કમળનાં ફુલ લઈ આવી ત્રણે મંદિરે સરખાં ફુલ ચઢાવતો. એક દિવસે તેણે સવારના પહોરમાં વહેલો ઉઠી બાગમાંથી કેટલાએક ફુલ લીધાં, અને તે મહાદેવને ચઢાવવા માટે ચાલ્યો ત્યાં એક સરોવર આવ્યું, તે સરોવરની પ્રદક્ષિણા કરી, પણ એટલામાં કંઈ નવાઈ જેવો બનાવ બન્યો તે એવો કે— જેટલાં ફુલ તેણે લીધાં હતાં તેટલાં જ બીજાં ફુલ દેવી આવીને ત્યાં મુકી ગયાં, કારણકે, રાજકુંવરને એવું વરદાન હતું. પછી તે આગળ ચાલ્યો, એટલે એક મંદિર આવ્યું. રાજકુંવરે મહાદેવજીને થોડાંએક ફુલ ચઢાવ્યાં પછી તે આગળ ચાલ્યો. ત્યાં પણ એક બીજું સરોવર આવ્યું, એટલે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે બમણાં ફુલ થઈ ગયાં (એટલે જો તે બે ફુલ લઈ ગયો હોય તો દેવી બીજાં બે ફુલ વધારે મુકી જાય તેથી ચાર ફુલ થાય.) પછી તેણે બીજા મંદિરે પણ પહેલા મંદિરનાં જેટલાં જ ફુલ ચઢાવ્યાં. ને આગળ ચાલ્યો એટલે ત્રીજું સરોવર આવ્યું ત્યાં પણ તેણે આગળની માફક કર્યું, અને તે આગળ ત્યાં ચાલ્યો. ત્રીજું મંદિર આવ્યું, ત્યાં તેણે બાકીનાં સઘળાં ફુલ ચઢાવ્યાં, એની પાસે એક પણ ફુલ બાકી રહ્યું નહીં. તેણે ત્રણે મંદિરે સરખાં ફુલ ચઢાવ્યાં હતાં, ત્યારે તે એકંદર ફુલ કેટલાં લઈ ગયો હશે? અને દરેક મંદિરે કેટલાં ચઢાવ્યાં? *

* જવાબ ઓળખી કાઢો ને ઈનામમાળાનું પાન ૧૯ જુઓ.

વિદ્યાર્થીએ દરરોજ વધારેમાં વધારે કેટલો વખત અભ્યાસ કરવો જોઇએ ?—નિયમિતતા એ દરેક વિદ્યાર્થીનો મુદ્રાલેખ હોવો જોઇએ મુલતવી રાખવાના માઠાં ફળથી કોઇ પણ બાળક અજ્ઞાન ન જ હોવો જોઇએ ઘણા વિદ્યાર્થીઓ 'ટર્મ'ની શરૂઆતમાં મોજ ઉડાવે છે ને બરાબર અભ્યાસ કરતા નથી. જ્યારે પરીક્ષાનો વખત નજીક આવતો જાય છે ત્યારે ખૂબ કલાક અભ્યાસ કરવા મંડે છે; એટલે સુધી કે પરીક્ષાની નજીકના દિવસ ને રાત મળી આશરે ૧૮થી ૨૦ કલાક સુધી તેઓ વહીતરૂં કરે છે ! આ ચોકખું જહાવહીતરૂં છે અને ઘણીવાર આમાંથી લાભ કરતા નુકશાન વધારે થાય છે આરોગ્ય બગડે છે, અને અણીની વખતે વાંચેલુ વિસરી જવાય છે. આમ કોઇ પણ વિદ્યાર્થીએ ન કરવું જોઇએ. પહેલેથી જ નિયમિત થોડા કલાક વાચવાનો રિવાજ રાખ્યા હોય તો પરીક્ષાના વખતે દોડાદોડી કરવી નહિ પડે એટલુ જ નહિ પણ તનને અને મનને કોઇપણ જાતનો અયોગ્ય બોજો પણ નહિ પડે.

નિશાળમાં વિદ્યાર્થીને આશરે ૪ થી ૫ કલાક અભ્યાસમાં ગાળવા પડે છે. તે ઉપરાંત નિરોગી પ્રકૃતિનો વિદ્યાર્થી સવારમાં

મળસ્કે ૨ થી ૩ કલાક અને સાંજના પણ લગભગ તેટલો જ વખત અભ્યાસ કરે તો તે પુરતું છે, નિયમિતતા જાળવવી જોઇએ. રાતના મોડે સુધી જાગી અભ્યાસ ન કરવો જોઇએ પણ વધારે વાંચવાની જરૂર જણાય તો મળસ્કે વ્હેલા ઉઠવાની ટેવ પાડવી, ચાહ કે કૉફી જેવા ઉત્તેજક પદાર્થોના જોરે ઉજાગરા કરી મન ને શરિરને વધારે પ્રમાણમાં તકલીફ આપી જે અભ્યાસ કરવામાં આવે તે ઘણી વાર અણીને વખતે નિષ્ફળ નિવડે છે જ્યારે મળસ્કામાં શાંત ચિત્તે કરવામાં આવેલો અભ્યાસ બહુ જ ઉપયોગી નિવડે છે

રાત્રે અભ્યાસ કરવાથી શું નુકશાન થાય—આખો દિવસ શાળામાં અભ્યાસ કરી અને પુષ્કળ પ્રકારની બીજી મહેનત કરી વિદ્યાર્થીનું મગજ થાકી જાય છે. શરિર અને મન બહુ મહેનત કરીને થાકી ગયુ હોય તે વખતે અભ્યાસ કરવા બેસવું એ મગજ પર એક પ્રકારનો ભારે જુલમ જ કર્યો ગણાય મગજ પાસે એવી અવસ્થામાં મહેનત વધારે કરાવવાથી પરિણામે મોટું મીડુંજ આવશે એ અનુભવસિદ્ધ વાત છે તેવે વખતે મગજને આરામ આપી સવારના જ્યારે મગજ શાંત હોય ત્યારે અભ્યાસ કરવાથી તે વધારે ઉપયોગી નિવડે છે.

ગરિબાઇનાં ગુણગાન

ગુણીયલ મનગમતી ગરીબાઇના ગુણ ગાઉ,
ગરીબાઇના ગુણ ગાઉ રે । ગુણીયલ૦

ગરીબડી કયા મ્હારી, મ્હને પ્રાણથી છે પ્યારી, અધિક અધિક એક ગાઉ રે ! ગુ૦
આપે અતિ નિદ્રા બ્હાલી, ફુલ્લ ફુલ્લ ફાગણ મ્હારી, ફની વચેવો ન વસાવું રે ! ગુ૦
સાદા ભોજનીયા મ્હારે, મ્હારે મનગમતાં હતાં, સાદામાં સારૂ સર્વ માનુ રે ! ગુ૦
નવાં નવાં વસ્ત્રો મ્હારે, કયાં નથી ગમના રે, સાદા વસ્ત્રોએ હુ નીભાવું રે ! ગુ૦
જ્ઞાતા ઇજ્જતદાર વિભુએ, આપી જે ભેટ મુજને, દેવોને દુર્લભ હુ તો માનુ રે ! ગુ૦

ગુણીયલ મન ગમતી ગરીબાઇના ગુણ ગાઉ (ધ્રુવ)

ચંદ્રકાન્ત ગી. પરિખ બી. એ.

વીર હનુમાન

[શબરીનાં બોર ખાધા પછી ત્યાંથી રામચંદ્રજી દક્ષિણ દિશામાં કિષ્કિંધા નગરીમાં ગયા અને ત્યાં વાલીને મારી સુગ્રીવને રાજ્ય કેવી રીતે આપ્યું તે તમે બાલકાવ્યમાં વાંચી ગયા છો. વાલીના વધને લગતું સુંદર ચિત્ર આ સાથે આપ્યું છે ત્યાર પછી સુગ્રીવની મદદથી રામચંદ્રજીએ સીતાજીની ખોળ કરવાની તૈયારી કરી અને વીર હનુમાનને દક્ષિણ દિશામાં તપાસ કરવાને મોકલ્યો. હિંમતે દક્ષિણ છેડે આવી ત્યાંથી પોતાના પિતા વાયુદેવની મદદથી કુદકો મારી લંકામાં ગયા. ત્યાં તેમને સીતાજીની ભાળ મળી. એકદમ તે સીતાજીને મળવા જાય તો પોતાને કોઈ દુશ્મનનો માણસ સમજી સીતાજી ગભરાય જાય એ બીકથી હનુમાનજીએ પહેલાં તો રામચંદ્રજીની સ્તુતિ કરવા માંડી અને જ્યારે સીતાજીએ પોતાના સામું જોયું ત્યારે નીશાની તરીકે આપેલી વીંટી રામની તેમને આપી તેને લગતું ચિત્ર આ સાથે છે ત્યાંથી આગળનો ભાગ નીચેની કવિતામાં આપ્યો છે]

[શાર્દૂલવિક્રીડિત]

દીઠો રામદૂત વાનર, સતીસામો ઉભો આવીને,
દીધું રામ જુબાનું ભાન, અરપી મુદ્રા અભિજ્ઞાન જે;
શંકા દૂર કરે થઈ નીરખતાં. ચિન્હો જ વિશ્વાસના,
હૈયામાં અવિચળ રામ ઉતરે, જુએ સતી જ ખંત, ૧
વાયુપુત્ર પીઠે ચડી લઈ જવા કહે જાનકીને નકી,
કિંતુ રામસિવાય અન્ય નરનો તે સ્પર્શ ચ્હાતા નથી;
માને દુઃખ વિમોચને રઘુપતિ-કર્તવ્ય, ના અન્યનું,
સીતા શક વધી કલંકરહિતા તેથી બીજું ધન્ય શું ! ૨
આવી રામ ઉતાવળે ઉદ્ધરશે; એવું કહીને હવે,
જાતો ચપળ વીર વાનર સુતો લલિતમાં રાખવે,
ઉખેડ્યાં પ્રબળાં અશોક વનનાં વૃક્ષો, કર્યું શોર ત્યાં,
ધારી અર્જુન રૂપ વાટ નિરખે પિશાચની આવતાં, ૩
પોકારી જાય ! રામનો પતી પતી હુંકારતો તે કૂદે,

વાલી-વધ

હનુમાનજી લંકા બાળે છે

આવેલ દળ રાક્ષસોતણું બધુ એકાકી તોપે છુદે;
લંકા ના સર્વ રાજમહિરતણા ચુમે છલંગો મારી,
ને, વાયુસુત રામદૂત ગજવે ચોમેર લંકાપુરી

*   *   *   *

આવીને બળવાન ઇંદ્રજીત તો દારૂણ યુધ્ધે મચે,
ગાજ્યા જાય ન કોઈ કોઈ થકીએ, વ્યૂહો વિશાળા રચે;
જાણીને હનુમાન ને અમર, એ બાંધે છે બ્રહ્માસ્ત્રથી,
ધારે આયુધપાશમાં પકડવા પોતે ચતુરાઈથી.
જાણી રાવણસાથ વાતચીતથી છે લાભ રાજી થતો,
બંધાતો શત્રુ સૂત્રથી અતિ અતિ પીડા થતી દાખતો.

*   *   *   *

લંકાધીશ ખિજાઇ રામદૂતને શિક્ષા કરે દોષની,
વીંટે વાનર પુચ્છ તેલ વસ્ત્રને, બાળે પછી આગથી;
પાતિવ્રત્ય તપોબળે જનકની સીતા કરે પ્રાર્થના,
ઠંડો અગ્નિ થતો, મરૂત સુતને લાગે જરા આંચ ના.
શાણો રાઘવદૂત તુર્ત સમજી આ આસુરી યજ્ઞમાં,
હોમી ભસ્મ કરે ઘરેઘર બધાં લંકાતણા આગમાં;
ઘુમે એકથી એક મ્હેલ ગઢમાં એ ધૂમકેતુ સમો,
લાગે આગ વળે બધે પ્રલયની શો કોપ આ કારમો !

[જુઓ આ સાથેનું લંકાદહનનું ચિત્ર]

*   *   *   *

બાળી લંક ખુશી થતો બળવતો પાછો વળે મારૂતિ,
કૂદી સાગર આવતો નિરખીને સર્વે મળે સોબતી;
રાજા વાનરજૂથ સર્વ પળતું કિષ્કિંધપુરી ભણી,
સીતાની કહી વાત સૌ કુશળતા, આપ્યા નિશાની મણિ.

[જુઓ આ સાથેનું ચિત્ર]

સ્નેહાલિંગન રામ દે, ખુશી બને, મારૂતિના વિક્રમે,
તૈયારી તત્કાળ થઈ ઉપડવા સુગ્રીવને હુકમે.

વિઠ્ઠલરાય વ. આવસત્થી

[રામાયણનું આગળનું રસિક વર્ણન શ્રી આવસત્થીના મહાકાવ્ય રૂપે સુંદર ચિત્રો સહિત હવે પછીના અંકોમાં અનુક્રમવાર આવશે]

દેશ દેશની નવાઈઓ

સુતરફેણી, શેતરંજી, ને અકીક, ખંભાતનાં.
ઘી, કાંદા ને સુવરપાક સોજીત્રાનાં.
ચૌદરી જાલ ને છીંટાં ખેડાનાં.
મરચી મસરૂ ને કાગળ અમદાવાદના
સુંઠ જામફળ ને કેળાં ધોળકાનાં.
મઠાડ પાણી ને પોંક મોડાસાનાં.
છીંકણી છાપ ને કાલાં વિરમગામનાં.
કંકુ પટોળાં ને સુડી પાટણનાં.
પાન પરવળ ને ચેવડો વડોદરાના.
મૂળા મગદળ ને બ્રાહ્મણ સિદ્ધપુરના.
કપાસ કચેરી ને કામદાર ભરૂચના.
બરફી ઘારી ને પાપડી સુરતનાં
કાઠી ઘાઠી ને ઘોડો કાઠીયાવાડનાં.
ગાંઠીયા ફાફડા ને ભજીઆં ભાવનગરનાં.
ધરમશાળા કરમશાળા ને પ્રતિમા પાલીતાણાના.
વાડી ગાડી ને દિવાળી મુંબઈની
હાથી સાથી ને લશ્કર મલબારના.
હોળી ઠોળી ને ઝોળી મારવાડના.
ગાય ગોવાળ ને માકડાં ગોકુળનાં.
મરણ મુરતી ને મોક્ષ કાશીના
વાણી પાણી ને ભાષણ હિંદુસ્થાનનાં.
દોરી દહિં ને પેંડા મથુરાના.
બરફ બાબુ ને કાળી કલકત્તાનાં.
ને મેવો મીઠાઈ ને શીખ કાબુલના.

—સૌ. બ્હેન કુંવર

બાલજીવનના

ગ્રાહકોને મોટાં ઈનામો

ધ્યાનથી વાંચો

" બાલજીવનના " ગ્રાહકોને ૫ થી આનાથી રૂ૦ ૧૭૫ સુધીની રકમનાં રોકડ ઇનામો તેમની મહેનતના પ્રમાણમાં મળે એવી નીચેની આકર્ષક યોજના અમે રજુ કરીએ છીએ. આશા છે કે, અમારા ગ્રાહકો તેનો અવશ્ય લાભ લેશે જ. યોજના જોતાં જ કોઈપણ કહી શકશે કે, બાલજીવનને તેમાં કંઈ જ નફો જેવું નથી. માત્ર ગ્રાહકોને ઓછામાં ઓછી મહેનતે પ્રમાણમાં વધારેમાં વધારે નફો મળે, એ જ અમારો હેતુ આ યોજનામાં છે.

યોજના

(૧) બાલજીવનના નવા ગ્રાહકો તમે કરી આપો. ૧ નવા ગ્રાહકથી માંડી ૧૦૦ ગ્રાહકો તમે નવા કરી આપી શકશો, અને તે ઉપર તમને નીચે મુજબ ઇનામ અમારે આપવાનું છે (अ) ૧ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૦-૫-૦ (ब) ૨ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૦-૧૪-૦ (क) ૩ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૧-૧૦-૦ (ड) ૪ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૨-૮-૦ (इ) ૫ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૩-૧૨-૦ (फ) ૬ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૫-૪-૦ (ग) ૭ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૬-૯-૦ (ह) ૮ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૭-૧૪-૦ (ज) ૯ ગ્રાહક કરી મોકલનારને રૂ૦ ૯-૦-૦ (क) ૧૦ થી ૯૯ સુધી ગ્રાહક કરી મોકલનારને દરેક ગ્રાહક દીઠ રૂ૦ ૧-૮-૦ (ख) ૧૦૦ ગ્રાહક એકી સાથે કરી મોકલનારને રૂ૦ ૧૭૫-૦-૦ સામટા.

શરતો

(૧) આ હરિફાઈમાં ભાગ લેનાર બાલજીવનના ગ્રાહક હોવા જોઈએ; અને તેમણે પોતાનો ગ્રાહક નંબર લખી મોકલવો જોઈએ. (૨) જે નવા ગ્રાહક તેઓ કરી મોકલે, તે અગાઉ કદીપણ બાલજીવનના ગ્રાહક થયેલા હોવા ન જોઈએ. (૩) ગ્રાહકોએ પોતે નવાં ગ્રાહક થાય, તેટલા ગ્રાહકો પુરતું યોજનામાં જણાવ્યા મુજબ રોકડ ઇનામ પોતાનું જેટલું થાય, તેટલું કાપી લઈ બાકીની રકમ રોકડી અગર મનીઓર્ડરથી કે રજીસ્ટર્ડ કવરમાં ગ્રાહકોનાં સ્પષ્ટ નામ તથા ઠેકાણાં સાથે અમને અમારા મથાળાના

નાગરદાસ હ૦ પરેખ, કૃષ્ણકુટિર, કીસન રોડ, મલાડ, શીરનામે મોકલી આપવી. (૪) ગ્રાહકોનાં લવાજમ ઇનામ કપાત મળી, અમને મોકલી આપવાનો તમામ ટપાલ ખર્ચ હરિફાઇમાં ભાગ લેનાર ગ્રાહકને શીર છે (૫) હરિફાઇની મુદત તા૦ ૫ મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૪ ના બપોરના ૪ (સ્ટાં. ટા.) સુધીની છે. તે પછી મળેલા નાણાં તમામ ગ્રાહકોને પાછાં મોકલી આપવવામાં આવશે, અને પુરેપુરૂં લવાજમ મળ્યા સિવાય અંકો મોકલવામાં આવશે નહિ. (૬) હરિફાઇમાં ભાગ લેનાર ગ્રાહકે મનીઓર્ડરની કુપનમાં કે, કાગળ લખે, તેમાં પોતાનો ગ્રાહકઅંક જરૂર લખવો જ જોઇશે. (૭) અમને જે ગ્રાહકોનાં નાણાં છેલ્લી તારીખ સુધીમાં મળશે, તેમનાં જ નામ અમારા પત્રકમાં ચઢાવી તેમને અંકો રવાના કરવામાં આવશે. તે સિવાય અમારી જવાબદારી કોઇપણ પ્રકારની રહેશે નહિ. જેમકે—કોઇક, એ બીજા પાસેથી લવાજમ વસુલ કરી તે પોતે જ ખઇ જાય અને અમને રકમ ન મળે તો, તેની કોઇપણ પ્રકારની જવાબદારી અમારા ઉપર રહેશે નહિ. (૮) આવી રીતે બનારા ગ્રાહકોનું નામ નવેમ્બર ૧૯૨૪ થી ઓકટોબર ૧૯૨૫ સુધી વર્ષ ૧ માટે નોંધવામાં આવશે, અને તેમને તે મુજબ અંકો મોકલવામાં આવશે. પરન્તુ જો નવેમ્બરના (દીવાળીના) અંકો છુટી પડશે તો, નવા ગ્રાહકો ડીસેમ્બર ૧૯૨૪ થી નવેમ્બર ૧૯૨૫ સુધી નોંધવામાં આવશે. (૯) આ હરિફાઇમાં ઇનામમાળાના અગત્યપણાનો સુધારો કોઇપણ સંજોગોમાં ફેરફારનો જ ગણાશે, અને તે ધોરણને અનુસરીને જ હરિફાઇમાં ભાગ લઇ શકાશે.

ગ્રાહકોને નમ્ર યાચના

બાલજીવનના ગ્રાહકો જેમ વધે તેમ અમને બાલજીવનની પ્રગતિ વિશેષ સાધવાની શક્તિ આવે, એ સ્હેજે સમજી શકાય એવી વાત છે. સહજ ક્રમે કોઇપણ ગ્રાહક સહેલાઇથી પોતાનાથી બની શકે એટલા ગ્રાહકો વધારો અમારી ઉદાર ઇનામી યોજનાનો લાભ લઇ શકે છે આવાં ગ્રાહકોમાં અલબત્ત અમને લાભ ન હોય એમ છતાં, ગ્રાહકોની જરૂરજત્ત સંખ્યા વધે, એમાં આનંદ તો અમને લાભ છે જ એ આશાથી જ આ યોજના રજુ કરી છે. આશા છે કે, ગ્રાહકો અવશ્ય લાભ લેશે.

એકવાર ફરીથી જણાવવાનું કે, આ સંબંધનો તમામ પત્રવ્યવહાર માત્ર નીચેને શીરનામે જ કરવો.

નાગરદાસ હ૦ પરેખ,
બાલજીવન કાર્યાલય—મલાડ શાખા, કૃષ્ણકુટિર, કિસન રસ્તો,
મલાડ—બી૦ બી૦ સી૦ આઇ૦

વિનોદની વાતો

[લખનાર—શ્રી. કુમ તરુ]

તીસ્મારખાંની દુમાખી

શેઠ તીસ્મારખાં—સીપા! જલદી જા અને મોટર બોલાવી લાવ. મારે ૪-૧૫ ની પંજાબ મેલમાં જાવું જ જોઈએ.

સીપો—"સા'બ! હવે મોટર નહીં મળી શકે. વખત નથી રહ્યો.

શેઠ તીસ્મારખાં (જવાની ઉતાવળની ધૂનમાં) જા તારું કહ્યું કર; વખત નથી તો બે મોટર લઈ આવ!

• સીપો બિચારો વિચારમાં પડ્યો કે હવે શું કરવું?

બીરબલની હાજરજવાબી

બાદશાહ—બીરબલ, આજ મને એવું સ્વપ્નું આવ્યું કે જાણે હું મધમાં આળોટતો હતો અને તું ગંદા નર્કમાં પડ્યો પડ્યો આળોટતો હતો

બીરબલ સમજી ગયો કે બાદશાહ બનાવે છે તે પણ પહોંચેલ બુદ્ધિ હતો તે મગજ ઠંડો રાખીને બોલ્યો,—ખરી વાત નામદાર! મને પણ એ જ મુજબ સ્વપ્નું આવ્યું હતું. પણ મેં સ્વપ્નામાં વધારામાં એમ જોયું કે જાણે હું તમારું શરીર ચાટતો હતો અને તમે મારું શરીર ચાટતા હતા!

• બાદશાહ આ જવાબ સાંભળીને ચુપ જ થઈ ગયો.

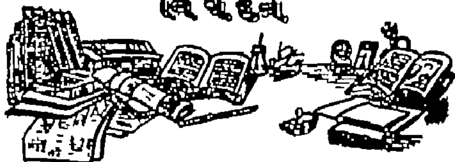
માખી કે હાથી?

એક સુરતી લાલો ચૌટે મીઠાઈ લેવા ગયો. મીઠાઈ વેચનાર ડોસીને એક પૈસો આપી મીઠાઈ વેચાતી લીધી. મીઠાઈના પડીકામાં એક માખ હતી. તે જોઈ તેણે કહ્યું, કે ડોસીમા! મીઠાઈમાં માખી છે. ડોસી ચીડાઈને બોલી—"એક પૈસાની મીઠાઈમાં માખી ન નીકળે ત્યારે શું હાથી નીકળે? મુઓ મુઓ જની તો હવે! હું પૈસે વાત કરતો છે!"

દીકરીનું હેત

મેના—બાપા! સારા માણસો જલદી મરી જાય છે, એ ખરી વાત હશે?
બાપા—હા બેટા; ઘણી વાર એમ બને છે

મેના—ત્યારે બાપા! તમે જીવો છો તે તો સારી વાત છે પણ મારી બા હજુ સુધી કેમ જીવતી રહી છે તેની મને નવાઈ લાગે છે!
સાર—સમજે તેનું મોત ને ન સમજે તેની કમબખ્તી!

પાંચમું વર્ષ—પ્રભુ કૃપાથી બાલજીવન આજે પોતાની હયાતીના ચાર વર્ષો પસાર કરી આ અંક સાથે પાંચમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. ગયા વર્ષ દરમીયાન બાલજીવનમાં લખાણ વધારે પ્રમાણમાં આપવામાં આવ્યું હતું તેમજ ચિત્રો પણ પુષ્કળ આપવામાં આવ્યાં હતાં. ચાલુ વર્ષે આથી પણ વિશેષ પ્રગતિ કરી શકાય એવો દરેક પ્રયત્ન કરવાની ગોઠવણ થાય છે. થોડાક જ વખતમાં "બાલજીવન" સંબંધી કેટલાક જરૂરી ફેરફારો કરવામાં આવનાર છે અને તે ફેરફારોને અંગે બાલજીવન વધારે સંગીન પાયા ઉપર કામ કરતું થઇ જશે એમ અમારી ખાત્રી છે

જુના અંકો—ચાલુ અંકથી બાલજીવનનું નવું પુસ્તક શરૂ થાય છે ગયા વર્ષના ૧૨ અંકો જેમણે પુસ્તકરૂપે હજુ સુધી ન બંધાવ્યા હોય તેમણે તે તરત બંધાવી લેવા જોઇએ. ઘણીવાર એવું બને છે કે જુના અંકો પૈકી કેટલાક ખોવાઇ ગયેલા હોય છે અને એવા અંકો માટે અમારી પાસે પાછળથી માગણી કરવામાં આવે છે. તેવે વખતે ઘણી વાર અંકો હોતા નથી અને તેથી ગ્રાહકો પુસ્તક બંધાવી શકતા નથી માટે જણાવવાનું કે અમારી પાસે ગયા વર્ષના થોડાક છુટા છવાયા અંકો હજુ રહેલા છે. તેવા દરેક અંકની કીમતની ચાર આના લેખે ટીકીટો બીડીને અંક જોઇએ તેટલા મગાવી લેવા મહેરબાની કરીને દરેક ગ્રાહક ,ખાસ નોંધ લેવી કે અમારી પાસે વર્ષ ૧ ૨ ૩ નો એક પણ અંક સીલીક નથી. તેમજ ચોથા વર્ષના અંકો પૈકી અંક ૧, ૨, ૪, ૭ પણ સીલીકમાં નથી માટે તે અંકો મગાવવાની કોઇએ તસ્દી લેવી નહિ. આવા અંકો વી. પી.થી મોકલી આપવામા આવશે નહિ.

પુસ્તક ચોથું તૈયાર છે:—બાલજીવનના ગયા વર્ષના ૧૨ અંકોનું અનુક્રમણિકા સાથે સંપૂર્ણ કાપડી બાંધણીનું અને આકર્ષક પુઠા સાથેનું પુસ્તક તૈયાર છે કિમ્મત રૂ. ૫-૦-૦ છે. નવા ગ્રાહકોને આ સોનેરી તક છે કારણ આવા પુસ્તકો થોડી સંખ્યામાં હોવાથી જલદી ખપી જાય છે. ૫૦૦ ઉપ-

ચૌદ પાનાં અને ૩૦૦ ઉપરાંત ચિત્રવાળું આ મનોહર પુસ્તક પાંચ રૂપીયાની કીમતે બીલકુલ મોંઘું નથી. માટે તે જલદીથી મંગાવી લેવા ભલામણ છે. આ ઉપરાંત પુસ્તક ત્રીજાની માત્ર આવૃત્તિની નકલો હવે બાકી રહી છે. તે જલદીથી મંગાવી લેવાની વિનતિ કરવામાં આવે છે. કારણ કે એકવાર આ પુસ્તકો ખલાસ થયા પછી તે કોઈપણ કીમતે વેચાતાં મળી શકશે નહિ.

સચીન સંસ્થાનમાં બાલજીવનની કદર—બાલજીવન અત્યાર અગાઉ વડોદરા તથા ભાવનગર રાજ્યોના શાળા ખાતા માટે, તેમ જ પોરબંદર રાજ્યના પુસ્તકાલય ખાતા માટે મંજુર થયેલું છે મુંબાઈ તથા કરાંચીની શહેર સુધરાઈઓ પણ પોતાની શાળાઓ માટે ખરીદે છે, મહાત્મા ગાંધીજી સંસ્થાપિત ગુજરાત વિદ્યાપીઠના તમામ કુમાર મંદિરો તથા વિનય મંદિરોમાં પણ બાલજીવન મંજુર થયેલું છે. આ ઉપરાંત સચીન સંસ્થાનના કેળવણી ખાતાના અધિકારી સાહેબ પોતાના નંબર ૨૫૦ તા. ૨૬—૯—૨૪ ના પત્રમાં જણાવે છે કે, તેમના રાજ્યની શાળાઓના ઉપયોગ માટે નામદાર દિવાન સાહેબે માસિકને મંજુર કરી તેની નકલો ખરીદવા હુકમ કર્યો છે, અને તે માટે તે રાજ્યને અમો મુબારકબાદી આપીએ છીએ. બાલજીવનની જે કદર કરવામાં આવી છે, તેને બાલજીવન સદા લાયક નીવડશે જ એવી અમો સર્વને ખાત્રી આપીએ છીએ. બીજા જે જે દેશી રાજ્યો અને લોકોપકારક સંસ્થાઓમાં બાલજીવન હજુ મંજુર નથી થયું, તેઓ પણ તેને મંજુર કરી બાલપ્રવૃત્તિને આગળ વધારવામાં મદદ કરશે, એમ આશા છે.

આભાર—બાલજીવન અત્યારની જે સ્થિતિએ પહોંચ્યું છે તે અમોએ વારંવાર જણાવ્યું છે તેમ અમારા અનેક મિત્રો અમને અનેક પ્રકારે મદદ કરી રહ્યા છે એને આભારી છે બાલજીવનને જે અનેક પ્રકારની મદદની જરૂર પડે છે તેવી મદદ અમોને કેવળ નિઃસ્વાર્થ ભાવે જે પ્રમાણમાં મળતી રહી છે, તે પ્રમાણમાં મળતી ન રહી હોત તો અમો આટલા આગળ વધી શકત કે કેમ એ શકની જ વાત છે. આજના શુભ પ્રસંગે એવા અમારા તમામ સન્મિત્રોને ઉંડા આભારની લાગણી સાથે અમે યાદ કરીએ છીએ. તેમની સંખ્યા એવડી મોટી છે કે તેમનાં એકલાં નામ લખીએ તો પણ માસિકનાં ત્રણ ચાર પાનાં ભરાઈ જાય. એમ છતાં કેટલાંક નામો અત્રે રજુ કરવાની અમારી લાલચ અમે રોકાવી શકતા નથી અમારા મિત્રવર બંધુઓને અમારે સર્વથી પહેલા યાદ કરવાના છે. શ્રી અંબાલાલ મહાશંકર જોશી, શ્રી જગમોહન ભીખા, શ્રી છોટાલાલ અંબાશંકર જોશી, શ્રી મગનલાલ જોશી, શ્રી દેવશંકર ભટ્ટ, વિગેરે એ કેવળ નિસ્વાર્થ

આવે અથવા બહુ જ નજીવા દામે અમોને જોઇતાં ચિત્રો તૈયાર કરી આપ્યાં છે. આવાં ચિત્રો કેટલાં અને કેવાં ખર્ચાળ હોય છે એ તો જેને અનુભવ હોય તે જ સમજી શકે છે એટલે તે તમામનો અમે જેટલો આભાર માનીએ તેટલો ઓછો જ ગણાય એ ઉપરાંત લેખકોપૈકી ક્રમેળ મુજબ અમને અગત્યની મદદ કરનાર શ્રી હરીલાલ પ્રભુલાલ ભચા, રણછોડજી હરિવલ્લભ શાહ બી. એ., શ્રી. અમેલાલ સવરામભાઇ દેસાઇ, શ્રી. માધવરાવ ભા કર્ણીક, ડૉ. મોહનલાલ એ. પાઠક, શ્રી. કે. પી. જરીવાલા, શ્રી. કસનજી મણીભાઇ દેસાઇ, વગેરે વીગેરેનો અમો ખાસ આભાર માનીએ છીએ. ઘણીક વાર કેટલાક ઉપયોગી લેખો વિગેરે બાલજીવન માટે તાબડતોબ તૈયાર કરાવવા પડે છે તેવે પ્રસંગે આ તમામ ગૃહસ્થોએ અમને જોઇતી તમામ મદદ આપી છે લેખો અને ચિત્રો ઉપરાંત બીજી ઘણી બાબતોમાં અમોને દરેક પ્રકારની મદદ કરવા માટે અમે ભાઇ રતીલાલ દલાલ, જમનાશંકર મોરારજી, વલ્લભદાસ લાલજી કારીઆ, ભાઇ મગ સવાઇલાલ પંડ્યા વીગેરેના પણ આભારી છીએ. આ ઉપરાંત ઘણાં બાળકોએ પણ અમોને સારી મદદ કરી છે અને તે પૈકી ભાઇ બાલુ. રમુ. વિગેરેનો અમે ખાસ આભાર માનીએ છીએ અને આ બધા ઉપરાંત સૌથી અગત્યની અને મોટા પ્રમાણમાં અમોને મદદ કરનાર ભાઇ મણીલાલ નાવજી શાહને અમે ભૂલી શકીએ જ નહિ બાલજીવન એ અમોએ વારવાર જણાવ્યું છે તેમ અમારો નવરાશની વેળાનો ઉદ્યોગ છે અને એ કામ માટે જોઇએ તેટલો વખત અમારાથી ફાજલ કાઢી શકાતો નથી. તેવા સંજોગોમાં ભાઇ મણીલાલની મદદ ન હોત તો બાલજીવનની નિયમિતતા ગયા વર્ષમાં પુરેપુરી જાળવી શક્યા છીએ, તે જાળવી શક્યા હોત કે કેમ એ શંકાભરેલું છે. ભાઇ મણીલાલનો અમે તેટલા માટે તેમની ઉમંગી મદદ માટે એકવાર ફરીથી આભાર માનીએ છીએ

અને છેવટે એક નામનો આ પ્રસંગે અમારે જરૂર યાદ કરવું જ જોઇએ તે ગૃહસ્થ તે શ્રી. મુળચંદ કિસનદાસ કાપડીઆ જેઓ ૧॥ વર્ષથી જૈન વિજય છાપખાનું સુરતમાં બાલજીવન છપાય છે આપણા દેશમાં છાપખાનાવાળાઓ ગ્રાહકોને પૈસા આપતા છતાં કેવી અને કેટલી બૂમો પડાવે છે એ તો જેમને અનુભવ હોય એ જ જાણી શકે. અમે બહુ જ આનંદ સાથે કહી શકીએ છીએ કે, ઉપલા છાપખાનાના માલિક શ્રી મુળચંદ કાપડીઆએ અમારા તેમની સાથેના સંબંધ દરમ્યાન અમને ફરિયાદનું એક પણ કારણ આપેલું નથી. નિયમિતતા અને સરળતાથી તેઓએ બાલજીવનના પ્રકાશનમાં અમને ધારી જેવી મદદ કરી છે તે માટે બાલજીવન તેમનું, તેમના ખંતીલા મહેતાજી બોઘ ઘુમરલાલનું તથા તે છાપખાનાના તમામ કામદાર ભાઇઓનું સદાનું આભારી રહેશે.

સાહિત્યસેવકોના સ્વર્ગવાસ—ગુજરાતી સાહિત્યના આકાશમાંથી વળી બીજા બે તારા ખર્યા છે. કવિ બોટાદકર એ આ જમાનાના આપણી ભાષાના એક સમર્થ કવિ અને વિદ્વાન હતા. ગરિબાઇમાં ઉછર્યા, ગરિબાઇને ભેટીને રહ્યા અને ગરિબાઇમાં જ તેઓ માર્યા ગયા. ધનની પરવા તેમણે ન કરી અને બેકદર ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદે પણ તેમની પરવા નથી કરી. ગુજરાતી સાહિત્યપ્રત્યે પ્રેમ ધરાવનાર સર પ્રભાશંકર પટ્ટણીની કૃપાથી ભાવનગર રાજ્ય તરફથી સ્વર્ગસ્થ કવિના કુટુંબને નાનકડો પણ યોગ્ય દરમાયો મળવાનું નક્કી થયું છે જે માટે સાહિત્યવિલાસી સર પટ્ટણી અને ભાવનગર રાજ્ય બન્નેને અભિનંદન ઘટે છે.

બીજા સમર્થ સાહિત્યસેવક તે ભાઇ રતનસીંહ દીપસીંહ પરમાર. ગુજરાતી સાહિત્યમાં તેમણે પોતાનો મોટો ફાળો સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયનાં પુસ્તકો વિગેરે વાટે આપેલ છે. મરહુમ બહુ જ ગરિબ સ્થિતિમાં જીવન ગુજારી મરણ પામ્યા છે. તેમની કદર કોઇએ નથી કરી. સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક સંસ્થાના સંચાલક સ્વામિજીને અમારી નમ્ર વિનંતિ છે કે ગમે તે ઉપાયે પણ આ લેખકના કુટુંબને યથાશક્તિ મદદ તેમણે કરવી જોઇએ, એ તેમનો અત્યારે અગત્યનો ધર્મ છે. સ્વ. પરમાર ઉત્કટ દેશભક્ત હતા અને સરકારની દમનનીતિના પડકારમાં તેમણે કેદખાનાનાં આકરાં દુઃખો વેઠેલાં છે. પરમાત્મા બન્નેના આત્માને શાશ્વત શાંતિ અર્પે એવી અંતઃકરણની પ્રાર્થના છે.

બાલ પૂજા

(ગઝલ)

પ્રભુ માબાપની સાંકળ ગુંથે ને આં... હિંચે,
સાહ્ય ન્હાના નયન નમણા દઇ જગ ...ન શોભાવે! ૧
રમુજે બાળ જ્યાં રીઝી હસે નાચે કુદે ગર્જે
રમતને કુદરતી રંજન રચનાત્મક કેળવ એ સર્જે! ૨
પ્રભુતા ને પ્રભાતના બાલકોની એ ન કો ઝીલે?
ન કો બાલમૂર્તિ બાલકને ચાંપ ઝટ હાથ વ્હાલે! ૩
સુકોમળ ને વિમલ સત ને નિરંકુશ બાલકો પ્રકટે
અહા! ગોપાલ ને ગરવા પ્રીતિની વીજળી ચમકે! ૪
પિતા માતા અને આચાર્ય સેવે રવ બાલકને.
ન શું એ તો મહાપૂજા પરાની વિશ્વપાલકને? ૫

શશિવ

સાહિત્ય સત્કાર

બાળક (ભિમશ)—આ ત્રિમાસિક હવે દ્વિમાસિક બન્યું છે. તેના તંત્રી મિ૦ ગીજુભાઈ બ્યાસ છે. લવાજમમાં રૂ૦ ાા નો વધારો કરી રૂ. ૧ાા કર્યું છે. આ દ્વિમાસિકને ગુજરાતી બાળકોનું ઉત્તેજન મળશે, એમ અમને આશા છે.

બાળકનો દીવાળી અંક અમે અગાઉથી લખ્યો છે. રા૦ આ૦ કાંસાવાળાની ચાર રમૂજી સચિત્ર વાતો, અને બીજા ખુબસુરત ચિત્રો તથાં તેના જ આકર્ષક લખાણોથી તે સમૃદ્ધ થયેલ હોઈ, બાળકોને તે અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે એમ નિ:સંકોચ કહી શકાય.

પ્રાયશ્ચિત—ગુજરાતી સાહિત્ય મંદિર સુરત, અનુવાદક—મંગળદાસ મ૦ દેસાઈ બી૦ એ૦, ૪૮ પાના કીંમત આના ૪

બેલ્જીયમના સુપ્રસિદ્ધ નાટ્યકાર અને કવિ મોરીસ મેટરલીંક નામના સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિની રચેલી "સીસ્ટર બીયાટ્રિસ" નામની એક નાનકડી નાટિકા ઉપરથી હિંદી ભાષામાં "પ્રાયશ્ચિત" નામનું નાનકડું નાટક રચાયેલ હતું. તેના ઉપરથી આ નાટક રચવામાં આવેલ છે. પાત્રોનાં નામો વિગેરે આપણા દેશનાં [illegible] અને ભાષા પણ સારી છે. પુસ્તક જનસમાજને ઉપયોગી [illegible]

[illegible] પ્યારાની સો વાતો—લેખક અને પ્રકાશક [illegible]બહાદુર હરગોવિંદદાસ કપાસવાળા, વરોડા. કીંમત રૂ૦ ૧-૮-૦ ડબલ ક્રાઉન ૧૬ પેજી ૬૬ પાન ૨૩૬, આશરે ૧૦ ઉપરાંત ચિત્રો સાથે, નવું પૂઠું, સાફ કાગળ, સારી છપાઈ. આ પુસ્તક તે રમૂજી સો વાતોની હારમાળામાંની શ્રેણી સો'વાતો છે. લેખક મહાશયની વાતો કહેવાની શૈલી એટલી સરસ છે કે નાનાં મોટાં દરેક આ પુસ્તક આ હારમાળાનાં આનંદનાં પુસ્તકોની માફક આનંદથી વાંચ્યા વગર ન રહે, એવી અમારી સંપૂર્ણ ખાત્રી છે.

આવતા અંક

ગુજરાતના ગાંધી—(શ્રી ગલિક) મહાત્મા ગાંધીજીના મહાન જીવન અંગે ચિત્રો સાથેનો બાળકોને ગાતા લાયક હાલરડા સાથે રમી શકાય એવો સુંદર રાસ

વહુ પરણી લાવ્યો—(સચિત્ર) નાની મોટી બહેનો હોંશે હોંશે ગાય, એવું એક સુંદર ગીત.

ખીચડી નાટક કંપની લીમીટેડ—શ્રી ડા. પ. છાયા બી. એ. એલએલ. બી.ની લખેલી આ વાર્તા વાંચી વાચકો ખુબ હસશે એમાં શક નથી

બર્કબાકની બહાદુરી—એક નાની બાળા માટે તમને હસાવે અને ગમ્મત આપે તેવા સોળ ચિત્રો સાથે જવાકના ગમ્માનો નવો સાર, ચિત્રો આ અંકમાં આપ્યા છે

બાલ ઉપાસના—સૂર્યમાળા એટલે શું? સાગો માણસ પીઠમ આવ તેમાં ખાય ખોખા પછી કેમ આવતું હશે? એ રસમય પ્રશ્નોના જવાબો.

સોનો મોયો—શ્રી કુમતરની બાળકોને ખુબ હસાવનારો વાર્તા.

કહી જાઉં છું માસી અમ—(શ્રી કરીમ મ. માસ્તર એમ. એ. એલએલ. બી.) આપમાંથી બોધ વહેવારે એવું એક કરૂણ કાવ્ય.

આ શું કર્યા જાય છે?—(કુસુમ) પોતાની માતા મરી જતાં એક નાની બાલિકાના હાથમાં પાવતિનો કરૂણરસભર્યો કે જે રડાવી નાખે એવો રોમાંચક લેખ

રાજા અને ખેડુત—બોધ સાથે ગમ્મત આપે એવી એક ચિત્રો સાથેની કવિતામાં વાર્તા

જ્વાળામુખી યાને બળતા પહાડો—(ડૉ. પારેખ) ભૂસ્તરવિદ્યાની માહિતી આપતો આ લેખ બહુ સરળ ભાષામાં સચિત્ર તૈયાર થયેલો છે પુષ્કળ ઐતિહાસિક માહિતીઓથી ભરપુર છે

જળ હાથી—આફ્રિકા ખંડમાં હિપોપોટેમસ નામના એક જંગી જળચર પ્રાણીની જાણવાલાયક વાત આ લેખમાં ડૉ. પારેખે લખી છે.

નાની નાની વાતો—શ્રી નાગરદાસ ઇ. પટેલની લખેલી ખુબ-સુરત નવીન આકર્ષક ચિત્રો સહિતની બાળકો ખુબ મોજથી વાંચીને યાદ રાખે એવી વાર્તાઓ.

દિવાળી આવી

નિશાળમા રજા પડી, સઘળા છોકરા રાજી થઇ ઘેર હતા એટલામા એક હોશીયાર છોકરો આગળ આવી બોલી ઉઠ્યો

"બોલો છોકરાંઓ, મુંબઇમાં નવા ચોપડી વેચનાર કે છે ? તેની તમને ખબર છે !" સઘળાં છોકરાઓ એકી સાથે બોલી ઉઠયાં, "હા, હા, હા !"

એક બીજા છોકરાએ વળી પૂછ્યુ, "બોલો, તેમનું નામ શું"

એક ત્રીજો છોકરો જોરથી બરાડ્યો

આર. વનમાળીદાસ બુકસેલર્સ

વળી ચોથાએ પૂછ્યુ "હા, એ તો ઠીક, પણ તેમનું ઠેકાણું શું ? ફળીયાના નાકા ઉપરથી એક છોકરો જાણે શંખ વગાડતો હોય તેવી રીતે બોલ્યો "કાલબાદેવીના સરીઆમ રસ્તા ઉપર; જ[illegible]ત્નાગીયા [illegible] નામની એક નાનકડી મહાજન વાડીની [illegible] નાનકડા [illegible] પાંચ્યુર્ના [illegible] યથી મશ્હુરી પામે[illegible]ં લાંબા સમ[illegible] પુસ્તક ભંડારમાં જ. [illegible] આંધી હિન્દી [illegible] ટલા વાળી દુકાન [illegible] ઉંચા ઓ- [illegible] તમને

બેન, આર. વનમાળીદાસ, બુકસેલરની દુકાનની એંધાણી શુ ?" આ સવાલ સાંભળી તેની મોટી બેન ધનગોરી ખડખડ હસી ને બોલી "લીલી એ બુકસેલર નહિ પણ બુક્સેલર વાહરા ભાષા બોલવા કરતાં, ચોપડી વેચનાર એમ પૂછની ?"

યમુના નામની એક ત્રીજી છોડીએ કહ્યું કે. .. તેમની દુકાનના મોખરા ઉપર જ "પૃથિવી વલ્લભ" અને "કોનો વાંક" ના બે સુશોભિત પાટિયા છે. અંબા નામની એક બાડી છોકરીએ પૂછ્યુ "બેન, એ પૃથિવી વલ્લભ કોણ હતો ?" યમુનાએ જવાબ આપ્યો, "બેન, એ ગુજરાતના પ્રખ્યાત ધારાશાસ્ત્રી કનૈયાલાલ મુનશીની કલમથી લખાયલી "માલવપતિ"—મુંજના પ્રેમકેસરીયાં દર્શાવતી, વિવિધ રસભરી રાજવંશની કથની છે. તેનુ વાચન વાચનારને "વીર શૃંગાર તથા કરૂણારસમાં" ગરકાવ કરી દીએ છે, છતાં તેની કીંમત માત્ર રૂપીઓ દોઢ જ છે એવુ સરસ પુસ્તક છે કે બાપે વારંવાર વાચ્યાજ કરૂં"

શ્યામગૌરી નામની એક ડોકડાહી છોકરીએ વચમાં જ ટહુકો મૂક્યો, "પણ પેલુ 'કોનો વાંક' શુ છે ? એ શુ કોઈ ખચ્ચર છે કે બજગણ?" ચીનુ નામની એની ગાસિએ એક ચીટીઓ દઈ કહ્યું, "નહિ, શ્રી મુનશીની જ કલમથી લખાયેલી આ પણ એક અદ્ભુત રસિક નવલકથા છે બેન, તેમાંની મણી નામની ચાતોની નાયિકા બિચારી આમ બાળા નવ વર્ષની વયે જ વિધવા થઇ ગઇ તેના ઉપર વીતેલા સીતમમાથી હે પ્રભુ ! બિચારી બાળવિધવાઓને બચાવજો. બેન પીલુ, આખી ચોપડી વાંચતા બિચારી મણી ઉપર પડેલા દુ:ખને માટે તો હુ કેટલીએ વાર છાનામાના રોઇ આટલી રસિક હોઇ તે ક્યારની ખલાસ થઇ ગઇ છે તેની કીંમત રૂ. ૩॥ છે"

વ્હાલાં બાળકો, તમને વાલ મુબારક આ સંવાદો આખા વાંચી આવનાર બાળકને હમારા તરફથી ભેટ મળશે. હવે બોલો દિવાળીમા ભેટ લેવા કયા જશો ? સઘળાં છોકરાંઓ બોલી ઉઠ્યા,

આર. વનમાળીદાસને ત્યાં

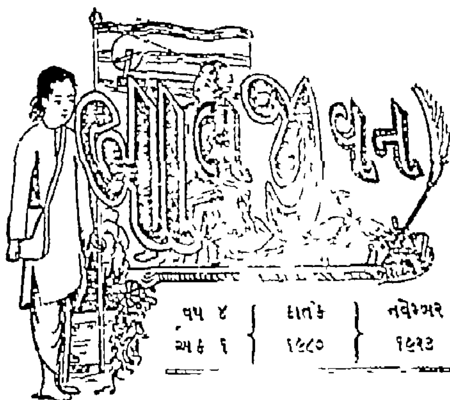
આર. વનમાળીદાસને ત્યાં——આર. વનમાળીદાસને ત્યાં.

૩૯૯૭, કાલબાદેવી, મુંબઇ, નં. ૨

મુખ્ય ચિત્રો

કાવ્યો-ગીતો-બાલગીતો-વિગેરે

બાલજીવન માટે બાલકોની પ્રાર્થના

પ્રભુ આમ બાલજીવનની જ્યોતિ જગ પ્રગટાવજો રે!
હિન્દના દિવ્ય બાલમાં રગ રગ ઉતરજો રે! પ્રભુ-૧
અણુ મૂલ ઉપર ગાજ વરસાવે બાલજીવન-જ્યોતિ પ્રગટાવે!
અંગોઅંગ અનુપ ચેતન પ્રસરાવજો રે! પ્રભુ-૨
ભારતનાં તનુઓને ભાવે નીતિ-ધર્મ લાગે જ પ્યારો!
અદ્ભુત ચિત્રકલાથી રૂપ મઢાવજો રે! પ્રભુ-૩
સ્વદેશ સેવા સ્વરાજ્ય લેવા પ્રબલ બાલકો બને કેવા!
એ શિક્ષણથી બાલજીવન ઉભરાવજો રે! પ્રભુ-૪
સિંહ કેસરી બાળ જ શૂરા! બને ધર્મમાર્ગી બહાદુરા!
આત્મત્યાગ સોનેરી મંત્ર જપાવજો રે! પ્રભુ-૫
દિન-રાત તેજસ્વી ત્યાગી કર્મવીર કરવા વડભાગી.
બાલજીવનમાં જ્યોતિ જ્વલંત જ રાખજો રે! પ્રભુ-૬
'નૂતન-વર્ષ અભિનન્દન' દેવા 'બાલજીવન'ને સાથ પણ દેવા!
"શતાબ્દિ-જીવન" મહિમા ગાવા! ઉભરાવજો રે! પ્રભુ-૭

[illegible]

પ્રાર્થના

રચના—કવિ પીપરલાલ શર્મા

અધ્યાપક, શ્રી ગુરુકુળ મહાવિદ્યાલય, અંધેરી

[ઉપજાતિ]

પ્રભુ! પ્રભુ છો જગના વિભુ છો દયાતણા ધામ પિતા! પિતા છો,
કલ્યાણ ને શક્તિ સમર્પનારા, વિરામ છો સંકટ ટાળનારા ૧

સ્વરૂપથી ચેતનમાં રમો છો, ખુશી રહીને જડમાં ભમો છો,
અગાધ ને સાધુમહિ સમાન, સંસારમાં છો વિભુ! એકતાન ૨

નદી અને સિંધુતણા તરંગે, સમીરમાં ને ગિરિરાજ શૃંગે,
સદા લતામાં નવપુષ્પ પુંજે સદા વસો છો રસરાજ કુંજે ૩

અણુ અણુમાં તુજ વાસ જાણું, ન ઠામ ઠાલું તુજથી પિછાણું
મનુષ્યના અંતરમાં વસીને, અનેક ખેલો નિત આપ ખેલો. ૪

માતાતણા સ્નેહસુધા પ્રવાહે, શિશુતણા કોમળ હાસ્ય ભાવે,
પિતાતણા પાવન ચિત્તમાંહિ પ્રભુ! વસો છો નિજરૂપ ધારી. ૫

ન ભેદ કે ભૂલ કદીય જ્ઞાન શત્રુ અને મિત્રમહિ સમાન,
પ્રભુ! કૃતિ આ તુજ દિવ્ય જોઈ નમું નમું તાત! પદે તમારા. ૬

વસો સદા પાસ તથાપિ ક્યાંય ન રંગ તારો નજરે ચડે છે,
ઉગારવા માર્ગ સદા બતાવો તથાપિ ચિન્હો ન જણાય તારાં ૭

પ્રભુ! પ્રભુ! પાવન છો પિતાજી! કહો તમોને હરી કેમ રાજી?
પડી તમારા ચરણે પિતાજી! રહું ખુશીથી નિજ કર્મમાંજી ૮

ઇચ્છા પ્રભુ! જો તુજ પાળવાની, છે શક્તિ કોની જન મારવાની,
દેખું અહીં રોજ નવા તમાશા રહું તમારો બસ એજ આશા. ૯

સુખે દુઃખે સંકટના સમામાં કે આનંદમાં રાખ વિમાસણામાં,
ચડે ન મારું મન અન્ય પંથે ઇચ્છું પ્રભુ! એજ તમારી પાસે ૧૦

ઇચ્છા, અદેખાઈ તજી બધાની બંધુ સમો હું રહું સર્વ સાથે,
દયા, ક્ષમા ને સમતા વધારો વિપત્તિમાંથી મુજને ઉગારો. ૧૧

સમગ્ર સંસારતણા જનોને કુટુંબ જાણી બહુ સ્નેહ રાખું,
ભલે કપાયે શિર સત્યમાર્ગે તથાપિ, કો દી ન અસત્ય ભાખું. ૧૨

પિતા! પવિત્ર સ્મરણે તમારા, ગયાં ગયાં પાપ બધાં અમારાં,
વિશુદ્ધ હોજો મન, વાણી, કામ, પ્રભુ! પિતાજી! ચરણે પ્રણામ! ૧૩

કરીમા

(ભુજંગી)

કરીમા ! બધા હાલ ભારી હમારા,
હમે તો ફર્યા આ કમ દે હવાના;
નિયા રાખી સૌને, ખતાથી બચાવો,
ખતા બક્ષી સૌની, ખરી રાહ દાખો,
તુને દાદ એવો, નથી કોઇ બીજો,
ને માફ ના ના ખતાઓ શુમાો *

કરીમ મહમદ માસ્તર
એમ. એ., એલએલ. બી.

* [illegible] કરીની મુરિખ્યાત "કરીમા" નામની [illegible]

[illegible]

ઉંદર મામાને !

[ગઝલ]

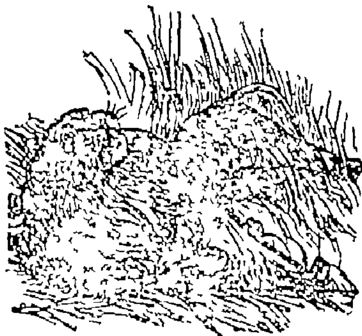
ખણીને ખોતરી ખાધું, કર્યું આ ઘર બધું પોલું;
હવે કે રહેમ લાવીને, સિધાવો તો ઘણું સારૂં.
ન દીધા'તા નિમંત્રણ કે, વગર તેડયા મસી આવ્યા,
હવે સિધાવવા વિનતી સિધાવી જાવ ઓ મામા !
કરો બસ માફ હાવે તો ઘણું વેઠયું અમે હઠથી,
વધુ ના તાર ખેંચાશે ન તો જાશે નહિ તુટી
ન ઘરનો એક ખુણોયે તમે રાખ્યો .સમો સાજો,
હતા કોઠાર ને ઢગ ધાન્ય તે ચોકખા કર્યા સર્વે.
ન મૂક્યાં અંગરખાયે કરડવા તીક્ષ્ણતીએ !
છતાં જાણે પડયું ઓછું ફુંકીને દેહને કરડી !
અરે ખુદા જરાયે તો હૃદય કે ન્યાયને ધારો,
ન ખોદો ખાવ તેનુ તો પ્રભુની બીક કૈં રાખો.
તમારા ત્રાસથી થાકી હવે તોબા કરૂ બાપુ !
ઉરે હું એમ આવે કે મીની મારી જઇ ઘાલું
પરંતુ કાઢતા બકરૂ પુસે ને ઉંટ ડરૂં તેથી,
ઉભયનું હિત વિચારીને સિધાવો ઉલ્લી એ વિનતિ

નિવાસ (હાલ)
સાબરમતીના સરકારી
કારાગૃહમાં !

દેશભક્ત કહૈયાલાલજી વિ. મહેતા

("માળવાડી" માંથી)

સિંહ અને ઉંદર

—દોહરા—

એક વિકટ વનમાં વડું વડનુ વૃક્ષ વિશાળ,
ઘેરી ઘટા તેની નીચે સિંહ વસે વિકરાળ
એક બપોરે તે સૂતો અદકો કરી શિકાર,
ઝટ દઈ ઝોકું આવતા ઉંઘી ગયો તે ઠાર
પાસે ઉંદરના ઘણા વડવાઈઓમા વાસ,
નીકળેલા જુવાનીઆ એવે પાંચ પચાસ.
આમ તેમ ફરતા જતા દેખી સૂતો વનરાજ,
તેના શરીર પર ચડી દોડે બાળસમાજ.
ખલેલ થાતાં ઉંઘમા જાગી ઉઠી વનરાજ,
પાળ દબાવી ઉંચો કરી પંજો પકડે આજ.
નાના મુષકકુમારને પછી મારવા જાય,
એવે ઉંદર મુખથી નીકળી પડી વાચાય

"માર, માર, વનરાજ ના, નાનો છું પણ તોય
મદદ કરીશ કોઈ દી તને, જે દુઃખ તુજને હોય"
આવી દયા દિલમાં જરી હસી વચને વનરાજ,
વદે "વચન તુજ પાળજે જીવતદાન દઉં આજ."
નમન કરી વનરાજને જાયે મુષકકુમાર,
વચન પાળવા મન ગમે તેને સદા વિચાર
એક દિવસ શિકારીની જાળે ફસી વનરાજ,
પાડી બરાડા ધ્રૂજવી મુક વન ગીરિ આજ
મુષકકુમારે સાંભળી સિંહરાજની બૂમ,
ઝડપ નીકળી દોડતો દબાવતો નિજ દુમ.
આવી ગયો તે ઠાર ને તીક્ષ્ણ દંતિ તતં,
કાતરતો તે દોરડું તેનુ ટાળવા મર્ત.
ઝટપટ દાંતે કાતરી કટકા કીધા કરોડ,
છુટો પાતા ઉઠતો કરીને અંગ મરોડ.
"વચન મુજબ તું ચાલીયો નાના મુષક કુમાર!
જીવ સાટે જીવ આપીઓ સફળ કરી અવતાર"
નાનાં ભૂલકાંયે કરે મોટાં સુંદર કામ,
ખત અને હિંમતવડે જીતે દિલ તમામ

નાગરદાસ ઇ. પટેલ

પોઢે મારો કનૈયો

ગીત

નીંદરડી આવીને મારા બાગમાં પેઠી;
નીંદરડી ! તુ તો છે ફૂલ-ચોર
હાં રે પોઢે મારો મારો કનૈયો ૧

નીંદરડી આવીને મારા વાસમા પેઠી;
નીંદરડી ! તુ તો છે તેજ-ચોર:
હાં રે પોઢે મારો કનૈયો. ૨

નીંદરડી તો કનૈયાની આંખમાં પેઠી,
નીંદરડી ! તુ તો છે કીકી-ચોર
હાં રે પોઢે મારો કનૈયો. ૩

નીંદરડી ! કનૈયાને તુ હાલજે બેઠી,
કનૈયો તુ જેવો દૂધ-ચોર
હાં રે પોઢે મારો કનૈયો. ૪

નીંદરડી ! તું કનૈયાને રહેજે રે સેઠી,
કનૈયો છે પૂરો હૈયા-ચોર:
હાં રે પોઢે મારો કનૈયો ૫

નીંદરડી ! કનૈયો મારા પ્રાણની પેટી
જાળવજે મારો એ અમૃત-ચોર:
હાં રે પોઢે મારો કનૈયો ૬

અરદેશર ફરામજી ખબરદાર

પોઢે મારો કન્હૈયો !

—Hindi Prabha

બાલિકા અને પક્ષીનો સંવાદ

એક બાળા ને પંખીનો સંવાદ

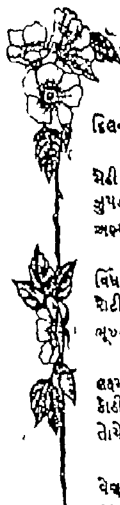
(ઓધવજી મારો કહેજો શ્યામને—એ રાહ)

બાળા—ન્હાનેરા પંખી ! મુજ ઘરમાં આવને,
તુજ માટે કર્યું પિંજર મ્હેં તૈયાર જો !
મધુરાં ફળ હું આપીશ તુજ પાસે ધરી,
તજ આમળીનાં ફળ ઉપકાર જો—ન્હાનેરા૰
પક્ષી—ખૂબ થયો ઉપકાર કુમારી તાહરો,
પણ ચાહું બહુ શીતળ વાયુ લ્હેર જો !
આંબલીઆની ડાળે ; માળો બાંધીઓ,
સોનાના પિંજરથી સારો એહ જો !—ખૂબ૰
બાળા—ઓ ન્હાના પંખી ! તું ક્હેને ક્યાં જશે !
પડશે મુશળધાર ; ભારે વરસાદ જો,
પાણી પાણી થઈ ખેતરમાં સહુ ભરી,
તો મુજ પાસે રહે કાં નહિ સુખ સાથ જો ?—ન્હાનેરા૰
પક્ષી—ના રે બ્હેની ! જ્યાંહાં હશે દૂર દેશ ત્યાં,
દરીયાનાં ખેતર આઘારે દૂર જો,
આંબલીઆ પાછા ફરી જ્યારે મ્હોરશે,
ત્યારે તું મુજ ગીત મધુર સુણીશ જો—ખૂબ૰
બાળા—કોણ તને મૂઢ પંખી ! માર્ગ બતાવશે ?
જ્યાં તું ઉડીશ નદી, પર્વત, ખીણ મંહી જો,
ભૂલીને મૂર્ખ ! ઉડ તું મુજ સમાગમાં,
નહિ તો ચૂકી નહીં તું તુજ પથ જો—ન્હાનેરા૰
પક્ષી—ના રે ના ! પ્રભુજી છે મ્હારા બેલીઆ,
દોરે પર્વત ખીણથી કુશળ ક્ષેમ જો,
મ્હેર કરી ફરમાવ્યું જાણ્યું એમણે,
જ્યાં ત્યાં પીળાં ફૂલો સૂરજ-નેત્ર જો—ખૂબ૰
(પક્ષીનાં વચન સાંભળી તેને આકાશમાં ઉડાડી મૂકતાં બાળા આશ્ચર્ય પામી બોલી)
બાળા—પક્ષી શાં છટાં કરે વખણું અમે ?
મનથી ને તનથી ? વિભુજી ! કરી મ્હેર જો,
ધન્ય દિવસ દેખાડો એ મમ દિલને,
સત્વર જોયાં પૂર્ણ થાય ઉર-નેમ જો *

વિવિત્સુ—

---

* અંગ્રેજી ઉપરથી ઉચિત સુધારા વધારા સાથે.

દિલના દિલાવર*

દિલના દિલાવર થઈએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ.

મેડી મન્દિરીયાં હોયે,
ઝુંપડીયે રહીયે તોયે;
અભ્યાગતનું સ્વાગત કરીએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ.

વિધવિધ મિષ્ટાન્ન મળતાં,
રોટીનો ટુકડો જડતો;
ભૂખ્યાની ભૂખ ભાંગી દઈએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ

લક્ષ્મીમાં લક્ષ્મી ભળતી,
કોઠી ના દેવા મળતી,
તોયે દુખિયાની વ્હારે જઈએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ

વેણ કે કુવેણ બોલે,
જીવનને કોરી ફોલે,
ઓછું ઓછું દિલડે નવ ધરીએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ.

પ્રેમની જ્યોત જાગે,
દુનિયાના દુખ ભાગે;
ચઢાવું ને મઢેલું સમજી લઈએ, ઓ બંધુઓ!
દિલના દિલાવર થઈએ.

ગોકુળદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા

---

* ભજનની ધુન

ઓમ્મર ગાય ગોચર ગાય,
ગૌ ગોકુળમાં ચરવા જાય
ચરતી ચરતી તરથી થઇ;
પાણી પીવા નદીએ ગઇ

પહેલી ફલગે ટેકરો ચઢી,
બીજી ફલગે વાઘને મળી.
વાઘ કહે હું ભૂખ્યો છઉં,
ગાય માતાને કરડી ખાઉં.

રાખો વાઘભાઈ ઘેર હું જાઉં,
મારાં વછરાં સોંપતી આઉં
થોડા સૂરજ સામા મળ્યા;
જાયે તેને બોલ જ કહ્યા.

સવાર સાંજ ને મધ્યાન્હ કાળ,
પાણી પાળે ત્રણ જ વાર.
એમ કહીને ગાય પાછી વળી,
ત્રીજી ફલગે વાઘને મળી.

લ્યો રે વાઘભાઈ મને રે ખાઓ,
ભૂખ્યા છો તે ધરાયા થાઓ.

ત્યારે ગાય તુ સતી છે;
તારા ઘીના દીરઠા છે

તારૂં દૂધ મહાદેવને ચઢે;
મહાદેવ તુજને પરસન થશે.

સંપાદક —શ્રી૦ સરલા દેસાઇ

ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા

ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા,
શું કાંતુ હો રાજ નવસરીયા,
રેંટીયો નથી હોરાજ નવસરીયા.
મારૂં ગાડુ મંગાવુ તારો રેંટીયો કરાવુ,

ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા
શું કાંતુ હો રાજ નવસરીયા,
ત્રાક નથી હો રાજ નવસરીયા
મારૂં હળ મંગાવું તારી ત્રાક કરાવુ,

ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા
શું કાંતુ હો રાજ નવસરીયા,
પુણી નથી હો રાજ નવસરીયા
ખેતર ખેતરના કાલા મંગાવુ, તારી પુણી કરાવુ,
ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા

શું કાંતુ હો રાજ નવસરીયા,
છોકરા રોવે હો રાજ નવસરીયા
મારી ઢોલકી વગાડુ તારા છોકરા રમાડું,
ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા.

શું કાંતું હો રાજ નવસરીયા,
નવરાશ નથી હો રાજ નવસરીયા
લીલો સોટો મંગાવું, તારો વાંસો ભગાવું,
ગોરી કાંતો હો રાજ નવસરીયા.

પાલીતાણા

સંપાદક—બ્હેન દુર્લભ

ભીલુડી જાજો મોરા રાજ !

ભીલુડી જાજો મોરા રાજ ! હું બલીહારીજી,
કે મુંબાઇ ગયા નહિ કે હલવો લાવ્યા નહિ
કે મને ખાધો નહિ—ભીલુડી—૧

કે સુરત ગયા નહિ કે ઘારી લાવ્યા નહિ
કે મને ખાધી નહિ—ભીલુડી—૨

કે વડોદરા ગયા નહિ કે પરવળ લાવ્યા નહિ
કે મને ચાખ્યા નહિ—ભીલુડી—૩

કે અમદાવાદ ગયા નહિ કે મરકી લાવ્યા નહિ
કે મને ખાધો નહિ—ભીલુડી—૪

કે ખંભાત ગયા નહિ કે સુતરફેણી લાવ્યા નહિ
કે મને ખાધી નહિ—ભીલુડી—૫

કે પાટણ ગયા નહિ કે પટોળાં લાવ્યા નહિ
કે મને પહેર્યાં નહિ—ભીલુડી—૬

કે જામનગર ગયા નહિ કે કંકુ લાવ્યા નહિ
કે મને વાપર્યું નહિ—ભીલુડી—૭

કે સંખેડા ગયા નહિ કે પારણું લાવ્યા નહિ
કે મને વાપર્યું નહિ—ભીલુડી—૮

સંપાદકઃ—સૌ૦ કંચન રમણલાલ

× આ ગીત ઉપર મુજબ ગામ તથા પ્રખ્યાત ચીજ મુકીને વધારવુ હોય એટલુ વધારી શકાશે —તંત્રી

નાની નાની વાતો

[લખનાર ડૉ. મોહનલાલ જ પાઠક]

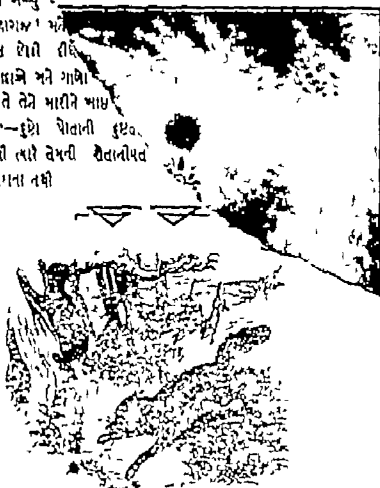
વરૂ ને ઘેટાનું બચ્ચું

ડી, પણ મગર દ
ાર હતા તે હવે ...
ે. શિયાળ બચ્યું
નહોતો, મહારાજ! મને
ભાજ ચરખ હોતી ...
વાર ખાવ... મને ગાળો
એમ કહી તે તેને મારીને ખાઈ

સાર—દુષ્ટ પોતાની દુષ્ટતા નથી છોડતી ત્યારે તેમની શેતાનીપણું કરતાં અચકાતા નથી

ભગવાન શ્રી બાલકૃષ્ણ

બિલાડી અને લોંકડી

એક જંગલમાંથી એક વખત એક લોંકડી ને બિલાડી જતાં હતાં. લોંકડીને પોતાની યુક્તિઓનું બહુ અભિમાન હતું તે તડાકા મારતી હતી કે હું મ[illegible] ખાઉં! મને એવી [illegible] આવે પણ આપણને હરકત નહિ આપણને તો હજારો યુક્તિ આવડે એટલે સહીસલામત નાસ છૂટીએ. તમો કેટલી યુક્તિઓ આવડે છે? બિલાડી બોલી, મને તો બાઈ, એક જ વાત આવડે છે તેમાં ખતા ખાધી તો મારું આવી જ બને લોંકડી બિલાડીની મશ્કરી કરતી બોલી, બાઈ! એવું તો કહીએ એટલું કહાય ? હજુ તો લોંકડીબેનના આ શબ્દો પૂરા નહિ થયા હોય એટ

નાની નાની વાતો

...જ સમજાવેલી નીતિ તે રૂપ બધને યુક્તિ આપનાર

[લખનાર ડૉ. મોહનલાલ જ] ગો. ઉમરી ૧૮.

વરૂ ને ઘેટાં ... ન ન હોય.

શિકારીનો શિકાર !

એક ક્રૂર ને પાતકી શિકારીએ આખી ઉમરમાં પોતાના બાણ વડે અસંખ્ય નિર્દોષ જનાવરો ને પક્ષીઓને મારી નાખવામાં મોજ લીધી હતી. એક દિવસ તે જંગલમાં શિકાર કરવા ગયો અને એક સુંદર પક્ષીને ઝાડની ડાળે બેઠેલું જોઈ તેણે પોતાનું બાણ તેના તરફ તાક્યું. તે પક્ષીને બાણ ઠોકીને મારી નાખવાની તૈયારીમાં તે હતો એટલામાં એક ભયાનક કાળો સાપ નીચે ફરતો હતો તેનાપર તેનો પગ પડ્યો. સાપે તરત જ તેને ડંખ માર્યો ને શિકારી બૂમ પાડીને જમીનપર પડી મરણ પામ્યો. પક્ષી સલામત રહ્યું.

સાર—નિર્દોષોનું નખોદ વાળનાર જાલમ પાપીઓ આખરે ભયંકર રીતે મરણ પામે છે ને ઈશ્વર જેને બચાવવા ધારે છે તેને કાળના મ્હોંમાંથી પણ ઉપરની વાતમાં પક્ષીને બચાવ્યું તેમ બચાવી લે છે.

ભગવાન્ શ્રી બાલકૃષ્ણ

यं ब्रह्मा वरुणेन्द्र रुद्र मरुतस्तुन्वन्ति दिव्यैस्तवै
र्वेदैस्सांग पदक्रमोपनिषदैर्गायन्ति यं सामगाः।
ध्यानावस्थित तद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योगिनो
यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः॥

જગદ્‌ગુરૂ પ્રાતઃસ્મરણીય મહાત્મા ગાંધીજી

अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च।
निर्ममो निरहङ्कारः समदुःखसुखः क्षमी॥
संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः॥

"સર્વ પ્રાણીઓમાં દ્વેષ વગરનો, સૌનો મિત્ર, દયાળુ, મમતા ને મોહની જંજાળ વગરનો, અહંકારનો ત્યાગ કરનારો, દુઃખ કે સુખને સમાન ગણનારો, ક્ષમાની મૂર્તિ જેવો, હમેશાં સંતોષી, ઇંદ્રિયોને કાબુમાં રાખનારો, દૃઢ નિશ્ચયવાળો અને પોતાના મન અને બુદ્ધિને મારામાં જોડી રાખનાર આવો જે મારો યોગી ભક્ત તે મને વહાલો છે."—એમ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણે શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ગીતાના ૧૨ મા અધ્યાયના ૧૩-૧૪ શ્લોકમાં કહ્યું છે. ગાંધીજીમાં આ સર્વ ગુણ છે ને તેથી જ તેમને જગત્ "મહાત્મા" તરીકે વદે છે.

[લખનારા—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ.]

એક રાજા હતો. તેને ત્રણ કુંવર હતા તેઓ એક વખત જંગલમાં શિકાર કરવા ગયા. જંગલમા તેઓ ભુલા પડયા અને બીજે રસ્તે ચઢી ગયા આખરે થાકયાપાકયા જંગલની બીજી બાજુ ખુબ દૂર આવેલા એક નાનકડા ગામમા તેઓ આવી ચડયા ગામની ભાગોળે એક બહુ સુંદર શિવાલય (મહાદેવજીનું મંદિર) હતુ તેઓ મંદિરની આગળના ચોતરે થાક ખાવા બેઠા. એટલામાં ઝાંઝરનો મધુરો રણકાર થયો અને હાથમાં પૂજાનો સામાન લઇ એક મનોહર સુકુમારિકા શિવાલયમાં ગૌરી પૂજન માટે ગઇ. આ કુમારિકાના રૂપની વાત જ ન થઈ શકે ચાંદાના તેજ જેવુ અમૃત ઝરતુ તેનુ મનોહર રૂપ, ચંપાના ફુલ જેવો શરિરનો રંગ, નાજુક સીધુ પાટીલુ તંદુરસ્ત શરિર એ તમામ જોઈને ત્રણે કુંવરો એકદમ લગ્ન કરવુ તો તે કુંવરી સાથે જ એમ મનમાં નક્કી કરીને બેઠા. પણ હવે જ ખરી તકરારનો મામલો ઉભો થયો ત્રણ જણ તો કાંઇ એક સ્રીને પરણી ન શકે ! ત્યારે પરણે કોણ ! ભાઇભાઇઓ વચ્ચે આ ઝઘડાએ મારામારીનુ રૂપ પકડયું. એટલામાં પેલી કન્ય પૂજા કરીને બહાર આવી મોટો ભાઇ કહે કે બધાથી મોટો હું માટે હુ જ એ કન્યાને પરણુ વચલો ભાઇ કહે, પણ બધાથી પહેલાં દૂરથી આવતી મેં એને જોઇ માટે હુ જ એને પરણું નાનો ભાઈ કહે, અરે ! પણ તે કન્યા પોતે કોની સાથે પરણવા માગે છે તે તો નક્કી કરો ! પણ નહિ. અત્યારે તો ત્રણે જણા તે સુંદરી કન્યાના રૂપના નિશામાં

એવા મકરુર બની ગયા હતા કે તેઓએ તે સવાલનો નિકાલ કરવા મ્યાનમાંથી પોતાની સમશેરો ખેંચી કાઢી. બિચારી પેલી બાલિકા આ જોઇને બહુ ગભરાઇ ગઇ અને અંદર જઇ ગૌરીમાની ખુબ પ્રાર્થના કરી આ પોતાને માટે લઢી મરતા રાજકુમારોને બચાવવા વિનતિ કરી. પાર્વતીજી (ગૌરી)એ બ્રાહ્મણ સ્ત્રીનો વેશ લીધો અને પેલા રાજકુમારો લડતા હતા ત્યાં આવી તેમને બહુ સમજાવ્યા કે તે કન્યા જેને પસંદ કરે તે પરણે એવો ઠરાવ કરો અને લડવાનું બંધ કરો. પણ પેલા રાજકુમારોએ માન્યું નહિ આથી પાર્વતી ક્રોધે ભરાયા અને પેલી ખુબસુરત કુમારિકાને એકદમ નાનકડી ગાય બનાવી દીધી બ્રાહ્મણ સ્ત્રીની આવી શક્તિ જોઈ ત્રણે રાજકુમારો દિંગ થઇ ગય હવે કન્યા પણ જતી રહી એટલે તેમને લડવાનું પણ કારણ ન રહ્યું તેઓ નિરાશ થઇને રસ્તો ખોળી પોતાના નગરમાં ગયા.

એ નગરનો રાજા હવે બહુ ઘરડો થયો હતો તેણે પોતાના ત્રણે કુંવરોને પાસે બોલાવ્યા અને કહ્યું કે, પુત્રો હવે મારો રાજપાટ છોડી જંગલમાં ચાલ્યા જવાનો વિચાર છે. તમારા ત્રણમાંથી જે સૌથી વધારે લાયક હોય તેને રાજ સોંપવું એમ મારો વિચાર છે તમારી બુદ્ધિની મારે પરીક્ષા કરવી જોઇએ. આજથી એક મહિનામાં તમારામાંથી જે મને સૌથી સરસ મલમલનો તાકો લાવી આપશે તે પરીક્ષામાં પસાર થયો ગણાશે તે મલમલ એવી હોવી જોઇએ કે મારા હાથની છેલ્લી આંગળીની વીંટીમાંથી તે આરપાર નીકળી જઇ શકે. આ વાત સાંભળી ત્રણે ભાઇઓ મલમલ લેવા નીકળ્યા. પેલા બે મોટા ભાઇઓ હતા તે ત્યાંથી દૂર દેશમાં સરસ જાતની ઢાકાની મલમલ લેવા ગયા પણ નાનો ભાઇ ત્યાં ન ગયો. તેને પેલી કન્યા બહુ ગમી ગઇ હતી ને હજુ સાંભરતી હતી રાજપાટ કરતા પણ તે કન્યાને પરણવા તે વધારે ઇચ્છતો હતો આથી તે જંગલમાંથી જઇ પેલા ગામના શિવાલય આગળ ગયો શિવાલયની નજીકના ભાગમાં એક મીઠા પાણીની નાનકડી નદી વ્હેતી હતી. તેના કિનારે એક લીમડાના ઝાડને છાંયડે તે બેઠો એટલામાં એક ગાય ત્યાં ચરતી ચરતી આવી. ગાયને માણસની વાચા થઇ અને તે બોલી, કેમ રાજકુમાર, શું જોઇએ

છીએ ? રાજકુમાર બોલ્યો, મારે મલમલ જોઇએ છીએ ને તે એવી બારિક જોઇએ છીએ કે મારા પિતાની અંગુઠીમાથી તે પસાર થઇ શકે. ગાયે તેને આરામ લેવાં કહ્યુ ને ત્યાંથી જતી રહી થોડી વારમાં તે એક નાનકડી પોટલી લઇ આવી ને તે રાજકુમારને આપીને બોલી કે આ પોટલીમાં મલમલ છે, તે, એટલી બારીક કાંતેલી ને વણેલી છે કે આખી દુનિયામા એની જોડી જડવી મુશ્કેલ છે. રાજકુમાર તે લઇને ગાયનો આભાર માનતો ત્યાંથી પોતાના નગરમાં ગયો. ત્રણે ભાઇઓના કપડાની પરીક્ષા કરવામાં આવતા મોટા બન્ને ભાઇઓ નિષ્ફળ નિવડયા જ્યારે નાના ભાઇની મલમલ એવી તો સુંદર નીકળી કે આખો દરબાર વાહવાહ કરવા લાગ્યો. રાજાએ નાના ભાઇને ખુબ શાબાશી આપી રાજાએ કહ્યુ, હવે બીજી પરીક્ષાની વાત. મારે એક નાનકડો કુતરો જોઇએ છીએ. પણ એ કુતરો એટલો નાનો હોવો જોઇએ કે મારી હાથેલીમા તે સમાઇ શકે. જાઓ ને બે મહિનામાં એવો કુતરો લઇ આવો પેલા મોટા બે ભાઇઓ તો પાછા દૂર દેશમાં ગયા પણ નાનો ભાઇ તો અગાઉ માફક પેલી જ જગ્યાએ ગયો. વળી પાછી પેલી જ રૂપાળી નાનકડી ગાય તેને મળી અને ગાયની મદદથી તેણે પોતાના રાજવી બાપને જોઇએ એવો કુતરો મેળવ્યો બાકીનો વખત તેણે તે બાગમાં જ ગાળ્યો. જ્યારે મુદત પુરી થવા આવી અને બન્ને મોટા ભાઇઓ નગરમાં આવી પહોંચ્યા ત્યારે તે પણ નગરમાં ગયો અને પિતા સમક્ષ ભર દરબારમાં નાનકડો કુતરો રજુ કર્યો તેનુ કદ ને સૌંદર્ય જોઇ રાજા ખુબ ખુશ થયો ને બીજીવાર પણ નાનો કુમાર પરીક્ષામાં પસાર થયેલો જાહેર થયો. હવે છેલ્લી ને સૌથી કપરી પરીક્ષા આવી રાજાએ કહ્યુ કે આ વખતે ત્રણે રાજકુમારો દૂર દેશમાં જાઓ ને ૩ મહિનામા પોતપોતાના માટે સૌથી રૂપાળી કન્યા લઇ આવો. જે સૌથી વધારે સ્વરૂપવતી, ને સુશીલ કન્યા લાવશે તેને હુ મારૂ રાજપાટ આપી દઇશ. બન્ને મોટા રાજકુમારો પત્નીની શોધમાં દૂરના મુલકમા નીકળી ગયા પણ નાનકડા કુમારને તો પેલી સ્વરૂપવતી ગાય ગમી ગયેલી હતી. તે તો દૂરથી જંગલ વટાવી પેલા જ ગામના શિવમંદિર આગળ ગયો. ત્યાં ગાય તેને મળવા આવી. રાજકુમારે કહ્યુ કે આ વખત તું મને મદદ કરી શકે એમ નથી કારણ મારા

આપે મને સૌથી વધારે સ્વરૂપવાન કન્યા આપવાનું કહ્યું છે. મને તો અહીં પહેલાં હતી તે જ કુમારિકા ગમે છે અને તે સૌથી વધારે રૂપવતી છે એમ મારી માન્યતા છે પણ તે તો છે જ ક્યાં ? આપે તેને ધીરજ આપી ને કહ્યું કે તું હાલ અહીં રહે ને મુદત પુરી થાય એટલે નગરમાં જજે. ત્યાં તારી ઇચ્છા પુરી થશે.

રાજકુમારે તેમ કર્યું ને તે મુદતના દિવસે બરાબર વખતે નગરમાં આવી પહોંચ્યો. બન્ને મોટાભાઈઓ મોટામોટા રજવાડાની ખુબસુરત કન્યા લઈ આવેલા તેની ધામધૂમ ચાલી રહેલી હતી પણ નાનાભાઈને એકલો પાછો ફરેલો જોઈ બધા મશ્કરી કરવા લાગ્યા નાનો રાજકુમાર ત્યાંથી પોતાના મહેલમાં ગયો મહેલમાં અંદર પેસતા જ તેણે જોયું કે પોતાના ખંડમાં એક અદ્ભુત સુંદર અને મનોહર કન્યા ઝગમગતા કિંમતી વસ્ત્રાભૂષણો સાથે રમત કરતી બેઠેલી હતી કુમારને ખુબ નવાઈ લાગી અને નજીક જઈને જોયું તો તે કન્યા બીજી કોઈ નહિ પણ પેલી જ મનોહર સુંદરી હતી. રાજકુમારના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ તે કન્યા શરમાતી શરમાતી બોલી, "કુમાર ! મારૂં નામ ચંદ્રમુખી છે ગૌરીના પુજનના પ્રભાવથી મને મારા મનગમતો વર મળશે એમ તેમણે મને આશીર્વાદ આપ્યો હતો તમને મેં જ્યારે પહેલા જોયા ત્યારે જ તમારી સાથે મારા લગ્ન કરવાનો વિચાર થયો પણ તમારા ભાઈઓના કહેવાને લીધે પાર્વતીજીએ મને ગાય બનાવી દીધી તમને બબ્બે વાર લુગડું ને કુતરૂં આપ્યું તે પાર્વતીજીના જ પ્રતાપથી ને છેવટે તમે પોતે જ મારી સાથે લગ્ન કરવા ઇચ્છા દર્શાવી એટલે હું અહીં આવી મને આ તમામ જરજવાહીર ને કપડાં ઘરેણાં માતાજીના પ્રભાવથી મળેલા છે"

રાજકુમાર તો રાજી રાજીથઈ ગયો. તે પોતાની નવી પત્ની ચંદ્રમુખીનો હાથ ઝાલી તેને ઠસાવેલે વખતે દરબારમાં લઈ ગયો અને જ્યારે રાજાએ અને દરબારે જાણે ચંદ્ર પ્રકાશી રહ્યો હોય એવા મનોહર સ્વરૂપવાળી ચંદ્રમુખીને જોઈ ત્યારે બધા એકી અવાજે બોલી ઉઠ્યાં કે નાનો રાજકુમાર જ રાજને લાયક છે રાજાએ પોતાનું રાજપાટ નાના કુમારને આપ્યું અને પોતે જંગલમાં ગયા. રાજકુમારે ચંદ્રમુખી સાથે લગ્ન કરી રૂડી રીતે રાજ કર્યું; ખધું, પીધું ને મોજ કરી મોટા બે ભાઈઓએ પણ રાજમાં ઉંચે હોદ્દે રહી રાજની સેવા કરી.

વીરાંગના એન્ટીગની

પ્રાચીન ગ્રીસ દેશની એક યાદગાર વાર્તા

[લખનાર.—શ્રી ચંદ્રકાન્ત ગી૦ પરીખ, બી૦ એ૦]

પુરાણા કાળમાં ગ્રીસ દેશના થિબ્સ નામના મુલકના રાજાને એન્ટીગની નામની એક દીકરી હતી. રાજાનું નામ ઓડીપસ હતું. ઓડીપસ રાજાએ જુવાનીની મોસમમાં પણ અજાણે પીતા આપેથી અને પત્રાઓના કૂવાએ છર વીંધિયા, દેવુ પ્રાયશ્ચિત ભોગવવા વૃદ્ધાવસ્થામાં તેને રાજપાટ છોડવો પડ્યો, અને પ્રજાએ તેના દીકરા ઇટીઓકલીસને ગાદીએ બેસાર્યો. એન્ટીગનીને તેના પિતાપર બહુ પ્યાર હતો તે તેના પિતાની લાડકવાયી દીકરી હતી ભાઇની સાથે રાજનો વૈભવ ભોગવવો છોડી બાપ સાથે દેશનિકાલમાં જ મઝાનાં કષ્ટો સહન કરવા તે તૈયાર થઇ. ઘણા દિવસ સુધી રખડી મુસાફરી કર્યા પછી કોલોનસ નજીક એથેન્સમાં આવી પિતાપુત્રીએ પોતાનો નિવાસ કર્યો આ દર્દભર્યા પ્રસંગનું બયાન ગ્રીકના સોફોકલીસ નામના વિશ્વવિખ્યાત કવિએ એવી સુંદર રીતે કર્યું છે કે તે વાંચનાર અને સમજનાર ભાગ્યે જ આંસુ પાડ્યા વિના વાંચી શકે આ સ્થળે દેશનિકાલ થયેલા રાજાને તેની બીજી દીકરી ઇસ્મીન અને તેનો દીકરો પોલીનીસીઝ જેને રાજ્યપદ ભ્રષ્ટ કરી પડનાર ઇટીઓકલીસે બાપ માન રહિત કરી કાઢ્યો હતો તે બન્ને આવી મળ્યા.

પોલીનીસીઝે લશ્કર એકઠું કરી ભાઇ સાથે વેર લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી. પણ એક બાબતથી તેનું મન કંપતું હતું અને પોતાની ઇચ્છા ભર લાવવા મેદાનમાં પડતાં તે ડરતો હતો. એન્ટીગનીએ ભાઇનું મન જાણી લીધું કદાચ યુદ્ધમાં તે મારો જાય અને પ્રાણનું પણ બલિદાન દેવું પડે તો ક્રૂર અને નીચ ઇટીઓકલીસ તેના મૃતદેહને અગ્નિક્રિયાથી અટકાવે અને જો તેમ થાય તો તેના આત્માની મુક્તિ ન થાય અને અતિ કષ્ટ સહન કરવું પડે. પણ બ્હેને વચન આપ્યું કે પ્રાણની કિંમતે પણ તેના આત્માની સદ્ગતિ કરવા તે તત્પર રહેશે અને એ સંબંધી ભાઇએ જરા પણ ચિંતા મનમાં વસવા ન દેવી. ત્યાર પછી થોડા સમયમાં તેમના બાપ અને વૃદ્ધ પિતા ઓડીપસ મરણને શરણ થયા અને બન્ને બ્હેનો ઇટીઓ-કલીસના રાજ્યમાં જઇ રહી પોલીનીસીઝે પણ નાના મોટા સરદારોને

પોતાના પક્ષમાં લીધા અને એ સર્વે ઓર્ગસે લશ્કર સહિત ભાઇના રાજ્ય પર ચડી આવ્યો. પોલીનીસ અને ઇટીઓક્લીસ બન્ને ભાઇ લડતા લડતા માર્યા ગયા, અને બન્ને પક્ષના ઘણા શૂરવીરો રણમાં પડ્યા તથા અનેક ઘાયલ થયા

આખરે બન્ને ભાઇઓનો મામો ક્રેઓન રાજા થયો અને તે મૂએલા ઇટીઓક્લીસના પક્ષમાં હોવાથી પોલીનીસીઝનું શબ દફન કરવા મના કરી, અને એ રીતે તેના મૃતદેહને રખડાવી આત્માને ત્રાસ આપવાની યોજના અમલમાં મૂકવા આજ્ઞા કરી. જીવતની સાથે તો વેર હોય પણ આ ક્રૂર મામાએ મરણ પામેલા ભત્રીજાના મડદાને પણ ત્રાસ આપવાની નીચતા વાપરી. પણ બ્હેન વચનભંગ કેમ થાય? એન્ટીગનીએ રાત્રિના ઘોર અંધકારમાં છૂપી રીતે ભાઇના શબને દફનાવવા હિંમત કરી અને તેમ કરવામાં સફળ થઇ. પણ મામાને ખબર પડતાં જ દફન સ્થળમાંથી શબને બહાર ખેંચી કઢાવ્યું અને અતિ અપમાનભરી રીતે બહાર ફેંકાવ્યું. વળી ફરી એન્ટીગની દફન કરવા નીકળી. તેની બ્હેન ઇસ્મીનીએ ના પાડી, પણ તેણે દરકાર ન કરી અને પકડાઇ જવાય અને મામો શિક્ષા કરે તો તે ખમવા વીરાંગનાની માફક તૈયાર થઇ અને તે પોતાના પ્રયત્નમાં ફતેહમંદ થઇ અને ભાઇના આત્માને પરમ શાંતિ મળી, પણ મામાની તપાસના અંતે આખરે તે પકડાઇ અને ભાઇનું વચન પાળ્યું. દસમે ગ્રીસના ઝાલીમના રાજ અમલમાં જગતનું સર્વોત્તમ રત્ન—સ્ત્રી—પર તે ચડી મરણને શરણ થઇ દુનિયામાં પોતાનું નામ અમર કરી ગઇ! આજે જગત તે અધમ સેતાન પાપી મામા ક્રેઓનના નામપર આનત વરસાવે છે ત્યારે બહાદુર બાળા એન્ટીગનીનું નામ તો અમર થઇ ગયું છે

(યોજકઃ—નાગરદાસ ઇ. પટેલ)

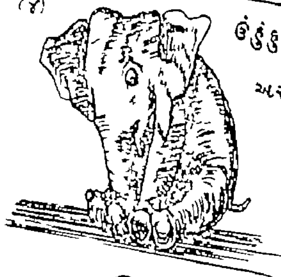
નવા સવાલો

(૧) તમને વાર્તા લખતાં આવડે છે? આ સાથેના પાના પર "હાથી અને ઉંદર" ની વાર્તાને લગતાં ૬ ચિત્રો આપ્યાં છે ને તેની સાથે ટુંકામાં હકીકત પણ આપી છે. હવે તે ઉપરથી તમે એક નાનકડી પણ મજાની વાત લખી નાખો.

(૨) ક, દ, પ, ફ, ને બ,—એ અક્ષરોના ઉપરથી છોકરાના ને છોકરીઓના કેટલાં નામો પાડી શકો? છોકરા ને છોકરીઓનાં જુદાં જુદાં તેમનાં નામો લખો. હમેશ મુજબ જેઓ વધારેમાં વધારે નામો લખશે તે સૌથી વધારે હોશીયાર ગણાશે.

(૩) 'પ્રભા' ની ઉમ્મર બીજાં ૭ વર્ષમાં, ૭ વર્ષ અગાઉ તેની જે ઉમ્મર હતી તેનાથી ૩ ગણી વધારે થશે ત્યારે કહો કે પ્રભાની હમણાંની ઉમ્મર કેટલી છે?

(૪) નીચેના ખાનામાં જે ૨૪ અક્ષરો સેળભેળ છે તેને બરાબર છુટા પાડીને ગોઠવો તો ત્રણ હિંદના મહાન પેગમ્બરો, દેશ, ને સંતોનાં નામો થશે. તમે તે નામો લખી મોકલો.

(૪)
ઉંઉંઉંઉં!
અરરરર!

બાપરે!
આ શો!ત્રાસ!
(૫)
હા આ આ હિ હિ ઠી હી

(૬)

ઘણા છોકરાઓ મુસાફરી કરવા નીકળ્યા હતા રસ્તે તંબુ ઠોકી, દેવતા સળગાવીને લાકડાં લેવા ગયા હતા. બહુ વખત થયો છતાં પાછા આવ્યા નહિ. કુત્રો તેમની વાટ જુએ છે. છોકરાઓ પાસે જ છે. તમારે જોવા હોય તો ચિત્ર ફેરવીને જુઓ.

વા
દ
રા
ની
વ
ઢ
વા
ડ

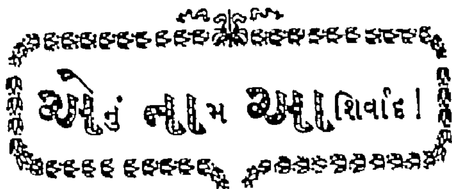

વાંદરાંની લઢવાડ

બે વાંદરા હતા. એક વખત તેમને જરાક તકરાર થઈ ગઈ હનુમાનજીની પુછડી કેટલા હાથ લાંબી હશે એ બાબતસર તેમને વાંધો પડેલો હોય એ બનવાજોગ છે જરાક બોલાચાલી પરથી વાત વધી પડી અને વાંદરાંભાઈની જાત એટલે એકદમ બન્ને મારામારી પર ચડયા એમાનો એક હતો જરાક જાડો ને મજબૂત તેણે પોતાની મજબુત તરવાર હાથમાં લીધી. બન્ને જણ ગયા જુમ્માદાદા વ્યાયામશાળામાં. પેલો જાડો વાંદરો કહે કે અમસ્થા આવી જા બીજો વાંદરો હતો જરાક સુકલો પણ અક્કલવાળો હતો તે સમજ્યો કે આ જાડાભાઈની તરવાર જો સોગજોગે ગળાપર આવી ગઈ તો તરત 'રામરામો!' થઈ જવાના! તણે એક ગમત કરી છોકરાઓને રમવાનો પગદડો (ફુટબૉલ) પડયો હતો તે માથાપર મૂકયો અને તે ઉપર પહેરણ પહેર્યું (જુઓ ચિત્ર ૧) પગદડાપર તેણે ટોપી પહેરી પછી તે પણ તરવાર લઈને તૈયાર થઈ ગયો. પેલો જાડો વાંદરો શુ ચરાયો કે આ આવડો ઉંચો કયાંથી થઈ ગયો! (જુઓ ચિત્ર ૨) કાંઈ નહિ ભગાણું બતાવી દઉં બન્ને વાંદરાંઓ મારામારી પર આવી ગયા પેલો જડસો શૂરમાં આવી ગયો ને તેણે ખુબ જોર વાપરીને પોતાની તરવાર પેલા પાતળા વાંદરાના પગદડાપર લગાવી દીધી ચટ લઈને પેલો પગદડો ગબડી પડયો (જુઓ ચિત્ર ૩) જાડો વાંદરો સમજ્યો કે એ હનુમાનજી રે! આ તો ખુનનો મામલો ઉભો થઈ ગયો બિચારો ખુબ ગભરાઈ ગયો ને ઝડપથી દોડીને બહાર નીકળવા મંડયો (જુઓ ચિત્ર ૪) પાતળો વાંદરો ખુબ હસતો હસતો પેલો પગદડો હાથમા લઈ જાડા વાંદરા પાસે દોડયો ને બોલ્યો, " હે ભીમસેનના પિત્રાઈ જાડાલાલભાઈ! આ જુઓ! તમે મારૂ ખુન નથી કર્યું !" જાડા વાંદરાએ જ્યારે ખરી વાત જાણી ત્યારે તેનો આનંદ માયો નહિ. તેઓ બન્ને પોતાની વઢવાડ ભુલી ગયા ને હળીમળીને ગમત કરવા લાગ્યા

—છુમંતર

[લખનાર—શ્રી હરિલાલ મ. છાયા, બી એ. એલ.એલ. બી]

શ્વાનરાજ સબંધી શાસ્ત્રાર્થ કરનાર વિપ્રકુલકમલ શ્રી ભોગળભટ્ટાચાર્યને તો તમે ઓળખો છો તેમનો એકનો એક સુપુત્ર ચંદ્રશેખર બાર વરસ સુધી કાશીમાં રહી સકલ શાસ્ત્રપારંગત થઇને વતનમાં આવી પહોંચ્યો ભોગળભટ્ટે હોંશથી દીકરાને આગળ પાડવા ગામના પટેલને ત્યાં આશિર્વાદ દેવા મોકલ્યો. ચંદ્રશેખર પાછો ફર્યો એટલે બાપે આતુરતાથી પૂછ્યું, "કા ભાઈ, પટેલને આશિરવાદ દઈ આવ્યો?"

ચંદ્રશેખર—હા પિતાજી, પરંતુ મત્કાલમૃત્યુ હરણમ્ થી કરીને શતસંવત્સરં દીર્ઘમાયુ સુધી હું ભણી ગયો તોએ પટેલનું દિલ રાજી થયું હોય એમ લાગ્યું નહિ; અને અકળાતા પૂછતાં "તમને બારમો ચંદ્રમા છે" એમ મે કહ્યું તો તે મુછમાં હસીને બોલ્યા કે "કાલ તમારા બાપને આશિરવાદ દેવા મોકલજો"

ભોગળભટ્ટ—તારી કાશીની વિદ્યા અહીં કામની નથી ગમ્મા! અહીં તો જે પાણીએ મગ ચડે તે પાણીએ ચડાવીએ તો ફાવીએ! આવજે કાલે મારા ભેગો

બીજે દહાડે સવારે બાપ દીકરો પટેલના ઘર તરફ ચલ્યા પટેલની ડેલી આઠ દશ કદમ દૂર રહી ત્યાંથી બાપ પડકારવા મંડયો.

"જે થાય ! જે થાય ! પટેલની ચડતી ! પટેલની ઘોડીની ચેડતી ! ખમાં પટેલની પાંઠીને, ને ખમા પટેલની ગાડીને !–ખમાં પટેલની આઠીને ને ખમાં પટેલની વાડીને !–ખમાં પટેલની ઘોડીને ને ખમાં પટેલની છોડીને !–ખમાં પટેલની જોરૂને ને ખમાં પટેલનાં છોરૂને !—આ બારશ ને બુધવાર પટેલને અદરમા સાઠમો !"

પટેલ ક્યારના ઓશરીમા આવીને હાથ જોડી કહી રહ્યા હતા કે "મા'રાજ ખમા કરો !"

વાલોળ

(સંપાદક—શ્રી સુમતિ નાગરદાસ પ પરેખ)

મ્હારા વાડામાં વાલોળોનો છોડ,
સુપડુ ભરીને મ્હેં તો વાલોળો ઉતારી
છમ લઇને છમકારી હો રજ,
વાલોળોની લાગી લહાય
તાસળીમા ઘાલી હુ તો સાસુ પર ગઇ'તી,
સાસુએ મ્હોં મચકોડયાં હો રજ
વાલોળોની લાગી લહાય
વાડકીમાં ઘાલી હું તો જેઠ પર ગઇ'તી
જેઠાણીએ મેણા માર્યા હો રજ
વાલોળોની લાગી લહાય
વાડકીમાં ઘાલી હુ તો બેની પર ગઇ'તી
બેની તો વેણુ મીઠા બોલી હો રજ
વાલોળોની લાગી લહાય

—શબ્દોની ઝમઝમક—

(૧) અકરમી અડવો અરાસણમાં આગગાડીને અથડાયો (૨) કરસનીઆના કુતરાએ કાશીપુરામાં કાળીમાશીને કરડીને કાળો કેર કર્યો (૩) ખીમસનાના ખીમરાએ ખેડીબારામાં ખીચડી ખાધી (૪) ગુજરાતની ગાયોને ગોપાળે ગોધરાના ગોચરમાંથી ગોતી (૫) ઘોઘાના ઘંચાએ ઘેલાકાકાની ઘોડી ઘેકારમાં ઘાલી. (૬) ચાંદવાડના ચપરાશીએ ચારોદમા ચિંતુભાઈના ચોતરે ચપટી ચણા ચાવ્યા (૭) છાણીપેરના છોટાલાલે છોકરાંને છાપરે છોડી (૮) જમશેદપુરના જાગીરદારને જ છીરાનાં જરમાનુએ જામ, જેલી, જાયફળ જમાડ્યાં (૯) ઝમકામાંની ઝરી ઝબકી (૧૦) ટુવાના ટોકરશીએ ટોપલી ને ટપટપીયું ટોકરે ટીંગાડ્યું (૧૧) ઠકરાણા ઠોકરાઈને ઠર્યા (૧૨) ડાહ્યાલાલનાં ડ ડમરૂને ડુગડુગી દેવાં (૧૩) ઢસાનો ઢોલમારૂ ઢીલોઢસ (છે.) (૧૪) તળાજાનો તાપીદાસ તાપી નદી તર્યો. (૧૫) થાનગઢમા થાળી થરથરી. (૧૬) દિગમ્બરના દેવશંકરે દાદુભાઈ દર પર દિવાળીને દીવાળીમા દારૂખાનું દીધું

—ક્રમશઃ

ફીકુની કરામત

[લખનાર—શ્રી અંબેલાલ સ દેશાઇ]

એક વખત ફીકુના બાપા પોતાના ઓરડામા બેસીને લખતા હતા અને પાસેજ ફીકુ બેઠો બેઠો બોર ખાતો હતો બોર ખાતા ખાતાં તેણે એક ઠળીઓ બાપાએ લખેલા એક કાગળ ઉપર નાખ્યો એટલે ફીકુના બાપાએ ફીકુને કહ્યુ "મૂર્ખા, આ શુ કર્યું. કાગળ સાફ કર અને ઠળીઓ બહાર ફેંકી દે!"

તરત જ ફીકુએ તે કાગળપરનો બોરનો ઠળીઓ લઇ લીધો અને પાસે જ એક પાણીનો લોટો હતો તેમાં બોળીને સાફ કરીને બહાર ફેંકી દીધો.

ફીકુના બાપાએ કહ્યુ "અરે લોટામા શા માટે એ ઠળીઆને બોળે છે? બધુ પાણી ખરાબ કર્યું? જા એ પાણી બહાર ઢોળી દે!"

ફીકુએ કલ્પના કરી કે લોટામાંનુ પાણી ખરાબ થયુ તેથી બાપા ખીજાયા છે, અને જો હવે લોટો ખરાબ થશે તો વધારે ખીજવાશે તેથી બોર ખાતાં ખાતાં પોતાના ખરડાયલા હાથ પાણી પીવાની ઝોળીમાં બોળી હાથ સાફ કરી લોટામાનુ પાણી બહાર ઢોળી મુક્યું

તે જોઇને ફીકુના બાપા ફીકુ ઉપર વધુ ગુસ્સે થયા અને કહ્યુ, "જંગલી! ગોળીમાનુ પાણી પણ બગાડ્યુ ને? જાવ, હવે તે પાણી પણ ઢોળી મુક!"

ફીકુને બાપની આજ્ઞા પાળ્યા વિના છુટકો જ નહોતો તે એકદમ ગોળી વરદ ઉંચકીને જતો હતો એટલામા પાસે જ શાહીનો ખડીયો હતો તેને ફીકુનો પગ લાગવાથી તે ઉંધો ઉઠી પડયો. ત્યારે બાજુ શાહી ઢોળાઇ. ખડીઓ ઉચકી લેતા ફીકુના હાથને

શાહી લાગી, પાણીની ગોળીને પોતાના હાથની શાહી ન લાગે તેટલા માટે પાસેજ ખીંટી પર મુકેલા બાપાના નવાં ધોતીયાએ પોતાના શાહીથી ખરડાયલા હાથ ઠીકુએ લુછી નાખ્યા, અને ઝટપટ ગોળીમાંનુ પાણી ખોકડીમા ઢોળી મુક્યુ.

ધોતીયુ શાહીવાળું થયેલું જોઇને ઠીકુના બાપા પુષ્કળ ખીજવાયા અને બોલી ઉઠયા "આમ કેમ કરે છે ? નવુ ધોતીયું પણ ખરાબ કર્યું ને ? જા હવે ચુલો સળગાવ; તેના ઉપર તપેલુ મુકી તેમા એ ધોતીયુ બાફીને આપણે એ ડાઘો કાઢી નાખીએ. ત જા, હું વોશિંગ સેડ (કપડાં ધોવાનો ખાર) લઇને આવુ છુ

કોઇપણ કામમા ઠીકુની અક્કલ બહુ આગળને આગળ જ કામ કરતી હતી ઠીકુએ એકદમ ચુલો સળગાવ્યો અને તેના ઉપર તપેલુ મુકી અંદર ધોતીયુ નાખ્યુ ઠીકુના બાપાએ આવીને જોયું તો તપેલામાથી ધોતીયાનો એક છેડો બહાર લટકતો હતો તેમણે એકદમ બૂમ પાડીને કહ્યુ "અરે ઠીકુ ? અરે પેલો છેડો નીચે લટકે છે તેને તપેલામા ઘાલ નહી તો હમણાં ધોતીયું સળગી ઉઠશે!"

ઠીકુએ ધોતીયાનો છેડો અંદર ઘલવા હાથ લગાડ્યો તો તે દાઝ્યો લાગ્યો એટલે તુરતજ તેણે ચુલામાનું એક સળગેલુ લાકડુ લઇને તે વડે ધોતીયાનો છેડો તપેલામાં નાંખ્યો !

થોડીવાર પછી ઠીકુના બાપાએ આવીને જોયુ તો, ધોતીયુ સારી રીતે બળે છે એટલે તેમણે બરાડ મારીને કહ્યુ:—"અરે ! અક્કલવગરના ! આ શુ કર્યું ? ધોતીયુ આખરે સળગાવ્યુ ને ? તપેલામા પાણી રેડયું છે કે નહી ? ઉતાર, ઉતાર, તપેલુ ઉતારી પાડ, નહી તો તપેલુ ફાટી જશે."

ઠીકુએ બહુ જ ઉતાવળથી તપેલામાંનુ સળગેલુ ધોતીયુ એકદમ એવા જોરથી ફેંક્યું કે તે બારી વાટે નીચે વાડામા જઇને પડયુ.

વાડામા એક બાજુએ ઠીકુના બાપાએ ગાયને માટે સુકુ ઘાસ ભરેલુ હતુ તેમા જઇને સળગેલુ, ધોતીયું પડવાથી તે ઘાસ એક બાજુથી સળગ્યુ. તે દિવસે ઠીકુની કીસમતથી મોટી આગ લાગી હોત પણ ઘણા લોકોએ આવીને સળગેલુ ઘાસ બુઝાવી નાખ્યું એટલે આગ લાગી નહી

ભમરા

[લખનાર—બ્હેન " નોશાકરી પીઠાં "]

જમીનમાં જાતજાતનાં જંતુઓ વસે છે જમીનની અંદરના દરેક કાણાની અંદર, અને મોટા પથ્થરોની વચ્ચેટોમે, આપણે મખમલ જેવાં ને સુંદર જંતુઓ જોઈ શકીએ છીએ તેમાં આ પશુને ઉપયોગી થઇ પડે એવું જીવડું ભમરો પણ છે ઘણે ભાગે દરેક ઘરમાં તમો આ ખુબસુરત ભમરાભાઈને મોટા ને પાતળા લાલ ને આસમાની રંગના જભ્ભામાં જોશો તમો તેનું ચોકખુ માટીનું બાંધેલું ઘર પણ જોઇ શકશો. જે ભમરો ઘર બાંધનાર, વર્ગમાં આવે છે તે તેના વિચારમાં બહુ વહેવારૂ હોય છે ભમરો પોતાનું ઘર તમારી કુંચીના કાણામાં, અથવા તમારા નકશાની ઘડી અંદર, અથવા તમારી ચોપડી ઉપર બાંધવાનું પસંદ કરે છે પણ બિચારી ભમરી જાણે છે કે તે બાંધેલું ઘર થોડા વખત માટેની તેની કબર છે કારણ ઘર બાંધ્યા પછી ભમરી તેમાં ઇંડાં મૂકે છે, જેમાંથી પાછળથી ભમરાનાં બચ્ચા પેદા થાય છે.

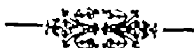
જ્યારે ઈંડાં સેવાય છે, ત્યારે તેમને માટે ખોરાક જોઇએ છીએ. તે મેળવવા ભમરી એક જાતનો કીડાનો જથ્થો પહેલો ભેગો કરે છે જેવો એક કીડો તેના સપાટામાં આવે છે કે તરત તેને ગરદનમાંથી પકડે છે ને પોતાનો ઝેરી ડંખ તે કીડાને મારે છે. ફેબર નામનો મહાન ફ્રેન્ચ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી કહે છે કે— "ભમરી ઘણી જ હુશીયાર વાઢકાપ કરનારી હોય છે, કારણ કે તે જાણે છે કે પોતાના શીકારના શરિરમાં પોતાનું ઝેર કેવી રીતે ને કેટલું દાખલ કરવું, કે જેથી-તે શીકાર ઉંઘમાં પડે

પણ મરી ન જાય આમ શીકારનો જથ્થો એકઠો થવા ભમરી તેમને પોતાના ઘરમાં લાવે છે તેવે વખતે શીકારી કે પકડાયલા કીડાઓ બેશુદ્ધ ને નાચાર ત્યાં પડેલા હોય છે. તે કીડાઓ એક અઠવાડીઆથી બે અઠવાડીઆ સુધી તાજા ખાધ લાયક રહે છે દરેક ઘરમાં સાત સાત કીડાને મૂકવામાં આવે છે; ને ત્યાર પછી તે દરેકમાં એકેકુ ઇંડુ મૂકે છે આ પછી મોટું મટોડુ લાવી પોતાનો જવા આવવાનો માર્ગ તે બંધ કરે છે. આવી રીતે ભમરી પોતાના બચ્ચાંને ઉછેરવા મહેનત કરે છે.

સુખી થવાનાં પંદર સુત્રો

(૧) માતાપિતાની સેવા કરો
(૨) [illegible] મિત્રોમાં સમાનતા રાખો.
(૩) અભિમાનને વશ થઈ [illegible] કરો
(૪) સાચા બોલા થાઓ
(૫) અંતઃકરણ નિર્મળ રાખો
(૬) જગસ્વામીપર પ્રેમ રાખો
(૭) ગુરુપર પૂજ્યભાવ રાખી તેમની આજ્ઞાનુસાર વર્તન રાખો.
(૮) સહાધ્યાયી સાથે પ્રેમભાવ રાખી તમે પોતે સુધરી તેમને સુધારો
(૯) રમત અને વિદ્યા બન્ને પર સમાન ભાવ રાખો
(૧૦) કામ હાથમાં લો તેને ઉત્સાહથી પાર ઉતારો
(૧૧) સ્વાશ્રયી બનો
(૧૨) રોજ સવારે ઈશ્વરને યાદ કરો
(૧૩) માતૃભૂમિનું કલ્યાણ ઇચ્છો,
(૧૪) સ્વધર્મનો ત્યાગ કરો. પરમાત્મને પેખો
(૧૫) [illegible] ઉત્તમ કાર્ય કરી મનુષ્યજન્મ સફળ કરો.

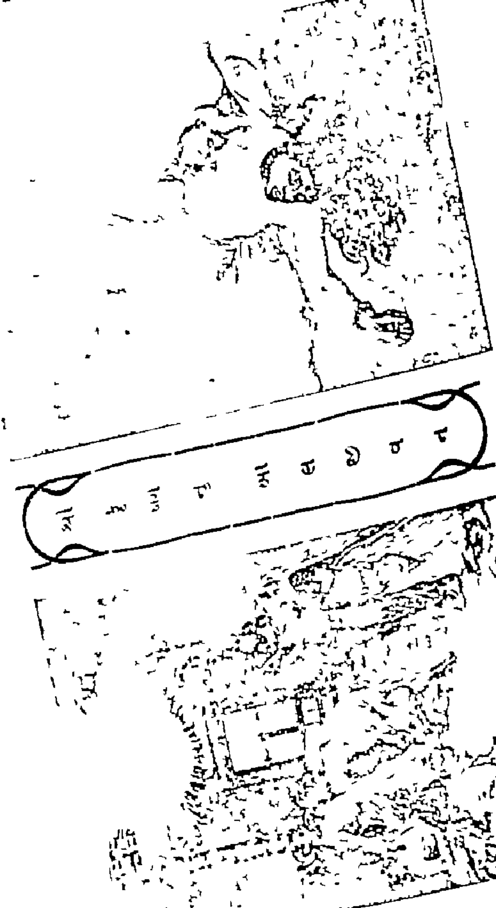
મુક્તાગૌરી મગનજી ઓઝા

શ્રી કૃ ષ્ણ ઉ આ ચ ર વ ન

મથુરાના કારાગૃહમાં શ્રીકૃષ્ણનો જન્મ

વસુદેવ શ્રીકૃષ્ણને મધ્યરાત્રે યમુના ઓળંગી

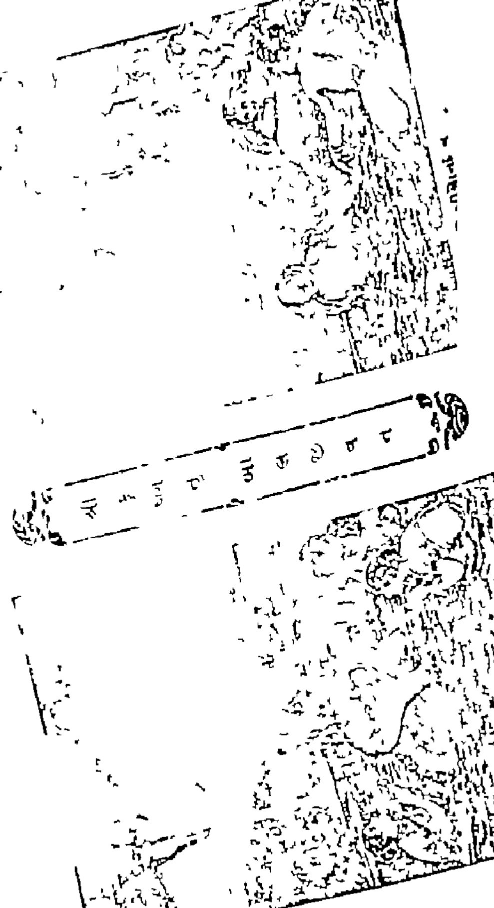

શ્રી કૃષ્ણ બાલ ભાગવત

તૃણાવર્તનો વધ

કુબેરપુત્રોને કૃષ્ણ મોક્ષ આપે છે

▲ 7709—Lakshmi Art, Bombay, 8

શ્રી કૃષ્ણ ઠ મા લ છ વ ન

રાધાકૃષ્ણ

કૃષ્ણ રાધાની વેણી ગુંથે છે

શ્રી કૃ ષ્ણ ઉ આ લ ઉ વ ન

શ્રી કૃષ્ણનું બાળજીવન

(લખનાર—શ્રી સ્નુષિકાઠ હરિભક્ત શાહ)

શ્રી કૃષ્ણ એટલે ઇશ્વરના અવતાર

તેમનો જન્મ કંસ વિગેરે અનેક દુષ્ટ લોકોને શિક્ષા કરવા માટે શ્રાવણ વદ ૮ ની રાત્રે કેદખાનામાં થયો હતો. તેમના બાપનું નામ વસુદેવ અને માનું નામ દેવકી હતું.

મથુરામાં કંસ નામે મહા બળવાન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. પોતાના બાપ ઉગ્રસેનને ગાદીએથી ઉઠાડી પોતે ગાદીએ બેઠો હતો. તેની બ્હેનનું નામ દેવકી હતું અને તે શ્રી કૃષ્ણની માતા થાય. દેવકીના લગ્ન પ્રસંગે એવી આકાશવાણી થઈ હતી કે આ દેવકીનો આઠમો બાળક કંસને મારશે. આ ઉપરથી લગ્ન પછી તરત જ કંસે વસુદેવ તથા દેવકીને કેદ કર્યાં અને તેમના દરેક બાળકોને તે જન્મતાની સાથે જ મારતો ગયો. પ્રભુની માયાના બળે દેવકીનો સાતમો ગર્ભ ગોકુળમાં લઈ જવામાં આવ્યો અને ત્યાં બળદેવ નામે એક બાળક અવતર્યો. આઠમા ગર્ભમાં શ્રી કૃષ્ણ સાક્ષાત્ ઇશ્વરના સર્વ અંશો સાથે કેદખાનામાં પ્રગટ થયા.

જન્મતાં જ પ્રભુએ પોતાનું ચતુર્ભુજ સ્વરૂપ માતપિતાને દેખાડ્યું અને જણાવ્યું કે હમણાં જ મને તમે ગોકુળમાં મૂકી આવો અને ત્યાં જન્મેલી એક કન્યાને અહિં લાવો. ત્યાર પછી શ્રી કૃષ્ણે બાળક સ્વરૂપ ધારણ કર્યું.

તરત જ વસુદેવ શ્રીકૃષ્ણને એક ટોપલામાં મૂકી બહાર લઇ ગયા. પ્રભુ કૃપાથી બધાં માણસો ઊંઘમાં જ પડ્યાં હતાં. મથુરાથી ગોકુળ જતાં વચ્ચે યમુના નદીમાં થઇને જવું પડે છે. જ્યારે વસુદેવ શ્રીકૃષ્ણને લઇ યમુનાના જળમાં ચાલતા હતા ત્યારે અંધારી રાત્રિનો સમય હતો, વરસાદ ઝરમર

ઝરમર વરસતો હતો. પ્રભુની પાછળ શેષ નાગે પોતાની ફેણાથી પ્રભુ ઉપર છત્ર કરી રાખી હતી. યમુનાનું જળ શ્રીકૃષ્ણના ચરણને અડકવા માટે ઉછાળા મારી ચડવા લાગ્યું. વસુદેવના ગળા સુધી જળ આવતાં તે બહુ જ ગભરાયા. ત્યાં પ્રભુએ ટોપલામાંથી પગ બહાર કાઢ્યો અને જળને અડકાડ્યો કે તરતજ જળના બે ભાગ પડી જઇ વચ્ચે રસ્તો પડી ગયો. વસુદેવ ગોકુળમાં ગયા. નંદરાજાની સ્ત્રી યશોદા અને આખું ગામ ગાઢ નિદ્રામાં હતું. ત્યાંથી કન્યા લીધી, શ્રીકૃષ્ણને યશોદાની પાસે રાખ્યા અને પાછા મથુરાના કેદખાનામાં દાખલ થઇ ગયા.

આ કન્યા સાક્ષાત યોગમાયાનો અવતાર હતી. તરત જ તેણે રડવા માંડ્યું. કંસને બાળક જન્મ્યાની ખબર થઇ અને તે દોડતો ત્યાં આવ્યો. બાળાકારે તે ગ્યાન દેવકી પાસેથી ખુંચવી લીધી અને પત્થર પર પછાડવા જેવી ઉગામી કે તે હાથમાંથી છુટી અને આકાશમાં ઉડી તે ત્યાં વિજળીના ચમકારા માફક પ્રકાશવા લાગી અને બોલી "મૂર્ખ કંસ! મને શા માટે મારવા ધારે છે? તારો શત્રુ તો ગોકુળમાં આ વખતે રમ્યા કરે છે!" આ સાંભળતાં જ કંસને ક્રોધ અને આશ્ચર્ય બન્ને એકી સાથે થયાં અને તરત જ તે પોતાના મહેલમાં દોડી ગયો.

હવે બાળક કૃષ્ણને મારવા માટે તેણે અનેક ઉપાયો રચવા માંડ્યા. અનેક રાક્ષસોને તેણે ગોકુળમાં મોકલ્યા અને ત્યાં આવેલાં બાળકોને મારવાનું શરૂ કરી દીધું. તેને પુતના નામે એક બ્હેન હતી, તેણે કૃષ્ણને મારવાનું માથે લીધું. તે સુંદર જુવાન સ્ત્રીના રૂપે ગોકુળમાં ગઇ. નંદજીને ત્યાં પુત્ર અવતરેલ હોવાથી આખા ગામના લોકોને આનંદ આનંદ થયો હતો. એ વખતની સ્ત્રીઓ નંદના ઘરમાં આવવા તેમ દરરોજ ફર્યા જ કરતી હતી અને કૃષ્ણને રમાડી જતી. આ બધી સ્ત્રીઓ ભેગી પેલી પુતના પણ આવી ગઇ. તેણે પોતાના સ્તન ઉપર ઝેર લગાવેલું હતું અને રસ્તે આવતાં અનેક નવા અવતરેલાં બાળકોને ધવરાવી તેણે મારી નાખ્યાં હતાં. જ્યારે બીજી બધી સ્ત્રીઓ રમતમાં રોકાયેલી હતી ત્યારે પુતનાએ શ્રી કૃષ્ણને લઇને ધવરાવવા માંડ્યું. શ્રી કૃષ્ણ તો બધું જાણતા જ હતા. તેમણે એવા તો જોરથી પુતનાને ચૂસવા માંડી કે તેનાં બધાં આંતરડાં તણાવા લાગ્યાં. તરત જ તે ત્યાંથી બહાર દોડી ગઇ પણ પ્રભુ તો તેને વળગેલા જ રહ્યા. બહાર નીકળી તેણે પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું અને દુઃખ સહન ન થવાથી ચીસ પાડીને જમીન પર પછડાઇ પડી. બધા ગામના લોકો તેના

પડવાનો અવાજ સાંભળી જોવા આવ્યા તો તેમણે એક મોટી રાક્ષસીને મરેલી પડેલી જોઈ અને કૃષ્ણને તેના પર પડીને ધાવતા જોયા. ગોપીઓ કૃષ્ણને તેના પરથી ઉપાડી લીધા અને તેમની નજર નાખી. પુતનાના ભારે શરીરના ટુકડા કરી તેને બાળવામાં આવ્યું. શ્રી કૃષ્ણે પોતે તેને ધાવેલા હોવાથી તેને પ્રભુએ માતા ગણીને મોક્ષ આપ્યો તેના બળતા શરીરમાંથી નીકળતી સુગંધ ચાર ચાર ગાઉ સુધી ફેલાઈ ગઈ

એક દિવસ શ્રી કૃષ્ણને ગાડા તળે ઝોળી નાખી તેમાં સુવાડયા હતા તે ભૂખ લાગવાથી રડવા લાગ્યા પણ કોઈનું લક્ષ તેમના તરફ ગયું નહિ. તેમણે રીસ કરીને લાત મારી તેથી ગાડું ઉંધું પડી ગયું ત્યાર પછી એક દિવસ યશોદા માતા બાળકને ધવડાવતા હતા એટલામાં પ્રભુએ કંસના ઘરના એક રાક્ષસને આવતો જોયો કૃષ્ણનો બહુ ભાર લાગવાથી નીચે મુકી મા કામે લાગી એટલે પેલો તૃણાવર્ત નામનો રાક્ષસ વાયુરૂપે શ્રી કૃષ્ણને ઉપાડી ગયો આખા ગામમાં વંટોળીયાથી ધૂળની આંધી પુરાઈ ગઈ શ્રી કૃષ્ણ અને રાક્ષસનું આકાશમાં ભયંકર યુદ્ધ થયું. આખરે રાક્ષસને નીચે નાખ્યો અને તેના પર પ્રભુ સહીસલામત રીતે પડી રહ્યા. લોકોએ તેને ઉપાડી લીધા, નજર બાંધી ને બ્રાહ્મણોએ શાંતિ કરાવી.

એક વાર પ્રભુએ બગાસું ખાધું અને પોતાના મોઢામાં આખું જગત દેખાડ્યું. બીજી વાર શ્રી કૃષ્ણે માટોડી ખાધેલી તેથી યશોદાએ મોઢું જોવા ખોલાવ્યું તો તે વખત પણ આખું બ્રહ્માંડ તેમાં જોયું અને વિસ્મય પામ્યાં. આમ વારંવાર પ્રભુ પોતાનું સ્વરૂપ દેખાડતા પણ માયાના આવરણમાં તરત જ બધા પ્રભુને ભૂલી જતા અને બાળક ભાવ જતાવતા.

હવે શ્રી કૃષ્ણ જરા મોટા થયા ને ઘુંટણીએ ચાલવા લાગ્યા એક દિવસ દૂધ ગરમ કરવા મૂકી યશોદા કૃષ્ણને ધવડાવતા હતાં, એટલામાં દૂધ ઉભરાયું અને તે ઉતારવા પ્રભુને વેગળા કર્યા આ વાતથી રીસ કરીને શ્રી કૃષ્ણે દહીંની એક માટલીને ભુંગો પત્થર માર્યો અને તેમાંનું ઢોળાયેલું દહીં પોતે ખાધું તથા માંકડાને ખવડાવ્યું યશોદાએ જ્યારે આ તોફાન જોયું ત્યારે ક્રોધ કરીને કૃષ્ણને પકડવા તે દોડયા. જ્યારે માને બહુ થાકેલી જોઈ ત્યારે તે પકડાયા. દોરડાથી કૃષ્ણના હાથ બાંધવા માંડયા તો દોરડું ટૂંકું પડયું બધાં દોરડાં સાંધ્યા પણ એટલું જ ઓછું પડયું છેવટે પ્રભુ બંધાયા. કૃષ્ણને એક ખાંડણીયા સાથે બાંધીને મા કામે લાગ્યા. કૃષ્ણ ખાંડણીયાને તાણતા તાણતા બહાર ગયા તેમના ઘરના આંગણા સામે એક યમલાર્જુન.

નના (આનજદિશાની) ઝાડ એક બીજાની સામમાં ઉભેલાં હતાં. મૂળ આ બે કુબેરના પુત્રો હતા પણ કોઈ દોષ થવાથી ઝાડ થયા હતા. કૃષ્ણ તે બે ઝાડ વચ્ચે થઈને નીકળી ગયા પણ પેલો ખાંડણીયો વચ્ચે ભરાઈ રહ્યો જોર કરીને ખેંચવાથી તે બન્ને ઝાડ મૂળમાંથી ઉખડીને નીચે પડ્યાં અને તેમાંથી બે પુરૂષો પ્રભુની સ્તુતિ કરતા આકાશમાં ગયા. ત્યાર પછી પ્રભુએ વત્સાસુર નામના દૈત્યને માર્યો અને બગલા રૂપે થએલા બકાસુર દૈત્યને પણ માર્યો અજગરરૂપ થએલા અઘાસુર દૈત્યને મારી પ્રભુએ તેણે ગળેલા ગોવાળો તથા ગાયોને છોડાવી. બ્રહ્માએ પ્રભુની ગાયો ચોરી ત્યારે પ્રભુએ અનેક રૂપો ધારી બ્રહ્માનું અભિમાન મુકાવ્યું. કૃષ્ણના મોટા ભાઈ બળદેવે ગધેડાના રૂપમાં આવેલા ધેનકાસુર નામના રાક્ષસને માર્યો જંગલમાં ચારે બાજુએ દાવાનળ સળગ્યો તેમાંથી પણ પ્રભુએ ગાયો અને ગોવાળનું રક્ષણ કર્યું

આ રીતે શ્રીકૃષ્ણે અનેક વાર ભક્તોનું રક્ષણ કર્યું ઘણા રાક્ષસો નો નાશ કર્યો અને ઘણાને મોક્ષ આપ્યો

એક દિવસ શ્રીકૃષ્ણ બધા ગોવાળો સાથે યમુનાના કીનારે ફરતા હતા ખરા બપોરનો વખત હતો અને તાપ સખત પડતો હતો. ગોવાળીઆઓને તરસ લાગવાથી તેઓએ ગાયોને લઈ યમુનાના કાંઠે જઈ જળ પીધું જે સ્થળેથી તેમણે જળ પીધું તે સ્થળે જળમાં કાલિય નાગ રહેતો હતો તેના રહેવાથી તે જગાનું જળ ઝેરી બન્યું હતું આથી બધા ગોવાળ અને ગાયોએ જળ પીધું કે તરત જ મરણ પામ્યાં. પ્રભુએ તે બધાના પર પોતાની અમૃતમય નજર ફેરવી જીવતા કર્યા તે દિવસે જ પ્રભુએ તે જગાએથી કાલિય નાગને કાઢી મુકવાની પ્રતિજ્ઞા કરી

શ્રીકૃષ્ણ એક દિવસ પોતાના મિત્રો સાથે દડાની રમત રમતા હતા. રમતમાં શરત એ હતી કે જેનાથી દડો યમુનામાં પડે તે જ તેમાંથી કાઢી લાવે બીજા બધાથી દડાને જોરથી ઉછાળવા જ નહિ પણ જ્યારે શ્રીકૃષ્ણનો વારો આવ્યો ત્યારે તેમણે જાણી જોઈને તે દડાને યમુનાના ધરામાં નાખ્યો આ ધરામાં જ પેલો કાલિય નાગ રહેતો હતો. બધાએ શ્રીકૃષ્ણને દડો લેવા જતાં ના પાડી પણ તેમણે માન્યું જ નહિ અને કદંબના ઝાડ પરથી કુદકો તે ઝેરી જળમાં કુદકો માર્યો. બધા ગોવાળો શોક કરી રડવા લાગ્યા યશોદા તથા ગામના લોકો પણ આ વાત સાંભળી રડવા લાગ્યાં. યશોદા માતા બાળકને સંભારીને નીચે પ્રમાણે કહેવા લાગ્યાં —

મારે આવડું રીસાવ્યું રે શામળીઆ,
તારું મનમાં આ શું આવ્યું ? રે શામળીઆ

કાને કુંડળ મુખમાં મુરલી, સાંજે ગોકુળ આવે,
મુખ્યો હું કહી પેર દેખાડું, મા કહી મને બોલાવે રે શામ૦
પીત પીછોડી કટિ કછે, મુજ કને ભોતરૂ માંગે,
હું મરકી માને થાકી ભાગી, કોણ વલોવવા લાગે ? રે શામ૦
તું માહેશ્વર, તું ગોપેશ્વર, ગોપી દેહ કેમ ધરશો ?
બાળ કૃષ્ણની કોણ વસે ? આ ગોપી હીસી હીસી મરશે—રે શામ૦
(પ્રેમાનંદ)

શ્રીકૃષ્ણે જળમાં જઈને કાલિય નાગને હરાવ્યો. નાગકન્યાઓએ શ્રીકૃષ્ણને ત્યાંથી જતા રહેવા સલાહ આપી પણ પ્રભુએ તે માન્યું નહિ. કાલિયનાગ સાથે ભયંકર યુદ્ધ થયું પ્રભુએ તેના શરીર પર પોતાનો આખા વિશ્વનો ભાર મૂકી દીધો અને તેને દબાવ્યો બધાના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેને જળની બહાર લાવી પ્રભુએ તેની ફેણમાં નાથ પરોવી તેને નાથ્યો અને કમળ સૌ રૂપાંને જાણે ગયેલો જીવ પાછો આવ્યો હોય તેમ આનંદ થયો અને રાજી થઈ પ્રભુ સાથે ઘેર ગયાં તે દિવસથી કાલિયનાગને ત્યાંથી કાઢી મૂકી યમુનાનું જળ પ્રભુએ પવિત્ર બનાવ્યું

ત્યાર પછી પણ પ્રભુએ બીજા કેટલાક રાક્ષસોને માર્યા અને ગાયો તથા ગોવાળોનું રક્ષણ કર્યું

ગોકુળ અને તેની આસપાસના સ્થળો વ્રજ ભૂમિ કહેવાય છે. શ્રીકૃષ્ણ પોતાના કામો અને ગુણથી બધાને એટલા વહાલા થઈ પડ્યા કે વ્રજની સ્ત્રીઓને કૃષ્ણ વગર એક ઘડી પણ ચાલતું નહિ કૃષ્ણ ગાયો ચરાવવા જાય તે વખતમાં પણ કૃષ્ણનો વિયોગ ગોપીઓ સહન કરી શકતી નહિ આખો દિવસ તેઓ ભગવાનના ગુણોનું વર્ણન કરીને તથા તેમનાં ચરિત્રો ગાઈને સંતોષ માનતી

માગશર માસમાં વ્રજની ગોપીઓ દરરોજ જગદંબાના પૂજનનું વ્રત કરતી હતી સવારમાં સૂર્યોદય પહેલાં યમુનાના જળમાં સ્નાન કરી વીણી પૂરી જગદંબાની પૂજા કરી પ્રાર્થના કરતી કે શ્રીકૃષ્ણને મારા પતિ કરજો. આ વ્રતને કાત્યાયનીવ્રત કહે છે એક દિવસે આ ગોપીઓના વ્રતનું ફળ આપવા માટે શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે ગોપીઓ સ્નાન કરવા ગઈ ત્યારે યમુનાના કિનારે ગયા. ગોપીઓ પોતાનાં વસ્ત્ર કિનારાપર ઉતારી જળમાં સ્નાન કરવા પેઠી ત્યારે કૃષ્ણે બધી સ્ત્રીઓનાં વસ્ત્ર ઉપાડી લઈ કિનારાપર એક કદમનું ઝાડ હતું તેનાપર ચઢી ગયા સ્ત્રીઓ સ્નાન કરી બહાર નીકળી તો તેમનાં વસ્ત્ર કિનારાપર ન મળે તેમણે કૃષ્ણને પોતાનાં વસ્ત્રો સાથે ઝાડપર ચઢી બેઠેલા જોઈ વસ્ત્રો આપવાની પ્રાર્થના કરી. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું

કે જો વસ્ત્રો જોઇતાં હોય તો જળની બહાર આવી મારી પાસેથી લઇ જાવ. ગોપીઓના શરીરપર વસ્ત્ર ન હોવાથી બહાર આવતાં તેઓ શરમાવવા લાગી. ઘણા કાલાવાલા કર્યા છતાં કૃષ્ણે ન માન્યું ત્યારે તેઓ બહાર આવી કૃષ્ણ પાસે વસ્ત્ર લઇ આવી. શ્રીકૃષ્ણે જણાવ્યું કે તમારું વ્રત પૂર્ણ થયું પણ તમે વસ્ત્ર વગર સ્નાન કર્યું એટલે જ તમારો અપરાધ થયો.

ગોપીઓને પ્રિય એવા શ્રીકૃષ્ણ બાળપણમાં ગોપીઓના ઘરમાં જઇને વારંવાર તોફાન કરતા. ગોપીઓ ગુસ્સે થતી, યશોદા માતાની ફરીયાદો કરતી છતાં પણ શ્રીકૃષ્ણ વગર તેમને ચાલતું નહિ. બધી ગોપીઓ જળ ભરવા જાય ત્યાં પણ કૃષ્ણ તેમને સતાવતા. રમતી પીચકારીઓ ભરીને પણ તેમનાપર છાંટતા અને ગોપીઓ આનંદ માનતી. દહીં દૂધની મટકીઓ ભરીને આવતી હોય તો પણ રસ્તા વચ્ચે તેમને રોકીને તેમના દહીં પડાવી લેતા. જ્યારે ગોપીઓ ઘરની બહાર ગઇ હોય ત્યારે પણ ઘરમાં નુકશાન કરતા છતાં પણ કૃષ્ણનાપર ગોપીઓનો પ્રેમ જેવો ને તેવો જ હતો. પ્રભુનાપર પ્રેમ ન હોય ?

એક વાર ગાયો ચરાવતાં પ્રભુને ભૂખ લાગી. થોડેક દૂર ઋષિ લોકો યજ્ઞ કરતા હતા. તેમની પાસેથી અન્ન માગવા કેટલાક ગોવાળ છોકરાને મોકલ્યા. ઋષિઓએ તો અન્ન ન આપ્યું પણ તેમની સ્ત્રીઓ શ્રીકૃષ્ણને પ્રભુ તરીકે જાણતી હોવાથી તેમણે પકવાન આપ્યું. ઋષિઓ આવા મૂરખ થયા પણ તરત જ તેઓ પોતાની ભૂલ સમજ્યા અને પ્રભુની માફી માગી.

વ્રજમાં દર વર્ષે ઇંદ્ર રાજા વરસાદ નિયમસર મોકલતા તેથી ગોવાળ લોકો તેમને પ્રસન્ન કરવા માટે મોટો ઉત્સવ કરતા. શ્રીકૃષ્ણે બધાને જણાવ્યું કે આપણને અન્ન પુરૂં પાડનાર તો આ ગોવર્ધન પર્વત છે માટે તેનો ઉત્સવ કરવો જોઇએ. શ્રીકૃષ્ણના કહેવા પ્રમાણે તે વર્ષે ઇંદ્રનો ઉત્સવ બંધ રહ્યો આથી ઇંદ્રને ક્રોધ ચઢ્યો અને વ્રજનો નાશ કરવા તેણે ભયંકર વર્ષાદ મોકલ્યો. આખા ગામમાં પાણી પાણી થઇ ગયું અને બધા ગભરાવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણે બધા ગોવાળ તથા ગાયો વગેરે સર્વ માણસોને લઇ ગોવર્ધન પર્વતને સાત દિવસ પોતાની ટચલી આંગળીપર અધ્ધર રાખી લેતી વખતે બધાને અભય આપ્યો. ઇંદ્રનું અભિમાન ઉતરી ગયું અને તેણે પ્રભુની માફી માગી.

એક વાર શ્રીકૃષ્ણના પિતા નંદરાય યમુનામાં સ્નાન કરવા ગયા હતા ત્યાં તેમને એક વરૂણના સેવક પકડી અને વરૂણલોકમાં લઇ ગયા. પ્રભુએ ત્યાં જઇ તેમને છોડાવ્યા અને પાછા ઘેર આણ્યા. વળી એક વાર બધા ગોપ લોકોને પ્રભુનું વૈકુંઠ જોવાની ઇચ્છા થતા પ્રભુએ તેમને

આપ્યો મીઠાઈ અને બોલાવ્યા પછી વૈકુંઠનાં દર્શન કરાવ્યાં આદિ ગોવાળ લોકોને મળવાનું અને શ્રીકૃષ્ણ સાથે રમવાનું અને વાતો કરવાનું મળતું તેવું ન ભગવતથી તેમણે જણાવ્યું કે.—

"મારે આમુરે વૈકુંઠ નહિ આવું, ત્યાં તો નંદકુંવર ક્યાંથી લાવું,—મ૦"

શ્રીકૃષ્ણની બંસરીનો નાદ સર્વને ઘેલા બનાવતો જ્યાં પ્રભુની મુરલીનો સ્વર કાને પડ્યો કે બધાં કામ કોઈએ મુકી બસ એ જ સાંભળ્યા કરીએ એમ થતું જ્યારે પ્રભુ યમુનાના કિનારે યમની આડી નાખી ઉભા રહી મોરલીનો અવાજ કાઢતા ત્યારે નદીનું જળ પણ તે સાંભળવા વહેતું બંધ થઈ જાય, વાછરડાં, ધેનુ વગેરે જનાવર મોઢામાં ઘાસ । કોળીઆ ચાવતાં ચાવતાં ઉંચા મુખે જોઈ રહેતાં જળની અંદરનાં પ્રાણીઓ પણ પ્રભુનું ગાન સાંભળવા કીનારા પર આવીને બેસતાં આ મુરલીના પ્રભાવને લીધે વ્રજની સ્ત્રીઓ મુરલીની વારંવાર અદેખાઈ કરતી હતી પ્રભુએ ગોપીઓ સાથે રાસ રમવાનું વચન આપેલું હતું તે શરદઋતુની એક ચાંદની રાત્રીએ નક્કી કરવામાં આવ્યું જેટલી ગોપીઓ હતી તેટલા પ્રભુએ જુદાં જુદાં સ્વરૂપ ધર્યાં અને બધી ગોપીઓ સાથે આનંદથી રાસ રમ્યા. રાસલીલાના મધ્યમાં પ્રભુ અલોપ થઈ ગયા. ગોપીઓ વનમાં પ્રભુને શોધવા લાગી. પ્રભુએ અભિમાની ગોપીનું અભિમાન છોડાવ્યું અને પછી બધી ગોપીઓની વચ્ચે પ્રગટ થયા ત્યાર પછી પ્રભુએ જળની અંદર પણ લીલા કરી ગોપીઓને સંતોષ આપ્યો

શ્રીનંદરાયજી એક વખત અંબાજી વનમાં યાત્રા કરવા ગયા હતા. એક અજગરે સરસ્વતીના કિનારા પર નંદરાયને ગળવા માંડ્યા શ્રીકૃષ્ણે નાછને પેડાથી અજગરનો મોક્ષ કર્યો એવી જ રીતે એક શંખચૂડ નામનો કુબેરનો સેવક ગોપીઓને ઉપાડી જતો હતો તેને મારી તેના માથાનો મણિ પ્રભુએ લઈ લીધો કંસે મોકલેલા બળદ રૂપે અરિષ્ટાસુરનો પણ કૃષ્ણે નાશ કર્યો. ત્યાર પછી કેશી દૈત્ય તથા વ્યોમાસુરનો પણ પુરો કર્યો.

કંસે મોકલેલા દૈત્યોનો નાશ થયો ત્યારે કંસ બહુ મુંઝાવા લાગ્યો કોપમાં આવી જઈ તેણે વસુદેવ તથા દેવકીને મારી નાખવા પ્રયત્ન કર્યો પણ નારદજીએ આવી તેને રોક્યો ત્યાર પછી કંસે ધનુર્યજ્ઞના બહાને કૃષ્ણ બળદેવને મથુરા બોલાવીને મારી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે માટે તેણે મંડપ તૈયાર કર્યો તેનો કુવલયાપીડ નામનો મહા જોરાવર હાથી હતો તેને પણ દરવાજે રાખવાનું કરાવ્યું તથા બીજા અનેક મોટા મલ્લો કૃષ્ણ અને બળદેવને મારવા માટે કરી આ બધામાંથી બચી જાય તો પોતે જ તેમને મારી શકું નક્કી કરી અક્રુરને ગોકુળ કૃષ્ણ બળદેવને તેડવા મોકલ્યા. અક્રુર કંસના કાકા હતા છતાં કૃષ્ણ તેમને પ્રિય હતા. તે

જાણવા હતા કે કૃષ્ણ સાક્ષાત્ ઇશ્વર જ છે. આનંદ સાથે અક્રુર ગોકુળ આવ્યા કૃષ્ણ તથા બળદેવને ધનુર્યાગ થવાનો છે ત્યાં બધાને આમંત્રણ છે એ સમાચાર કહ્યા અને પ્રભુના આશ્રયમાં નીરાંતે ત્યાં રહ્યા. બીજે દિવસે અક્રુરે આણેલા રથમાં બેસીને શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવ મથુરા તરફ જવા લાગ્યા કૃષ્ણને બધાએ ત્યાં જવા ના પાડી પણ કૃષ્ણે કોઇનું માન્યું નહિ. કૃષ્ણ જવાના છે એ સાંભળી ગોપીઓના તો છેર જ ઉડી ગયા. રોતી તેઓ કૃષ્ણના રથની પાસે આવી રથને રોકી રાખ્યો અનેક રીતે કૃષ્ણે ગોપીઓને સમજાવી પણ ગોપીઓ સમજી નહિ. તેઓ અક્રુરને ગાળો દેવા લાગી તથા તેને અક્રુરને બદલે "ક્રુર" કહેવા લાગી. છેવટે ગોપીઓના ના કહેતા છતાં પણ કૃષ્ણને ગયા વગર ન ચાલ્યું કૃષ્ણનો રથ જતો હતો તે તરફ ગાંડાની માફક ગોપીઓ જોતી રહી અને રથ દેખાતો બંધ થયો ત્યારે બેભાન બની જમીન પર પડી ગઇ

રસ્તામાં કૃષ્ણે અક્રુરને પોતાનું સ્વરૂપ દેખાડ્યું અને છેવટે મથુરા પહોંચ્યા. મથુરામાં જઇને કંસરાજાના ધોબીને મારી તેની પાસેથી કપડાં લીધાં. સીદામા નામના માળીએ રાજી ખુશીથી પ્રભુને હાર ગજરા આપ્યા તથા દરજીએ બધાં વસ્ત્રો બેસતાં કરી આપ્યાં તે બધાના પર પ્રભુ પ્રસન્ન થયા ત્યાર પછી કંસનું ચંદન ઘસનાર કુબ્જા નામની કદરૂપી સ્ત્રીને પ્રભુ મળ્યા તથા તેનું ચંદન લીધું અને તેને સારા રૂપવાળી બનાવી તેનો ઉદ્ધાર કર્યો. ત્યાર પછી શ્રીકૃષ્ણે કંસના ભયંકર ધનુષ્યને ભાંગી નાખ્યું

આ પ્રમાણે પરાક્રમ કરતા કૃષ્ણ અને બળદેવ સભામંડપ તરફ જતા હતા. મથુરાની સ્ત્રીઓ પણ કૃષ્ણને જોઇ ઘેલી બનતી તેઓ ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરતી કે કૃષ્ણને બચાવો તથા દુષ્ટ કંસનું નિકંદન જાઓ। જ્યારે કૃષ્ણ દરવાજા પાસે આવ્યા ત્યારે કુવલયાપીડ હાથી ઝુલ કરાવતો ત્યાં ઉભેલો હતો. અંદર પેસતા પહેલાં હાથી સાથે યુદ્ધ કરવું પડ્યું. કુવલયાપીડ હાથીને મારી તેના બે દાંત કૃષ્ણ અને બળદેવે ખભે મુકી સભામાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં પેહલા મલ્લો તૈયાર જ હતા. કૃષ્ણ અને બળદેવે તેમનો પણ પુરા કર્યા અને કૃષ્ણ કંસના સિંહાસન ઉપર ચડી ગયા. શ્રીકૃષ્ણ કંસને કાળરૂપ દેખાવા લાગ્યા. આસન પરથી નીચે નાખી શ્રીકૃષ્ણ તેના પર કુદી બેઠા અને આખા બ્રહ્માંડનો ભાર તેના પર મુક્યો અને મુકી મારી તેનો પ્રાણ લીધો

આ પ્રમાણે દુષ્ટ કંસને મારી માત પિતાને કેદખાનામાંથી છોડાવ્યા. કૃષ્ણ અને બળદેવ તેમના પગે પડ્યા. આનંદનાં આંસુ લાવી માતાપિતાને અતિ હરખ આવ્યો અને સર્વ મેળાપ મળીને બધા રાજી થયા. ત્યાર પછી કૃષ્ણ બળદેવે ઉગ્રસેનને મથુરાની ગાદીએ બેસાડ્યા અને સર્વ કે ઋષિ સાંદીપની પાસે વિદ્યા શીખવા તેઓ ગુરુને ત્યાં ગયા.

બાલ ઉખાણાં

(૧)

જીભ

(૨)

આંખની કીકી

(૩)

ચોટલો

(૪)

મા-દીકરો

(૫)

બરૂની કલમ

(૬)

સોયદોરો

(૭)

આરસી

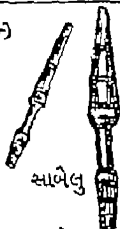
(૮)

સાવરણી

કવિ ગિરધર-ચાલુ

(૯)

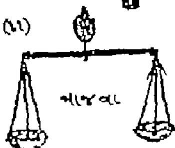

(૧૦)

(૧૧)

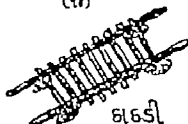
(૧૨)

(૧૩)

(૧૪)

(૧૫)

(૧૬)

(૧૭)

સાપ

(૧૮)

વીંછી

(૧૯)

કાગડો

(૨૦)

કોયલ

(૨૧)

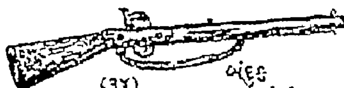
ઑંચળ

(૨૨)

દાતરડું

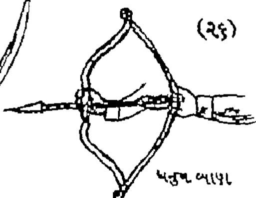
(૨૩)

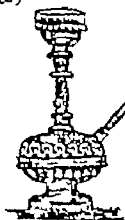

બંદુક

(૨૪)

(૨૫)
તલવાર

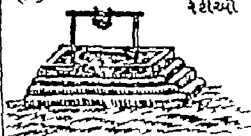

(૨૬)
ધનુષ બાણ

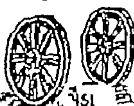

(૨૭)
હુકો

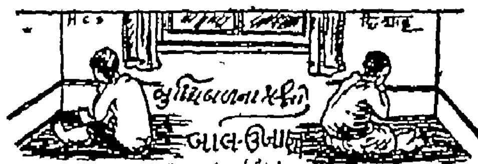

(૨૮)
હોડી

(૨૯)
રેંટીઓ

(૩૦)
ઝાડ

(૩૨)
કુવો

(૩૧)
પૈડા

[નોંધ—નીચે જે ઉખાણાં આપેલાં છે તેના જવાબ ‘ચિત્રબદ્ધ ઉખાણાંના અક્ષર’ આ સાથેનાં ૩૨ ચિત્રોમાં આપવામાં આવેલા છે]

૧

વાવડી પરવડી, લોઢાનું ગામ,
બત્રીશ પીપળા વચ્ચે એકજ પાન.

૨

સોપારી જેવડું સારંગડું, તલનો ત્રીજો ભાગ,
એ સારંગડે બે રત્ન જડ્યાં, એક ધરતી ને બીજું આભ.

૩

કાળો પણ કાગ નહિ, લાંબો પણ સાપ નહિ,
તેલ ચડે હનુમાન નહિ, ફુલ ચડે મહાદેવ નહિ.

૪

નહિ સગો, નહિ સાગવો, કહો દેખી શોઈ,
એના બાપનો બનેવી, મારો સગો નણદોઇ

૫

એક જનાવર અઇઠ, તેની સાથ મોટી ચઇઠ,
તેનો સગીયો સરદાર, તેની સુઠી મઇદાલ.

૬

એક દાંડ ચઢ મુંડ, પડેરે ઇલ્ય વાઘા,
વાઘા પહેરી મટકા કરે, અંગ બધા ઉઘાડા.

૭

સુંદર સરોવર જળ ભર્યું, તેમાં ન બુડે કોય,
તમો આવો ત્યાં સુધી, તે વર્ણવું મેં સાર !

૮

ચટકુડી છોકરીને ચટકુડા કાન,
અમે આપે સીંદરૂ તો ઝટ કરે કામ.

૯

પાંચ વેંતની પુતળી, મુખ લોહના દંત,
નારી સંગે નીત રમે, ચતુર વિચારો અંત.

૧૦

આંટી ઘુંટી અંતર વાસો,
આરો ઉખાળ્યો નહિ કહે તેનો ફુવરો ખાસો.

૧૧

એક નારી, બે ઘાઘરા, છબકે નાઠાં છે,
માથે ફરૂકે પૂંછડી, એનો અરથ કહો.

૧૨

સુંદર સરોવર સાર, નઉતમ નીર ભર્યાં છે,
નહિ ખારાં નહિ પાળ, હરીહાર કર્યો છે;
નહિ વનસ્પતિ વેલ, પાન વિણ મુગ ચરે છે,
મુગ મારનાર જાણતો નથી, મુર્ગ મારીને મરે છે

૧૩

વાંકીચુંકી વોંકળી, માંહી પડયુ છે હાડ,
એ અરથ વરતે, એના હાથરડાં જાડ.

૧૪

લીલી પીળી વાસળી, બજાવનાર કોણ?
બીબી આલ્યાં સાસરે, મનાવનાર કોણ?

૧૫

ત્રણ માથાં ને દશ પગ.

૧૬

આભા મંડળમાં ઘર કરૂં, તાણ ઘોડે વરૂં;
જોણુ બચલાને ખાઇ જાઇ, તેની સવ કુણ પાસ કરૂ?

૧૭

કાળી સાંઢી, તેહ છાટી, એને ઠેકે તે બલા માટી

૧૮

આવડી શી રતિ તે રાજાની રાણીને રડાવે.

૧૯

કાળા કાળા કાકાજી, ઠગારાના પીર,
આમ આમ કામ કામ, ખાઇ જાય ખીર.

૨૦

કાળી કાળો કંકુબાઈ, આંબા ડાળ ડોલે,
ઉનાળામાં કેરી ખાતી, મીઠા ટહુકા બોલે.

૨૧

કાળી છીપર નીચે ચાર ચોર.

[૨૨—૨૩

ચાલે છે પગહુ, એ જનાવર મરતું નથી

૨૪

બાય વિયાણી ગોંદરે, વાછડુ વાડા માંહ્ય;
દોહોનારી ઝુલે પારણે, તેનાં ભરુઠાં લશ્કર માંહ્ય.

૨૫

તરકની દીકરી, તેજબાઈ નામ, પહેરે પટોળાંને ભાગે છે ગામ.

૨૬

આપી ગુરૂની પાઘડી, આપો ચોકનો નાળ;
આપો આઠમ કેરો ચાંદલો, ચોથો અરપો કાળ.

૨૭

ડુંગર ઉપર દવ બળે, નદી કરે પોકાર,
ચતુર હોય તો ચેતજો, મૂરખ કરે ન વિચાર.

૨૮

કાકા રે મે કૌતક દીઠુ, ભર્યાં તળાવમાં તરતું દીઠુ,
પાણી છે પણ પીતું નથી, ઘાસ છે પણ ચરતુ નથી,
એ જનાવર મરતું નથી.

૨૯

પરઘોસન, ઉદરનું ભરણ, બંશવધંન સુખરૂપ
તાણેથી જગ ચોંટતો, તે મોકલાયોને ભૂપ.

૩૦

ફુલનો ફગર, કોટાનો નગર, સોપારીનો સમાળ, પાનનો દુકાળ.

૩૧

મા બાપ દોડે પણ પકડાય નહિ

૩૨

એક નરને નારી ઘણી, પણ રાત પડે નર એકલો.

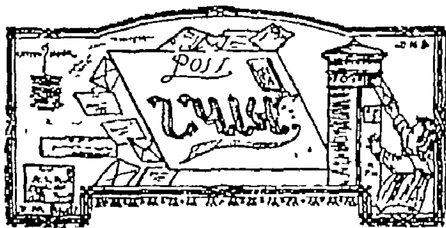

(૧) હાથીને પગે તાળાં દઈ આપો.

હાથી ધમ્મ ધમ્મ ચાલે.
પાતાળ પાણી કાઢે;
પાતાળ પાણી કાળાં,
હાથીને પગે તાળાં

(૨) હવે હાથીને પગે કુંડા બાંધી આપો.

હાથી ધમ્મ ધમ્મ ચાલે.
પાતાળ પાણી કાઢે,
પાતાળ પાણી કાળાં,
હાથીના પગે તાળાં

બાલજીવન જય

(ગઝલ)

વિમલ, મંજુલ, સુખદ, સૌખ્ય-સર, મમતાળુ, સમભાવી,
રહ્યું વર વ્હાલ વરસાવી, સુજશભર બાલજીવન જય !
સદા હસતુ સદા રમતુ, સુહાગી સર્વને ગમતુ;
નિરંતર અંતરે વસતું, સુજશભર બાલજીવન જય !
સહુનું શ્રેય અભિલાષે, અવરને ના કદી ત્રાસે;
અધિન છે પ્રેમના પાશે, સુજશભર બાલજીવન જય !
સુમન-સુંદર મધુર લાગે, ભર્યું ભરપૂર અનુરાગે;
ન માન મહત્વને માગે, સુજશભર બાલજીવન જય !
ગુણી ગભરૂ સુશીલ-નમણુ, અચલટેકી કહાવંતું;
શાન્ત સુવાસ સોહંતુ, સુજશભર બાલજીવન જય !
સ્વતંત્ર વિચાર ધ્યાવે, મનોમાલિન્ય વણસાવે;
ઉજાળે ઉર આભાવે, સુજશભર બાલજીવન જય !

ચંદ્રકાન્ત મંગળજી ઓઝા

સબરસવાળો

[લખનાર—શ્રી બ્હેન જ્યોત્સ્ના શુક્લ]

દીવાળીના આનંદમાં 'સબરસ'* શબ્દથી કેટલો ઉમેરો થાય છે! આ વાત એક સબરસવાળા છોકરાની છે

અમારા શહેરમાં નવા વર્ષનું પ્રભાત બહુ મનોહર હોય છે તે હકારે પાછલી રાતના ચાર વાગે "ચપોરમે હકાડે સબરસ" ના પોકારોથી અમે જાગી ઉઠયાં દશબાર વર્ષનો એક બાળક ઝડપભેર આવતો હતો પણ 'સબરસ' વેચવા માટે તો ઘણા બાળકો આવે છે; તેમાના એક જ છોકરાની વાત હું ત્હમને શા માટે કહું છું ? તે છોકરો દેખાવે કંઇ બીજા બાળકો કરતાં સુંદર નહોતો ત્હેના લુગડાં ફાટેલાં હતા. એક ન્હાનકડી ટોપલીમા થોડુંક 'સબરસ' લઇ તે વેચતો હતો. પણ ત્હેનો ઉત્સાહ જબરો હતો. ત્હેની ચપળતા ને ત્હેનું હસતું મ્હો જોઇ બધા ઘરવાળા ત્હેની પાસે 'સબરસ' લેતા હતા એમ અમે જોયું. અમે પણ એને બોલાવવાનો વિચાર કર્યો.

"સબરસ લો સબરસય......આ: .. બિએઓસતે વઅઅર્પે સબરસ, સઅપોઅઅરમે હકાબાડે સઅબરસ, સબરસ લો સઅ-બરઅઅઅમ" બોલતો તે છેક પાસે આવી પહોંચ્યો, અમે ત્હેને બોલાવ્યો ને એટલામાં તો ત્હેની પોતડીના એક ફાટેલા છેડામાં પગ ભરાયાથી તે પડી ગયો ને બધું 'સબરસ' વેરાઈ ગયું! સબરસ વેચીને કરેલી કમાણીમાંથી કંઇ કંઇ ખરીદવાનો ત્હેણે વિચાર કર્યો હશે તે આમ એક ઘડીમાં ધૂળમાં મળી ગયો.

---

* શુકનનુ મીઠું

અમને તે છોકરાની બહુ દયા આવી. અમે ત્હેની પાસે જઈ જેમ તેમ ત્હેને રડતો રાખ્યો ને ત્હેને ખુશ કરવાના ઈરાદાથી ચાર છ આના આપવા માડ્યા. વળી વેરાઈ ગયલુ બધું મીઠું સાંભરી લઇ ફરી વેચવા જવાનુ પણ કહ્યુ રણ ત્હેણે ન પૈસા લીધા કે ન પેલુ મીઠુ સાંભરી લીધુ ટોપલી ખંખેરીને તે ઉભો થઇ ગયો ને તેણે કહ્યુ "બ્હેન! પૈસાને હું શુ કરૂ ! પૈસા નહીં મળે એ માટે હું નથી રડતો વળી શુ આવો ? હુ આલ્યો જઇશ ને તમે કોઇ બીજા પાસે 'સબરસ' લેજો. પણ મ્હારૂં 'સબરસ' હું કેટલાં બધા બાળકોને વગર પૈસે આપવાનો હતો. હજી તો કાલે સાંજે જ ગોપીપુરાનાં બાળકોએ મ્હારી પાસે 'સબરસ' લેવાનુ નક્કી કર્યું" હતુ. એ બધાં મ્હારી વાટ જોતાં હશે હુ ઉતાવળથી જતો હતો ને મ્હારૂ 'સબરસ' વેરાઇ ગયુ—એ ધૂળવાળુ સાંભરી લઇને હુ શું કરૂં ? ને બ્હેન ! તમારા પૈસા પણ હુ કેમ લઇ શકુ ? ખાલી હાથે એ લોકો પાસે હુ શી રીતે જઇશ એ વિચારથી મ્હને રડવુ આવ્યું હતુ, પણ હવે હું જઇશ ”

અમને તેની વાત સાંભળીને બહુ નવાઇ લાગી કેવો ભલો ને નિર્દોષ બાળક ! પણ એ કરતાંએ એ વધારે નિર્દોષ હતો અમે ઘરમાંથી થોડુંક મીઠું લાવી એની ટોપલીમાં નાખવા માંડ્યુ ને "આ પેલાં બાળકોને આપી આવ" એમ કહ્યુ પણ તેણે તે મીઠું પણ ન લીધું "ના બા, એ તો તે લોકોને છેતર્યા એમ કહેવાય," કહી તેણે ચાલવા માડ્યું. અને અમે બીજા 'સબરસ' વાળાઓ પાસે થોડુ ખરીદીને ત્હેને આપ્યુ ને તે લઇ ખુશ થતો ને આભાર માનતો, "સબરસ લો સબરસ, સપોરમે દહાડે સબરસ ! આ સબરસ, સબરસ," બોલતો આંખમાં આંસુ સાથે હસતો હસતો તે ચાલ્યો ગયો.

અમને લાગ્યુ કે આજની સવાર આવી સુંદર લાગે છે તેનુ, કારણ આ બાળકની નિર્દોષતા ને એનો મીઠો ઉત્સાહ છે.

જે જાણવાની ખાસ ધારણા હતી તે પાર પાડવાનો આ વખત હતો આથી નીચે ઉતરીને હું ઉત્તમરામભાઈ સાથે દિવાનખાનામાં ગયો

ઉત્તમરામભાઈ બોલ્યા, "મહેમાનો તરફ મારી વિચિત્ર રીતભાત હોવાની વાતો ચોતરફ થાય છે, પણ ખરૂં જોતા તેમાં મહેમાનોનો જ દોષ હોય છે. આપણા દેશી લોકો મહેમાનને બદલે મોસલ થઇને આવે છે જેને ત્યાં ઉતરે તેની સગવડ સાચવવાનું તો કોરે રહ્યું પણ મેહમાન થયા એટલે મોટા બાર શાહ થયા એમ આપણામાંના ઘણા લોકો માને છે. સાધારણ રીતે મેહમાનોમા નીચેની ખોડખાંપણો વધારે ઓછા પ્રમાણમાં હોય છે

"૧ કોઇ મહેમાનો એવા હોય છે કે જમવાનો વખત સાચવે તો તેમના બાપના જ સમ ! સવારમા ઉઠતવિંત હાતણ કર્યું ન કર્યું કે આનો પ્યાલો ચઢાવીને ગેબ થઇ જાય તે ખાસ્સા બપોર થયા પછી દર્શન દે ! ન પૂછી જાય જમવાનો વખત, તેમ ન જણાવી જાય પોતાનો પત્તો કે આપણે વેળાસર તેમને શોધી શકીએ. કલાક બે કલાક પાટલા ઉપર રાહ જોઇ બેસી રહીએ ત્યારે સાહેબ મહેરબાનની પધરામણી થાય અને કપડાં ઉતારતાં ઠઠ્ઠાપણુ દેખાય કે 'મને જરા વાર થઈ હો ! અરૂ તો બેસી રહેવુ નથી પડયુ ને ? ! આપે માટે હાંડી મુક્યું હોત તો અડચણ નહોતી !'—વગેરે. ગણતા આવો કે એક જોડા એનો !

"૨. આપણા નોકરોને ઠપકો દેતાં આપણે પોતે પણ કદાચ વિચાર કરીએ છીએ કે માળા ભાગી જશે અને ખખડ-જશે, પણ કેટલાક મેહમાનરાજો મોટા લશ્કરી અમલદારો હોય તેમ આપણા નોકરની ધૂળ કાઢી નાખે છે,—ઘેર બહેને હાથે વાસીદુ કરતા હોય ? !—કેટલાક મહેરબાનો વળી પોતાને કામે નોકરને બારોબાર મોકલી દે છે અને આપણે તેને શોધીએ એટલે ગુમ ગુમા જોયા કરે છે અને આખર ઉચરે છે કે 'એને તો મેં ફલાણે કામે મોકલ્યો છે !'—અણુ એક જોડા એનો !

"૩ આપણને કોઇ મળવા આવે તેને મેહમાન ગજ બિલકુલ ઓળખતા ન હોય તોએ 'પધારો, પધારો' કહીને પાન સોપારીની રકાબી આગળ ધરે છે તથા જે કંઇ વાતચિત થાય તેમાં પોતાને લાગે વળગે નહિ તોપણુ ડાહ્યા થાય છે. કદાચ મળવા આવનાર આપણો મત પૂછે તેનો જવાબ આપણે દઇએ તે પહેલા તેઓ સાહેબ પોતાનો નેક અભિપ્રાય આગળ ધરતા ચુકતા નથી; એક જોડો એનો !

"૪ મહેમાને મેજબાનના કુટુંબ જોડે સહુકાઇથી વર્તવુ જોઇએ એ કાંઈ કહેવાની જરૂર નથી આમ છતા ઘણાક ઉલ્લુ શાને આપણાં બાળકોને ઠીઠીયા ઠોળી કરી ચિડવ્યા કરે છે અને રડાવે છે; તથા પોતે કાંઇક મહાભારત પરાક્રમ (achievement) કર્યું હોય તેમ મનમાં મળકાય છે અને નફટ થઇ હસે છે એક જોડો એનો !

"૫. કોઇ લુજ લપ્પી મહેરબાનો આપણી ઘર વ્યવહારની બાબતોમાં પંચાત કરે છે "તમારા ઘરમાં ફલાણુ આમ થાય છે તે તેમ થવુ જોઇએ, તમે કીમતી કપડા પહેરીને નકામા પૈસા નાખો છો, તમે બહુ સાદા છો અને વગર જરુરનો દોભ કરો છો; તમે તેલ મસાલા વધારે પડતા વાપરો છો અથવા થોડા વાપરો છો; તમે અતિશય વહેલા ઉઠો છો અથવા મોડા ઉઠો છો, અમે તો અમારે ઘેર આમ કરીએ છીએ ને તેમ કરીએ છીએ, વગેરે—એક જોડો એનો !

"૬. ઘણાક મેહમાનો આપણી સુડી, કાતર, ચપ્પુ વગેરે વસ્તુઓ પોતાના કામ માટે કહ્યાવિના ઉપાડે છે અને પાછી મૂળ જગ્યાએ મેલવાને બદલે પોતે જ્યા બેઠા હોય ત્યા રખડતી રાખીને આપણને કેટલા ફોફા મરાવે છે તેનો ખ્યાલ કરી લેશો !—એક જોડો એનો !

"૭. મેહમાન થતાં પણ આવડવું જોઇએ, અને એ કળા આપણા પોતાના મેહમાનો પાસેથી બહુ સારી રીતે શીખી શકાય છે. જુદા જુદા મેહમાનોની જે જે રીતભાત કે વર્ત-

સુખને લીધે આપણને અડચણ, મુંઝવણ કે અણગમો, થાય તે તે રીતભાત કે વર્તણુકથી કોઇના મહેમાન થતી વેળા આપણે દૂર રહેવું જોઇએ. આટલું છતાં પણ આપણા લોકો બેદરકાર રહે છે અને તેથી મોઢે નહિ તો એ અંદરખાનેથી અપમાન પામે છે,—માટે એક જોડો એનો !"

ઉત્તમરામભાઇએ ઉમેર્યું, "આ પ્રમાણે આજ સુધીમાં મારે ત્યાં જેટલા મહેમાનો આવી ગયા છે, તેઓ દરેકમાં કાંઇ ને કાંઇ ખામી હોવાથી, તેઓને લાયકાત મુજબ એકથી સાત જોડા સુધી હું લગાવતો આવેલો છું આપની રીતભાત મેં પહેલેથી છેલ્લે સુધી જોયા કરી તો તેમાં બિલકુલ કહેવાપણું હતું નહિ ખાસડાંની વિધિમાંથી આપ એકલા જ બાદ રહ્યા છો તે માટે અમને મુબારકબાદી ઘટે છે"

ઉપરનો ખુલાસો સાંભળીને મને ગમ્મત સાથે સંતોષ પેદા થયો, અને ભવિષ્યમાં મહેમાનો ગમે એવા આવે તો પણ તેઓના તરફ ખાસડાંની કૃપા ન કરવાનું મારા યજમાનનું વચન મેળવીને મેં રજા લીધી

વરસાદનું ટીપું

ઉતરતો નભથી વદે, ધરા અમૃત બિન્દુ એક ?—
"તરૂ-કુસુમ-લતાપર હું પડી અમથી થશે સુખી જીવન કે,
અંતર વધી ધુળધાણી વા, અથવા પડીને કાદવે ?
હું પડીશ ભૂમિપર કદી, ના ના કહને તે ના કરો !"
પડતી વદે છે તે પ્રતિ —"જ્યાં બિન્દુ આવે ત્યાં તેને
ઉજતે પરન્તુ બોલતો, ના ! ના ! સતત્ વાગો મને
નભગ્રહપતિ તે જે કરે. તે લઇ જશે ઉજતે ફરી,
તરુ કુસુમલતાપર અમર છું, અથવા રહે કાદવ પડી !"

—જનાર્દન પ્રભાસ્કર

વિનોદની વાતો

હાજર જવાબી

નાગપુરના રાષ્ટ્રધ્વજના સત્યાગ્રહમાં ગુજરાતના જે દેશભક્ત પુરુષોએ નામ કાઢ્યું છે તેમાંના એક 'બરમાસ-મામદા' (!) દેશભક્ત યુવકની નાગપુરના ન્યાયમંદિરમાં તપાસ ચાલતી હતી ત્યારે ન્યાયાધીશ સાહેબ કટાક્ષમાં બોલ્યા કે, "હમારા ગુજરાતી ભાષા શીખનેકા વિચાર હૈ!" એક કેદી જરાક એક ચપ્પુની બે ફાડ કરી નાખનાર હતો તેણે પટ લઈને જવાબ આપ્યો કે સાહેબ! આપ રાષ્ટ્રધ્વજ લઈ ઝંડા ચોકમાં સત્યાગ્રહ કરી આવો! આપને ૧ વર્ષની સજા થશે એટલે અમારા ભેગા રહી ગુજરાતી ભાષા સારી રીતે શીખાશે!

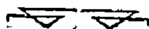
આ બાળક હાજરજવાબ નથી એમ કોણ કહેશે ?

* * * *

આવી જ ગમ્મત ઉપલા સત્યાગ્રહપ્રસંગે મી. કૃષ્ણજન્મસ્થાન-કારાગૃહમાં-આવેલી એક ગુજરાતી દેશભક્ત યુવકને જોઈ ત્યાંના દેશી ન્યાયાધીશ સાહેબ માયાથી બોલ્યા કે જો મારો આવો પુત્ર હોત તો હું તેને આવા સત્યાગ્રહમાં ન નાખત. તરત જ તે વીર યુવકે જવાબ આપ્યો કે સાહેબ! મારે આવા પિતા હોત તો હું તેમને સરકારની નોકરી છોડી દેવા વીનવ્યા વગર ન રહેત!

ન્યાયાધીશ સાહેબે જવાબ ન આપ્યો પણ તેમના હૈયામાં આ સાંભળી શી અસર થઈ હશે તે તો પરમાત્માને માલુમ!

("સૌરાષ્ટ્ર" અને "નવજીવન" ને આધારે)

આપરા કોડીઆનું નવું પરાક્રમ

(લેખક—શ્રી હરિલાલ મ ભટ્ટ, બી એ એલએલ બી.)

આપણા દેશમા વરકર સરોમજી આપરા કોડીઆની ઘણી વાતો આવે છે, તેઓનું એક નવું પરાક્રમ તમારે સાભળવુ છે ?

એક વાર ગાદીના મહેલમાં ખાતર પાડતી વેળા ચોકીદારો આપરો પકડાઈ ગયો. ઘણી દુઃખ, પણ પછી કેમ આવવાથી આપરો પકડાઈ ગયો. ગુન્હા પુરવાર થતા ગુન્હાની હાની કોટડીમા પુરવામાં આવ્યો. દરવાજા પ મોટું તાળું તેણું ટચકાવ્યું સાકડી બારીમાં મજબૂત સળીઆ જડેલા હતા, ત્યાંથી નીકળી શકાય એમ હતુ નહિ.

બીજી બાજુ કોડીઆ પોતાના મિત્રને છોડાવવાનો લાગ શોધતો હતો. વિચાર કરતાં એક યુક્તિ સુઝી આવી. આમલીઆનો વેષ લઈને પોતાના ઊંટ સાથે તે કેદખાનાના દરવાજા પાસે આવ્યો અને પહેરેગીર સિપાઈને અરજ કરી, "સુબાઈ સાબ, આ ઊંટ આજે મારા ગેવરમા ભગાડ કર્યો છે અને ડબામાં પુરેલો છે, તો હમા હાકુટ આવે એટલી ઘડી એને બાંધવા દેશો ?" પહેરેગીરે વાંધો લીધો નહિ તેથી આપરાની કોટડી સામે આવેલા પીંપળના ઝાડ સાથે તેણે ઊંટ એવી રીતે બાંધ્યું કે એના પાછલા પગ બરાબર બારણાં પાસે પડે એ પછી થોડી વાર સિપાઈ સાથે ગપ્પા મારીને પાણી પીવાનું બહાનું કાઢી કોડીઓ રસ્તે પડયો.

આપરો બારીમાંથી સઘળું જોયા કરતો હતો. તેણે કોડીઆને ઓળખી કાઢ્યો અને જો કે એક અક્ષર પણ બોલાયો ન હતો તો પણ સઘળી યુક્તિ તે સમજી ગયો. આપરો પણ મહા પહોંચેલ હતો. દેખે છાપરામાંથી એક લાંબી ખપાટ સેરવી કાઢી અને છેડે એક ટેરણીઓ ચડાવી બારીવાટે ઊંટની પૂંઠ ઉપર ઉતાર્યો. ખણવાથી ઊંટ ચમક્યું અને એમ કોટડીના બારણાં ઉપર પછાડવા માંડ્યા. જોતજોતામાં કમાડ તૂટી પડયું, અને શું થયું તે તપાસવાની પહેરેગીરને તક મળે તે પહેલા તો ઊંટ ઉપર સ્વાર થઈને કોડીઆ ને આપરો પલાયન થઈ ગયા.

દુરબીન સૌથી વધારે કેટલી કિમ્મતનું છે?

અમેરિકાના વિસ્કોન્સિન શહેરની નજીકની યર્કસ વેધશાળામાં જે દુરબીન છે તે દુનિયામાં સૌથી મોટામાં મોટું છે. તેના જુદા જુદા ભાગોનું વજન આશરે ૮૧૦ મણનું છે. નળીના ઉપરના ભાગનો દુરબીનનો કાચ ચાળીસ ઇંચ જેટલા વ્યાસનો છે અને તેનું વજન આશરે ૨૭ મણનું છે. તે કાચની કિંમત આશરે બે લાખ રૂપિયા થાય છે. તેને બેસાડીને દુરબીન તૈયાર કરવાનો કુલ ખર્ચ આશરે ૧,૮૦,૦૦૦ રૂપિયા થયેલો છે.

દુનિયાનું બીજું મોટામાં મોટું દુરબીન અમેરિકાના કેલિફોર્નિયા પરગણામાં આવેલી લીક વેધશાળામાં છે. તેના કાચનું વજન આશરે ૫૦૦ રતલ છે. આ દુરબીનનો કુલ ખર્ચ આશરે સાડા ત્રણ લાખ રૂપિયાનો થયો હતો.

ધુમ્મસ એ શું છે? અને શાનું બનેલું છે?—ધુમ્મસ એ પાણીની વરાળનું બનેલું છે. હવામાં પાણીની વરાળના જુદા જુદા રૂપાંતરો વાદળ, ધુમ્મસ, ઝાકળ, વગેરે રૂપમાં હોય છે.

દડાને પછાડીએ છીએ ત્યારે તે ઉછળે છે કેમ?—બે જાતના દડા હોય છે: એક ઇન્ડીઆરબ્બરનો બનેલો ગોળ રમવાનો રબ્બરનો દડો; અને બીજો પોકળ રબ્બરનો ટેનીસ રમવાનો દડો. રબ્બર પોચું અને નરમ હોય છે, અને તે સ્થિતિસ્થાપક (Elastic) થઇ શકે છે, તેમજ પોતાની મૂળ સ્થિતિપર આવવા પ્રયત્ન કરે છે. રબ્બરનો આ એક ખાસ ગુણ છે. તેને આપણે પછાડીએ છીએ ત્યારે તેટલો ભાગ દબાય છે અને તેને લઇને રબ્બરના ઉપલા ગુણને લીધે તે પોતાની મૂળ સ્થિતિપર આવવાને પ્રયત્ન કરતો હોવાથી તે ઉછળે છે.

જનાવરના શરીરમાં રહેલું ઝેર બીજાને નુકશાન કરે છે અને તેને પોતાને નુકશાન કેમ કરતું નથી?—દરેક જનાવરના શરીરના આંતરિક તત્વો જુદા જુદા પ્રકારના બનેલા હોય છે એટલે કે

સર્પના શરીરની બનાવટમાં જે પ્રકારના રસાયણિક તત્વો છે તે પ્રકારનાં તત્વો માણસ જાતના અથવા બીજી જાતના બનાવટના શરીરમાં તે જ પ્રમાણમાં હોતાં નથી અને તેથી સર્પના શરીરમાં રહેલુ ઝેર તેનાથી જુદી જાતના રસાયણિક તત્વો જેના શરીરમાં છે તેને નુકશાન કરી શકે છે, અને પોતાની જાતને નુકશાન કરી શકતાં નથી

ટીનનાં પતરા કેમ બનતા હશે?—સોડની અંદર સીસું કે ત્રાંબુ વિગેરે ધાતુનો ભેગ કરી ભઠ્ઠીમાં તેને ખૂબ ગરમ કરવામાં આવે છે એ ગરમ થયેલા રસનાં પતરાં ઢાળવામાં આવે છે આ પતરાને પછી રોલરો (ભારે વાટા) તળે દાબીને પાતળાં બનાવવામાં આવે છે પહેલાં તો એક પતરૂં હોય છે પછી જેમ જેમ પાતળાં થતાં જાય તેમ તેમ ભેગાં સાથે ૩૦૦ સુધી પતરાં હોય છે. આમ પતરાં તૈયાર થયા પછી તેને જોઈતા માપનાં કાપે છે અને પછી તેના ડબા, ફાનસો, ડાબલા, રમકડાં અને બીજી અનેક ચીજો બને છે. એ પતરાં ચોડાડવામાં કલાઈનું રેણ દેવાય છે

વંદન

વંદન કરીએ ઇશ,
અમે તો વંદન કરીએ ઇશ
સરસ્વતિના આ મંદિરમાં,
આવ્યા અમે ભણવા,
દેજો રૂડું જ્ઞાન અમોને,
અમ જીવન ઉદ્ધરવા અમે તો૦–૧
માત–પિતાને દેશ ભક્તિમાં,
મેરવજો અમ ધ્યાન,
ગુરૂ પ્રત્યેની શુભ ભક્તિથી,
સુધરે જીવન સુકાન અમે તો૦–૨

જીવરાજ રામજી મહેતા

ઇસ્લામના ખલીફા

ખલીફુલ ઇસ્લામ, અમીરૂલ મોમીનીન હઝરત મૌલાના અબ્દુલ અઝીઝ
ખાન, વલદે અબ્દુલ મજીદ ખાન, દામે ઇકબાલહુમ,
પોતાના શાહજાદી સાથે

Lalbhai Art, B

નાગપુર રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહના જોન-ઑફ-આર્ક

શ્રીમતી દેવી સુભદ્રાકુમારી

જેમણે પોતાના પતિસહિત નાગપુરના રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહના પુણ્યપ્રસંગે સત્યાગ્રહ કરવામાટે સ્વયંસેવકો મેળવી આપવા અથાગ શ્રમ ઉઠાવ્યો હતો. ઉપરોક્ત વીર નારીને થોડાક કલાક સત્યાગ્રહને અંગે સરકારી કેદખાનામાં પણ જવું પડેલું હતું

Courtesy—PRABHA

અહીં તહીં ને સઘળે

સરવૈયું —

દિવાળી આવે ત્યારે વેપારીઓ વર્ષના નફા તોટાનો હીસાબ કાઢે અને તે મુજબ ભવિષ્યમાં કેમ કામ કરવું તેની ગોઠવણ નક્કી કરે તેમ આપણે પણ ગયા વર્ષમાં બની ગયેલા બનાવોનું સરવૈયું કાઢીએ. જો કે આપણાથી કંઇ આટલી નાનકડી જગ્યામાં બધે પહોંચી ન શકાય તોપણ ટુંકમાં ગયા વર્ષમાં દુનિયામાં અહિં તહિં ને સઘળે બની ગયેલા બનાવોનું અવલોકન કરી જઇએ.

હિન્દુસ્તાન —

પહેલાં તો આપણે આપણા દેશની જ સ્થિતિનો વિચાર કરીશું. જગતના એક મહાન અને સમર્થ પુરુષ મહાત્મા ગાંધીજી હજુ યરોડાના કેદખાનામાં છે. તેમના ઉપવાસની આફતો જોસભેર ઉડેલી હતી અને લોકો તે વાતમાં ખુબ રસ લેતા હતા.

તે બતાવે છે કે ગાંધીજીએ લોકો ઉપર જે અદ્ભુત છાપ પાડી છે તે હજુ જેવી ને તેવી જ છે. પણ આપણે એક ચીજ સમજતા નથી. ગાંધીજીએ બતાવેલા અહિંસાત્મક અસહકારના માર્ગે આપણા નેતાઓને ચાલવું નથી. તેમજ ગાંધીજીને પોતાને નામોશીભરેલ રીતે કેદમાંથી છુટવું નથી. તેમ હજુ પ્રજા એટલી નિર્ભય નથી થઇ ગઇ કે ગાંધીજીને છોડી મુક- વાન સરકારને સહીસલામત સામે આવી સ્થિતિમાં ગાંધીજી કેમ છુટી શકે?

કિસ્સાઓ કહે છે કે આંતરરાષ્ટ્રીય નોબેલ પ્રાઇઝ નામનું જગતના સૌથી શ્રેષ્ઠ પુરુષને આપવામાં આવતું ઇનામ તે ઇનામ આપનારી સમિતિ આ વર્ષે ગાંધીજીને આપવા વિચાર કરે છે અને તે ઇનામ જો ગાંધીજીને મળે તો સરકારને તેમને છોડી મૂકવા પડે. પણ આ બધા ખાલી અનુમાનો છે. આપણા એકેએક દેશનેતાની ગાંધીજીનું સ્થાન લેવાની જબરજસ્ત નાલાયકીને લીધે બે વર્ષ અગાઉ પ્રજામાં જાગૃતિના જે મહા પ્રચંડ પુર આવ્યા હતાં તે ઓસરી જવા આવેલા છે એટલે જો કાંઇ ખાસ નવો બનાવ ન બને તો ગાંધીજી તેમની પુરેપુરી મુદત થવા સુધી કેદખાનામાં જ રહે એવો સંભવ છે.

મહાસભા —

ગાંધીજીના કેદમાં જવા પછી મહાસભાનું સુકાન તદ્દન કામચલાઉ થઈ પડ્યું છે અને આ તો શક વગરની વાત છે કે જેમ ગાંધીજી જેટલો પ્રજાપર કાબુ કોઈપણ દેશનેતામાં નથી. તેમ એમના સિદ્ધાન્તોને જીરવી શકવાની શક્તિ પણ આપણા નેતાઓમાં નથી. ગયે વર્ષે સવિનય ભંગ સમિતિ તરફથી જે નિરાશા ભરેલું અને નરમાશનું નિવેદન બહાર પડ્યું ત્યારથી માંડીને તે ગયા સપ્ટેમ્બર મહિનામાં દીલ્હીમાં ભરાયલી ખાસ વિશિષ્ટ મહાસભા સુધીમાં ગાંધીજીએ જે ઉમદા અસહકારનાં સિદ્ધાન્તો પ્રજા સમક્ષ રજુ કર્યાં હતાં તેનું કાંકે કાંકે નિકંદન કહાડવામાં આવ્યું છે આપણા દેશનેતાઓ ધારાસભાનો બહીષ્કાર કરીને થાકી ગયા અને હવે આ દરીદ્રી દેશનું વગર સાબુએ પીસી નાખવા માટે ધારાસભામાં જવાના છે. ગાંધીજીના પક્ષવાળાઓએ કકાસનું મોઢું કાળું કરવાની ખાતર જે લોકો ધારાસભામાં જાય તેની વિરુદ્ધ ચળવળ નહિ કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે

અલબત એ વાત ખરી છે કે આપણા દેશનેતાઓ ધારાસભામાં જઈ મોડરેટ પક્ષનાઓની માફક મેમાપણું નહિ વાપરે પણ તેથી એકંદરે પરિણામ દેશના લાભમાં આવે એવાં કોઈ ચિન્હો જણાતાં નથી.

હિન્દુ મુસ્લીમ અણબનાવ.—

આ વર્ષમાં સૌથી વધારે નિરાશ થવા જેવા ગંભીર બનાવો બન્યા છે તે એ છે કે પંજાબમાં અને બીજા જુદે જુદે ઠેકાણે હીન્દુ મુસલમાનો વચ્ચે વારંવાર રમખાણો થયાં હતાં. અકાલી સત્યાગ્રહવાળા બનાવ પછી કેદમાંથી છુટીને સ્વામી શ્રદ્ધાનંદજીએ પર ધર્મમાં વટલાએલા હિન્દુઓને પાછા હિન્દુ ધર્મમાં લેવાની જંગી હીલચાલ શરૂ કરી હતી અને તેથી મુસલમાનોનાં મન ઘણાં દુભાયાં હતાં. સ્વામી શ્રદ્ધાનંદજીનું કામ ઘણું જ ઉત્તમ અને વખાણવાજોગ છે તેમાં શક નથી છતાં પણ આ વખત એ હીલચાલને માટે અનુકુળ નથી. કાશીમાં ભરાએલી હિન્દુ મહાસભામાં ભારતભૂષણ પંડિત માલવીયાજીના આગ્રહથી પણ મુસલમાનોમાં અસંતોષની લાગણી ફેલાઈ છે. હિન્દુ મહાસભાએ બીજા ઘણા ઠરાવો ડહાપણના કર્યા પણ હજુ આપણા અંત્યજ ભાઈઓને આપણાથી ઉતરતા ગણવાની જે નીચ પ્રથા ચાલે છે

તે સબંધમાં કાંઇ પણ ઠરાવ ન કરવો તે ઉઠાવી મુક્યો. પંડિત માલવીયાજીની હિમાયત પણ એ સંબંધમાં નિષ્ફળ નિવડી. આપણને સ્વરાજ જોઇએ છે કેનીયાના હિન્દી ભાઇઓ ઉપર જે અન્યાય થાય છે તે માટે આપણે પોકાર કરીએ છીએ પણ આપણા પોતાના જ દેશમાં આપણા પોતાના જ જાતભાઇ અંત્યજ લોકોને આપણે હજુ દૂર ને દૂર જ રાખતા છે આ ખરેખર અફસોસની વાત છે. ઇસ્લામના મહાન લોકપ્રિય નેતાઓ મૌલાના મહમદઅલી તથા કીચલુ વિગેરે જેલમાંથી છુટી આવેલા છે હવે આજ કાલમાં શૌકતઅલી પણ છુટી જવાના છે, એટલે આશા રહે છે કે હિન્દુ મુસ્લીમ વચ્ચેના અણબનાવોનો ફડચો હવે જલદીથી આવશે.

રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહ.—

આખા વર્ષ દરમ્યાન જો કોઇ સહુથી વધારે ધ્યાન ખેંચનારો અને મહાત્મા ગાંધીજીના સિદ્ધાન્તોનું પ્રતિપાદન કરનારો બનાવ બન્યો હોય તો તે નાગપુર રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહનો પ્રસંગ હતો. આ બનાવે સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરી આપેલું છે કે પોતાના રાષ્ટ્રધ્વજની પ્રતિષ્ઠાની અવગણના હિન્દી પ્રજા કદિ થવા દેનાર નથી. આપણા દેશનેતાઓ ધારાસભાની તકરારમાં પડેલા હતા અને દેશબંધુ દાસ જેને પોતાનો સ્વરાજ્ય પક્ષ કહે છે તેમાંના કોઇ પણ માણસે કશી પણ સક્રીય મદદ કરી ન હતી છતાં શેઠ જમનાલાલ બજાજ, મહાત્મા ભગવાનદીનજી, સૌભાગ્યવતી સુભદ્રા કુમારી શ્રીયુત વિઠ્ઠલભાઇ અને વલ્લભભાઇ પટેલ, ડૉ. ચંદુલાલ, ડૉ. પીમા, શ્રીયુત મોહનલાલ કામેશ્વર પંડ્યા, વિગેરે અનેક વીરાઓએ સત્યાગ્રહ કરી રાષ્ટ્રધ્વજની પ્રતિષ્ઠાના શ્રીગણેશ બેસાડ્યા છે ખાસ કરીને આ આખી લડતમાં કેદખાનાના અસહ્ય ભયંકર દુઃખો ખમીને પણ જે વિજય તેમણે મેળવ્યો છે તેની ઇતિહાસમાં સોનેરી અક્ષરમાં નોંધ રહેશે એમાં શક નથી. છેવટમાં નાગપુરની સરકારે પ્રજાના અડગ નિશ્ચયને માન આપવું પડ્યું છે અને એકેએક સત્યાગ્રહી વીરને કેદખાનામાંથી છોડી મુકવા પડ્યા છે. આ આખી લડતમાં જે વિજય મળ્યો તેનું માન દેશભક્ત શ્રીયુત વલ્લભભાઇ પટેલને ઘટે છે. આ સાથે ડૉ. ચંદુલાલ દેસાઇનું છાયાચિત્ર આપ્યું છે તથા બાજુના ૮૦ મા પાના ઉપર સૌભાગ્યવતી સુભદ્રા કુમારીનું ચિત્ર પણ આપેલું છે.

દેશભક્ત ડૉ૦ ચંદુલાલ દેસાઇ

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ—

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની સાતમી બેઠક આ વર્ષમાં ભાવનગરમાં મળવાની હતી પણ એક સરકારી ભાવનગરી અમલદાર વિલાયત સીધાવ્યા એ કારણે તે મુલતવી રહી છે અને આવતા વિલાયતી ઇસ્ટરના તહેવારોમાં તે

ભારતભરમાં ભરાવાની છે ! સમુદ્રતટમાંની આમળ વિધાદેવીની આ તમોતરી ગુજરાતી પ્રજા તથા તેના સાક્ષરોની કીર્તિને અત્યંત ઝળક સમાડે છે. અસ્તુ.

આ પરિષદના પ્રમુખતરિકે કોની પસંદગી કરવી એ સવાલ હાલ જોશભેર ચર્ચાય છે હાલના સંજોગો જોતાં આ સ્થાન માટે જે સૌથી લાયક વિદ્વાન છે તે રાષ્ટ્રકવી શ્રીયુત અરદેશર ફરામજી ખબરદાર છે તેમની પસંદગી થશે તો સાહિત્ય પરિષદની સાતમી બેઠક સૌથી વધારે દીપશે. અત્યાર સુધી તો સાહિત્ય પરિષદના સુકાનીઓએ કહાપી, હાજી અને બીજાઓની કદર ન કરી બેકદર રહેવાનો અપજશ વહોર્યો છે. આ વખત તેઓ શું કરે છે તે હવે જોવાનું છે

ધરતીકંપ—

ચાલુ ૧૫ માં યુરોપ ખંડમાં એટના તથા વીસુવીયસના જ્વાળામુખી પર્વતો ફાટ્યા હતા અને તેથી ભારે નુકશાન ત્યાં થયું હતું તે પછી ગયા બે મહીના ઉપર જાપાનમાં કદી ન થયેલો એવો ભયંકર ધરતીકંપ થયો હતો અને તેથી તેનું યોકોહોમ નામનું આખું શહેર નાશ પામ્યું છે તથા બીજા શહેરો તથા ગામોને બહુ કરીને ભયંકર નુકશાન થયું છે ઇરાન અને બીજા દેશોમાં પણ ધરતીકંપના સખત આંચકાઓ થયા હતા ને પણ નુકશાન થયું હતું આપણા કલકત્તામાં પણ નરમ આંચકો લાગ્યો હતો અને એક માણસનું મોત થયું હતું વળી આ વર્ષે હિન્દુસ્તાનમાં વરસાદ પણ બહુ જ અનિયમીત પડેલો હોઇ જ્યારે ગુજરાત અને કાઠીઆવાડ બાજુ દુકાળનો ભાસ ઉભો થયો છે ત્યારે મમાછ અને ગોમતી નદીનાં પાણીના ભયંકર પુરે આ તેને અખા ગામોના ગામો નાશ પામ્યાં છે ખુદ મુંબઇમાં આપણામાંના કોઇએ પચાસ વર્ષમાં એક દિવસમાં નહિ પડેલો એટલો ભયંકર ૧૮ ઇંચ જેટલો વરસાદ ૧ દિવસમાં પડ્યો હતો.

ઇસ્લામનો જયજયકાર—

આપણે હવે બીજી બાજુ નજર નાખીશું યુરોપના મોટા રાજ્યોની ટર્કીને હજમ કરી જવાની જે હરામ દાનત હતી તેમાં તેઓ પુરેપુરા નિષ્ફળ નિવડ્યા છે અને ઇસ્લામી વીર મુસ્તફા કમાલ પાશાના બળબાહુ આગળ તેમને નમવું પડ્યું છે આમ ઘણે અંશે ઇસ્લામનો જય જયકાર થયો છે ટર્કીના જુના સુલતાનને પદભ્રષ્ટ કર્યા પછી ગાદીએ આવેલા નવા સુલતાન અબ્દુલ મજીદખાનનું તેમના શાહજાદી સાથેનું સુંદર ચિત્ર આ સામેના પાન ૭૪ ઉપર આપ્યું છે -

યુરોપનો આમશો—

૬ અને હવે કોઇની ધાક ન રહેવાથી જર્મનીને તેણે પુરેપુર ચુંથી નાખવાના ઉપાયો યોજવા માંડયા છે વેર અને ધિક્કારના ભયંકર બીજ રોપાઇ રહ્યા છે અને નજીકના ભવિષ્યમા ભયંકર લડાઇઓ આ નવા ચિન્હો છે ટર્કીમા પ્રજાસત્તાક રાજ્ય જાહેર થયુ છે. ગયા બે વર્ષ મહીનાઓનો મોસમ અને ઘટના વચ્ચે થયેલી લડાઇઓએ ચોકખુ દેખાડી આપ્યું છે કે યુરોપના મિત્રરાજ્યોએ આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રજા સંઘ (લીગ ઓફ નેશન્સ) સ્થાપ્યું છે તેનામાં જગતમા શાંતિ ફેલાવવાની એક કોડી ભાર તાકાત નથી આખી દુનિયામા વેપાર ધંધામાં ભયંકર મંદી આવી રહેલી છે અને સ્થિતિ હવે કયું રૂપ લેશે તે હાલ કહેવું મુશ્કેલ છે

ખાદીનો શણગાર

—ગરબી—

સજની! ખાદીનો શણગાર શરીરે ધારીએ રે લોલ,
આપણુ નૌતમ નિર્મળ ભાળ ઉરે સમારીએ રે લોલ.
બ્હેની! મનડાં કેરાં મેલ તે ફુસપથી ટાળીએ રે લોલ.
બ્હેના! દુર્ગુણ જે જે હોય તે આપણા બાળીએ રે લોલ.
પ્રભુની પવિત્રતાનાં ભાન જગતમાં ઉતારીએ રે લોલ.
વ્હાલી આ સપનો સંસાર છોડી જગ તારીએ રે લોલ.
મધુરી! મહિલાઓરાં માન ત્રિલોકે મળવીએ રે લોલ.
પ્રભુને દિલનાં દઇ સન્માન જગતમાં ચાલીએ રે લોલ.

માધવરાવ બા. મર્કુંડ

નિવેદન

બાલજીવન આજે ચોથા વર્ષમાં ઇશ્વર કૃપાથી પ્રવેશ કરે છે. ગયા વર્ષમાં વાચન વિભાગમાં તેમ જ ચિત્રો વિગેરેમાં બાલજીવને કેટલી અને કેવી પ્રગતિ કરી છે તે વાંચકોથી અજાણ્યું નથી. આ અંકમાં બે વિવિધરંગી ચિત્રો તેમજ બીજાં સખ્યાબંધ ચિત્રો આપેલાં છે તે પાછળ અમને જબ્બર ખર્ચ થયો છે પરંતુ અનેક મુશ્કેલીઓ વટાવીને હવે બાલજીવન પોતાના પગપર ઉભું રહેવાની તૈયારીમાં છે એટલે અમે ચાલુ વર્ષમાં ગયા વર્ષથી પણ વધારે સંગીન પ્રગતિ કરવાનો નિશ્ચય કરેલો છે. અમારા વાચકો પોતાનાથી બની શકતો પ્રયત્ન કરી ગ્રાહકો અને દેટલા વધારવામાં અમને મદદ કરે તો બાલજીવન સૌથી સરસ થઈ શકે.

આભાર—બાલજીવન જે પ્રગતિ કરી શક્યું છે તે તેના ગ્રાહકો લેખકો તથા શુભેચ્છકોની મદદને જ આભારી છે. અમોને અનેક રીતે મદદ કરનાર અને બાલજીવન માટે સામગ્રી મુગ્ધના લેખો તૈયાર કરી આપવા માટે અમે શ્રીયુત છાયા ડૉ. મોહનલાલ પંડ્યા, શ્રી. અમૃતલાલ દેસાઈ, શ્રી. ચંદ્રકાન્ત ઓઝા, મં. કર્ણિક, શ્રી પાદરાકર, શ્રી કેશવ હ. શેઠ, વિ૦ નો જેટલો આભાર માનીએ તેટલો ઓછો જ છે. અમારા આ દિવાળી અંકને માટે અમારી વિનંતીને માન આપી પોતાની નાજુક તબીયત છતાં ઉદારભાવથી ગુજરાતના ગૌરવરૂપ રાષ્ટ્ર કવિરત્ન શ્રીયુત ખબરદારે અમને સુંદર કવિતા મોકલી આપી છે તેમ જ અમને ઉપયોગી સૂચનાઓ કરી છે તે માટે તેમના આભારી છીએ એ ઉપરાંત જે અનેક સજ્જનોએ અમને લેખો ચિત્રો વિગેરે મોકલી આપી ઉપકારી કર્યા છે તે દરેકના નામ જો કે અત્રે લખવા જેટલી જગ્યા નથી તો પણ શ્રી. જેઠાલાલ જોષી, શ્રી. યશ, શ્રી આવસત્થી, બ્હેન કમીલાબાનમ, બ્હેન પીયા મ. મ્હાત્રી ભાઈ શ્રી રતીલાલ દલાલ વિ૦ નાં નામો અમે અહીં લખવાની લાલચ રોકી શકતા નથી. ગયું આખું વર્ષ બાલજીવને નાણાંની સખત મુશ્કેલીમાં પસાર કર્યું છે અને જો ગ્રાહકોની સંખ્યા સારી રીતે વધી ન હોત તો અમે આટલી પ્રગતિ કરી શકત નહિ. ઘણા રોજગારને માટે ગયું આખું વર્ષ તદ્દન નબળું નીવડ્યું છે અને તેને અંગે કંઇ પણ સંગીન મદદ અમે મેળવી શક્યા ન હતા. આવા ખરાબ વખતમાં પણ શેઠ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજીએ બાલજીવનને રૂ. ૫) અંકે પચાસ આપેલા હતા તે માટે અમે એ શ્રીમંત સજ્જનનો ફરીથી આભાર માનીએ છીએ. ચાલુ વર્ષમાં અમારું ધારવું છે કે ઇશ્વર કૃપાએ અમને બાલજીવનની યોગ્ય પ્રગતિ કરવા માટે જોઇતી રકમ મળી રહેશે જ છેવટે અમારા

વાચકો તેમજ લેખકો તથા શુભેચ્છકો તમામને અત્યારે માત્ર જ બાલજીવન પર તેમનો પ્રેમ ચાલુ રાખવા નમ્રતાપૂર્વક વિનતિ કરીએ છીએ. શ્રી કૃષ્ણનું અવિરલ સુંદર રંગીન ચિત્ર અમે આ અંકમાં આપી શક્યા છીએ તે માટે શ્રી. ચંમેનલાલ નેવરીવાલાનો અમે આભાર માનીએ છીએ એ ઉપરાંત આ માસિક હાલ જે સરસ રીતે નિયમિત નીકળી શકે છે તેનો તમામ યશ જૈન વિજય છાપખાનાના માલિક શેઠ મુળચંદભાઇનો છે અને બાલજીવન તે માટે તેમનું ઋણી છે

ખુલાસો—બાલજીવનની લોકપ્રિયતાનું માપ તેની ગ્રાહકસંખ્યા, લેખક ને વાચકમંડળ તથા જુદી જુદી સંસ્થાઓ તરફથી તેના થતા સ્વાગત પરથી નીકળી શકે અને તે તમામ રીતે જોતાં બાલજીવનની પ્રગતિ સંતોષકારક થઇ છે એમ કોઇ પણ કહી શકશે. છતાં કોઇક કોઇક કારણે જે કેટલીક ટીકાઓ થતી રહે છે તેમાંની એક બેનો ખુલાસો અત્રે થવો જોઇએ બાલસાહિત્ય કેમ તૈયાર કરવું ને પ્રકટ કરવું તેની લહેવાર આકૃતિ ન ધરાવનાર કોઇ ચર્ચાપત્રીઓ બાલજીવન તૈયાર ચિત્રો વાપરે છે એમ લખે તેનો ખુલાસો અમારે ન કરવાનો હોય કોઇક ધંધાદારી આપણી પોતે તૈયાર ચિત્રો મળે તો વાપરવાને તૈયાર હોવા છતાં અમે વાપરીએ ત્યારે કટાક્ષ કરે તે માટે પણ અમારે ખુલાસો કરવાનો ન હોય મોટા બીબામાં બાલજીવન આખું નથી છપાતું તેટલા માટે તે નાનાં છોકરાં નથી વચતાં અથવા તેમની આંખે ને નુકશાન થાય છે એવું બોલનાર બનેલું નથી કેટલે બાલજીવન વધારે લખાણ આપવાના લોભે મોટા બીબામાં બધું લખાણ આપવું પસંદ નથી કરતું તે માટે પણ વધારે ખુલાસાની જરૂર નથી પણ એક ચીજનો ખુલાસો કરવો રહે છે શ્રી 'કુ' નામના એક 'બીન વગર'ના ખરતા સવાયા ચરાના લેખી ચર્ચાપત્રીએ "સાહિત્ય" માં "બાલજીવન" પ કેટલાક નિરર્થક આક્ષેપો કરી પે તે સાહિત્યમાં "જયવિજય" કરવાનું બીડું ઝડપેલું હતું છેવટે જ્યારે તેમણે કરેલા જાહેર આક્ષેપોનો ખુલાસો માગ્યો ત્યારે તેઓ મું । ગમડી રહ્યા છે! ખુલાસો હોય તો કરે!! આશા છે કે આછ 'કુ' જેઓ અમારા મિત્ર પણ હોવાનો દાવો કરે છે તેઓ હવે આમ ચોરી "યશ" મેળવવો છોડી દઇ બીજાની લાયકાતની પરીક્ષા લેવાને બદલે સરકારી વિદ્યાપીઠ માટે પોતે પ્રીવીયસની પરીક્ષા આપે ત્યારે સૌથી વધારે લાયકી બતાવશે ને તે માટે અત્યારથી જ પ્રામભદાસ સદાપાઠશાળાના વસતિગૃહમાં અભ્યાસ વધારે ઉમંગથી કરશે 'સાહિત્ય' ને પણ અમારી વિનતિ છે કે આ મહાન વિદ્વાન સાક્ષરવર્ય વિદ્યાર્થીને હાલ ભણવા દેવો ન લેખ લખવામાં વખત ન ગુમાવવા દેવો, કારણ નહીંતર તેમના અભ્યાસમાં ખલેલ કરવાનું પાપ 'સાહિત્ય' ને માથે ચડશે!

આ અંકના પુઠાપર જે ચિત્ર આપ્યુ છે તે ચિ. બ્હેન કમલા નાગરદાસ પટેલનું છે તેની છબી બાલજીવન માટે ખાસ મુંબાઇના જાણીતા છબી લેનાર ફૂપે તૈયાર કરી હતી. આ અંકના મુખ પૃષ્ઠપર મહાત્મા ઇશુખ્રીસ્ત, દેશભક્ત ગોખલે, સંત ટોલસ્ટોય વિદ્વદ્રત્ન, દરશાન જાણીતા સંસારસુધારક શ્રી. કરસનદાસ મુળજી, ગાંધીજીના ગુરૂ અમેરીકન વીર સત્યાગ્રહી શ્રી. થોરો તેમ જ મધ્યમાં મહાત્મા ગાંધીજી છે ગાંધીજીના હૃદય પ્રદેશમાંથી ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચન્દ્રનાં દર્શન થાય છે

પાન ૨૧ ઉપર ભગવાન શ્રી બાલકૃષ્ણનું રંગીન ચિત્ર આપેલું છે અને તેના બીબાં અમને પુરા પાડવા માટે શ્રી ગોપાલ નિવટીયાના અમે આભારી છીએ. પાન ૨૨ પર મહાત્મા ગાંધીજીનું રંગીન ચીત્ર આપવામાં આવેલું છે અને તેના બીબાં અમોને પુરા પાડવા માટે કાંગવાડી કાલબાદેવી મુંબાઇવાળા જાણીતા ચિત્રોના વેપારી શ્રી. ભુમનરામ અને કંપનીનો અમે ખાસ ઉપકાર માનીએ છીએ. પાન ૪૩ થી પાન ૫૦ સુધી શ્રી કૃષ્ણના બાલજીવનને લગતા ૧૬ ચિત્રો આપવામાં આવેલાં છે અને તેને લગતી વિગત તે સામેના લેખમાં છે. એ સિવાયના ચીત્રોને લગતી વિગતો તેની સામેના લખાણો સાથે આપવામાં આવેલી છે એટલે તે સબંધી અત્રે વધારે લખવાની જરૂર નથી.

સાહિત્ય સત્કાર

હીન્દી સંપત્તિ ખર્ચ—ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પુસ્તક ૨૦ મું ક્રમ ફાઉન ૧૬ પેજી, પાન ૧૦૪—કિંમત આઠ આના મુંબાઈ સરકારી વિદ્યાપીઠના સંપત્તિશાસ્ત્રના અધ્યાપક શ્રી ખુશાલ તલકશી શાહે ગુજરાત મહાવિદ્યાલયમાં આપેલાં વ્યાખ્યાનો તથા મુંબાઈની મધ્યસ્થ કોંગ્રેસ મંડળની સરકારે લે. ઈ. ખેડૂતની કરાસર સમિતિમાં રજૂ કરવા તેમની પાસે તૈયાર કરાવેલાં ખરીતાનો આમાં ખોરાક અનુવાદ છે. જ્યાં સુધી આપણને સ્વરાજ્ય ન મળે ત્યાં સુધી આપણા કર્મમાં આવતી આવક જનતાની સસ્તેવાં જ પ્રસિદ્ધ કરવાના રહ્યાં. કારણ તેમાંથી તેવી બાબતોનો ફેલાવો અને ફેરો ઉપયોગ કરવો તેવી રત પોતાના ખીસામાં રાખે છે. જૂનાં જૂનાં નવાં પાસ્તોમાં આમ ગાડીનો વ્યવહાર, ટપાલ ખાતું, શાહિત્ય રક્ષણ ખાતું, સામાન્ય વહીવટ ખાતું વગેરે ખાતાઓમાં અત્યારે ખર્ચ કેટલા પૂર્ણ પીત્તુ । એ ત્યાંસે કેવો કારભાર ચાલ છે અને તેમાં દરેક ખાતામાં યોગ્ય સુધારા વધારા કરવામાં આવે તો એ ખાતાઓમાંથી ઉત્તમ રીતે લાભ થઈ હિન્દુસ્તાનના ગરીબ કર ભરનારાઓને કેવી રીતે રાહત મળે તે બાબત કુશળતાથી આપણાતાએ સમજાવેલ છે એમની તમામ બાબતોનો સ્વીકાર થાય તો કુલે આવક રૂ. ૧૪૨ કરોડ અને ખર્ચ રૂ. ૧૩૪ કરોડ થાય દેશની આર્થિક સ્થિતિમાં રસ લેનાર માણસોએ આ પુસ્તકનો ખાસ અભ્યાસ કરવો જોઈએ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠનાં વિજ્ઞાપનો—ગુજરાત વિદ્યાપીઠ તરફથી જૂદાં જૂદાં વિજ્ઞાપનો મળતાં રહ્યાં છે જેમાં શિક્ષકોને સૂચનાનિ લખતાં વિજ્ઞાપનો ખાસ નોંધ લેવા લાયક છે. તેમાંની કેટલીક સૂચનાઓ સાથે અમે મળતા નથી થઈ શકતા આ છતાં શિક્ષક અપવાદો બાદ કરતાં બાકીની તમામ સૂચનાનો દરેક રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં સત્કાર થાય એ ખાસ જરૂરી છે

દાંત અને મોંઢાનું રક્ષણ—પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૪૬, ક્રમ ક્રાઉન ૧૬ પેજી કદ સારા કાગળ, સ્વચ્છ છપાઈ શ્રી. કેખુશરો કાબ્રાજીનું નામ ગુજરાતીના વાંચનારાઓને અજાણ્યું નથી. આપણી જિંદગીનો અમલનો આધાર આપણા દાંત પર છે. બહુ દિલગીરીની વાત છે કે આપણે આ અગત્યના વિષય તરફ ગંભીર બેદરકારી બતાવતા રહ્યા છીએ. આપણા દેશના ઘણા લોકોના દાંતો જોઈએ એટલા મજબૂત નથી અને તેનાં પરિણામો ગંભીર આવવાના એમાં શક નથી. વિલાયતી લોકો માંસ ખાય છે એટલે તેમના દાંત વધારે બગડે છે પણ આપણા દેશનો મોટો ભાગ વનસ્પતિના આહારપર જીવનાર હોઈ તેમના દાંતની દરકાર લેવાય તો આરોગ્ય બહુ સરસ રીતે સચવાય. શ્રી. કાબ્રાજીએ આ વિષયનો બહુ ઉંડો અભ્યાસ કરીને આ ઉપયોગી પુસ્તક જાહેર પ્રજામાં મફત વહેંચવા માટે બહાર પાડ્યું છે ને કલકત્તાના એકેએક પારસી કુટુંબમાં તેને મોકલી આપેલું છે. જે પુસ્તકાલયને આ ચોપડી જોઈતી હોય તેમણે ૧ આનાની ટીકીટ ભાઈ કેખુશરો કાબ્રા, સ્ટેશન રસ્તો, ખારભતીપુર (બ૦ બી૦ રેલ્વે) એ ઠીકાણે મોકલી. શ્રી કાબ્રાને ખરેખર આ પરમાર્થિક જનસેવાના કામમાટે ધન્યવાદ ઘટે છે. જગ્યાની ખાતર તજીને લીધે આ અતિ ઉપયોગી પુસ્તકમાંથી વાચકોને રૂચે એવી બાબતો આ અંકમાં અમે આપી શક્યા નથી પણ હવે પછીના અંકોમાં તે આપવા માગીએ છીએ.

સમુદ્ર કાંઠે સ્મશાન વૈરાગ્ય—કર્તા શ્રી. નાનુરામ પ્રેમજી પંડ્યા બી૦ એ૦ ગામવાડી મુંબઈ, ૨. અંગ્રેજીમાં મહાકવિ ગ્રેની રચેલી 'એલીજી' ના કાવ્યથી અંગ્રેજી ભણેલો રસિક ભાગ્યેજ અજાણ્યો નહિ જ હોય. આ સુંદર કાવ્યને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન એક પારસી ગૃહસ્થે કર્યો હતો તે ઉપરાંત રા. મહાસુખભાઈ ચુનીલાલે પણ તેનો સરળ અનુવાદ કરેલો છે. શ્રી. નાનુભાઈએ પણ આ અનુવાદ કંઈક ખરૂં એમના લખવામુજબ "બ્લેન્ક વર્સની ઢબીએ" મનહરની ધુનમાં લખ્યો છે. કિંમત ચાર આના રાખી છે

રસવૈદ્ય—પ્રકાશક શ્રી. રમણીકલાલ ગો. મોદી એમ૦ એ૦ સુરત કિંમત ૬ આના. ૧૨૮ પાનાની નાનકડા કદની આ ચોપડીમાં આપણા દેશી ઉપચારો જુદા જુદા દરદ રોગોપરના આપેલા છે ને તેમાંના ઘણા અનુભવસિદ્ધ છે એમ સહેજે જોઈ શકાય છે આ ચોપડી બહુ ઉપયોગી છે એમાં શક નથી.

વાર્તા

હાસ્ય વિનોદ–રમત ગમત

બાલજીવન

વર્ષ ૩જું | દીવાળીનો ખાસ અંક | અંક ૧લો

બાલજીવન કાર્યાલય
[illegible] બીલ્ડીંગ, સાંકળી સ્ટ્રીટ,

વાર્ષિક લવાજમ રૂા [illegible]
પરદેશ માટે રૂા ૪ (ટ. ખ. સાથે)

આ અંકના લખાણો

કાવ્યો

બાલગીતો

વાર્તાઓ

હાસ્ય, વિનોદ, રમતગમત.

બાલકોના લેખો

આવતો અંક

બાળકોને ગ. શ્રી ચંદ્રકાન્ત ઓઝાની નવયુગના બાળકો કેવી હોવા જોઈએ તે દર્શાવતી અવતરણી કવિતા.

ઓખાનું અમૃત ર. પોતાગરની ઉન્નત ભાવનાથી ભરપૂર માતૃ બ્રાતંસેવાપણુ ઝખતી રસીલી કવિતા.

ગુજરાતની બહેનો રા. શ્રી હર્ષિકની અમાઉની બેહદ વખાણવી કવિતાની લેખમાં બેસે તેવી બાળાઓ માટે ખાસ તૈયાર કરેલી ગરબી.

બાળ ઉખાણા (રા. પીરજ) આ વર્ષે અમોએ મુખ્યાખ્ય ઉખાણું આપવાનું નક્કી કર્યુ છે અને જેના જવાબોમા ચિત્રોની શૈલી દાખલ કરી છે.

ન્હાની ન્હાની વાતો ન્હાના ન્હાના બાળકો માટે આ ન્હાની ન્હાની વાતો નવા નવા ચિત્રો સાથે નવી રીતે શ્રી પરેશ રજુ કરે છે અને તેને બાળકો ખુબ હોંસથી વાંચશે.

પંજાબનો સિંહ (રા. રોમલાલ શાહ) સુપ્રસિદ્ધ પંજાબી વીર દેશ ભક્ત લાલા લજપતરાય સાહેબના નોકરશાહીના પ્રતાપે કાનામૂદ સૈવી ગયેલા છે તેમના જીવનની ટુંક ઓળખાણ સુંદર ચિત્ર સાથે.

બાલ પાઠમાળા રા. ભગતરામ આ પાઠમાં બાળકોને દેડકા મજાથી જાણવા જેવી તમામ હકીકત ગમ્મતી રીતે સમજાવે છે

ખોવાયેલું સામ્રાજ્ય અમારી ખાસ વિનંતિથી દિવાળી અંક માટે ગ. ગ. શ્રી હરિલાલ ડાભાએ તૈયાર કરેલી પરંતુ મોડી આવવાથી રહી ગએલી આ વીરરસપૂર્ણ વાર્તામાં એક અંગ્રેજ અમલના આરમ કમીનો શૌર્ય દેખાવ આપવામાં આવ્યો છે (એક સુંદર ઐતિહાસિક ચિત્રો સાથે.)

દાંત (સચિત્ર) ડૉ. પાઠક આપણા શરીરના સૌથી વધારે ઉપયોગી અવયવ મજાથી જાણવા જેવી વિગત સરલ વાણીમા રજુ કરે છે

દેશીર મનુ એક લક્ષ્મી પુત્રના હૃદયના પલટાની ઝિણ ઉતારનારી વાર્તા ઉદાહાર વર્તીમાં ભાઈ કૃષ્ણદાસ આમ રજુ કરે છે

આંકડાની રમત ગ. પાદરકર

બાલ લેખમાળા આ વિભાગમા બ્હેન પ્રભા, ભાઈ અશોકકુમાર મહુભાઈ કોઠાવાળા વગેરે બાળકોના લેખો આપવામા આવેલા છે

તે ઉપરાંત ઇનામમાળા, હાસ્ય નિવેદન, સાહિત્ય સમાચાર, બાલ્યાનો વ્યવહારકાર નામનો ચાલુ વાતાવરણનો લેખ ઇત્યાદિ સાથેના મુજબ આપવામા આવશે.

"દીલાવર" દેશની સાડી

(ગજલ)

સ્વદેશી વ્રત ને ધારી, દમન નિતિ ને હરનારી,
દીલાવર દીલ કરનારી, "દીલાવર" દેશની સાડી, ૧
સ્વદેશી શુદ્ધ ખાદી, ને, વળી નવરંગ આબાદી,
જરીની છે ઝમક વાળી, "દીલાવર" દેશની સાડી ૨
મનોહર મોહની વ્યાપે; દીલાસો દીલને આપે,
સરળતાથી સજાવો ને "દીલાવર" દેશની સાડી. ૩
અમો સાહસિક વેપારી, બતાવી છે વફાદારી,
ઉત્તેજન આપશો ભારી; "દીલાવર" દેશની સાડી. ૪
અમો શોધનમાંહિ ફરીએ, નવીન જાતો ગ્રહણ કરીએ;
આકર્ષિત "આરકા" ભરીએ "દીલાવર" દેશની સાડી ૫
અમારો ભાવ છે એકજ, પ્રમાણીક નામનો ટેકજ
હંગલબાજી વજી છેકજ, બનાવી દેશમા સાડી. ૬
કદર કાનો કદર કરશે, દયા દીલ દેશની ધરશે,
દારિદ્ર દીલનુ હરશે, દીલાવર દેશની સાડી, ૭
અમારૂ કામ ઠેકાણુ, ભુલેશ્વર શેઠનુ લેશો,
"દીલાવર સાડી ડીપો"મા મદર્શન પ્રેમથી જોશો. ૮
મદર્શન પ્રેમથી જોશો, ખરીદી ખંતથી કરશો;
સમય સમજીને સંચરશો; સમયની છે બલિહારી. ૯
પ્રભુની પ્રાર્થના કરીએ, નિતિથી નામ મેળવીએ
સામાજીક સેવામાં ધરીએ; "દીલાવર દેશની સાડી. ૧૦

વા. હ. (દુહો)

દીલાવર સાડી નામનો, ટ્રેડ માર્ક જોશો સહી;
નકલી દીલાવર નામથી નાહક લોભાશો નહિ.

નોંધ—ખાદીની દીલાવર સાડી પાણીના ભાવે એટલે ફક્ત રૂ ૫–૨–૦ અને રૂ ૫–૧૦–૦ માં મળી શકશે જ્યારે આમ જુદુ ભરાવવામાં દીલાવર ભરતનાજ રૂ ૨–૨–૦ પડે છે ત્યારે રૂ ૫–૧૦–૦ માં ખાદી શુ. અને ભરત શુ તે આપજ વીચારી શકશો કે ભાવ કેટલા સસ્તા છે

મળવાનુ ઠેકાણુ—"દીલાવર" ડીપો
લાલબાવાના મંદીરની બાજુમાં ભુલેશ્વર મુંબઇ

આવી દીવાળી

[કહાનની પછેડી ફુલડે ભાત—એ ગીતની ચાલમાં]

આવી દીવાળી
આજ પ્રભાત,
આંગણે, આંગણે
દીપક માળ,
બારણે, બારણે
તોરણ હાર,
ફૂટે ફટાકા
સાંજ—સવાર—
—આવી

(૨)

હસતી રમતી
નાજુક નાર,
કંઠમાં પહેરી
નવસર હાર,
સોનેરી સાડી ને રૂપેરી કોર, લચતી મલપતી ચાલે ચકોર—આવી

રૂમઝુમ—રૂમઝુમ ઝાંઝર નાદ, ઘમ ઘમ ઘુઘરી કેરો અવાજ
સાહેલી સંગમાં દર્શન જાય, માતાનાં મીઠાં ગીતો ગાય —આવી

" પધારો લક્ષ્મી ! મારે મન્દીર, પિરસું ભોજનમાં ખાંડ ને ખીર
દેજો ! મા ! અમને પુત્રનાં દાન, ધરશું નિત્યે આપનું ધ્યાન"—આવી

"પધારો માડી ! મારે મન્દીર, ઓઢાડું ઓઢણી નવરંગ ચીર ।
માતાના તેજનો દિવ્ય પ્રકાશ, ઘર ઘર હો ! મા ! તમારા વાસ—આવી

[રસકુંજ જુનાગઢ] "નલિનીકાન્ત."

વર્ષ ૩ જું   અંક ૧ લો

બાલજીવન

વિક્રમ ૧૯૭૯ પ્રતિપદા] નવા વર્ષનો ખાસ અંક [ઓક્ટોબર ૧૯૨૨, તા ૨૧મી

ત્રીજું વર્ષ

મારાં વ્હાલાં બાલકો,

જોતાજોતામાં તો મારૂં ૨ જું વર્ષ પસાર થઇ ગયું અને આજે ત્રીજા વર્ષની રોશની હું જોઉં છું તમારા પ્રતાપે તમારા બાલજીવને આ ૩ જી દીવાળી દેખી મારા ચલાવનારાઓ ખાત્રીથી માને છે કે આ નવા વર્ષમાં પણ હું તમો સર્વ બાળકોની વધારે સરસ સેવા બજાવી શકીશ માટે જે જોઇએ છીએ તે તમારી ભલી લાગણીઓ, અને તમારા રૂડા આશીર્વાદો.

મારી જન્મજયંતીનો આ માંગલીક પ્રસંગ વીર વિક્રમની જન્મ જયંતીના દીવસેજ શરૂ થાય છે અને એ શુભ પર્વણીના મંગલ ટાણે તમારી સેવામાં આજે હું બનતા ઠાઠમાઠથી રજુ થાઉં છું તમોને હું ગમીશ તો મને આજની સ્થીતીએ લાવવા માટે મારા ચાલકોએ જે મહેનત લીધી છે અને ખર્ચ કર્યો છે તેનો બદલો વળી ગયો ગણાશે

જગતમાં સંપુર્ણ કોઇ નથી મારામાં પણ અપુર્ણતાઓ હશે. મારી ખોડખાંપણ ને મારી ભુલો મને તમો હમેશ મુજબ બતાવતાં રહેશો અને તમારાં વડીલોને તેમ કરવાનું કહેશો. મારાથી બની શકતી રીતે સુધરવા હું હમેશાં તૈયારજ છું.

વીર વિક્રમના આ ૧૯૭૯માં સંવત્સરના શુભ પ્રસંગે તમો સર્વને સારૂં વર્ષ ઇચ્છીને અહીંજ હું થોભીશ, અને હવે તમને અંદરની વિગતો વાંચવા વીનવીશ.

લી. તમારો વફાદાર સેવક,

"બાલજીવન"ના વંદેમાતરમ.

જીવનના પ્રભાત કાળે

("પ્રભાત પ્રેમે પાથર્યું, સુખકુંજસમ ઉંડું"—કવિ ન્હાનાલાલ કૃત ઇન્દુકુમાર નાટકમાં આવતા એ ગીતનો રાગ)

પ્રકટે પનોતું પ્રભાત ને પંખી કરે કિલકાર,
જગ એ ઝીલે લલકાર,
રસબાળકો રૂડ ગીતથી એવા ગુંથે ઉર-તાર,
ઉગતાં જીવન સ્તવ રે,
કોમળ કમળદળ ઉઘડે રવિતેજને અંબાર,
મોહે દૃગ કાસાર;
પ્રભુ, તેજ જ્યોતિરૂપ બની રસબાળનો અવતાર,
સોહાવતા સંસાર,
વનવન ખીલી કુદરત કહે પ્રત્યેક પ્રાત કાળ—
સન્દેશ દેવી સાર,
સન્દેશવાહી બાલના આદેશ શા ઉચ્ચાર,
ચેતન નવા પાનાર;
ઓ બાલ ! વ્હાલા બાલ ! ઓ ભાવિપ્રબલ સૃજનાર,
મુજ દેશનું કલ્યાણ;
ફળ ફુલ ખીલ્ય-વન ઉપવનોસમ સૃષ્ટિ શોભન બાળ,
ભવ દંપતી શણગાર,
આ શુષ્ક ઉજ્જડ વિશ્વ સૂનું ઘોર ભર અન્ધાર,
ત્યાં બાલ ઉજ્જ્વલ ભાણ;
કાલા, મૃદુ, ઘેલા, અને નિર્દોષ મુખ ટહુકાર,
કલ્લોલ મય વિહાર,
એ બાલ, એ વિનોદ, એ વણસી જતા સંસાર—
જીવન રહે શો સાર ?

અમદાવાદ
કેશવ હ. શેઠ

પ્રભાત

"પ્રકટે પન્હોતું પ્રભાત ને પંખી કરે કિલકાર જગ એ દીસે ઝળકાર."

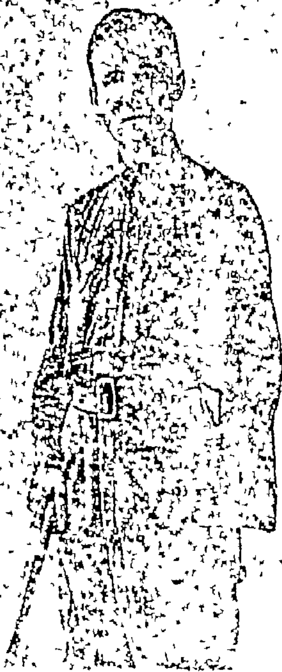
A 3009-Lakshmi Art Bombay 8

ચંદ્રભાગા નદીના કીનારાપરનો રળીયામણો દેખાવ

પગવડે પૃથ્વીનો પ્રવાસ

ઝગ્રા ક્રોએશીયા સ્લાવોનીયા રાજ્યના પાટનગર એગ્રામનો એક વિદ્યાર્થી પોલ આ ચીત્રમાં નજરે પડે છે. આ સાહસિક વિદ્યાર્થી ગયા મે માસની ૧૫મી તારિખે પગવડે જગતની મુસાફરી શરૂ કરી હતી અને ગયા મહિનામાં તે મુંબાઇ આવી પહોંચેલો હતો.

—બાળ રમુજ—એક સંવાદ—

ઘડો અને હાંલ્લી.ઽ

હાંલ્લી—ઘડે ઘડા તું ઘડુલીઓ, ઘડી ન જાણ્યો રાણે,*
એ પથ્થાઇ પાસે હોત તો તને મરાવત પાણે=
ઘડુલા, તને મરાવત પાણે.

ઘડો—બોલ મા હાંલ્લી બોલતા શીખી, નાની જીભે ભારી,
ચુલા ઉપર તને ચઢાવું, હેઠ નાખું વારી+
હાંલ્લી, હેઠ નાખું વારી.

હાંલ્લી—વારી તો મને સદાય વ્હાલી, હેઠ નારી ફૂંકે,
મુવા માણસની ટાઢી હારે તે ઉપર તને મૂકે,#
ઘડુલા, તે ઉપર તને મૂકે

ઘડો—તે ઉપર હું સારો શોભું, આવતા જતા જુએ,
ઘરમા માખીઓ બણબણે ત્યા મુજ વિના કોણ ધુએ?
હાંલ્લી, મુજ વિના કોણ ધુએ?

હાંલ્લી—દાળ રાખું, ભાત રાખું, વળી બધાયની રાણી,
ઘરમા બેઠી હુકમ બજાવું, તને ભરાવું પાણી,
ઘડુલા તને ભરાવું પાણી

ઘડો—પાણી ભરતાં ક્યારેક લાગુ પડી ન ચાલુ પાળો,+
અડધી રાતના છોકરા મુતરે× બાળ મનખો તારો.
હાંલ્લી બાળ મનખો તારો.

મ.દરવા) સંપાદક—રા. ધીરજ

ઽ આ બન્ને સવાદમા ઘડાનો અને હાંલ્લી—હાંડલીના કામો સારાં જણાવ્યા છે *રાણો=કુંભાર. પાણો=પથ્થર, +વારી=બગતણ, #મુડદું બાળ્યા પછીની રાખ એકઠી કરી પાણી વડે ઠારી નાખી તે ઉપર ઘડો મૂકે છે + પાળો =પગે ચાલનાર, ×રાત્રે બીકને લીધે છોકરા બહાર ન નીકળતા માટીની હાંડલીમાં પેશાબ કરે છે, માંદા માણસથી ઉઠી શકાતું ન હોય ત્યારે પણ એવાજ માટીના વાસણમા પેશાબ કરે છે

વીર તાનાજી

[લખનાર—મ ભેલાલ સવરામભાઈ દેસાઈ]

ઇ સ. ૧૬૭૦મા શિવાજી મહારાજના માતુશ્રી જીજીબાઈ ની ઇચ્છા સિંહગઢનો કિલ્લો પોતાના તાબામાં લેવાની થઇ, અને તે હકીકત તેમણે શિવાજી મહારાજને જણાવી જીવના જોખમે પણ માતાની ઇચ્છા પૂરી કરનાર શિવાજી મહારાજે એ કિલ્લો સર કરવાનું કામ પોતાના જમણા હાથ રૂપ ગણાતા તાનાજીને સોપ્યુ

સિંહગઢનો કિલ્લો તે વખતે મોગલોના તાબામાં હતો, અને તેનું રક્ષણ કરનાર ઉદયભાનુ નામનો એક રજપૂત સરદાર હતો. તે કિલ્લો જીતવાનું કામ ઘણુજ વિકટ હતું કારણ કે કિલ્લામા ઘણુ લશ્કર હતું અને તે વખતે શિવાજી મહારાજ પાસે આંગળીના વેઢા પર ગણાય એટલુજ લશ્કર હતુ આવા કિલ્લાપર કેવી રીતે હલ્લો કરવો એ પ્રશ્ન તાનાજી આગળ ખડો થયો સેંકડો દિવસ સુધી કિલ્લાને ઘેરો ઘાલી રાખે તો પણ તે જીતાય તેમ ન હતું છેવટે તાનાજીએ પૂર્ણ હિમ્મત, અને કેટલાક માણસો સાથે કિલ્લામાં પ્રવેશ કર્યો

તરતજ કિલ્લાનું રક્ષણ કરનાર ઉદયભાનુ ને ખબર પડી; અને તે એકદમ તાનાજી ઉપર ધસી આવ્યો. બન્ને વીર પુરૂષો વચ્ચેની લડાઇ ખુબ જોશભેર ચાલી લડતા લડતા તાનાજીની ઢાલ તૂટી ગઈ; તેથી ન ગભરાતા તેણે પોતાનું ખેસું હાથે વીંટાળ્યુ અને દુશ્મનના ઘા ચૂકવવા લાગ્યો છેવટે તે વીર અને રણ નિપુણ પુરૂષનો એક હાથ કપાઇને નીચે પડયો

ઉદયભાનુના માણસોએ તેને શરણે આવવાનું ઘણું કહ્યું પણ તે તેણે માન્યું નહિ અને એકજ હાથે લડાઇ જારી રાખી.

સ્વામીભક્તિ અને સ્વદેશ સેવાનું લોઢી જેની રગે રગમાં વહી રહ્યું હતું તે શી રીતે શસ્ત્રો જાયી રોષે ભરાયેલા વાઘ પ્રમાણે તેણે ઉદયભાનુ પર હલ્લો કર્યો, પણ થોડા વખતમાં તેનો પ્રાણ ગભરાવા લાગ્યો. મરતા મરતાં તે એક હાથ વાળા વીર તાનાજીએ ઉદયભાનુ ઉપર એવો ઘા કર્યો કે તુર્ત જ તે મરણ પામ્યો, અને મરાઠાઓએ કિલ્લો સર કર્યો જ્યારે મરાઠાઓએ કિલ્લો સર કર્યો ત્યારે સ્વામીભક્તિ અને સ્વદેશસેવામાં તાનાજી પોતાના પ્રાણની આહુતી આપી સ્વર્ગે ગયો હતો. જ્યારે શિવાજી મહારાજને આ હકીકતની ખબર પડી ત્યારે તેઓ રોયા અને બોલ્યા કે "ગઢ આલા, પણ સિંહ ગેલા" અને ત્યાર પછી એ કિલ્લાનું નામ સિંહગઢ રાખવામાં આવ્યું તે પહેલાં એનું કંઈક બીજુ નામ હતુ તાનાજીનું સ્મરણ કરાવતો એ કિલ્લો દક્ષિણમાં પુના શહેરથી ૨૦ માઈલને છેટે હજી પણ ઉભેલો છે

પંખીનું કૂજન

પંખી! તું કેવું સુન્દર કૂજે!
મને કાં એવું કાંઈ ન સૂઝે?

અથવા તું મુક્ત કંઠથી કૂજે!
અને મુજ દિલ ધવાયલ રુઝે!

વિમલ તું પ્રફુલ પ્રાણે કૂજે
પ્રણય—રમણે રસપેલા ગૂંજે!

અજબ તું અતીવ મધુરું કૂજે.
મર્મ એ લલિત બાલિકાં બુઝે!

ચપલ તું 'પ્રભુ'પ્રભુ'પ્રભુ'પ્રભુ' કૂજે
હૃદયની રસ-પ્રભુતા ત્યાં કૂજે!

મુંબાઈ] લલિત

મહાન શિવાજીના શોકની ઘડી

વીર તાનાજીનું મૃત્યુ

શિવાજી—ગઢ આવ્યો, પણ સીંહ (એટલે વીર તાનાજી) સ્વર્ગે સીધાવ્યો ! હા ! દેવ ! !

A 2002–Lakshmi Art, Bombay 8.

સુરતી
નવ
જીવનના
બે
મહાન
ને
તા
ઓ

લખનાર—મોહનલાલ જગન્નાથ પાઠક

છોકરાઓને અભ્યાસ કરવાના ઓરડામાં દિવાની ચિમની મોતીએ આજે ઉના પાણી ધોઈને સ્વચ્છ કરી, અને કટકાથી લુછી તરતજ દિવાપર બેસાડી. ચિમની સાફ કરેલી હોવાથી ઓરડામાં ખુબ જ અજવાળું પડતું હતું. થોડા વખત પછી નટવર ત્યાં વાંચવા બેઠો એવામાં ચિમનીનો એક કાચનો કટકો ખનનન કરતો પડયો. થયું ચિમની ફુટી પણ તે ફોડી કોણે? નટવર બોલ્યો 'મેં તો ચિમનીને હાથ પણ લગાડયો નથી' અને મોતીએ કહ્યુ, 'મેં તો ધોયા પછી સાફ કરીનેજ દિવા પર બેસાડી. અને ત્યારે તો સારી હતી' છોકરાઓનો ઘોંઘાટ સાંભળી ખુશમનરાય ત્યાં આવ્યા અને બોલ્યા "ચિમની તમારામાંના એકેએ ફોડી નથી તે દિવાએજ ફોડી!"

બન્ને બાળકો સાથે બોલી ઉઠયા "વાહ! દિવો તે વળી કેવી રીતે ફોડે?"

ખુશમનરાય—"તે દિવસે તમે કાચનું તોરણ બનાવ્યું, ત્યારે તમે બન્નેના કાચ લઈને વાળ્યા તે કેવી રીતે?"

મોતી—"દિવા પર ધરીને, પણ તે તો જે બાજુ તપી જાય તેજ બાજુએ વળે છે!"

ખુશમનરાય—"આજની ચિમનીનું પણ તેમજ થયું"

નટવર—"પણ હંમેશ કેમ એમ નથી થતું વારુ?"

ખુશમનરાય—"એનું કારણ હમેશાં ચિમની દરેક બાજુએ સરખી તપે છે અને જે બાજુ તદન સુકી હતી તે પાણીન

તરતજ મીણબત્તી બુઝાઇ ગઇ કારણ કે નીચેથી આવતી હવા બંધ થઇ ગઇ હતી. ખુશમનરાય બોલ્યા, "હવે નીચેની જાળીનુ કામ પણ ઉપરનો રસ્તોજ કરે એવી હુ તમને એક યુક્તિ બતાવુ છુ."

હવે તેણે એક નાનો પત્રાનો ટુકડો લઇ તેની એક બાજુ પર થોડી વડીવાળી તેમા એક લાંબો ખીલો પરોવ્યો. ફરીથી મીણબત્તી સળગાવી જમીન પર ચોંટાડી તે પર ચિમની મૂકી અને તરતજ ઉપરના ઢાંકણમા ખીલો આડો મુકી પત્રુ અંદર લટકતુ રાખ્યુ આ વખતે મીણબત્તી ન બૂઝાતાં બળતીજ રહી!

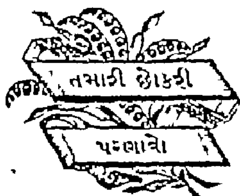
ખુશમનરાય—"આ પત્રાના ટુકડાથી ચિમનીના બે ભાગ થયા તેમાથી એક રસ્તે સારી હવા અંદર દાખલ થાય છે અને બીજે રસ્તે ખરાબ હવા બહાર જાય છે દરેક ચિમની બેસાડવાના દિવાને બે રસ્તા હોય છેજ પણ અહીંઆ આપણે તે બે રસ્તા પત્રા વડે એકજ જગ્યાએ બનાવ્યા છે"

બાળકો માટે પ્રભુ પ્રાર્થના.

(પ્રિયતમ પ્રભુ નમીએ આપને એ રાહ)

હે ઇશ્વર સન્મતિ આપજે;
તમ ભક્તિ હૃદય પ્રકટાવજે—હે ઇશ્વર૦
માતા-પિતા ને ગુરૂને શરણે,
નિત્ય બુદ્ધિ વિકસાવજે—હે ઇશ્વર૦
માતૃ ભૂમિની સેવા કાજે,
અંતર જાગૃત રાખજે—હે ઇશ્વર૦
સકળ હિન્દના હીંદી જનમા;
સ્નેહ, ઐક્ય પ્રસરાવજે—હે ઇશ્વર૦
વિદ્યા હુન્નરથી અમ દેશે;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ ઉભરાવજે—હે ઇશ્વર૦

[પરેલ-મુંબઇ] જીવરાજ આર૦ મહેતા.

લખનાર—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

વડોદરા નામે એક મોટું શહેર છે તેમાં શ્રી નર્મદાજીનું મોટું મંદિર આવેલું છે એ મંદિરમાં આગળ એક મોટી ઉંચી દીપમાળ આવેલી છે દીપમાળ એટલે ઉંચા મિનારા જેવું મકાન એ દીપમાળના ભોંયતળીયાના ભાગમાં એક ઉંદર અને ઉંદરડી એક દરમાં રહેતા હતા તેમને એક નાનું ઉંદરનું બચ્ચું હતું. એ બચ્ચું જ્યારે મોટું થયું ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે હવે પરણવાનો વખત પાસે આવી લાગ્યો છે આપણે કન્યા શોધી કાઢવી જોઇએ

આપણા ઉંદરના બચ્ચાએ ખૂબ વિચાર કરીને નક્કી કર્યું કે બસ આપણે તો દુનિયામાં સૌથી વધારે મોટું હોય તેની છોકરી પરણવી આપણે કાંઇ આપણીજ નાતમાં પરણવું છે એમ નથી

એમ નક્કી કરી તે બીજે દહાડે ઇંદ્ર મહારાજની પાસે સ્વર્ગમાં ગયો. વાદળાની ગાડીમાં એક પરી તેને બેસાડીને ઇંદ્ર પાસે લઈ ગઇ ઉંદર બોલ્યો;—"મહારાજ ! મને તમારી છોકરી ઇંદ્રાસનપરી પરણાવો; કારણ મારે દુનિયામાં સૌથી મોટા પુરુષના જમાઇ થઇને નામ રાખવું છે" હવે ઇંદ્ર મહારાજે તો પોતાની પુત્રીને ધ્રુવકુમાર સાથે પરણાવી દીધેલી હતી, પણ ઉંદરને બરાબર સમજણ આપવા માટે તેને કહ્યું કે, "મારાથી મોટા સૂર્યદેવ છે માટે તું સૂર્ય પાસે જા"

ઉંદર સૂર્યદેવ પાસે ગયો અને સૂર્યકુમારી સાથે પરણવાની

ગામણી કરી સૂર્યદેવે કહ્યુ,–મારાથી મોટા વાદળા છે માટે તું તેની પાસે જા વાદળાઓ મને પણ ઢાંકી દેવાની શક્તિ છે." ઉદર ગયો વાદળા પાસે વાદળાઓએ કહ્યુ કે "જો ભાઈ મારાથી મોટા છે વાયુદેવ, કારણ મને વીખેરી ખસેડી મૂકી શકે છે માટે તું જા તેમની પાસે." ઉદરભાઈ વાયુદેવ પાસે ગયા અને તેમની છોકરી પરણાવવા જણાવ્યુ વાયુદેવ બોલ્યા, "શી વાત કરૂં ભાઈ ! મારાથી મોટા નથી એમ નથી જો ! દીપમાળ જેવા ઉંચા મિનારા મને પણ દાદ નથી દેતા હું ફુંકી ફુંકીને થાકી જાઉં છુ પણ સેંકડો વરસથી તેઓ એમને એમ રહે છે. માટે જા, તેની છોકરી જઇને પરણ"

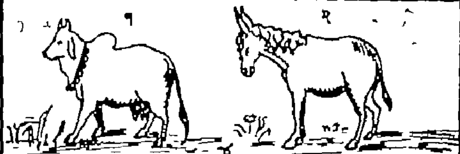
ઉદર આવ્યો પોતાના રહેઠાણવાળી દીપમાળમા. દીપમાળને તેણે કહ્યુ કે મને તમારી છોકરી પરણાવો કારણ કે, મારે સૌથી બળવાન હોય તેની છોકરી પરણવી છે "દીપમાળે કહ્યુ કે મારાથી પણ વધારે શક્તિવાન પ્રાણી આ દુનિયામાં વસે છે મને તળીએથી પોકળ બનાવી દઈ મારો પાયો ઉંદરડાઓ કોતરી ખાય છે હું વાયુદેવને દાદ નથી દેતો પણ એ ઉદર આગળ મારૂં કાંઇ નથી ચાલતુ માટે મારાથી શક્તિવાન ઉંદરો છે"

ઉદરે વિચાર કર્યો કે આ આમ બાબત છે મારી જાતના માણસો સૌથી બળવાન છે માટે ચાલ રામ આપણીજ નાતની કોઇ સારી રૂપાળી કન્યા શોધી કાઢીએ

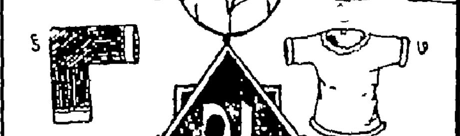
દીપમાળના એક ખુણાના દરમાં એક આબરૂદાર ગૃહસ્થ ઉદર રહેતો હતો. તેને એક ઉદરડી કન્યા હતી. હવે આ ઉદરડીબાઇ તો મૂળથીજ આપણા ઉદરભાઇના ઉમદા રૂપ પર મોહી પડેલા હતા પણ ઉદરભાઈ દાદ નહોતા દેતા પણ હવે વાત બદલાઇ ગઇ હતી, અને ઉદરે પોતાના મનની વાત કુમારી ઉદરડીબાઈને કહી સંભળાવી ઉદરડીએ શરમાઈને હા પાડી અને તેમના લગ્ન ધામધુમથી થયા

૪ આ નીચે એક ચિત્ર આપ્યુ છે તેમા કુતરો ભસે છે, અને છોકરો રડે છે એ ઉપરથી એને બંધબેસતી વાત વધારેમા વધારે સો શબ્દોમા લખી મોકલો. તેથી મોટી વાત નકામી ગણાશે તેથી નાની લખાય તો હરકત નહિ

૧
૨

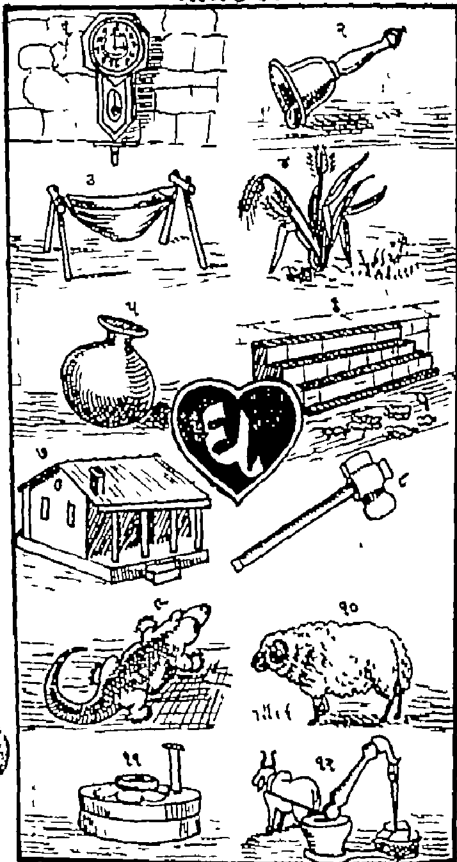

૩
૪
૫

૬
૭

૮
૯

૧૦
૧૧

૧૨
૧૩

ઘ
૧
૨
૩
૪
૫
૬
૭
૮
૯
૧૦
૧૧
૧૨

૫. નીચેના ભેળસેળ શબ્દોમાથી દશ કહેવતો બનાવો દશ કહેવતમાં બધા શબ્દ આવી જવા જોઇએ

ઘણી લક્ષ્મી આપવું ભોળા ને. સહીઆરૂ સલામ. આવટે જાય. નામું. બે રહેત પાનરી આવવું દેખી. નહિ, નહિ. નહિ. પરોણો. વાટે સરૂણા ત્યારે પ્રિતિ ઘેર. આપ દેરાં. તે. ઠક્કર ને લાલ. નિશાની. અપેઠા હોય દાખ્યા. થાય માથે. શિગડા પાડયાં નહિ મુનીવર કોટલા. કહે વારૂ મોર સરવાની શાધવા ચડે. ઘેર. હરખા. મુરખ ભાઇ રહેતા પડત. ઘોડીને કસ્તા આપને. તારૂં ઘો. આવ નામ પેશ

૬. નીચેનુ ચિત્ર પેનસીલથી દોરી મોકલો

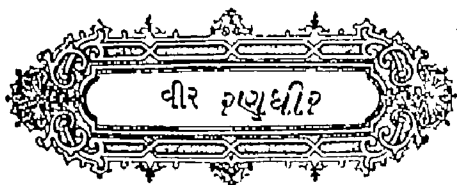

ઇનામો

૧ પહેલુ ઇનામ ત્રણ રૂપીઆનુ બીજુ ત્રીજુ તથા ચોથુ એક એક રૂપીઆનું. બીજા નવ રૂપીઆનાં પરચુરણ ફાળે પડતા ઇનામો. દરેક ફતેહમંદ બાળકને ઇનામ મળવાની તક રહેશે

જવાબો તા ૩૦મી નવેબર સુધીમા મોકલી આપવા

ઉંમર જરૂર લખની તે સિવાય જવાબો નકામા ગણાશે બીજી સુચનાઓ માટે પાછળના નિયમો જુઓ

[બાળકો માટે એક રસભરી વાર્તા]

[સંપાદક—શ્રી સુમતિ નાગરદાસ પટેલ]

એક રાજાને રણધીર નામે પુત્ર જ હતો. રણધીરને ચાર જીવનતન દોસ્ત હતા. એક બ્રાહ્મણનો દિકરો, બીજો નગરશેઠનો, ત્રીજો પટેલનો, અને ચોથો સુથારનો દિકરો હતો. તે દરેક પાસે જુદી જુદી વિદ્યાઓ હતી.

હાડકુ જડે તો જીવ મુકી જીવતુ કરવાની વિદ્યા બ્રાહ્મણમા હતી. જાને ન બચા છતા કોઈની પણ વાત ઓળખવાની. કોઈ પણ સ્ત્રીનો પતિ કોણ છે તે એક દમ કહી શકવાની વિદ્યા નગરશેઠના પુત્રમા હતી. ગમે તેવુ ઝીણામા ઝીણુ હાડકુ શોધી કાઢવાનુ કામ પટેલને સારી રીતે આવડતુ હતુ. અગરચંદનના લાકડાં હોય તો ઉડણ વિમાન કરવાની વિદ્યા સુથારનામા હતી. રાજપુત્ર રણધીરમા એકે ઝટકે વાઘ કે સિંહ મારવાની તાકાત હતી.

એક વખત પટેલને હાડકુ જડ્યુ તે લઈ બ્રાહ્મણ પાસે આવ્યો ને કહ્યુ 'લ્યો આમા જીવ મુકો' બ્રાહ્મણે સિંહનુ હાડકુ ઓળખ્યુ એટલે રાજકુમારે કહ્યુ 'હુ એક ઝટકે એને મારીશ માટે તુ સજીવન કર' બ્રાહ્મણ મંત્ર ભણ્યો કે સિંહ સજીવન થયો અને ઘુઘવાટ કર્યો રાજકુમાર તેને તલવાર લઈ મારવા

ડાઘ્રો ચારે મિત્રો ભય પામી એક બાજુ નાઠા અને બીજી બાજુ સિંહ અને રાજકુમાર નાઠા. જતા જતા થાકી જવાથી એક મોટા ઝાડ ઉપર રણધીર ચડી ગયો. સિંહ પાછીવાર આગળેગ રાત્રિ ગાળતો થયો

રાજકુમારે ઝાડપર ચડીને જોયું તો દૂર એક શહેર જણાયું ને જોઇ તે ત્યાં ગયો આખા શહેરમા એક પણ માણસ નહિ દુકાનોમા માલ ભર્યો હતો પણ કોઇ માણસજ નહિ હતુ. ફરતો ફરતો તે એક ઓરડા આગળ ગયો, ત્યા તેને હીંચકાનો ખડખડાટ સંભળાયો. અંદર જઇને જુએ છે તો એક સુંદર બાલિકા હીંચકા ખાતી હતી. તેણે રણધીરને જોઇ કહ્યુ "અહોહો! આપ ક્યાંથી આવ્યા? મ્હારો રાક્ષસ બાપ બારગાઉ સુધી મનુષ્ય નથી રહેવા દેતો" રણધીરે પોતાની બધી વાત કહી, તે સાંભળી તે ઘણી ખુશી થઈ અને તેનો સારો આદર સત્કાર કર્યો જ્યારે પોતાના રાક્ષસ બાપને આવવાની વખત થઇ ત્યારે તે બાલાએ રણધીરને માખી બનાવી કઇ ડાબલીમાં ઘાલી પોતાના વાળની ચોટીમા મુકી દીધો થોડીવારમા એનો બાપ "ખાઉ, ખાઉ" કરતો આવ્યો

તેણે કહ્યુ 'મને માણસની ગંધ આવે છે' એટલે બાલિકાએ જવાબ આપ્યો કે 'ના બાપુ! કોઇ નથી આવ્યુ હું મોટી થઇ એટલે તમને મારી ગંધ આવતી હશે.' બાપ પછી ચુપ થયો અને સવારે ઉઠી બહાર ગયો

પછી તેણે રણધીરને પોતાની મૂળ સ્થીતિમા ફેરવી દીધો. રણધીરે તેને શીખવ્યું કે 'વાત વાતમા તું પરણાવવાનું કહેજે અને એનુ મરણ શાથી છે તે પૂછી લેજે'

બીજે દિવસે તેણે તેમ કર્યુ રાક્ષસે કહ્યું "બે ત્રણ વખત હું તારે માટે વર લાવેલો પણ રસ્તામાં ભૂખ લાગવાથી ખાઇ

જગેડો," તેણે કહ્યું નહિ બાઈ જવાનું વચન આપો તો હું ચોપી લાવું." બાપે વચન આપ્યું એટલે તેણે રણધીરને રજુ કર્યો અને પરણાવવાની ગોઠવણી કરી.

રાક્ષસ ઉપાડયો તે એક બ્રાહ્મણ વાડ કરતો હતો તેને લઇ આવ્યો. આ પણ એની બ્રાહ્મણે એઉને પરણાવ્યા સાથે સુપડું ભરી સોના મહોર દક્ષિણામાં આપી

એક વખત રણધીરની સ્ત્રી-દુલારીએ બાપને પૂછયું, કે "તમે બહાર જાઓ છો તો વખતે કોઇ તમને મારી નાખે તો અમે શું જાણીએ? બાપે કહ્યું "આપણા બગીચામાં સાત ઢોળ વચ્ચે લોઢાનો સ્તંભ છે તે જો કોઇ એક ઝટકે કાપી નાખે તો મારૂં મોત થાય તે સિવાય થાય નહિ" દુલારીએ એ વાત રણધીરને કહી

બીજે દહાડે રણધીરે જ્યારે રાક્ષસ બહાર ગયો હતો ત્યારે એક ઝટકે સાતે ઢોળ અને લોઢાનો સ્તંભ કાપી નાખ્યા; એટલે રાક્ષસ મરણ પામ્યો.

એક દિવસ દુલારી તળાવમાં ધોવા ગઇ હતી ત્યાં કોઇ લાખા તાડ જેવા રબારીને જોઇ નાસવા ગઇ એટલામાં પગની મોજડી પડી ગઇ

એ મોજડી રબારીએ લઇને દૂરના ગામના એક રાજાને આપી. રાજાએ તેને એક ગામડું ઇનામમાં આપ્યું અને મોજડી પહેરનારીને પોતાની રાણી બનાવવા માટે લાવવા આડ જાતી માલણને કહ્યું

માલણ જઈ રાક્ષસના ઓરડા આગળ જઇને રોવા લાગી કે 'ઓ મોટા ભાઇરે!" એને રોતી સાંભળી દુલારી બહાર આવી અંદર તેડી ગઇ. તેણે જાણ્યું કે તેને કદાચ કોઇ હશે પણ તેની પોતાને ખબર નહિ હોય

ધીરે ધીરે જડી ઉપર દુલારીને વિશ્વાસ બેઠો. એક વખત રણધીર ઉઘતો હતો અને જડી પીછાના સુંદર પંખાથી વા નાખતી હતી એવામા દુલારી પાસે આવી બેઠી અને વાતમા ને વાતમા જડીએ દુલારીને કહ્યુ કે "રણધીર ઘણે દુર સુધી જાય છે તો કદાચ એને કાંઇ આડુ અવળુ થયુ તો આપણે શુ જાણીએ માટે તુ એને પૂછી જોજે" દુલારીએ હા પાડી અને પછી

બીજે દિવસે તેણે રણધીરને પૂછ્યુ.

રણધીરે કહ્યું "મારી ડોકમા જે… છે તે કોઇ ચંદનના બીક

પીકતા લાકડામા નાખી દઇ ઓગાળી નાખે તો મારૂં મૃત્યુ થાય તે સિવાય નહિ" એ વાત છાનીમાની જડીએ સાભળી લીધી

દશેક દિવસમા ચદનના લાકડા એકઠા કરી જડીએ રણધીરની કટાર સુતો હતો ત્યારે કાઢીને લાકડા સળગાવી ઓગાળી દીધી, એટલે રણધીર મરણ પામ્યો.

જડીને દુલારીએ ધુવકારી કાઢી રણધીરના શરીરમા કસ્તુરી ભરી જાળવી રાખ્યું અને પછી તે રાજા પાસે જડી સાથે ગઈ રાજાએ તેને પોતાની સાથે પરણવા માટે કહ્યું.

દુલારીએ કહ્યું "મારે છ મહિનાનું બારીએ બેસી ન્હાવું અને બારીએ બેસી ખાવું એવું વ્રત છે તે પુરૂ થશે ત્યારે તમારી સાથે લગ્ન કરીશ

એમ કરતા કરતા પાચ મહિના વહી ગયા એક દહાડો ફરતા ફરતા પેલા ચાર મિત્રો ત્યા આવી ચડયા. નગરશેઠના દિકરાએ કહ્યુ કે "માનો ન માનો પણ આ રણધીરની વહુ છે" બીજો કહે "નારે ! કોઇ રાજપુત્રી છે જાણશે કે સાંભળશે તો ગરદન મારશે"

રકઝક સાંભળી દુલારીએ એ ચારેને પોતાની પાસે તેડાવ્યા. અને તેમને પૂછ્યું એટલે ડરના માર્યા ચારેએ પોતાની વાત કરી વાતવાતમા પોતાને શી વિદ્યા આવડતી હતી તે પણ કહ્યું

દુલારીએ સુથારના પુત્રને ચંદનના લાકડાં મગાવી આપ્યાં તેનું તેણે ઉડણ વિમાન કર્યું. દુલારીએ રાજા પાસે ચાર કુવારીકાઓ મગાવી એક બ્રાહ્મણની દીકરી, બીજી વણિકની ત્રીજી પટેલની અને ચોથી સુથારની

ઉડણ વિમાનમા દુલારી બેઠી અને ચારે કુવારીકાઓ તથા જડીને બેસાડી. પેલા ચાર દોસ્તો પણ બેઠા અને વિમાન ઉડાડ્યું.

પછી ઉચે વિમાન ઉડ્યુ એટલે દુલારીએ જડીને ધક્કો માર્યો અને પાડી નાખી તે સન્ન દઇ ભોંયે પડી તેના ટુકડા થઇ ગયા.

સૌ રાક્ષસના સોંધસમા ગયા રત્નધીરનું ગુઠડુ કાઢી બ્રાહ્મણને તે સજીવન કરવા કહ્યુ બ્રાહ્મણે તર્ત જ મંત્ર ભણી રત્નધીરને સજીવન કર્યો રત્નધીર ઉંઘમાથી ઉઠતો હોય તેમ ઉઠયો અને સૌને જોઇ ખુશી થયો.

ઉડણ વિમાનમા સૌ પોતાને ગામ આવ્યા અને ઘણીજ ધામધુમથી રત્નધીરે ચારે મિત્રોના લગ્ન પેલી કુંવારિકાઓ સાથે કર્યાં.

તમને પણ એના લગ્નમા જવાનું નોતરૂં દેવાની અમને ફરમાશ થઇ છે કેમ આવશો કે નહિ ?

અમારા શણગાર.

ધનાશ્રી

સુંદર એ શણગાર, અમારા સુંદર એ શણગાર.
માત તાત પ્રભુને નિત નમિયે જન્મ તણા આધાર;
અમારા સુંદર એ શણગાર.

સુખ સંપત સાંપડવી સ્હેજે, સદવિદ્યામા સાર,
અમારા સુંદર એ શણગાર.

ભાઈ બ્હેન ભાડુ સઘાયે હળિયે મળીયે ચાર,
અમારા સુંદર એ શણગાર.

હેત ભર્યાં હળવા વહવામાં વેણ વિવેક વિચાર;
અમારા સુંદર એ શણગાર.

સુંબઇ] કૃષ્ણદાસ ગોવિંદજી આસર.

રેડ ઇંડીયનની
હોડી

બાબુની બહાદુરી

(લખનાર —શા જેઠાલાલ હરિલાલ શાહ)

બાબુને સમુદ્ર કાંઠે બેસી મોજાની ગમ્મત જોવાની ઘણી
મજા પડતી હતી. તેને લાગતું કે, આપણે સમુદ્રમા લાંબ

ાસે જઈએ તો કેવી મજાહ પડે! એક દિવસ તે એવો વિચાર
તો બેઠો હતો એવામા એક નાની હોડી તેની છેક નજીક
વીને ઉભી રહી! હોડી પોતાને ફરવા જવાને માટેજ બોલાવે
એમ બાબુને લાગ્યું, અને તે જઈને તેમા બેઠો

તે બેઠો એટલે હોડી ચાલતી થઈ, અને ડોલતી ડોલતી
સમુદ્રમાં લાંબે ગઈ છેવટ વચમાં એક બેટ આવી પડ્યો.

ત્યાંનો એક દાસ બાબુને પોતાના રાજા પાસે લઈ ગયો. રાજા બોલ્યો, "મહારાજ તમે આવ્યા એ જોઈ મને ઘણો આનંદ થયો અમારી આ યક્ષનગરીની બહાર એક રાક્ષસ રહે છે તે માનુસનાજ હાથે મરશે એમ મે સાંભળેલું છે તો તેને મારી નાખશો તો અમારા ઉપર મોટો ઉપકાર થશે આ લો તલવાર"

"ઠીક છે" એમ કહી બાબુએ રાજા પાસેથી તલવાર લીધી અને કિનારા ઉપર મળેલા યક્ષને તે રાક્ષસનું ઠેકાણું બતાવવા માટે સાથે લઈ તે તુરત જ રાજનાટાની બહાર ગયો યક્ષે આંગળીના ઇશારતે રાક્ષસનો કિલ્લો બતાવી દીધો, અને તરત જ બાબુ કિલ્લાના બારણા આગળ ખડો થયો. "કોણ છે?" એમ કહી ગુસ્સાના આવેશમાં બૂમો પાડતો રાક્ષસ બહાર આવ્યો પરંતુ બાબુએ તેની સાથે યુદ્ધ કરીને તેને ઠાર કર્યો

આ વાતની ખબર યક્ષના રાજાને થતાજ તે બાબુની સામે આવ્યો. પછી તેણે તેને ભભકાબંધ મિજબાની આપી ખુશ કર્યો અને તે બેટ ઉપર થોડાક દિવસ રહી પછી બાબુ પોતાને ઘેર જવાને નીકળ્યો ત્યારે તે રાજાએ મોઢાંગાની ૭૦ થેલીઓનો તેને નજરાણો× કર્યો હોડી લઇ બાબુ પાછો નીકળ્યો ત્યારે તે બોલ્યો, "સફર+ કરવામાં ખરી મજા છે!"

× નજરાણો કર્યો-ભેટ આપી. +સફર-મુસાફરી

બુલબુલ કહીને બોલાવે!

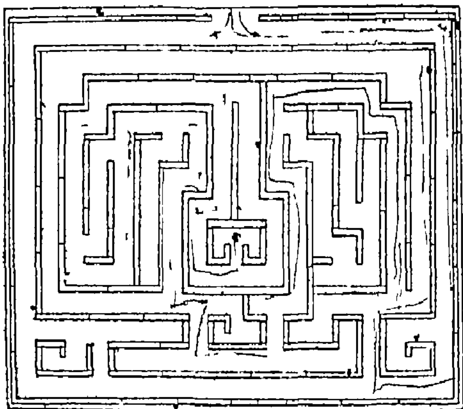

બુલ બુલ કહીને બોલાવે ! માડી મને–બુલબુલ કહીને બોલાવે !
પાટલુન ડગલો ને ટોપી ખાદીના–માજી હોંશે સિવરાવે !
બહાર ગયો કે ઘેલી બની, મા–શોધતી પુઠે પુઠે આવે ! મા૦
નિશાળે જાઉં કે ન્હાસું બજારે–તો માતાને ચેન ન જરાયે !
'બુલબુલ દીઠો મ્હારો ? કોઇ બતાવો !' કરતી (બધી) શેરી ફરી આવે ! મા૦
તમસી પહેરાવી–ટોપી ચડાવી–દફતર બગલમાં ભરાવ !
ચપટ લગાવી ઉભો રહું ત્યાં–રીઝી મા બચ્ચીઓ નવરાવે ! મા૦
પ્રેમની ઈશ્વરદાર–વાત્સલ્ય મૂર્તિ !–દેવી દયાની બા કહાવે !
અક્ષય રહો મ્હારી માવડી–મણિમય–વિશ્વ ત્હારે તોલ ન આવે !! મા૦

પાદરા} પાદરાકર

ભુલ ભુલામણી.

(લેખક—રા. નાગરદાસ ઇ પટેલ)

વડોદરાના કામાટી બાગમા મેદાની સુંદર ભુલ ભુલામણી કરેલી છે જેણે તે એક વાર જોઈ હશે અને તેમા જઇ એકવાર ભુલુ પડ્યું હશે તે જીંદગી સુધી એ વાત ભૂલશે નહિ.

આ સાથે તમારે માટે ઘરમા રમાઇ શકે તેવી ભુલ ભુલામણી તૈયાર કરી છે આ સાથેના ચિત્રમા બતાવ્યા મુજબ એક કાગળ ઉપર ચિત્ર દોરો, અથવા એ ચિત્ર કાપી લઈ પુઠા ઉપર ચોટાડો પછી દીવાસળીઓના કકડા કરી બરાબર ગુંદરથી ધ્યાન દઈ ચોટાડો અને તમારી ભુલ ભુલામણી તૈયાર કરો.

હવે એક ન્હાની સરખી ગોળી લો. છેક બાજુએથી અંદરના ચોકમા જતા કેટલો વખત જાય છે તે જુઓ ત્રણ ચાર જણ વારા ફરતી ગોળીને બરાબર મધ્યમા લઇ જાય જે સૌથી ઓછા ટાઈમમા આ કામ કરી શકે તે રાજા ને બીજો તે વજીર

આદર્શ સ્વદેશ ભક્ત

મૌલાના શૌકતઅલી (સરકારી મકાનમાં)

મુસલમાનનાં બે નરરત્નો

આદર્શ વિદ્વાન અને ધર્માભિમાની

મૌલાના મહમદઅલી (હાલ સરકારી કેદખાનામાં)

મેરા પંથની મહાસભાના પ્રમુખ

સાહેબ મા મેળ અને ખરા ખ્રીસ્તી સી. એફ. એન્ડ્રુઝ

ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !

(ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત ! ને ધગશે)

ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !

પધારીએ શું પડ્યા હજુ ઓ, જુઓ વીતી [illegible] રાત,
પુષ્પ પનોતું પ્રભા પમરતું, પૂર્વે ખીલ્યું [illegible] પ્રભાત.

ઓ શિ[illegible] ! ઓ શિ[illegible] ! ૧

જાગો ! [illegible] ! કામે [illegible],

માતભૂમિની ભીડ પ[illegible] ઓ, શું ભૂલ્યા એના ઉપકાર ?
(૧) મર્દ હાકે ગજા[illegible] ઓ, જન્મ ભૂમિનો જયજયકાર

ઓ શિ[illegible] ! ઓ શિશુઓ ! . . ૨

સોડ તાણી [illegible] ! સુતા છો ?

ઘેર ઘેરમાં ધૂમ (૨) મ[illegible] નવજીવનની નીકળી નવ આપ,
(૩) રવિ ઉગમતે કાલ પ્રમાદે, કસો અણુમણુ એ કહેવાય.

ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !. . ..૩

ગીત સુહાગે ગાય પુષ્પકલી,

'આમ બગીચે વિકસ્યાં ફૂલો, પંખીડાં કરતાં કલ્લોલ,
નવજીવનની અકાળ છોળો, (૪) પેખો આ ઉજ્જ્વલ અણમોલ,

ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !. . . ૪

ધૂપે ધાયે તેજ ભરાયું,

ચેતન ચોકે ચારૂ પૂરાયાં, મંદિરમાં જાગ્યા છે દેવ,
આરતીના પડઘરવ ધમકે, તડા ત્યાગે સહુ તતખેવ.

ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ ! . . ૫

---

(૧) મર્દ હાક=વીરનો પોકાર (૨) ધૂમ=ધુમ મચાવ્યા, પડઘા
(૩) રવિ ઉગમતે . કહેવાય=દિવસ ઉગતાં પ્રમાદે મોડમાં સપડાઈએ
એ ઠીક ન ગણાય. (૪) પેખો=જુઓ

સ્વર્ગ ભૂમિ સમ ભારત માતા,
સુર પણ જેના ગુણગણ ગાતા, પ્રભુની પુરવ લીલાનું સ્થાન;
તાર્યા જેણે કષ્ટ દેશને, સંસ્કૃતિના છે સરસ પ્રદાન.
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૬

રસકસની જ્યાં ભરચક ભરતી,
કલા કુશલતા જન મન હરતી, જ્યાં ભાગ્યા જ્યાં વરસે મેહ,
ફળના કળથી મોલ ઝુમ્ઝુમે, આજે તેનો દુઃખનો રેહ.
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ!. ૭

સંપ જતાં સુખ નાસ્યાં સર્વે,
દુઃખી થયાં સહુ મિથ્યા ગર્વે, અન્યોઅન્ય વધી કડવાશ,
મીઠાશ ચાલી છેવટ કેરી, પર ચાલી બેઠા કકાશ.
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૮

લક્ષ્મી ડૂબી મહા સાગરમાં,
જગ સર્વ ખપ્યા કાયરમાં, તજ્યો ન તોય જરે વિખવાદ,
મજદૂર કુંભારની આબાદી, હાય! પલકમાં થઈ બરબાદ
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૯

નૂર તેજ કરમાયાં સાથે,
રહી ગરીબી એકજ હાથે, પરાધીનતાની (૪) જંજીર,
દેખાદીર ચોરાયા ધીમા, નવયુવાની નીગળતાં નીર
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૧૦

અધાધૂંધી ચાલી આજ!
પરદેશીઓ આવ્યા ધાઇ, ક્યા તજો દેખાડી ઠોળ,
ચાક દયેથીમાં ગતશાની, ધાઇ ચાખ્યા સહુ છેવ ને ઊળ
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૧૧

મહીં નથી ને નરી ગુલામી,
કક ડીક જો કુકીની જામી, સ્વાભિમાનના નામ નિશાન,
જ્યાંગ્યથી ઊખડ્યાં અંતરથી, ના ખુશામતનાં ગુણગાન
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! ૧૨

એવું ભારત અંતે હવે,
નવજીવનના અંગમ પર્વ, નિજ જાતિનું પ્રગટ્યું ભાન
ધાર્મિ ધર્મ તણાં ઝટ જાગ્યો ઉરમાં ગરવા ભવ્ય ગુમાન
ઓ શિશુઓ! ઓ શિશુઓ! . . ૧૩

(૪) જંજીરસાંકળ.

આર્ય બંધો હાર્યાં છે આજે,
ગૌરવ જન્મભૂમિના ગાજે, એક દિસે હિંદુ મુસ્લીમ,
હસ્ત તણા હથિયાર સજીને, ગગડાવે જયના ડિંડિમ.
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !.. . . ..૧૪

રહો તમે શું કદી પછાડી,
મોહાને મમતાણુ મારી, ધપો મોખરે મૂકી દોટ,
પડો વામતાં મર્દ મુછાળા, ધસે (૫) વસે પગ આગળ ભોટ.
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !...... . . . ૧૫

દ્વેષ ક્લેશ વિસરવાના છે,
(૬) આત્મ વિસર્જન કરવાના છે, હસ્ત જગે જીતવાં છે, યુદ્ધ,
હથિયારો બુઠ્ઠાં ભર મનથી, ચલો આગળ ! થાવ (૭) પ્રબુદ્ધ
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ !... ......૧૬

વધો ઉદયમાંહી વર ચીકે,
ક્લેદ શૌર્ય, અને સત્યશીલે, સ્વાર્થ તણો, કરીને સંન્યાસ,
પગલે પગલે પ્રભુના પગરે, રમશે રમશે દિવ્ય વિકાસ
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ ! ૧૭

જાગ ! હાક હૈની રાખો,
(૮) વીંઝો તમ ચેતનની પાંખો. મનોબળે મેળવવું પ્રેમ,
સતત હૃદયે ઉમંગ રમે, માતૃભૂમિનું કરવું ક્ષેમ
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ ! . .૧૮

ન્હાના પણ કેસરી સંતાનો,
કુમળા પણ બહાદુર બળવાનો, નિડર ઝુમો ઝઝુમો દિનરાત,
સુપુત્રતા જગને શીખવવા, ઓવારો ભૂમિ કાજે જાત
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ ! ૧૯

ઊઠો ઊઠો આ અવસર ટાણે,
જન્મભૂમિનાં મરવાં માણે, આભ ભરો ચીરો પાતાળ;
સબળ થાત ઉદ્યોગે ભારત, ચગડે પાછું ઝાકઝમાળ.
ઓ શિશુઓ ! ઓ શિશુઓ ! . ૨૦

રાજકોટ.] [ચિદ્દકાન્ત મગળજી ઓઝા.

---

(૫) વસે.પર...ઓરમાનાભર્ં બાપલાઓ પરમાં ભરાઈ રહે
(૬) આત્મ વિસર્જન=પ્રાણ ત્યાગ. (૭) પ્રબુદ્ધ=જાગૃત, ખબરદાર
(૮) વીંઝો=વીંઝો, હલાવો

સ્વરાજ્ય એટલે શું?

(લેખકઃ—રા. માધવરાવ કે પૈ.)

હાલમાં વર્તમાનપત્રોમાં, સભાઓમાં, અને ખાનગી વાતચીતમાં પણ "અમને સ્વરાજ્ય જોઇએ છે! સ્વરાજ્ય મેળવવું એ હિંદુસ્તાનની ધારણા છે, સ્વરાજ્ય મળ્યા વિના બીજા કશાથી હવે હિંદુસ્તાનની ભૂખ ભાગે એમ નથી" આવા આવા વચનો સાંભળાય છે. આ અને એવાજ બીજા બોલોનો ખરો અર્થ બાળજીવનના બાળ વાચકોને સારી રીતે સમજાવવાનો આ પ્રયત્ન છે. સ્વ એટલે પોતાનું, અને રાજ્ય એટલે રાજસત્તા. પોતાની રાજસત્તા તે સ્વરાજ્ય કહેવાય. આપણું પોતાનું એટલે બ્રાહ્મણોનું કે વાણીયાનું નહીં પણ આખા હિંદુસ્તાનના લોકોનું. મરાઠાઓના ઇતિહાસમાં મહાન શિવછત્રપતિએ સ્વરાજ્ય સ્થાપેલું સાંભળેલ છે તેનો અર્થ પણ જુદો છે એમાં સ્વરાજ્ય એટલે મહારાષ્ટ્ર (મરાઠાનો મુલક) તેનું રાજ્ય એટલે હિંદુસ્તાનના લોકનું રાજ્ય. એનો અર્થ બધા દેશી રાજાઓનો અમલ એમ પણ લેવાનો નથી કારણ જો દેશી રાજસ્થાનો અમલ સ્વરાજ્ય હોત તો કેટલાક દેશી રાજ્યોની પ્રજા પણ સ્વરાજ્યની માગણી કરી રહી છે તે ન કરત તેથી સ્વરાજ્ય એટલે દેશીરાજ્ય નહીં એ તો સમજાયું હશે. ત્યારે સ્વરાજ્યનો અર્થ કેટલાક કહે છે તેમ હિંદ સ્વતંત્ર થવું એ. બ્રિટિશ સત્તા તળે હવે તેને રહેવું નથી ગમતું, તે અંગ્રેજોની સત્તા ઉથલાવી નાખવા ઇચ્છે છે એમ કહેવામાં કંઇ અર્થ નથી. સ્વતંત્રતાનો મૂળ અર્થ તો સ્વરાજ્ય શબ્દ સાથે મળે છે અને સ્વતંત્ર એટલે પોતાના તંત્ર-ઇચ્છા મુજબ વર્તે તે. 'સ્વયં નિર્ણય' યાને કરવું એટલે પોતાના ભાગ્ય પોતે ઘડવા એ શબ્દ હાલમાં વપરાય છે હિંદના લોકોને જે પ્રકારની રાજ્યપદ્ધતિ જોઇએ તે પ્રકારની રાજ્યપદ્ધતિ તેમને મળે એનું નામ સ્વયં નિર્ણય. સ્વરાજ્યને સ્વાતંત્ર્ય એ શબ્દનો અર્થ છે પોતા પર અંગ્રેજ અમલ ન જોઇએ એમ ભારતનું કહેવું નથી તેમ હાલ તુર્ત તેની ઇચ્છા પણ નથી. અંગ્રેજ મહારાજ્યમાંજ પોતાને રહેવું છે કાનડા, ઓસ્ટ્રેલિયા, ન્યુઝી-

લાંડ, દક્ષિણ આફ્રિકા વગેરે અંગ્રેજી સંસ્થાનોને પોતે અંગ્રેજી મહારાજ્યમાં જે મોભો ભોગવે છે તે મોભો અને માન પોતાને હોય એમજ હિંદની ઇચ્છા છે જો કે હિંદને બ્રિટિશ સામ્રાજ્યનું શ્રેષ્ઠ રત્ન કહેવામાં આવે છે પણ તેની સાથે તેમ વર્તન નથી થતું કાનડા ઑસ્ટ્રેલિયા વગેરેની જેમ સમાનતાના હક હિંદને નથી! ત્યાંની પ્રજાને જે હક છે તેવા ને તેટલા હિંદની પ્રજાને નથી!' એ બધા હક છે અહીંની નોકરશાહીના ખીસામાં પડેલા'!' દાખલા તરીકે રાષ્ટ્ર સંઘ પરિષદમાં કે સર્વ રાષ્ટ્રીય મજૂર પરિષદમાં હિંદુસ્તાનના પ્રતિનિધિ મોકલવામા આવે છે તેમની ચૂંટણી કરવાનો અધિકાર-બીજી વસાહતોની જેમ હિંદને ક્યાં છે? તેમની નિમણૂંક સરકાર કરે છે' હિંદુસ્તાનને સ્વતંત્ર પાર્લામેંટ તો નથીજ પણ વિલાયતની પાર્લામેંટમાં પણ પોતાની પસંદગીનો એકપણ પ્રતિનિધિ મોકલવાની તેને સત્તા નથી. ભારતમાં ને ભારતમાં અત્રેનો અધિકારી વર્ગ નીમવાનો બદલવાનો કે કમી કરવાનો અધિકાર આપણા લોકોને નથી! અર્થાત્ આ અધિકારી લોકો કોઇ રીતે આપણા લોકોને જવાબદાર નથી! આવી આજે દશા છે આ દશા બદલાઇ પોતાના (હિંદના લોકોના) તંત્રથી અત્રેનો રાજ્યકારભાર ચાલે, અધિકારીઓ ગોરા હોય કે કાળા (દેશી) હોય, તે અહીંના લોકોની સત્તા નીચે અને હુકમતમાંના હોવા જોઇએ તે પ્રજાના માલીક નહી પણ ખરેખરા નોકર હોવા જોઇએ એજ હિંદના લોકોનું કહેવું છે સ્વયંનિર્ણયનો હક-સ્વતંત્રતા કે સ્વરાજ્ય કરીને જે કંઇ કહેવાય છે તે આનુંજ નામ એનો બીજો કોઇ અર્થ નથી

અંગ્રેજોની સત્તા ઉઠાવી નાખવી એમ હિંદ નથી ઇચ્છતું સ્વરાજ્ય મળે એટલે ચટ દઇ બધા ગોરાઓને હિંદની બહાર કહાડી મુકવામાં આવશે એ બીક પણ ખોટી છે. અંગ્રેજો પાસેથી હજુ હિંદને ઘણી વાતો શીખવાની છે. તે શીખવા હિંદના મુત્સદ્દી લોકો અંગ્રેજોનું સ્વાગત કરશે, અને તેમને હિંદના લોકોની જેમ જ સમાનતાથી લેખશે યુરોપીઓ હાથમાં બધી મોટા પદ બેઠા છે અને બધી સત્તા એકઠ્ઠી કરી હિંદની પ્રજાને તેના વાજબી હક આપવા અધિકારી વર્ગ નાખુશ છે-એ સ્થિતિ પલટાઇ જવી જોઇએ. ભલે હિંદ બ્રિટિશ મહારાજ્યમાંજ રહે પણ કેનેડા વગેરે વસાહતોની જેમ અહીંની પ્રજાના હાથમાં બધી સત્તા રહે અને અહીંનો બધો અધિકારી વર્ગ પ્રજાને જવાબદાર રહે એનુંજ નામ છે હિંદ સ્વરાજ્ય

શરદ્ પૂર્ણિમા.

(બાલ નાટક)

(લખનાર—શ્રીમતિ જ્યોત્સના શુક્લ—ત્રી—"ચેતન")

પાત્રો—શરદ, દેશભક્તિ માટે તલસતો એક અજ્ઞાન બાળક
મહિલાશ્રમની બાળાઓ
રાષ્ટ્રીય મહાસભાની બાળ સેનાઓના કેટલાક કુમારો.
સ્થળ.—નદી કીનારા પરનો રમણીય ભાગ. સમય.—ચાંદરણી રાત.

શરદ—(એકલો બેઠો બેઠો બબડે છે) હવે હું શું કરૂં ? અરે ભગવાન ! કંઈક તો રસ્તો મને સુઝાડ, મ્હારા દેશને માટે હું શું કરૂં—શી શી સેવા કરૂં તે તું તો મ્હને સમજાવ ? હાય ! મ્હારો દેશ ! મ્હારો દેશ !

(દુરથી ન્હાની બાળાઓનો ગરબો સંભળાય છે)

"આવો આવો શરદ પૂનમની રાત જો,
ચાંદલીયો ઉગ્યો રે ગગન ચોકમાં"

શરદ—આ શું સંભળાય છે ? આજે શાના ગરબા છે ? હાય ! હાય ! આ બધા લોકોને શું થયું છે ? અરે ! ગરબા ને ગીતો ને એ બધું આપણે ત્યાં શા માટે જોઈએ ? ઓ મ્હારા હિંદ ! મોજ શોખ ને ગાનતાનમાં તું પાયમાલ થઈ ગયું તોયે હજુએ તારાં સંતાનો શાનો આનંદ ઉજવી રહ્યાં છે ?

(હાથમાં કુસુમની છાબ લઈને કેટલીક બાળાઓ ગાતી ગાતી પ્રવેશ કરે છે)

"મ્હારી ક્યારીમાં મ્હેક મ્હેક મ્હેકી રહી રાજ !
કોઈ કુસુમ લ્યો, કુસુમ લ્યો !"

૧લી બાળા—(શરદને) ભાઈ, ક્યો ફુલ લેશો ?

શરદ—કેમ બ્હેન, આજે આ બધું શું છે ?

બાળા—આજે શરદ પૂર્ણિમા છે

૨જી બાળા—આપણે જેને મનોહારી પૂનમ કહીએ છીએ તે. તમે નથી જાણતા ?

શરત—હું? ના...હા, જાણું છું તો ખરો પણ તેમાં—તમે બધાં અહીં શું કરો છો?

૧ લી બાળા—અમે આજે અહીં ઉજાણી કરવા આવ્યાં છીએ

૩ જી બાળા—તમે આવશો અમારી સાથે?

શરત—ના બ્હેન, મ્હને તો એ બધું નથી ગમતું

૨ જી બાળા—વાહરે! તમે તે કેવા છો? એમાં વળી ન શું ગમે? ચાલોને? મઝા કરીશું.

૧ લી બાળા—ચાલો ભાઇ, આવશો? અમારી સાથે બાળસેનાઓના થોડા છોકરાઓ પણ છે.

શરત—બાળ સેનાઓના છોકરાઓ? તમારી સાથે? હેં! તેઓ શું કરવા અહીં આવે-હે?

૧ લી બાળા—કેમ વળી? ઉજાણી કરવા

શરત—બાળસેનાઓના છોકરાઓ ઉજાણી કરવા આવે? બાળસેનાના છોકરાઓ?

૩ જી બાળા—હાસ્તો! હાસ્તો! તેમાં આપ શું કહો છો? આવે જ ને? કેમ ન આવે?

શરત—હાય! ન બોલો, ન બોલો, આ! મ્હારું માથું ભમે છે, બ્હેન, કહો કે એ વાત જૂઠી છે, બાળસેનાના છોકરાઓ ઉજાણી કરે! ના, ના, જૂઠી વાત

(બાળસેનાના પોશાકમાં સજ્જ થયેલા છોકરાઓ ફરતા રમતા ગાતા ગાતા આવે છે)

"ધમ ધમ ધરણી ધ્રુજાવશું, અમ દેશતણી કરી આન,
જય, જય, જય, નાદ કરીશું, દઇશું એમાં અમ પ્રાણ,
અમે હિંદી હિંદી હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ"

શરત—(એકદમ ઉશ્કેરાઇ જઇને) શરમ છે તમને. આ શું કરી રહ્યા છો?

૧ લો બાળક—અહો! કોણ શરત! કેમ ભઇ શું છે-તને શું થાય છે?

૨ જો બાળક—ચાલો એને આપણી સાથે રમવા તેડી જઇએ.

૩ જો બાળક—ચાલ શરત! અહીં એકલો બેસીને શું કરે છે?

શરત—ના, ભાઈ ના. મ્હને એકલો બેસી રહેવા દો.

૨ જો બાળક—કેમ છે શું?

શરત—તમે બધા ઉજાણી કરવા આવ્યા છો?

બાળક—હા, કેમ?

શરત—બસ થઇ ચુક્યું ખસી જાઓ, ખસી જાઓ, તમે બધા મ્હારી પાસેથી. ઓ મ્હારા હિંદ ! ત્હારું ભાગ્ય કોણ ઉઘાડશે ?

૧ બાળક—(શરતની પાસે જઇ તેને શાંત પાડતાં) હિંદનું ભાગ્ય આપણે બધાએ ઉઘાડીશું વળી ! નથી જોતો ? જો —

સજ્યાં છે સત્યનાં શસ્ત્રો બની સત્યાગ્રહી વીરો,
કરીશું સત્યની રક્ષા અમારા દેશને માટે
અમારી માતૃભૂમિના અમારા દેશબંધુના
દુ:ખો સૌ દૂર કરવાને અમે આ ભેખ લીધો છે.

શરત—હા હા હા ! વાહરે તમારો ભેખ ! ભેખ લેનારા આમ ઉજાણીએ નીકળતા હશે ખરું ને ?

બાળક—કેમ ન નીકળે ?

૩ જો બાળક—જો શરત ! તું નકામા વિચારો કરીને દુઃખી થાય છે. તું અહીં શું કરે છે ? એકલો બેઠો બેઠો 'હાય હિંદ, ઓ મારા હિંદ' કર્યા કરે છે ને દુઃખી થાય છે નથી કંઇ કામ કરતો કે નથી કોઇ જાતની રમત ગમતમાં ભાગ લેતો તું ધારે છે કે એથી હિંદનું ભાગ્ય ઉઘડશે ?

શરત—હું શું કરું તે મ્હને તો કંઇ સુઝતું જ નથી. પણ તમને બધાને આમ મજા કરતા જોઇને મ્હારો જીવ બળી જાય છે.

૧ બાળ—તેમાં અમારી સાથે રમવા નથી આવતા ?

શરત—હા મ્હને એમ થાય છે કે તમે બધાં આવો આનંદ શી રીતે કરી શકો છો ?

૧ બાળ—ખરું છે ભાઇ, જ્યારે આપણો દેશ આવા દુઃખમાં હોય ત્યારે સુખ ને આનંદને મોજ મઝા કરવા અમે તો નહીં, પણ

શરત—પણ બણ કંઇ નહી તમને દેશને માટે કંઈ લાગતું જ નથી. તમે દેશહિતમાં કંઇ ઉમળકો જ નથી નહીં તો આમ આનંદ કરવા ન નીકળી પડો.

૧ બાળ—શરતભાઇ, કામની વખતે કામ કરીએ ને ફુરસદની વખતે આવા પુનમ જેવા દિવસે સૌ સાથે મળીને નિર્દોષ આનંદ કરીએ ને રમીએ એમાં શું ખોટું ? ને એમાં દેશહિત શું બગડ્યું ?

શરત—શું બગડ્યું ? આ આખો દેશ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય પોકારી રહ્યો છે ને તમને પતંગ ને આનંદ ઉજાણી ને એ બધું સુઝે છે કેમ ? અરે ! આ ૧૯૩૦ની સાલમાં પણ તમે ઉત્સવ ને આનંદ ઉજાણી કર્યા કરશો ?

૧ બાળક—શરત ! કોઈજ જાતના આનંદ ન ભોગવવા, સદાકાળ કામ કામ કર્યાં કરવું, એમાંજ દેશભક્તિની સમાપ્તિ થાય છે એમ તું સમજે છે ?

શરત—એમ નહી, પણ એટલું તો ખરૂં જ કે—

બધા પુત્રો જ્યારે જનમ ભૂમિના સેવક થશે,
અને સેવા ધર્મે સકળ સુખ કીર્તિ વિસરશે,
તજી સૌ આનંદો જનનીહિતનાં કાર્ય કરશે,
ત્યારે આ હિન્દે પરિપૂરણ સુખાનંદ થશે.

૧ બાળક—તેની કોણ ના કહે છે ? એવો ક્યો બાળક હશે કે જે માતાની સેવા કરવાની ના પાડે ? પણ શરત ! ગમે એવા આફતના પ્રસંગે પણ માણસે બહુ શોક ન કરવો જોઈએ. આફતની સામે થવું, તે ટાળવાના બની શકે એટલા ઉપાય કરવા, ને સદા ઉમંગી રહેવું કે જેથી શત્રુ સાથે યુદ્ધ કરવા માટે આપણું બળ ટકી રહે. હમેશાં શોકજ કર્યાં કરવો ને કંઇ કામ પણ ન કરવું એના કરતાં તો આનંદ કરવો એ વધારે સારૂં.

૧ બાળા—ખરૂં છે હો ભાઈ ! અમારા મહિલાશ્રમના માજીઓનો તો એ જ ઉપદેશ છે કે થાય એટલું કામ કરો ને ફુરસદના વખતે ખુબ આનંદ કરો.

૨ જી બાળા—ચાલો ભાઈ, શરદ, શોક છોડી દો ને અમારી સાથે રમવા આવો. જુઓ કેવી મઝાની રાત છે

સુંદર શરદ પૂનમની રાત,
મનહર ઓપતી હો રાજ !

૩ જી બાળા—મ્હને તો એમ થાય છે કે ખુબ ગાઈએ ને ખુબ ફરીએ ને બધાં ખુબ ગમ્મત કરીએ—ચાલો ને ભાઈ !

૧ બાળા—શરદભાઈ, ચાલો પ્રથમ આપણે ભારત માતાની સ્તુતી કરીશું ને પછી ઉજાણી કરીશું ને પછી કેની સ્વદેશ ભક્તિની ખુબ ખુબ વાતો કરીશું, ઇ

૩ જી બાળા—ને પછી ખુબ રમીશું ને પાછા ગાઈશું. અમારા ગરબા તો સાંભળજો

"જનનીસેવનનો બહુ મધુરો અવસર ક્યાં મળશે !"

એવું એવું બહુ ગાઈશું

શરત—ચાલો તમે બધા કહેશો એમ કરીશું.

(બધા જાય છે જતાં જતાં બાળાઓ ગાય છે)

"મ્હારી બાગમાં મ્હેક મ્હેક મ્હેકી રહ્યો રાજ !
કોઈ કુસુમ લ્યો, કુસુમ લ્યો !"

જાતજાતના ફુવારા, ડાબલા, દીવીઓ, રમકડાં, વાળાં વગેરે બનાવતો પણ દરેક પ્રકારનું એક એક નંગ તૈયાર કરતો; આથી તેનો સઘળો વખત નવી નવી ભાતીઓ અને નમુનાઓ શોધવામાં જતો અને પરીણામે ભૂખનો ભૂખ રહેતો.

" છઠ્ઠું, દેશી કારીગરોની ખરાબ આદત એવી હોય છે કે, કોઈ ચીજ ખરેખર જેવી થવી જોઈએ તેના કરતાં કેટલે દરજ્જે ઉતરતી ચીજ ઘરાક પસંદ કરી લે છે, તે તરફ તેઓ વધુ ધ્યાન આપે છે દાખલા તરીકે તમે પાટલુન શીવડાવવા જશો તો કેવા કટનું પાટલુન તમે પહેર્યું છે તેનો કયાસ કરજી કરી લેશે કે 'ભાઈ આવું પહેરવાવાળા છે!' પછી તેનાથી જરાક સારૂં સીવીને તમને રાજીના રેડ કરી દેશે. ખરેખર એવું કરવું જોઈએ, કે બનતા સુધી પાટલુનનું માપ દેતી વેળા ધોતીયું પહેરવું અને કોટનું માપ આપતી વેળા અંગરખું પહેરવું. ખમીસ શિવડાવવાં પહેરણ પહેરવું અને બૂટનું પરમાણું આપવા ચંપલ પહેરીને કે ઉઘાડે પગે જવું

"ચોતરફથી પોકાર થાય છે કે 'ભાઈઓ! દેશી માલને ઉત્તેજન આપો! ઉત્તેજન આપો!' પણ કોઈ એમ કહેતું નથી કે 'ભાઈઓ! દેશી કારીગરોને સુધારો! સુધારો!' જો દેશી લોકો માલ સારો બનાવશે તો પ્રજાને દેશી માલ ખરીદવાની ભલામણ કરવી પડશે નહિ. વિલાયતી માલ વિલાયતી હોવાથી નહિ, પણ સારો સસ્તો અને બંધ બેસતો હોવાથી ખરીદાય છે બધી નહિ તો ઘણીક વસ્તુઓ એવી હોય છે કે સ્હેજ કાળજી અને સાફ ઘનતથી વિલાયતીને ટક્કર મારે એવી બની શકે છે, માટે દેશી કારીગરોને સુધારવા એ આબાદીનું પહેલું પગથીઉં છે"

બાલકોને શિખામણ

(લેખક—બ સૌ. રમણબા ગોવિંદભાઈ દેસાઈ)

પ્રીય બાળકો, આવો આજે તમને શીખામણની એકાદ વાત કહુ, તે તમે ખુબ ધ્યાન દઇને યાદ રાખશો એવી આશા રાખુ' છુ. હમેશાં સવારમા વહેલાં ઉઠીને હાતણ પાણી કરીને નાહી ધોઇને પોતાનો અભ્યાસ કરવો. વહેલાં ઉઠવાથી આખો દીવસ મન આનંદમાં રહે છે જલદી નહાવા ધોવાથી આખો દીવસ ખુશ રહેવાય છે અને શરીર તથા મન મોજમાં રહે છે.

બાળકો, કદી પણ જુઠું બોલવુ' નહિ જુઠું બોલવુ' તે મહા પાપ છે પાપી અને નીચ માણસનુ તે મોટું અપલક્ષણ છે નાની બાબતોમાં તેમજ હસતાં હસતાં મશ્કરીમાં પણ જુઠુ બોલવુ નહી જુઠુ બોલવાથી ઇશ્વરનો અન્યાય થાય છે અને ચોરી જેવું પાપ છે, તેનુ પરિણામ તાત્કાલીક નીમ મીમ ખખવા નાની અને નજીવી બાબતો ટેવ થઇ પડશે ગમે તેવું અશાભ મોટપણમાં તમને અસહ્ય દુ ખકારક થઇ પડશે ગમે તેવું નુકસાન થયુ હોય તો પણ સાચે કામ થયુ હોય અગર કંઇ પણ નુકસાન થયુ હોય અથવા શિક્ષા સાચુ કહેવુ, સાચુ બોલવાથી નુકસાન થતુ હોય અથવા શિક્ષા થતી હોય તો પણ તે સહન કરીને હિમત રાખી સાચુ બોલવુ તેમ કરવાથી ઇશ્વર રાજી રહે, માબાપ, સગા વહાલાં તથા પાડા પાડોશી પણ રાજી રહે અને વહાલ રાખી આપણને બોલાવે સર્વ કોઇ આપણને ચહાય તેવી રીતે વર્તવુ જોઇએ જુઠુ બોલી આપણે પ્રભુને તથા માબાપને છેતરીને રાજી થઇએ છીએ પણ ખરૂ જોતા તે છેતરાતાં નથી પણ આપણેજ છેતરાઇએ છીએ ઘણાં છોકરાંને જુઠુ બોલવાની ટેવ હોય છે જરા જરા બાબતમા પણ જુઠુ બોલી સર્વને છેતરે છે કોઇને મારે, કોઇને ગાળ દે તથા કોઇ સાથે લડાલડી કરે છતાં સાચાઇનો ડોળ કરી ગમે તેમ

જુઠું બોલી ઉતરે છે. પણ તેની શીક્ષા કોઇ વખત એટલી સખ્ત થાય છે કે અખી જીંદગી સુધી યાદ રહ્યા કરે. માટે કદી પણ જુઠું બોલવાનો યત્ન સુદ્ધાં કરવો નહિ

બાળકો, જુઠું બોલવાની ટેવમાંથી ચોરી કરવાની ટેવ પડી જાય છે. આ ટેવ ઘણીજ ખરાબ છે નાની નાની પેન, સીસપેનની ચોરીમાંથી મોટી ચોરીઓ કરવાની ટેવ પડે છે અને તેમાંથી ભયંકર પરિણામ આવે છે કોઇ દીવસ કોઇની પણ પડેલી ચીજ લેવી નહિ. કદી કોઇ જગાએથી જડી હોય તો તે આજુબાજુના સર્વને બતાવવી અને જેની હોય તેને આપવી. કોઇ માલીક ન મળી આવે તો કોઇ વડીલને સોંપવી જે તેનો યોગ્ય બંદોબસ્ત કરશે. તમને યાદ તો હશે કે એક છોકરો નાનપણથી નાની નાની ચોરી કરતાં શીખ્યો હતો તેના મનમાં તે એમ ધારતો કે આટલી ચીજ લીધી તેમાં શું ! તેમાં કોણ જાણવાનું છે ? પરંતુ જેમ જેમ ઉમ્મર વધી તેમ તેમ તેની ટેવ પણ વધી અને આગળ જતાં મોટી ચોરીઓ કરવા માંડી અને છેવટે શીક્ષા થઈ અને જેલમાં જવું [illegible] જેથી, કરવી નહિ પાપનો ઘડો જ્યારે ભરાય ત્યારે ફુટયા વગર રહે નહિ, પછી તે પઈસાદાર કે ગરીબ હોય પ્રભુને ત્યાં બધાં સરખાંજ છે ત્યાં કોઇ જાતનો ભેદ છેજ નહિ. માટે હમેશા સદાચરણી થવું કોઇને નુકસાન થાય તેવુ વર્તન રાખવું નહિ સર્વ સાથે માયાથી રહેવુ વિવેક, વિનય શીખવો. નાનપણથી સારી ટેવો પાડશો તો પડશે મોટા થયા પછી સુધરવુ મુશ્કેલ પડશે. તમે હમેશાં બાળક રહેવાના નથી પણ મોટા થવાના છો અને દુનિઆના બીજા મોટા માણસો માંના એક પણ થાઓ. માટે નાનપણથી તમારા આચાર વિચાર સુધારતા શીખો. બાળક તથા બાળકીને સંસારનાં પીતા માતાની ઉપમા આપવામાં આવે છે, માટે યોગ્ય માતા પીતા થવા નાનપણથીજ યોગ્ય વર્તન રાખતાં શીખો, જેથી તમારૂં ભવિષ્ય ઉજ્વલ અને કીર્તિવંત બને.

(૧)
મીઠાઈવાળો ને
બે છોકરા

(૨) શિયાળને
મરઘા

(૩) સાહસી કુતરાં

(૪) દેડકાનો રાજા

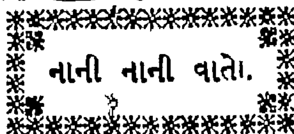
(૫) સીહનું ચામડું ઓઢેલો ગધેડો

(૬) સીહ અને હાથી

(૭) કાગડો અને મોર

(૮) ગરૂડ પક્ષી અને તીર

બાલ વાર્તાઓ

નાની નાની વાતો.

[લખનાર—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ]

(૧) મીઠાઈવાળો અને બે છોકરાઓ

એક વખતે બે છોકરા એક મીઠાઈવાળાની દુકાને ગયા મીઠાઈવાળાની નજર બીજી બાજુ હતી એ તકનો લાભ લઈને એક છોકરાએ ચાલાકીથી મોહક પેંડા ઉઠાવ્યા અને ચુપચાપ પોતાના દોસ્તદારને આપી દીધા તેણે સફાઈથી પોતાના ખીસામા પેંડા સેરવી દીધા મીઠાઈવાળાએ જ્યારે પોતાની નજર પેંડા તરફ ફેરવી ત્યારે તેને મોહક પેંડા ઓછા લાગ્યા અને શક આવવાથી પેલા બન્ને છોકરાઓને પકડ્યા. જેણે પેંડા પહેલા ઉઠાવ્યા હતા તે છોકરો બોલ્યો, "ભગવાનના સોગન ખાઈને કહુ છુ કે તારા પેંડા મારી પાસે નથી" બીજો છોકરો જેના ખીસામા પેંડા હતા, તે બોલ્યો –"અને હુ પણ સોગનપર જણાવુ છુ કે તમારા પેંડા મે ચોર્યા નથી"

મીઠાઈવાળો મુંઝવાઈને બોલ્યો "તમારા બેમાથી ચોર કોણ છે તે જો કે હુ કહી નથી શકતો, છતાં પણ મારી ખાત્રી છે કે તમારા બેમાથી એક જણ ચોર જરૂર છે અને તમે બન્ને પાકા બદમાશ છો. અહીંથી તમારૂ કાળુ કરો"

સાર—છળકપટથી ક્ષણિક રીતે કદાચ માણસ જગતમા પોતાનો બચાવ કરી શકે, પરન્તુ તેથી તેની હરામખોરી બીજાઓ જાણતા જ નથી એવુ બદમાસ માણસો ધારતા હોય તો તે તેમની ભુલ છે.

લોંકડી અને કુકડો

એક ખેડુતે પોતાના ખેતરમા એક છટકુ લોંકડીને માટે રાખેલું હતુ એક દિવસ એક લોકડી બાઈ ભુલથી તે છટકામા સપડાઇ ગયા. તરતજ ખેડુતના મરઘડાંઓએ બૂમાબૂમ કરી મૂકી. લોકડીએ છટકવાને બહુ ફાંફા મારી પણ તે ન છટકી શકી એટલે તેણે એક નવો ઉપાય શોધી કાઢ્યો. તેણે કુકડાને મીઠે અવાજે કહ્યુ, ''કુકડાભાઈ! આ બાજુથી હુ જતી હતી એટલામા મે તમારો અવાજ સાંભળ્યો અને તમારી ખબર અંતર પૂછવા હુ અહીં આવી ત્યા આ છટકામા સપડાઇ ગઈ જરાક એકાદ લાકડી લઇ આવો તો આ ફાંચરમાં રાખી દઇને હુ છુટી જઈ શકુ ”

આ સાંભળીને કુકડો તરત જ ત્યાથી પોતાના માલિક પાસે દોડી ગયો અને તેને બધી વાત કહી સંભળાવી પ્રભાતના તપસ્વીની તમામ વાત સાંભળતા જ ખેડુત લાજલો એક બજરંગ લકુ લઇને ઉઠયો અને લોકડીની એવી તો ખબર લઈ નાખી કે લોકડીનો પ્રાણ તરત ચાલ્યો ગયો

સાર —આપણા દુશ્મનના ગમે તેવા મીઠા બોલ ઝેર સમાન જ આપણે જાણવા જોઇએ અને મીઠા શબ્દોથી છેતરાઇ ન જવુ જોઇએ

સાહસી કુતરો

એક વખતે એક કુતરો એક રસ્તે થઇને જતો હતો એટલામા ગામના બીજા કુતરાઓએ તેને જોયો અને તે તમામ તેની પાછળ પડ્યા આખરે કુતરાએ વિચાર કર્યો કે નાસવાની હવે મારામા શક્તિ નથી અને નાસું નહિ તો પ્રાણ બચવાનો પણ સંભવ નથી માટે જ્યારે હવે મોત નક્કિ છે ત્યારે લાવ બરાબર આ કુતરાઓની ખબર લઇ નાખુ

એમ વિચારી “ હુઉઉઉઉઉઉઉઉ !!! ” કરીને તેણે પૂંછડી ઉંચી કરી દાંત દેખાડી હુમલો કરતી હપે જ્યા ઘુરકવુ શરૂ કરી યુદ્ધના ચિન્હો દેખાડ્યા કે તરત જ તેનો પીછો કરનાર કુતરા પાછલા પગમા પૂંછડી ઘાલી ત્યાથી પલાયન થઇ ગયા અને પેલો હિમ્મતવાન કુતરો પોતાને રસ્તે ચાલતો થયો -

સારઃ—ગમે તેવા કટોકટીના સમયમા પણ હિમ્મત ન હારવી. યાદ રાખવુ કે ‘હિમ્મતે મર્દા તો મદદે ખુદા.”

દેડકાઓનો રાજા.

એક તળાવમા હજારો દેડકા રહેતા હતા. એક વખત તે સર્વેએ ભેગા મળીને એવો વિચાર કર્યો કે આપણા માટે એક રાજા હોય તો ઠીક ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવાથી ઇશ્વરે પ્રસન્ન થઇ એક લાકડાનો ટુકડો આકાશમાંથી પેલા તળાવમા નાખ્યો, અને કહ્યું કે લો આ તમારો રાજા.

પહેલા તો દેડકા ગભરાયા પણ પછી તો તેઓ રાજાજીની આજુબાજુ કુદાકુદ કરવા લાગ્યા. રાજાજી તો કાંઇજ બોલે નહિ અને દેડકા મન ફાવે એમ મોજ કરે

પણ તેઓ અસંતોષી હતા. તેમને આ નિર્દોષ રાજાથી સંતોષ ન થયો આથી તેમણે તમામે એકઠા મળી ફરીથી ભગવાનની પ્રાર્થના કરીને બીજો જોરાવર રાજા માગ્યો ઇશ્વર ચીડાઇ ગયા અને તેમણે એક મોટો બગલો તે તળાવમા મોકલ્યો આવડા મોટા રાજાજીને જોઇને પહેલા તો દેડકાઓ બહુજ ખુશ થયાં પણ બગલાજીએ રોજ ઝપાઝપ દેડકાંને આરોગવા માંડ્યા. થોડાક વખતમા તો સેંકડો દેડકા પુરા થઇ ગયા. આ જોઇને તેમણે ભગવાનને ફરીથી પ્રાર્થના કરી કે મહારાજ! અમારો આ રાજા તો બહુ ભુંડો છે! અમારે તે નથી જોઇતો, માટે તમે તે પાછો લઇ લો.

તરતજ આકાશવાણી થઇ કે જેવી તમારી ઇચ્છા હતી તેવો રાજા તમને મળ્યો છે હવે તમારી પ્રાર્થના ફોકટ છે અસંતોષીને કર્મે સદા દુખજ છે

છેવટે પોતાની જ મૂર્ખાઇને લીધે બધા દેડકાઓએ પોતાનો જીવ આમ ગુમાવ્યો

સાર:—"પ્રભુને ગમે તે સમે, સૌ સહેવું,"
"સદા રાજી રાજી હૃદેમા રહેવું"—ક. દ. ડા,

સીંહનું ચામડું ઓઢનાર ગધેડો

એક ગધેડાને એક વખતે સીંહનું ચામડું કોઈક જગ્યાએથી મળ્યું અને તે પહેરી લઈને તે બહાર ફરવા નીકળ્યો. સીંહના ચામડાને જોઈને બધા જનાવરો ડરીને ત્યાંથી ભાગી જવા લાગ્યા. એટલામા તે ગધેડાનો ધણી ઓચીંતો તે જંગલમા આવી ચડયો અને પહેલા તો તે પણ સીંહના વેશમા ગધેડાને જોઈને ડરી ગયો, પણ જ્યારે તેણે જાણ્યું કે આ સીંહ(!)ને તો બે લાંબા લાંબા કાન છે, ત્યારે તે ઝટ સમજી ગયો કે આ તો આપણા ગગાજી જ છે! તેણે પોતાના હાથમાના ધોકાવડે બિચારા ગધેડાની સારી રીતે પૂજા કરી નાખી ગધેડાએ સીંહનું ચામડું કાઢી નાખ્યું અને તેનો ધણી તેને દોરીને ઘેર લઈ ગયો

સાર —મૂર્ખ માણસ વિદ્વાન બનવાનો ગમે તેટલો દેખાવ કરે, પણ છેવટે તેની હાંસી જ થાય છે

સીંહ અને હાથી

જંગલમા વસનાર એક વનરાજ એક દિવસ મનમા વિચાર કરવા લાગ્યો કે મારા જેવો બળવાન વનનો રાજા એક સાધારણ મરઘાના અવાજથી બીહે એ ખરેખર શરમભરેલી વાત છે આ વિચારોને લીધે તે બહુ દુખી હતો એટલામા તેણે એક મદોન્મત્ત હાથીને પણ દુખમા બેઠેલો જોયો સીંહે તેને પૂછયું, "મહારાજ હસ્તિસેન! આપને શું દુખ છે કે આમ ચિંતાતુર દેખાઓ છો?" હાથી દિલગીર ચહેરે બોલ્યો.–"ભાઈ! ભલભલાને હું જેર કરી શકું એવો બળવાન છું પરંતું આ નાનકડા મગતરાની આગળ હું તદ્દન 'લાચાર' થઈ જાઉં છું મારા કાનમાં તેઓ પેસી જઈ મને મરણને શરણ કરી દેવાને શક્તિવાન છે"

હાથીનાં આ વચનો સાંભળીને સીંહ સમજી ગયો કે દરેક બળવાન પ્રાણીને પણ કાંઈ ને કાંઈ સંકટ તો હોય છે જ

મતલબ—આ અસાર સંસારમાં સદાકાળ કોઇ સંપૂર્ણ સુખી હોતુંજ નથી. એક યા બીજા પ્રકારના દુખો તેને લાગેલાંજ હોય છે

—ઢોંગી કાગડો—

એક કાગડાને પોતાની જાત અને ન્યાત તરફ બહુજ તીરસ્કાર હતો તેને હમેશા મોર જેવી સારી જાતના પક્ષી તરિકે ગણાવાની ઇચ્છા રહેતી હતી આ કારણને લીધે એક દિવસ તેણે થોડાક મોરનાં પીછા પોતાના શરીરપર પહેર્યાં અને મોરના ટોળામા જઇ ચડયો પણ શ્રીમાનનુ શ્યામ સ્વરૂપ જોઇનેજ બધા મોરોએ ભેગા મળી પોતાની ચાંચોવતી તેને કરડી ખાધો તથા અધમુઓ કરી નાખ્યો છેવટે ઘણોજ માર ખાઇ નિરાશ બની દુઃખી ચિત્તે તે પોતાના જાતભાઇઓ ભેળો પાછો ગયો. પરંતુ તેના જાત ભાઇઓ તેના મગજની ખુમારીની આ વાત જાણતા હોવાથી બોલ્યા—"રે દુષ્ટ ! ઇશ્વરે તને જે જાતિમાં જન્મ આપ્યો એ જાત તરફ ધિક્કાર બતાવી તે ઢોંગી બનવાનો લોભ ન રાખ્યો હોત તો આજે તારી આવી દશા ન થાત"

સાર—ઇશ્વરે જે સ્થિતિમા આપણને પેદા કર્યાં હોય તેમા સંતોષ ન માનતા બીજાની નકલ કરવા શીખવામા નુકશાન જ થવાનુ.

ગરૂડ પક્ષી અને તીર

એક ગરૂડ પક્ષી એક વખત એક ઝાડની ડાળીએ બેઠું હતું ત્યા અચાનક એક પારધીના બાણથી તે તરફડીને જમીનપર તુંટી પડયું પણ જ્યારે તેણે તે તીરને છેડે ગરૂડનાજ પીછાં બાંધેલા જોયા ત્યારે તેના સંતાપનો પાર રહ્યો નહિ. નિશ્વાસ નાખીને તે બોલ્યો—"હાય ! ગરૂડના પીછાવાળા તીરથીજ મારૂ મોત થાય છે એ કેટલી કમનશીબીની વાત છે !"

મતલબ—જ્યારે આપણને આપણા કોઇ સંબંધી તરફથીજ દુખ કે નુકશાન થાય છે ત્યારે આપણા સંતાપની સીમા નથી રહેતી.

બાલ લેખો.

ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન

[લખનાર—કંચન અમૃતલાલ ઉ. વ. ૧૧]

[નોંધ—દુનિયામાં બધી ચીજો કરતાં નાનાં બાળકો ભગવાનને વધારેમાં વધારે વ્હાલાં હોય છે તેનું કારણ એ છે કે નાનાં બાળકો તદ્દન ભોળાં ને નિર્દોષ હોય છે. તેમનાં અસ્તીત્વમાં પણ વેરભાવ વગરનાં હોય છે. તેમનાં ગુસ્સાનું વધારેમાં વધારે ખરાબ પરિણામ કેવળ રડી પડવામાંજ આવે છે. અદેખાઈ તેમને હોતી નથી. બીજી સતામણી પણ તેમને દરકાર નથી હોતી. આજ કારણસર ભગવાનને નાનાં બાળકો સૌથી વધારે વ્હાલાં છે, અને એવાજ એક નાના બાળકથી ભગવાન કેમ રાજી થયા તેની આ વાત છે—તંત્રી બાલજીવન]

એક હતાં ડોસીમા તે બહુ ભગવદ્‌ભક્ત અને ભરવાડી હતાં. ઠાકોરજીની તેઓ બહુ રૂડી રીતે સેવા કરતાં ને તેમને મંગળા, શણગાર, ગોવાળ, રાજભોગ, ઉત્થાપન, ભોગકુમાર, સંધ્યા, શયન, વિગેરે આઠ વખતનાં લાડકોડ કરતાં. પવિત્ર અગીઆરસના દહાડે પોતે રેંટીઆ પર હાથે કાંતેલા સુતરના ૩૬૦ તાંતણાનાં પવિત્રાં ઠાકોરજીને અર્પણ કરતાં, અને એમ બહુ લાડકોડ કરતાં ડોસીને ઉંચુ ઓઠું કોઈ નહોતું પણ એક હંસા નામની આઠ વર્ષની પોતાની દીકરીની દીકરી તેમની સાથે રહેતી હતી ને તેની સાથે તેઓ દહાડા ગુજારતાં હતાં.

એક વખત ડોસીને કાંઈક જરૂરના કારણે બહારગામ જવાનું થયું પણ ઠાકોરજીની સેવા કોણ કરે? તેમણે હંસાને કહ્યું,—"જો બેટા, આજનાં પહોરના ભલી ધોઈને તો તું રહેજે, પણ સવારે ઠાકોરજીની સેવા કરજે અને તેમને રાજભોગ ધરાવીને પછી જ જમજે. જો હો બહેન! વિસરી જઈશ મા." હંસા બોલી,—"વારુ મા, જાઓ. હું જરૂર તેમ કરીશ."

ડોસી તો ગયાં. બીજે દિવસે સવાર હતી. ઠાકોરજીને શણગાર તથા વસ્ત્રો ધરાવી પછી પોતે રાંધેલો થાળ ધર્યો. ઠાકોરજી આરોગે એમ હંસાના મનમાં કે ઠાકોરજી હમણાં ખાશે એમ કરતાં પા અર્ધો કલાક થઈ ગયો પણ ઠાકોરજી કંઈ ખાય? હંસા બોલી, 'કેમ ઠાકોરજી! ભગવાન'

મારા વ્હાલા કેમ રીસાયા છો? આજ જમોને? જુઓ, મને ભૂખ બહુ લાગી છે. મારા પ્રભુ! તમે જમી લો તો પછી હું જમી શકું."

કલાક બે કલાક થઇ ગયા. રસોઇ ઠરી ગઈ પણ ઠાકોરજીએ તે કાંઇ ખાધી નહિ. હસા રડી પડી રડતી રડતી બોલી,–'એમ તે? મારા માજીના હાથે જમો, ને મારે હાથે તો ન જ જમોને! કાંઇ હરકત નહિ, તમે નહિ જમો તો હું પણ ક્યાં જમવાની છું? મારાં માતાજી આવશે ત્યારે બધું કહી દઇશ!"

સાંજ પડી અને રાત પડવા લાગી. હસાએ ન ખાધું કે ન પીધું તે તો ઠીક લાગે જ બેઠી. દુઃખ જેવું બન્યું! આખો દહાડો ભૂખ્યું રહેવાથી બિચારી હસા તદ્દન નબળાઇ ગઇ. બાળક કાંઇ ભૂખ્યું રહે? પણ ટેકીલી હસાએ ટેક ન છોડ્યો. રાતના તો ઠાકોરજીને પોઢાડી દીધા. પોતે પણ ભૂખી જ રહી.

બીજે દિવસે સવારે પણ એમ જ પ્રમાણે બન્યું. સાંજ બીજા દિવસની પડી. આખરે હસા ખૂબ રડીને બોલી–'ઠાકોરજી! મારી ભૂલ હોય તો માફ કરો. મને હવે ક્યાં સુધી ભૂખી રાખશો? દેવ! તમે માંદા થયા હો તો માત્ર એક બે કોળીઆ ખાવ. કહો તો વૈદને તેડાવું. પણ ન ખાઓ તો ભગવાન! તમને મારા આત્મા આત્મા સોગન છે!"

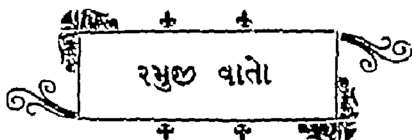
ઠાકોરજીએ હાથ લાંબો કર્યો. "હસા! બાપુ! તારા નિર્મળ સ્નેહ અને તારી અનુપમ ટેકથી હું બહુ રાજી થયો છું. લે, આ હું ખાઉં છું." એમ બોલી ભગવાન રાજભોગ આરોગવા લાગ્યા. હસા બોલી,–'પ્રભુ હું તમને ખવડાવું?' ઠાકોરજી હસીને બોલ્યા,–"ભલે, હસા, તારો ઉમંગ પૂરો કર." ભગવાને હસાના હાથનું ભોજન આરોગ્યું.

હસાની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. તે હરખથી નાચવા લાગી ને ઠાકોરજીને પોઢાડી દઇને પછી તેણે પેટ ભરીને ખાધું. ડોસીની વર્ષોની સેવાએ તેના ભાગ્યમાં નહતું તે હસાના ભાગ્યમાં બે દિવસમાં આવ્યું. ભગવાને હસાના હાથે આરોગ્યું. એટ જ આપણા વડીલો કહે છે કે ભગવાન ભાવના ભૂખ્યા છે.

અવસરે હસાએ આ વાત ડોસીમાને કહી પણ તેમણે તે હસી કાઢ્યું. "છટ્ છટ્! ગાંડી! ભગવાન તે કાંઇ ખાય? એ તો વાસ જ લે!"

હસા બોલી,–"એ તો મા! તમે જેમ માનો તેમ! મારા હાથેથી મેં તો ઠાકોરજીને જમાડ્યા."

પ્રભુને બાળકો પર કેટલો બધો પ્રેમ! બાળકો! તમારાં કૃત્યોથી તમે પ્રભુને પ્રસન્ન કરશો કે?

(લખનાર—બ્હેન વિશાખા મનુભાઈ નરસીહર મહેતા. ધ. ૫ ૧૨)

(૧) પહેલો નંબર !

એક માણસે પોતાના ડોઠ છોકરાને પુછ્યું. અલ્યા મોતી, તું ૧લો નંબર શેમાં રાખે છે ?

મોતી—બાપા, રમવાનો, મસ્તી કરવાનો ને પડી રહેવામાં મારો હમેશાં ૧લો નંબર આવે છે

(૨) શેઠ મરી ગયા !

એક શેઠ પોતાના મીત્રને મળવા આવ્યા પણ ત્યાં કોઈને દીઠા નહી. તેના ગુમાસ્તાને—અલ્યા મગન ! શેઠ ક્યાં ગયા

મગન—સાહેબ, શેઠ તો મરી ગયા

આ સાંભળી પેલા શેઠીઆએ તો પોકેપોક મુકીને રડવા માંડ્યું આ સાંભળી મગને પુછ્યું-શેઠ, કેમ રડો છો ?

શેઠ - કેમ શેઠ ગુજરી ગયા ને ?

મગન—ના, એ તો મરી ગામ હવા ખાવા ગયા છે

(૩) હું કેમ ન હસી !

એક દિવસે એક છોકરી પોતાની મા સાથે દર્શન કરવા જતી હતી. ચાલતાં ચાલતાં છોકરીએ પોતાની માને કહ્યું કે મા, મંદ કાલે સાંજે આ જગા પર એક છોકરી પડી ગઈ હતી તે જોઈ બધી છોકરી ખુબ હસી પણ હું તો ના હસી

મા—બેટા તું કેમ ના હસી ?

છોકરી—મા, એ તો હું જ પડી ગઈ હતી !

હિંદનો વાઇસરાય લૉર્ડ રીડીંગ

(Courtesy—Prajamitra

ભારતના ચાર મહાપુરૂષો

સ્વામી શ્રદ્ધાનંદજી

ભારત ભૂષણ માલવીયજી

'બોમ્બે ક્રૉનિકલ'ના
આદ્યતંત્રી-બી. જી. હૉર્નીમાન

સરકારનું ફરમાન પાછું કરી આવનાર
પંડિત નેહરૂજી

ઇતિહાસ

સબક્તગીન ગિઝની

[લેખક—શ્રી. સ. નિહાલચંદ ૫ ભાવસારથી]

બાદશાહ—સબક્તગીન ! મારો ઘોડો લાવ, આજે આપણે શિકાર કરવા જવું છે

સબક્તગીન—જેવો બાદશાહનો હુકમ. ઘોડો તૈયાર છે

બાદશાહ—આજે જંગલમાં કોઈ જંગલી જાનવરોનો શીકાર કરીએ

શિકારીઓ—જહાંપનાહ ! ખૈબરની ખીણો પાસેના જંગલમા સિંહોની બહુ રાડ છે

સબક્તગીન—બરાબર છે એ સિંહોનો નાશ કરવાથી આપણને સારો શિકાર મળશે, અને વેપારીઓને હિંદમા સોદો કરવા સારૂ જવાનો માર્ગ નિર્ભય થશે

બાદશાહ—વ્યાજબી કહે છે સબક્ત ! ચાલો એજ જંગલમા પડાવ નાખીએ.

પૂરપાટ ઘોડા દોડાવીને બેઆગના જંગલમા શિકારીઓ આવી પહોંચ્યા.

સબક્ત—નામવર ગિઝનીશાહ ! આ વિશાળ ઝાડ નીચે રાવટીમા અમે તપાસ રાખતા બેસીએ, અને આપ નામદાર ઝાડ ઉપર બાંધેલા માચડા ઉપર બિરાજો શિકાર નજરે પડતાજ આપ નામદારને ખબર કરશુ

બાદશાહ ઝાડ ઉપર ચડી માચડામા બેસે છે અને જરા આરામ લે છે, એટલામા દૂરથી સિંહની ગર્જના સંભળાય છે.

સબક્તગીન—બાદશાહ ! સલામત ! સુણો, - સિંહની ત્રાડ પડે છે તે

બાદશાહ—સબક્ત ! સાવધાન થાઓ, ત્રાડ સાથે છલગો મારતો આ તરફ આવતો સિંહ દૂરથી દેખાય છે

સબક્તગીન—મારી બંદુક અને તલ્વાર તૈયારજ છે. આવવા દ્યો એ શેરને, આ બંદુકનો ઘા એણે હજી જાણ્યો નથી.

શિકારીઓ—અમારાં ભાલા પણ સજ્જ છે. આવવા દ્યો એ કૂતરાને.

બાદશાહ—(સિંહને નજીક આવતો જોઇ) ખાસદાર, સબક્ત ! તૈયાર, હું મારી નેમ છોડું છું

સબક્તગીન—છોડો નામદાર, મે પણ-આ છોડી.

બાદશાહ—સાબાશ ! સબક્ત, સાબાશ ! તારી નેમ તો બરાબર કપાળથી વીંધીને શેરને ચત્તોપાટ લોથ પર નાખ્યો અને મારી ગોળી તો તે પડયા પછી પેટમા વાગી.

સબક્તગીન—જહાંપનાહ ! આપના જોરે આ બંદો જોરવાન છે, અને બાદશાહની મીઠી નજર એજ સબક્તની તાકાદ છે

બાદશાહ—વારૂ, શિકારીઓ ! જંગલમા તલ્લાસ કરો, બીજા છુપાઇ રહેલા હજી કેટલા સિંહો છે ? તે બધાનો ડેરો લઇ કામ બધાને બહાર ! એટલે આજેજ આ જંગલ ચોખ્ખુ અને નિર્ભય કરીએ

શિકારીઓ—જેવો બાદશાહનો હુકમ—એમ કહી પોતાના ભાલાં લઈ શિકારીઓ સિંહો ખોળવા ઉપડયા.

તેઓ જંગલમા ચોમેર ઘણો વખત ભમ્યા, પણ એકે સિંહ નજરે નહિ પડવાથી આખરે પાછા આવ્યા

બાદશાહ—કેમ સિંહનો કાંઈ પત્તો ?

શિકારીઓ—જહાંપનાહ ! એક પણ સિંહ કયાંઈ માલૂમ પડતો નથી કૌણ જાણે આ જંગલ છોડીને કયા નાસી ગયા !

સબક્તગીન—બાદશાહ સલામત, સિંહના પણ શેર મર્દની જ્યા ત્રાડ પડે ત્યા એ કૂતરાઓ શી રીતે ટકી શકે ?

બાદશાહ—વારૂ, ચાલો ત્યારે આજે પાછી કૂચ કરીએ. ફરી કોઈવાર આ જંગલમા આવશુ

સબક્તગીન—શિકારીઓ ! થઈ જાઓ તૈયાર, નગર તરફ કુચ કરો.

બાદશાહ—સબક્ત ! જંગલના ઝાડોમાંથી દૂર ગીઝનીની રોશનીનો પ્રકાશ દેખાવા લાગ્યો છે હુ આગળ જાઉં છું, અને તુ એમજ સુંદર હરણ જડે તો જીવતુ જ પકડતો આવજે

સબક્તગીન—જેવો હુકમ, આપ સુખેથી પધારો

બાદશાહ, બે ચાર શિકારીઓને લઈને આગળ ચાલ્યો જાય છે. અને સબક્તગીનની નજરે થોડી જ વારમા એક હરણનુ બચ્ચુ પડે છે

સબક્તગીન—(હરણનું બચ્ચુ જોઈ) યા અલ્લાહ ! કીસ્મતવાનની તો બલિહારી બાદશાહના નસીબે સુંદર હરણનુ બચ્ચુ છે ? એમ કહીને પકડી પોતાના ઘોડા ઉપર લઈ ખોળામા રાખે છે

શિકારી—જમાદાર સબક્તગીન ! જુઓ, જરા પાછળ તો જુઓ ! એ બચ્ચાની મા હરણી દોડી આવે છે !

સબક્તગીન—(પાછળ મોં ફેરવીને) અરે બિચારી હરણી ! પોતાના બચ્ચા માટે કેવી ટળવળે છે ! મારે તો આ બચ્ચુ નથી પકડવુ લે હરણી ! તારા વ્હાલા બચ્ચાને છોડી દઉં છુ તું તેને વ્હાલ કરી કરીને ચાટ શિકારીઓ ! જુઓ માતાનુ હેત ! મુગા પ્રાણીમા પણ આદમના જેટલુ જ હેત અલ્લાએ મૂક્યું છે

શિકારીઓ—જમાદાર ! તમારી આ દયાથી ખુદાની પણ રહેમ તમારા ઉપર ઉતરશે.

તેજ રાત્રે સબક્તગીનને અલ્લાહના દર્શન થયા

દેવતાઈ ફિરસ્તો—સબક્ત ! તારી બહાદૂરીથી અને નેકીથી બાદશાહ તારી ઉપર પ્રસન્ન છે અને હરણી તરફ બતાવેલી તારી દયાથી અલ્લાહ ખુબ પ્રસન્ન થયા છે તને ખબર કરવાને મને ફરમાવ્યુ છે કે તારી દયાની નોંધ ખુદાના દરબારમા લેવાઈ છે, અને તેના બદલામા તને ગીઝનીની ગાદી આપવાનુ મુકરર થયુ છે

સબક્તગીન—અરે, ખુદાના બંદા ! દેવના ફિરસ્તા ! બીજાની શાહ સલામત થઈ જીવો-એમ હું ચાહું છું એમનું રાજ્ય એમને સલામત હો. હું તો એમનો દાસ છું તેમની પાસેથી હું રાજ્ય છીનવી લેવા સ્વપ્ને પણ કબુલ નથી

ફિરસ્તો—સબક્ત ! બાદશાહની હેયાતી સુધી તો એ જ સુખે રાજ્ય કરશે પરંતુ તારી જવામર્દી અને નેકી જોઈને તેમણે મનમાં એવો જ સંકલ્પ કર્યો છે કે તેમની એકની એક દુરી જેવી શાહજાદીની તારી જોડે શાદી કરવી. અને બાદશાહ આ ફાની દુનિયા છોડીને જવા પછી તું જ તેમનો જમાઇ અને ગાદીનો વારસ થવાનું નિર્માણ છે, અને અલ્લાહની એવી મરજી છે

સબક્તગીન—ખુદાની-પરવરદિગારની મહેરબાની !

ફિરસ્તો—વળી તને અલ્લાહનું ફરમાન છે કે-તું એ રીતે મોટો થઇને તારા દિલના મોટા ગુણો ગુમાવતો નહિ. જે દયા તે મુંગા પ્રાણી ઉપર બતાવી છે તે કરતાં પણ વધારે દયા તું મનુષ્ય જાતિ કે આદમ ભાઇઓ ઉપર રાખજે.

સબક્તગીન—અલ્લાહની મરજી બર આવો આમીન !

ન્હાની વસ્તુઓ.

— હરિગીત —

ન્હાની ક્ષણો ભેગી થયેં કલ્પાક ચ્હેજે થઇ જતો,
ન્હાના વિચારો ગુંથતાં ગુ થાય ગ્રંથ મહા કેમ,
ને બીજ વેર્યે ન્હાનડાં ફુલ ને મઝાનાં વર ઉગે,
પાણી તણાં ટીપે ટીપે ભરછક સરોવરે થઇ રહે.
શ્રદ્ધા અને પ્રીતિ ધરી, આ ભાઇઓ ભગવાનનાં
કાર્યો ભલાં કરતાં કરીશું પૃથ્વી સ્વર્ગ સમોવડી,
ને ન્હાનડાં ભાષો થયેં આખાં સભા નીર આખરે,
જે સુખ સર્વ જતાં કરી નિજ રૂંવાડુઓ માટે વોર

વોરાત્] [વિવિલ્સુ,

* અંગ્રેજી ઉપરથી સુધારા વધારા સાથે

બાલજીવન પરનો કીકાનો પ્રેમ !

રાજનગરની રતનપોળમાં, કીકો રહેતો આનંદે !
ભણ્યા પછી રમવાને જાવે, આવે બાલજીવન ફંદે !
દર માસે નિયમીત એ આવે, ચિત્ર રૂડાં વળી લાવે છે !
વાર્તા-કવિતા કીકો નિત્યે, ભગનીને જ ભણાવે છે !
આવી ઓટલે આજ ઉભો એ, બાલજીવનની રાહ જુએ !
ટપાલી આમ હજુએ ના આવ્યો, મૂર્ખ વખતને કેમ ખુએ ?
ક્યારે આવશે બાલજીવન મુજ, હોંશે વાંચીશ એ ક્યારે ?
તલપાપડ કીકો બનતો ત્યાં, પોસ્ટમેન તો પોકારે !
ટપાલમાં માસિક માસિક, જોવા કીકે ઝુંટાવ્યું છે !
ફેરી વાંચવા બેસે ત્યાં તો, ભગનીનું ખત આવ્યું છે !
"મને-મને-મારૂં કેમ ન આપો, બાલજીવન મુજને વહાલું !
તમે રોજ લ્યો આજ મને નહિ ? રડી પડી બોલી કમુ !"
કીકો અધિરો વાંચી જોવા દેવાનું મન ના માન્યું !
ભગની રડે, મા બુમો પાડે, આ લફરૂં ક્યાંથી પાક્યું ?
કીકો ભગની નાના ઝઘડામાં, બોલા બોલી ઘડી પડયા !
બે મધ્યેથી બાલજીવનની, કરી-સપીને રડી પડયા !
"ભગની વાંચ તું-ના ભાઈ તું લે," આદ બીજાને આપે છે !
પછી સપી સાથે બેસીને, બાલજીવન બેઉ વાંચે છે !
"બેન માફ કર ! ભાઈ ભુલી છું," માફ પરસ્પર માગે છે !
'સદ્‌બુદ્ધિ બાલક સ્વાર્થ ત્યજો, ભાઈ ચારે લાગે છે !
નવિન વર્ષના અંક રૂપાળો ! મોટો સુન્દર આવ્યો છે !
હસી કહે કીકો ભગનીને, બાલજીવન મુજને ભાવ્યો છે !!'

પાટણ] —પાદરાકર.

કહી શકું છું કે તેમણે મારા સવાલ તેમજ તેના જવાબ બરાબર આપેલા હતા.

આ ઉપરાંત તેમણે બીજી રીતે પણ પોતાની શક્તિની સાબીતી આપી. એ વખતે મારી પાસે My Magazine નામના અંગ્રેજી માસીકનો એક અંક હતો. મી. બીરે મને એક કોરા કાગળ ઉપર એ ચોપાનીઆમાંથી મારી મરજી પડે તે પાનામાંથી ગમે તે થોડીક લીટીઓ લખવા કહ્યું અને તે મુજબ બરાબર કાળજી રાખીને મેં અંદરના એક પાનામાંથી થોડીક લીટીઓ લખી. ફરીથી બીજા કોઇ પાનામાંથી અને તે જ કાગળ પર બીજી થોડી લીટી લખવા કહ્યું અને મ્હેં તેમ કર્યું. પછી તે કાગળ એક પાકીટમાં મેં બંધ કર્યો અને મારા ખીસ્સામાં મુક્યો. માત્ર માસીક તથા એ પાકીટ મારા ખીસ્સામાં રાખીને તેમણે મને બે મીનીટ પોતાની બાજુના ખંડમાં બેસાડયો. માત્ર બે જ મીનીટ પછી મી. બીરે મને પાછો બોલાવ્યો અને પોતે લખેલું એક કાગળીઉં મારા હાથમાં આપ્યું. મેં મારા ખીસ્સામાંના પાકીટમાંના કાગળ સાથે તે લખાણ સરખાવી જોયું તો આ બાબતને તે બરાબર મળતું હતું !!

આ વિદ્વાને યોગવિદ્યા કહો કે ગમે તે કહો પણ એક વાત તો નક્કી છે કે મુલાકાત લેનારના મન પર મી. બીર પોતાની ભેદી શક્તિની અસર છાપ પાડયા સિવાય રહેતા નથી. તેઓ કહે છે કે જે મહાત્મા પાસેથી તેમણે આ વિદ્યા મેળવેલી છે એ જ મહાત્માના પ્રતાપથી આપણા દેશના જંગલોની કેટલીક જડી બુટીઓ વડે તેમણે કેટલીક દવાઓ પણ તૈયાર કરેલી છે અને તે દવાથી બાળકો તથા સ્ત્રી પુરૂષોના ઘણાંક દરદો તેઓ સાજા કરી શકે છે. આ ભેદી આદમી સંબંધી જેને વધારે જાણવા ઇચ્છા હોય તેમણે તેમને જાતે મળવું અથવા પત્ર લખીને પૂછાવવું

બાળજીવન માટે અભિપ્રાયો

" × જુનનો અંક મને ખરેખર બહુ ગમ્યો. × × × "

બામાંના-અમેરિકા] પટેલ મગનભાઈ હીરાભાઈ

" × × × રાજકીય પરિસ્થિતિ પરત્વેના તમારા લેખો અમે બહુ જ ઉમંગથી વાંચીએ છીએ અને એવા લેખો "My Magazine" માં આવતા લેખોની યાદ આપે છે.

અમદાવાદ] મથુરસીંગજી

ઇજીપ્ત (મીસર)ના મહાન સ્વદેશભક્ત વીર

ઝગલુલપાશા

જેમણે મહાત્મા ગાંધીજીના અસહકારની પહેલે મીસરી પ્રજામાં અસહકારના મજબુત અમલદાર સત્તાધીશો સામે ચળવળ ફેલાવી હતી અને જેમને તે કારણે દેશ નિકાલ કરી ટાપુમાં તેમના પત્ની સાથે અંગ્રેજોએ નજર કેદ રાખેલા છે, ઇજીપ્તને સ્વરાજ્ય આપવામાં આવ્યું જણાય છે છતાં આ મહાન સ્વદેશ ભક્ત તો હજુ નજર કેદમાં છે !! કેવું સુંદર સ્વરાજ !!

ડૉ. દીક્ષીત

સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીના માજી પ્રમુખ

અસહકારના સુરતી આગેવાન નેતા

સુરતના એ આગેવાન દેશભક્તો

ડૉ. પીયા

સુરત કૉન્ગ્રેસ કમીટીના પ્રમુખ જાણીતા વક્તા

